

૧૨.૪.૧૧૦

॥ શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ ॥
॥ શ્રીવલ્લભપ્રભુપાદપંકજાયનમઃ ॥

શ્રીયમુનાયનમઃ

શ્રી

શ્રીગોપાંજનાયનમ

પુષ્ટિમહારસાવ્ધિ.

(ગદ્ય પદ્ય.) ધા. ૧.

ગોસ્વામીશ્રી ૧૦૮ શ્રીવ્રજરત્નલાલજી
મહારાજની આજ્ઞાથી.

→* લેખક *

તથા,

પ્રકાશક

મુખ્યાલ ભાઈલાલ છગનલાલ વ્યાસ.

મુ. માતરવાલાં છ. મિલ.

હાલ મુ. નવસારી.

કી. રૂ. ૧+૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૮૧૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પુષ્ટિમહારસાધિદા

વિષય પ૨૨૩૩: ૫૨

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.

Huzur Deputy Collector,
Surat.

૧ શ્રીવક્ત્રમ પંચાક્ષર સ્તોત્રમ	૧
૨ શ્રીયમુના વિસ્તરિત ગદ્ય.	૨
૩ શ્રીયમુનાષ્ટકમ પદ્યમાં.	૨૪
૪ દયાળુ હે શ્રીયમુનાજી ?	૨૫
૫ કૃષ્ણ કીરતાગને બજાએ !	૨૬
૬ શ્રીયમુના સ્તુતિ	૨૬
૭ જીવહસને આપેલી બાળ	૨૭
૮ શ્રીયમુના સ્તુતિ (૨)	૨૭
૯ દેવે દર્શન દેવગિરિવરધરન.	૨૮
૧૦ અમારાં હે શ્રીયમુનાજી ?	૨૮
૧૧ ચિરકાળથી વિપ્રોત્તરવટો દધ.	૨૯
૧૨ શ્રીમદ્વક્ત્રમપ્રભુ ચિરચિત્ત પોડથ અન્ધાવલી	૩૦
૧૩ ચતુઃશ્લોકી.	૩૧
૧૪ સિદ્ધાન્ત રહસ્ય.	૩૨
૧૫ નિરોધ લક્ષણ.	૩૩
૧૬ વિવેક ધર્યાશ્રય.	૩૪
૧૭ શ્રીમાલબોધમ.	૩૫
૧૮ અન્તઃકરણ પ્રબોધ.	૩૬
૧૯ શ્રીવજ્રત્નલાલની સ્તુતિ	૩૭
૨૦ અવિચ્છિન્ન સહસ્ત્રલારવિ.	૪૦
૨૧ ગોપીપ્રિયગોવિંદશ્રીગિરિધર.	૪૧
૨૨ કપદેપક એવા જોધએ ?	૪૨
૨૩ શ્રીગોમામજીની વિસ્તરિતપોતેદ રમ પ્રથમથી-તવમાં પ્રદ્ય મુધી	૪૩
૨૪ શસ્ત્રસાસવલી	૪૪
૨૫ ભક્તિ માર્ગમાં પ્રેમ પ્રાધન્ય છે.	૪૫
૨૬ પ્રભુસેવા ક્રોને કહેવી ?	૪૬
૨૭ શ્રીગુરુ એવા જોધએ.	૪૭
૨૮ શ્રુતિપોતેની યું ગતિ થઈ ?	૪૮

14
1927

O. T.

22 Nov 1927

૨૯	પ્રેમની પરાકાષ્ટા.	૭૯
૩૦	શ્રીગુરુ સ્તુત્યાષ્ટક.	૮૦
૩૧	નથીતાપસંતાપનાથ.	૮૧
૩૨	ચંદ્રાનનને ચિતમાં રાખી.	૮૨
૩૩	રતિરસધીર નાયક મનમોહન.	૮૩
૩૪	રતિરસ શેલો નંદ લાડિલો.	૮૪
૩૫	છોડી નાલો નાથ.	૮૪
૩૬	ગોવિંદ હરે.	૮૫
૩૭	હવે ક્યારે દીખાવે છે ?	૮૬
૩૮	મોહન નંદલાલ ?	૮૬
૩૯	રઠીયાળાલાલ.	૮૭
૪૦	ત્રંબકલાલ જમનાદાસ.	૮૮
૪૧	છોગાળા છો છેલ.	૮૮
૪૨	સિતન્નગુવર્ણન.	૮૯
૪૩	ઓ પ્રેમ ત્હારી છત છે !	૯૧
૪૪	શ્રીરાધિકાનો રસવિલાસ.	૯૨
૪૫	પ્રેમ ભક્તિ.	૯૫
૪૬	શ્રીગીતા નવમોધ્યાય.	૯૮
૪૭	શ્રીગીતાશાસ્ત્ર બારમો અધ્યાય.	૧૦૨
૪૮	શ્રીગીતા ૧૮મો અધ્યાય.	૧૦૪
૪૯	કનૈયાકૃષ્ણ વિણ કોઈ.	૧૧૮
૫૦	શ્રીઝાન્દોગ્યોપનિષત્.	૧૨૦થી૧૪૧ સુધી.	
૫૧	અરે આ પીડ ક્રૃષ્ણ નિવેરે.	૧૪૧
૫૨	સખી પ્રતિ સખીની ઉક્તિ.	૧૪૨
૫૩	પ્રીતમ મીલવેકી પીડ.	૧૪૩
૫૪	મોલે દિન વહે કાર્ય કંતે ?	૧૪૪
૫૫	કૃષ્ણવદનકાન્તિ.	૧૪૪
૫૬	શ્રીકૃષ્ણાશ્રય	૧૪૫
૫૭	શ્રીભવન્નામાલા	૧૪૭
૫૮	શ્રીવૈશ્વાનરસ્તુતિ.	૧૪૯
૫૯	શ્રીરવામનીશત્રું સુખદ સ્વરૂપ.	૧૫૦

॥ श्रीगोपीजनवल्लीसायनमः ॥

श्रीमदाचार्य चरणा विजयन्ते

श्रीमद् गोस्वामी कुलकौस्तुभ. श्री १०८ श्रीव्रजरत्नलालजी
महाराजश्रीनी आज्ञानुसार

❖ पुष्टिमहारसाधि ❖

(गद्य-पद्य) भा. १

(श्रीहरिशयणकृत, श्रीयमुनाष्टक निरूपण तथा श्रीविद्वत्पेशप्रभु
विरचित विमृष्टिઓ तथा त्रयोध्यायि गीता तथा छान्दोग्यो-
पनिषत् प्रपाठक आडमो तथा श्रीव्रजपतिसंयोग वियोगरस
કાવ્યામૃતથી ભરપુર આ ગ્રન્થ, આખાલ વૃદ્ધ
ઉપયોગી છે.)

પ્રણેતા તથા પ્રકાશક

મુખ્યાલ ભાઈલાલ છગનલાલ વ્યાસ.

મુ. માતરનિવાસી હાલ મુ. નવસારી.
(આ પુસ્તકના સર્વહક કર્તાધિન છે.)

સંવત-૧૯૮૩-વૃષભાષ્ઠ ૪૪૮ સને ૧૯૨૮.

પ્રત ૨૦૦૦]

[પ્રથમાવૃત્તિ

કી. રૂ. ૧-૦-૦.

अर्पण पत्रिका.

गो०पीजन रस्ते मारे जवा, निष्कण्टकमार्ग बधो करजो;
 श्री व्रजरत्न प्रताप विमल यश, अंगीकृत ठारी ठरजो. १
 ब्रजपति केली कलारस गाने, मुज अंतर सुस्थिर करजो;
 जन्म सुफल जीवनेश करी, सकलविषय रस परहरजो. २
 रति रसभरी एकचाह रसीली, श्रीनाथ विषे मारी करजो;
 तदन तपावी तावी परिक्षक, निज जाणी स्वामि वरजो. ३
 नयी राज तोषक रंचककृति, निजबल दीन समिप करजो;
 लाडसवेला नंदलाल विण, लालच उदय यती हरजो. ४
 क्लृप्त श्रीर उदार अदयदा, मुजधी कृपणता ना करजो;
 जीवन धन सर्वस्व तमो, तुव चरणभक्ति उर मुज भरजो; ५
 अपर्यु पुष्टिमहारसमन्वि, हे गुरु अंगीकृत करजो;
 श्री वल्लभ वंशजे व्यास उर, आप कृपायी नित वलजो. ६
 भजनीयः सदा कृष्णः यशोदोत्संग लालितः ॥
 इति कृष्णास्य सिद्धान्तो मुक्तावर्यां विराजते ॥१॥
 लालसा रक्षणी यातु श्रीमुखा लोचने दृढा ॥
 क्लृप्तं स्थाप्यं वल्लवीशे जगत विस्मृति पूर्वकम् ॥२॥
 भाषणं नाडति कर्तव्यं फलेषु बाधकत्वतः ॥
 इन्द्रियाश्च विनियमाह इति वाक्यानुसारतः ॥३॥
 क्लृप्तं श्रीवाक्य ते ज्ञात्वा तदाकांक्षिभिः सर्वदा ॥
 गथ मंत्रानु संधानं विधेयं तादृशैः सह ॥४॥
 नगधृक्ः सर्व भावेन सुधर्तव्योहि मानसे ॥
 लाभ पुजार्थं यत्नाश्च यदामको भवंतिहि ॥५॥
 लभते न दृढां भक्तिं विशेषे कुपितो हरिः ॥
 अतः एवं न कर्तव्यं सर्वथा भगवज्जनैः ॥६॥
 दा०दा०ना सप्रेम कोटिशः साष्टांग दंडयत प्रणाम.

गोस्वामिश्री १०८ श्रीव्रजरत्नलालजी चरणकमलेभ्योनमः

શ્રીગાકુલેન્ જયતિ.

અન્યોપહાર.

કારણ શિવાય કાર્ય ઉપસ્થિત થતું નથી.

૧-શ્રીયમુના સ્વરૂપ નિરૂપણ નામક શ્રીરિરાયજી મહાપ્રભુજીનો અન્ય એમ લખાયો કે, લોક લોક અને ભગવત્સેવા સહાયક લેખકની અંગનાને શ્રીયમુનાજીના સ્વરૂપ પ્રતિ શરણાંગતિવાળી આર્તી વધીપડવાથી અમી આ પુરૂષ પરસ્પર શ્રીયમુનાજીના રૂપમાધુર્યનો વાર્તાવિનોદ કરતાં કરતાં શબ્દ સ્વરૂપમાં શ્રીયમુના સ્વરૂપ આજેખાયું, તે કેવળ લેખકના પરિકરને પાનાર્થજ તથાપિ પ્રસંગોપાત્ કેટલાક ભાવુકોના પ્રેરવાથી તત્સ્વરૂપાધિકારી ભક્તોના સમીપ સુકવા તક મળી. હૃદયમાં જેટલા પ્રમાણમાં શ્રીયમુના સ્વરૂપ પ્રાપ્ત, તેટલા પ્રમાણમાં આભુષણોથી અલંકૃત શ્રીયમુના સ્વરૂપ આ અન્યમાં શબ્દસ્વરૂપોભિરાજે છે. તેને મૂળ સ્વરૂપની સાથે એકતા કરી દર્શન કરનારને કોઈ અવનવો સ્વાદ આવશે. ભુલ્યો જોનારનો જન્મ ભુલ્યો જોવામાંજ ખેંચાઈ જાય છે; અને જેના ભાગ્ય ખુલી ગયાં હોય છે તેઓ સત્ય વસ્તુ સારવી લઈ, પરમાનન્દ પામતો ચાલે છે.

શ્રીયમુનાજીનું મૂળસ્વરૂપ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીએ શ્રીયમુનાષ્ટકના સાતમા શ્લોકમાં સ્મરદ્વયજલાણામઃ કરી વર્ણવ્યું છે તેને અવલંબી શ્રીગોસાઈજીએ શ્રીયમુનાષ્ટ પદીમાં અને શ્રીરઘુનાથજીએ નિબદ્ધ શ્રીયમુનાષ્ટકમાં તથા શ્રીહરિરાયમહાપ્રભુજીએ શ્રીયમુનાવિરૂપ કરી વિવિધ નામ સંયુક્ત તેમના શુભ સ્વરૂપ લેઈ બતાવ્યા છે. તે યથામતિ

શ્રીગુરુ કૃપાપસાદવડે આ ગ્રન્થની ટીકામાં વર્ણવ્યા છે. અહો ભાગ્યવાન ઉત્તમ રસનું પાન કરી કોઈ ઠેકાણે હું ભવનો વિચારદોષ થયો હોય, તેની ક્ષમા (શ્રીયમુનાજીના ચરણ-ગતિવાળા બળથી) પાઠક વૃન્દ આપશે.

૨-શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુચરણકૃતવિજ્ઞપ્તિયો પશુ તેમજ લખાઈ છે. ભક્તજનોનું પરમ ભવનફલ છે તે પદમાં લખેલ છે. સંગીત રસાસ્વાદ નિમગ્ન અને કંઈક અંશે ભગવદ્ વિયોગની સ્પૃર્તાવાળાને રસમાં વૃષ્ઠો કરી શ્રોકૃષ્ણ વિયોગ રસની રેલંછેલ કરે તેવો વિયોગરસ છે.

૩-શ્રોકૃષ્ણના વચનામૃતરૂપ શ્રીગીતાશાસ્ત્રના અધ્યાય-ત્રય નવમો, ખારમો અને અઠારમો એમ ત્રયોધ્યાયિગીતા આ ગ્રન્થમાં પરમરસિક કાવ્યરસવેષ્ટિત છે.

૪-સકલ બ્રહ્માંડના સ્વામિ પરબ્રહ્મનું મહાત્મ્ય જ્ઞાન તથા પરમ દૈવતપણું દર્શાવતું શ્રીસમાવેદ્યછન્દોગ્યોપ-નિષત્ત્વાઠમો પ્રપાઠક સમ્પૂર્ણ પદાવૃત ઉપનિષદોની વાનગી રૂપ કરી સુકયો છે. તે પરમાનન્દ આપે તેવો છે.

૫-શ્રીવલ્લભપંચાક્ષરસ્તોત્ર કાવ્યરસ પૂર્ણ છે.

૬-શ્રીયમુનાદેવ ગજલે ગુંથેલું છે, સિતન્નકતુવર્ણન, શ્રીગુરુસ્તુતિયો, શ્રીપ્રભુનાં સંયોગીકરણ પદો તથા વિયોગ જનિત વેદના ઉપસ્થિતકર કાવ્યો અનેક રસાલંકાર સંયુત આ ગ્રન્થમાં સભાયલાં છે તેનો રસ લેનાર અધિકારીને જરૂર સાચી ચોટ લાગી લલિતધિર અત્યુદાર શ્રીવલ્લભ પ્રભુ-જીની કૃપાકણિકામળી, શ્રીકૃષ્ણની વિવિધ કેલી રસ ભર્યા લીલા આતુર્યમાં ચિત્ત સરી જઈ નિરોધ પામે છે તે. નિઃસંશય છે.

આ વિષયમાં પ્રેમભક્તિનો પ્રકાશ કરનાર ભકતો ઘણું થઈ ગયા છે; અને છે. તેઓ સર્વેએ પોતાનું આયુષ્ય અદ્ય છે અને શાસ્ત્ર વિદ્યા અનંત છે, એમ જાણી, જેમ હંસ નિર અને સીર જુદા પાણી, ફક્ત દુધનું જ પાન કરે છે, તેમ ભકતોએ પણ અનંત વિદ્ય શાસ્ત્રવિદ્યાના તત્ત્વરસને નિચોવી, પાન કરી હૃદયમાં પચાવી, પચવેલા મહારસનું અદ્ય અને પદ્ય સ્વરૂપે વહેણ વહેવડાવ્યું છે.

શ્રીપ્રભુએ પોતાના વિશ્વમાં વિવિધ અધિકારી ભકતો રચ્યા છે; તેવા દેવો પણ પ્રકટ કર્યા છે; સૌ ભકતો પોતાના આત્મ સંતોષાર્થ વા કલ્યાણાર્થ અધિકારાનું સાર નિજ ઇષ્ટસ્વરૂપમાં પ્રેમાર્તિ કરી ઇષ્ટપદે પહોંચી વળ્યા છે.

અન્યના સુખ્ય દૃષ્ટિબિન્દુપર આવી પધરસ જોઈએ તો, છીતસ્વામી, ગોવિન્દસ્વામી, નંદદાસ, પરમાનંદદાસ, કુંભનદાસ, ચતુર્બુજદાસ, કૃષ્ણદાસ, સુરદાસ, તથા હયારામાદિ, શ્રીકૃષ્ણ કૃપારસ લીના થઈ રહેલા તેઓએ, શ્રીકૃષ્ણ કૃપારસ મહોદધ્યામૃતનું પાન કરતાં, પોતાના રસિક રસપૂર્ણ થયેલા હૃદય સિન્ધુમાંથી, ઉદાર દીલથી, સ્વદેશી ભક્ત પાનાર્થ, રસ છલકાવ્યો; તેનું અમૃતમય અમંદ ઝરણુ પદ્ય સ્વરૂપે સૃષ્ટિમાં રેલાઈ રહ્યું છે. આહોગ્યવાન તેનું પાન કરી કૃતાર્થ થાય છે.

પ્રિય પાઠક વૃન્દ ! એવા શ્રીકૃષ્ણરસામૃત પાણી ભકતોના કૃપા પ્રસાદવડે જ લેખક હૃદયના ઉદ્ગાર-કિંતુ શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમ રસાવિષ્ટ ભક્તિ જ્ઞાન, વૈરાગ્યથી પૂર્ણ છલકાતાં પદ્યો આ પુષ્ટિમહારસાભિષેગપદ્ય, નામક અન્યમાં સળ્યાં છે. અને સાથે શ્રીકૃષ્ણલીલા સામગ્રી સહાયક સ્વરૂપોનાં યશોગાન અદ્ય પદ્યમાં છે.

આ ગ્રન્થમાં રહેલાં ગદ્ય અને પદ્ય ઉભયનું મનન કરવાથી શ્રોત્રસુનાલ, શ્રીઆચાર્યલ, શ્રીચિદ્દેશ પ્રભુ ચરણ, શ્રીનમ્રલ અને લીલામધ્યપાતિ ભક્તોના સ્વરૂપનો શુદ્ધરસ ભાવ, અધિકાર પરત્વે જ્ઞાત થાય છે. તેણે કરી હરિશુદ્ધ અને ભક્તોમાં ભક્તિભાવ વૃદ્ધિ પામે છે.

કર્મ ભૂમિપર પ્રકટ થયેલાં ગોપીજનના દિવ્ય રંગીલા પ્રેમની પરાક્રમશાનું જ્ઞાન કરી તેમને માર્ગે જવું હોય તેને આ ગ્રન્થ બસ છે. ગોપીજનોની શ્રીકૃષ્ણ વિષે થયેલી પરાક્રમશા તેનું જેને ચાર્ય જ્ઞાન થાય છે તેનો ભવરોગ બાય છે.

ભાતુકોનાં પ્રેમરસિકલાંકાઓમાં અને દુનિયાને વિપરિત મોહ પ્રકટ કરનાર લાંબામાં ઘણોલેક છે. તેનું તાર્તમ્ય પાઠક વૃન્દ પોતેજ કરી લેશે.

સંગીત એ રસ છે, પ્રેમની માધુર્વમૂર્તિ છે, દુઃખીનાં દુઃસહ દુઃખ દુરનાર ધનવાંત્રી છે. હૃદય અને શ્રવણને વશ વર્તાવનાર મહનશાળ છે. સંગીત અતિ આતુર્વ શીલને શીઘ્ર સુગમ્ય છે. આભાસવૃદ્ધસર્વને, અતિપ્રિય સંગીત છે એ જરૂર પંચમ વેદ છે. સર્વનાહૃદયમાંથી દોડેલો સંગીત રસ હોય છેજ.

સંગીતસોહાગ જે પ્રકાશનો છે. એકલોકાયતિક અને બીજો ભગવદ્વિષયક-લોકાયતિક સંગીતરસ લોકપ્રિયતા પૂર્વક લોકિક લોકાર્તીવાળો છે તે વિપરિત રસ્તે દોરી જઈ, નાસ્તિક બનાવી ફક્ત રાગ રંજ મોજ મજામાં મસ્ત કરી દે છે. તે ચિવાય ઈતર કશું આવતો નથી.

ભગવદ્વિષયક સંગીત રસ, આકૃતસર્વવિષય ભોગ છોડાવી, મહનાધિક સુન્દર, રાસરસિકમણિનૃત્યપરાયણ પ્રાણનાથ શ્રીકૃષ્ણમાં તન્મય કરે છે. અને આત્મ સંપૂર્તિ પૂર્વક સર્વ વિષયોનું વિસ્મરણ કરાવે છે. લાયકાત કમ ગ્રન્થના આન્તર પટમાં રહેલા તત્વનું તાર્તમ્ય કરી શકતા નથી અને કેટલાક

કરી શકે છે, તો અગવત્કૃપાળુ કમ હોવાથી ઉત્કર્ષ સહન
કરી શકતા નથી તેથી લેખકે નાઉમેદ થવું નહિ.

શ્રીયમુનાવિજ્ઞાનિકાર ગાંધીજી શ્રીહરિરાયજીમહાપ્રભુ.

હોહરા.

અહો સજ્જનો સાર શોધી બધેથી, વળી દુર્જનો છીદ્ર શોધે ખુશીથી;
રૂઠા હંસ લે દુધનો સાર કાઢી, ભુંડા કાગડા ચાંદુ શોધે અનાડી. ૧

શ્રીમદ્વાચાર્યચરણકમલેભ્યોનમઃ ।

શ્રીરુદિમહારસાન્ધિ

શ્રીવલ્લભપંચાસકાંડાદ્ય

સારંગ

હે ગોપીપતિ ! હે કૃષ્ણાનન ! હે વિરહાનલ ! કૃપાનિધિ;
હે અસૌકિક ! નિગ્મનન્દ હે ! મમાચાર્ય તવશરણે છું. ૧
શ્રીકૃષ્ણઅધર સુધાના રસથી, પરિપૂર્ણ શ્રીઅંગભર્યુ;
શ્રીભાગવતરસ ભાવ રસાન્ધિ, વૈશ્વાનર તવ શરણે છું. ૨
રસાત્મક રસરૂપ પ્રભુની ભાવાર્તિમય સેવાદર્શક;
પ્રેમભાવથી પ્રાપ્ત પદમયુગ, દૈવોદ્ધાર તવ શરણે છું. ૩
નયનાગ્રે કદરૂણા દૃષ્ટિથી, નિગ્મજન અપાર અવનાશક;
હે નિઃસાધન જનના સ્વામિ ! દીનદયાળ તવ શરણે છું. ૪
હે મધુરાનન ! દગ્ધાગ્રમધુરતા, કવિકુતૂહલી નવ વરણી ગય;
મધુરોષ્ટ સર્વાંગ મધુરમય, સર્વજ્ઞ સદા તવ શરણે છું. ૫
માત્ર દૈન્યથી પ્રસન્ન થનારા, દૈન્ય માર્ગના છો બોધક;
દીનતા પૂરણ હૃદયવાનઓ ! મહોદ્ધાર તવ શરણે છું. ૬
અંગીકૃત જનના અપરાધો, પરિહારકર, ઓ સમરથ !
બાંહ્ય શ્રદ્ધાની લાગના રક્ષક, વેદ પારંગ તવ શરણે છું. ૭
ભક્ત સમગ્રે સેવ્યા પદમયુગ, અદ્ય કલ્પ લક્ષ્મણનન્દ;
વ્યાસવર્યો સર્વોત્તમ ભાવથી, આખિલ અદ્વૈત તવ શરણે છું. ૮

॥ શ્રીવલ્લભાયનમઃ ॥

॥ શ્રીચંદ્રનાભિજ્ઞાસિ ॥

॥ શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ ॥

મુલમ્ ૦ કૃષ્ણાં કૃષ્ણસમાં કૃષ્ણરૂપાં કૃષ્ણરસાત્મિકમ્ ।

કૃષ્ણલીલાપ્રગલ્ભ્ય કૃષ્ણસંબંધકારિણીમ્ ॥ ૧ ॥

આ અન્યના આરંભમાં કૃષ્ણાયનમઃ કરી આરંભવાની ખાસ જરૂર એ કારણથી છે કે:-શ્રીપ્રભુતું નામ શ્રીકૃષ્ણ છે એવા રસો વૈ સઃ, આનંદમાત્રકર પાદ મુલોદરાદિઃ, રસરૂપ પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણને સર્વવિધ વરેલાં એવાં શ્રીયમુનાજીતું નામ કૃષ્ણાં છે. તે કૃષ્ણાં નામથી આરંભીને શ્રીયમુનાજીનાં સર્વ સામર્થ્યવાળાં નામો જપી શ્રીયમુનાજીની શરણાગતિ યાચુ છું.

કૃષ્ણામ્ ૧

હે શ્રીયમુનાજી ! આપ શ્રીકૃષ્ણમય હોવાથી કૃષ્ણા નામ ધારણ કરો છો. કૃષ્ણ કૃષ્ણમય હોય તેને જ કૃષ્ણાં કહેવાય. હે કૃષ્ણે ! હું આપને શરણુ છું. ૧

કૃષ્ણસમામ્ ૨

હે શ્રીયમુનાજી ! આપ શ્રીકૃષ્ણ સમાન છો. જેવા શ્રીકૃષ્ણ શ્રી, એશ્વર્ય, યશ, વીર્ય, જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિ પદ્મગુણ સંયુક્ત છે, તેવાં આપ સર્વગુણોપેત છો, વળી રસમય ધર્મસ્વરૂપ શ્રીકૃષ્ણ જેવા કર્તુ અકર્તુ અન્યથા કરતું છે. પોતાના રસરૂપ શ્રીઅંગમાં અનેક રસાદિલીલા સામગ્રી રહેલી છે, તેમાંથી જેવી જેવી લીલા કરવા વિચારે છે તેવાં તેવાં લીલાવિષ્ટ સ્વરૂપો એક નિમિષમાં પ્રકટ કરે છે, અને જેમ કોઈ બાળક પોતાના ઝોળા સામે રમે, તેમ આપશ્રી આપની સાથે રમે છે; તેમજ હે શ્રીયમુનાજી !

આપ પણ આપના શ્રીઅંગમાંથી અનેક યુથ પ્રકટ કરો છો અને અનેક યુથ સંયુત શ્રીકૃષ્ણકેલીરસ વિસ્તારો છો. એવાં પરમ અલૌકિક સામર્થ્યવાળાં લીલામધ્યપાતિ હે શ્રીયમુનાજી ! આપ શ્રીકૃષ્ણ સમાન છો. “શ્રીકૃષ્ણસમાનાયૈ નમઃ” કરી હું આપને શરણુ થાઉં છું. ૨

રૂપરૂપામ્ ૩

શ્રીકૃષ્ણે શ્યામ સ્વરૂપ ધારણુ કરી પોતાનો સર્વ રસ છુપાવ્યો છે. તેમજ હે શ્રીયમુનાજી ! આપે પણ શ્યામ સ્વરૂપ ધારણુ કરી, લીલા નિકુન્ઠદિક સર્વ રસ આપના શ્રીઅંગમાં છુપાવ્યો છે. એટલે કોઈને સાધારણુ લાવથી દર્શન થાય તેમ નથી, પરંતુ આપના અનન્ય લક્ષ્મીને પુનિત કરી ન દેવાય તેવાં સર્વવિધ સામર્થ્ય આપી. હે શ્રીયમુનાજી ! આપનું આધિ દૈવિક પરમ કમનીય સ્વરૂપ, જે શ્રીકૃષ્ણ લાવણ્યામૃત સમાન છે તેનું દર્શન આપી લક્ષ્મી જીવનના સર્વ મનોરથ પૂર્ણ કરો છો.

હે શ્રીયમુનાજી ! તમારૂં રૂપતો સુંદરતાનો સાગર છે. તમને જોઈને નગને ધારણુ કરનાર અનેકશઃ નાગરીયોનો નાગર, રસિકપુરન્દર આપના રૂપ મહોદધિમાં કુદી પડી તક્ષીન થઈ આધીનવર્તી બનેલ છે. તમારા વિના એક પણ લીલા કરવામાં જેમને ચેન પડતું નથી. હે રૂપના બ્રહ્મારૂપ શ્રીયમુનાજી ! તમારા રસમયરૂપની સીમા એક મુખે વર્ણવી શકાય તેમ નથી. કારણુ તમારૂં બીજ સ્વરૂપ કોઈ વિલક્ષણુ અવનવું છે. આપશ્રી ઉપર સકલ બ્રહ્માંડની શોભા વારી નાખીએ, તો પણ હીસાબમાં નથી. આપ તો મહનાધિક સુંદર, યુગલ સ્વરૂપ શ્રીકૃષ્ણના શ્રમ સ્વેદ રૂપ પ્રાદુર્ભવેલાં છો.

વળી વિશેષ સ્પષ્ટ કરીએ તો નિરંતર રસિકભક્તજનના તાપ હરનારા રાસરસસાગરપ્રભુ ભક્તવૃન્દ સંગે વિવિધ રંગે વિલાસ કરતાં શ્રી૦ગો૦કૃ૦(રતિમર જમનલોહિત—વળી શ્રી૦૧૦કૃ૦ સ્મર-જમનલાણુભિઃ સ્વલગ્નાગ્રજૈઃ સંગમઃ) શ્રી અને કૃષ્ણના રૂપરસ શ્રી અંગમાંથી શ્રમજલખિન્દુઓનાં ઝરણાં વહેવા લાગ્યાં એજ ખીજરૂપ જેમનું છે; એવા કોટિકન્દર્પલાવણ્ય સર્વરસધર શ્રીકૃષ્ણના સ્મરશ્રમજલખીજમાંથી શ્રીકૃષ્ણલાવણ્યામૃત સિન્ધુરૂપ, શ્રીયમુનાજી હોય તેમાં આશ્ચર્ય નથી. હે શ્રીયમુનાજી ! આપના શ્રીઅંગમાં સર્વત્ર શ્રીકૃષ્ણલાલિત્ય રૂપતા છે એવાં આપને વિષે મારો—અનન્ય ભક્તિથી અખંડ મોહ થાવ, કે જેના પરિણામે મને મુખ્ય શરણાગતિ મળે અને જન્મમરણાદિ આપદા ટળી જાય. હે શ્રીયમુનાજી આપના મધુરાતિમધુર રૂપસૌંદર્યને નમનકરું છું શ્રીકૃષ્ણસ્વા-ચૈનમઃ હે શ્રીકૃષ્ણરૂપધર શ્રીયમુનાજી ! મને વિના લાલચે આપના શરણમાં નમેલો રાખજો. ૩

ગુણરસાભિલાષ ૪

રસાત્મક સદાનંદ સર્વગુણવિશિષ્ટ ગુણાતીત સ્વયં સર્વ રસપૂર્ણપ્રદ સર્વાકાર સ્વરૂપની સર્વ ક્રિયા આધિદૈવિક છે. સર્વ ક્રિયાના આધારરૂપ, સર્વભવનસમર્થ મદનાધિકસુંદરના જ શ્રીમુખમાંથી વેદનિશ્વાસરૂપે પ્રકટ્યા છે તે વેદ જ ભગવાનનું આનંદમાત્ર કર, પાદ, મુખ, રસિક રસાત્માનો પરિચય કરાવે છે એટલે જીવમાં રહેલો શુષ્ક કામ મૃત્યુ પામી, રસેશમાં સર્વાત્મભાવ પામી જઈ, તેમનું પ્રેમ રસામૃત પીતો, અખંડ કૃષ્ણરસત્તર ખની જાય છે. તેમ હે શ્રીયમુનાજી ? આપ સ્વયં સર્વ આનંદરૂપ સર્વભવનસમર્થ સર્વ રસાવિષ્ટ રસાત્મક છો. અને આપના રસ પ્રેમને ઝીલનારા ભક્તોને રસાત્મકલીલા પ્રવિષ્ટ

પણ આપ કરો છો. એવાં જ્ઞાનસાધકો : હે શ્રીયમુનાજી !
આપના રસિક રસની યાચના કરતો શરણુ છું. ૪

કૃષ્ણલીલામૃતજલા ૫

શ્રીકૃષ્ણ અનેકશઃ મજ્જલકતો સહિત રાસાદિક લીલા કરે
છે, તે સમયે સર્વાંગમાંથી શ્રમજલ શ્રવે છે એ શ્રમજલથી
ભરભાર હે શ્રીયમુનાજી ! આપ છો. તેવો ભાવ વિચારી આપના
પરમ સુખદ જલનું ભક્તિભાવથી પાન થાય તો જરૂર ભક્તનું
ફલરૂપ નવીન શરીર થયા શિવાય રહે નહિ. ભગવદ્દરસ ભોગ-
વવા લાયક (તત્તુનવત્સ્વમેતાવતા) નવીન તનુ આપનારાં
હે શ્રીયમુનાજી ! આપ કૃષ્ણલીલામૃતજલાયૈનમઃ નામ વાળાં છો
એવાં હે શ્રીયમુનાજી ! યુગલસ્વરૂપના શ્રમરસને ઝીલવા એક
વખત આપ જલરૂપે થયાં છો અને જલરૂપથી શ્રીઅંગમાં અનેક
ભક્તવૃન્દ વેષિત યુગલ સ્વરૂપનો શ્રમસ્વેદ પચાવી દીધો છે
અને પ્રાણેશની શ્રમનિવારક સેવા કરી છે. હે શ્રીયમુનાજી !
આપના ભક્તની આપ સ્વતઃ વિચારશે તો શ્રીકૃષ્ણલીલામૃત
મહોદધિમાં મહાલવા વખત નજીક લાવી દેશે તેમાં જરા પણ
સંશય નથી. હે માતા ! શરણુ છું.

જ્ઞાનસંબંધકારિણીમ્ ૬

હે શ્રીયમુનાજી ! આપનામાં તથા આપનાથી આવૃત
થયેલા જે જે પદાર્થ છે તે સૌ શ્રીકૃષ્ણ સંબંધવાળા છે
હે શ્રીયમુનાજી ! આપ આપના ભક્તને કૃષ્ણરસ સંયુત આપનું
જલપાન કરાવી કેવળ ભગવદ્ ભાવાવિષ્ટ કરો છો. તેથી ભક્તના
તમામ હૃદય તરંગ શ્રીકૃષ્ણ સંબંધવાલા થઈ જાય છે.
હે શ્રીયમુનાજી ! આપના સંબંધવાળું વનસ્થળ, વૃક્ષ, અને વિવિધ ગુલ્મ
લતા પતા અને વેલડીઓ પર મુક્ત કંઠે કલ્લોલ કરી રહેલા સારસ

હુંસ મોર, ચકોર, કીર, કોકીલાના ટોકા એ પણ પ્રાણેશના લીલા
આતુર્યના પરમાનંદ સુખમાં અભિવૃદ્ધિ કરનારા છે; અર્થાત્ હે
શ્રીકૃષ્ણપ્રિયે ! જે જે જડ ચૈતન્ય આપના સંબંધવાળું થાય છે
તે તે ઉપર શ્રીકૃષ્ણ સ્વતઃ સ્વતંત્ર હક કરે છે અને સહર્ષ
અંગીકૃત કરે છે તેથીજ પુષ્ટિપથાનુવર્તી શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજીએ
સર્વ વસ્તુ શ્રીયમુનોદકથી ખાસ કરી શ્રીપ્રભુને સમર્પવાની
પૌઢી રાખી છે. હે લીલામધ્યયાતી શ્રીયમુનાજી ! આપ સર્વ
કુંજ નિકુંજાદિક લીલામાં નિજલક્ષ્ય મનોરથ પૂરક હોવાથી
સ્થાયિભાવ બિરાજમાન છો એવાં હે મનોરથપૂર્ણમાતા ! આપ
શરણ પડેલાને શ્રીકૃષ્ણ સંબંધ કરાવશો. આપનું વિશાલ નામજ

‘શ્રીકૃષ્ણસંબંધકારિણ્યૈનમઃ’ છે.

મૂ૦ કૃષ્ણપ્રિયાં કૃષ્ણમુખ્યરસસંગમદાયિનીમ્ ।

કૃષ્ણક્રીડાશ્રયાં કૃષ્ણપદવીપ્રાપ્તિકામપિ ॥૨॥

‘શ્રીકૃષ્ણપ્રિયામ્’ ૭

હે શ્રીયમુનાજી ! આપ શ્રીકૃષ્ણનાં ચતુર્થ પ્રિયા છો.
જેવાં શ્રીસ્વામિનીજી કૃપા કરી અદેય દાન લક્ષ્મીને કરી શકે
છે. તેવું દાન આપ કરનારાં છો. એમ જાણી હું આપને શરણ
ધું. શ્રીયમુનાજીનું ચતુર્થ પ્રિયાપાત્રું દ્વારકાંલીલાથી જાણવું યોગ્ય
નથી. ત્યાં તો શ્રીપ્રભુએ કાલિંદીનો અંગીકાર કર્યો છે. તે
(કાલિંદીતિસમાચ્યાતાવસામિયમુનાજલે,) કલિંદીયેતો શ્રીય-
મુનાજીમાં આવીને વાસ કરેલો છે. એમ શ્રીભાગવતમાં
કાલિંદીજી પોતે કહે છે. માટે શ્રીયમુનાજીથી કાલિંદી જુદાંજ
છે. પરંતુ કાલિંદીજીને પોતાના જલમાં નિવાસ કરવાનો આશ્રય
આપ્યો છે. શ્રીયમુનાજીને નિર્ગુણ પણાથી તુર્યપ્રિયા કહેલાં

છે. તેથી તે પટરાણીઓમાં ગણવા યોગ્ય નથી. (ભગવાનને પણ આપના માહાત્મ્યમાં કહ્યું છે કે, હે શ્રીયમુનાજી તું સર્વ પાપ હારિણી છે. હું તારૂં સાનિધ્ય કદાપિ તજીશ નહિ. એ પ્રમાણે સાનિધ્ય પાણુના દાનથી પ્રિયાપણું ગણવા યોગ્ય છે તેમાં સંશય નથી.

રસાત્મક લીલામાં શ્રીસ્વામિનીજી શ્રુતિરૂપા-કુમારિકા- અને જલવિહારાદિક લીલા મિથથી શ્રીકૃષ્ણુનો સર્વાંગ સંબંધ નિત્ય સિદ્ધ છે. એટલે ઉપરનો ભાવ ગૌણમાની હે શ્રીયમુનાજી! રસાત્મક નિત્ય લીલા સંબંધાશ્રયથી ચોથાં પ્રિયા સમજી આપને શરણુ છું. આપ ઇચ્છામાં આવે તેમ મારી વિચારજો. 'કૃષ્ણપ્રિયાયૈ નમઃ' ૭

કૃષ્ણમુખ્યરસસંગમદાયિનીમ્ ૮

શ્રી કૃષ્ણુનો મુખ્ય રસ શ્રીસ્વામિનીજીનું અધરામૃત સંગમ છે. (શ્રીરાધાઅધરસુધાંપાતુંકિમન્યન્મધુરાયતે.) હે શ્રીયમુનાજી એ મુખ્ય રસામૃત, જ્યારે યુગલ સ્વરૂપ વિવિધ ભકતો સાથે આપના જલમાં કીડા કરે છે ત્યારે તે અધરામૃત રસ શ્રવે છે. તેને આપે આપના જલમાં ધારણ કરી રાખેલું છે. તેનો સ્વાદ આપના કૃપા વિલાસી ભકતોને નિરંતર આપો છો. તેથીજ પરમ ઉત્કૃષ્ટોત્કૃષ્ટ, વિરહાનલમાં સંતપ્ત થએલા, સર્વાત્મ ભાવી ભકતોના પ્રાણ, ટકી રહેલા છે. જો આપ એવા અમૃતરસથી છેલ્લી દશાવાળા ભકતોનું પોપણ ના કરો તો જરૂર તેમના પ્રાણ ટકે નહિ. હેકૃષ્ણમુખ્યરસસંગમદાયિન્યે નમઃ મને આપ શરણુંગતિજ બસ છે કારણ આપ પોતાપણુનો દાવો હું દીન પર કરશો ત્યારે શું મુખ નહિ આપો ?

કૃષ્ણકાવ્યાચાર્ય ૧

શ્રીકૃષ્ણ ન્યાયે રસાત્મક ક્રીડા કરે છે ત્યારે હે યમુનાજી ! આપનોજ આશ્રય કરે છે રાસ પંચાધ્યાયીમાં ભગવાન યોગમાયાં મુપાશ્નિતે કરી કહે છે અને જે યોગ માયાનો આશ્રય કરે છે તે હે શ્રીયમુનાજી ! આપ પળેપળ પ્રાણનાથના મુખના હેતુને બાણનારાં પરમ ચતુર હોવાથી સ્વામીના મુખાર્થ અનેક ભક્ત વૃન્દ સહ કુંજ નિકુંબદિક સામગ્રી અગાઉ અગાઉ પ્રકટ કરનારાં છો. એટલે પ્રાણેશને આજ્ઞા કરવાનો પણ પરિશ્રમ આપો તેમ નથી. મોટા આજ્ઞા કરે તે કામ તો સૌ કોઈ કરે છે. પરંતુ આપ તેથી વિલક્ષણ ગતિવાળાં છો. હે સકલસિદ્ધિદા ! સર્વકામ ! કલ્પલતા ! ચિન્તામણિ ! રસરસિકમણિનૃત્યપરાયણકરાણી ! આપ આપના ભક્તવૃન્દ ને સંયોગરસમાં રસમત્ત પરમકાષ્ટાપક્ષરૂપ કરીને રસીલા સમૂહાદિકને અનિર્વચનીય રસાબ્ધિમાં પરમાનંદ નિમગ્ન કરનારાં છો, અને એક ક્ષણમાં વિપ્રયોગ ભાવાત્મક રસાનંદ રૂપ પણ બનાવો છો. આપ સચોટ 'યો યવંશઃ સ તંમજેત્' એ ન્યાયે ભક્તની ભગવતપ્રાપ્ત્યર્થ પ્રવૃત્તિ કરાવી જે યોગે જેવું ઘટે ત્યાં તેવું કરનારાં છો. એટલે રસપ્રચુરતર શ્રીકૃષ્ણલીલામાં સર્વભક્તવૃન્દનું આત્મસ્વરૂપ પણ હે યોગમાયા ! આપ જ થાવ છો. આપ રસાત્મક લીલાના સર્વ યોગ પ્રયોગો સાધ્ય સિદ્ધ કરવામાં ચતુર જ્ઞાતા હોવાથી રસલીલાનાં યોગમાયા કહેવાં ઘટે છે. એવાં આપતે શ્રીકૃષ્ણક્રીડાના આશ્રયરૂપ હો તેમાં આશ્ચર્ય શું ? હે રસિકચુડામણિ ! તમારો સર્વ લીલામાં સુસ્થિર ભાવ છે-હે કૃષ્ણકાવ્યાચાર્યનમઃ મને આપના આશ્રય વિના બીજો આશ્રય થતાં દેહાન્ત થતો. હું આપ શરણુ છું. ૬

જીવનના માતૃકા અર્થે ૧૦

શ્રીકૃષ્ણના પાદારવિંદની પ્રાપ્તિ ભક્તને કરાવી આપવામાં કુશળ છે શ્રીયમુનાજી જીવને કૃષ્ણ પ્રાપ્તિ કરાવવી એજ ! એજ કામ આપે વધાવી લીધું છે વળી તેથી આગળ વધી આપ ભક્તવૃન્દને પ્રેમ રસાવિષ્ટ બનાવી દે છે. તેથી પ્રેમભક્તિનો પરિચય જોતાંજ સ્પષ્ટ માલુમ પડે છે કે પ્રેમભક્તિ પોતે સ્વતઃ સંયોગ વિપ્રયોગાત્મક જ છે. સંયોગમાં પણ વિરૂદ્ધ ધર્મ વિપ્રયોગ રસ પ્રકટ થાય છે અને ભાવથી જગ શ્રવે છે. અર્થાત્ અશ્રુપાત પ્રાણાપ વિગેરે વ્યભિચારી ભાવ પ્રકટ થાય છે એટલે જ્યાં ભગવાન વરણ-કૃપા-કરે; વરેણ્ય વરે, અને તેમના સંયોગમાં પ્રીતિનું સ્વરૂપ સુસ્પષ્ટ ખડુ થાય તેમાં નવાઈ નથી. જરૂર પ્રભુપ્રેમ સંયોગમાં પણ જગભંગ મનઃસંગ, સંકલ્પ, જાગરણ, કૃશતા, રતિ, સર્વત્યાગ, ઉન્માદ, મૂર્છા, એવી પ્રેમ રસાવસ્થા તરીને, ભક્ત, આપની કૃપાથી, હે શ્રીયમુનાજી પ્રાણેશનું પ્રેમામૃત પીએ છે. જરૂર તે સમયે હું કૃષ્ણ કે આ કૃષ્ણ, તેવું ભાન હોતું નથી. સર્વ બદ્ધાભ્યાન્તર ઇન્દ્રિય જગત્ વિસ્મૃતિ પૂર્વક ભગવદ્ભક્ત પરમ નિરોધવાન ભક્તચિત્ત કરી મુકે છે.

જીવની યોગ્યતા મહારસપાન કરવાની હોય નહિ જ તથાપિ આપ અદેયદાની હોવાથી ન દેવાય તેવું ક્ષત દેનારાં છે એટલે એક વખત ભક્તને શ્રીકૃષ્ણની પદવી પણ આપીદો છે, એ અદ્ભુત ચારિત્ર્યની હદ કોણ લઈ શકે ? કર્તુ અકર્તુ અન્યથા કર્તુ સર્વગુણવિશિષ્ટ પરમકાષ્ટાપન્ન વસ્તુ આપછો. હે ક્રમધુક ! સર્વ વિકૃતિ દોષ રહિત, હે સર્વરસદા ! જીવમાતૃકાએ જમઃ હું આપના શરણની જ કામનાવાળો છું તે ખીલું શું કરું ?

સર્વ સાધનની પ્રજ્ઞતામાં આપને આશ્રાંગ દંડવત પ્રણામ
કરું છું. ૧૦

મૂલમં કૃષ્ણસ્થિતાં કૃષ્ણવાસહૃદયાં, કૃષ્ણકામુકામ્ ।

કૃષ્ણપ્રિયાપ્રિયં, કૃષ્ણસ્થાયિભાવસદ્રવામ્ ॥૩૧॥

કૃષ્ણસ્થિતામ્ ૧૧

હે શ્રીયમુનાજી ! આપના સર્વ શ્રીઅંગમાં શ્રીકૃષ્ણની
સ્થિતિ છે. સાતે સમુદ્રને લેદી સર્વસંગ રહિત શ્રીકૃષ્ણ પરાતપર
પૂર્ણપ્રહ્લાના નખશિખાલરણરૂપ આલિંગનાદિ રસ વિલાસ કર-
નારાં છો. તમારા કૃપાપ્રસાદની ઇચ્છા વધી પડી છે એજ હે
કૃષ્ણસ્થિતાયૈ નમઃ શ્રીયમુનાજી મને પરમ ફલ છે. આપ વગર
માગ્યે મારા અન્તઃપુરની સર્વ ઇચ્છા જાણીને જ સર્વ સુગમતા
કરનારાં છો એટલે પ્રાર્થના કરવી કેમ ઘટે ? પ્રણામ કરું છું. ૧૧

કૃષ્ણવાસહૃદયામ્ ૧૨

શ્રીકૃષ્ણરૂપ પરમદૈવતને હૃદયમાં નિવાસ કરાવનાર હે કૃષ્ણપ્રિયે !
આપના હૃદયમંદિરના સર્વ વિભાગો પરમ રમણિય છે. સર્વ-
લીલા સામગ્રીના અમુલ્ય રત્નના ખજાના ચિકાર સજાયલા છે.
એવા સમગ્ર પ્રહ્લાંડની સોહામણી સ્મૃદ્ધિરૂપ અને નિર્મલાતિ
નિર્મળ હૃદયમાં લલિત ધિરોદ્ધત નિકુન્જનાયક શ્રીકૃષ્ણ બિરાજે
તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

પરંતુ હે શ્રીયમુનાજી ! આપનામાં અધિકતા એક એવી
છે કે:-આપના હૃદય સુપ્રદેશમાં ઉન્નવળ કૃષ્ણપ્રેમ લરેલાં છે.
અને એ કૃષ્ણ પ્રેમખીજ, જે લક્ષ્મીની સુકોમળ રસદાર હૃદય-
ભૂમિકામાં વાવે છે તે ખીજ રસાત્મક કૃષ્ણરસ પીને કોઈ
નવિન અંકુરવાળું થઈ જોતજોતામાં વિશાળ રૂપ ધારણ કરી ફલ
ફલિત થાય છે.

અર્થાત્ ફલ ફલિતનો ભાવ એવો છે કે, જે ભક્તના હૃદયમાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમભક્તિનું ઘાન કરે છે તે ભક્તની દેહ પ્રાણેન્દ્રિયાન્તઃકરણાદિ સર્વ પ્રતિક્ષણ નવિન રમણિકતા ધારણ કરે છે અને ભજનાનન્દ રસથી ભરભાર બને છે.

એટલે હે શ્રીયમુનાજી ! જે મહનાતિમનોહર શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તી, નિગમાતીત. કે જેનો નિગમપાર લઈ શકે તેમ નથી એવી પરાત્પર વસ્તુના વિષયને વાણી પહોચી શકતી નથી. એવા 'યતો વાચો નિર્વર્તન્તે અપ્રાપ્યમનસાસદ્'—પરબ્રહ્મ રસેશ રસિકચૂડામણિએ આપના હૃદયમાં અખંડ નિવાસ કર્યો છે.—હે જીવનધન, ગોપીજનપ્રાણ, શ્રીયમુને ! અવિચ્છિન્ન આદ્ય વૃન્દાવનવિહારીને, આપ આપના ભક્તના હૃદયમાં અખંડ નિવાસ કરાવો છો. એવી અધિકતા આપમાં રહેલી છે.

વળી જે ભક્ત ઉપર પરમ કૃપાની વર્ષા કરે છે. તેનું દેહ, ઘર, ગામ, પતિ, પુત્ર, પરિવાર, વૈભવ, યશ, લોકમર્યાદ, વેદમર્યાદ વિગેરે પ્રપંચવાળો વિપરીત મોહ, આપના અતુલ પ્રતાપબળથી તે ભક્ત હૃદયમાં શ્રીકૃષ્ણ વિયોગાગ્નિ પ્રકટ કરી ભસ્મભૂત કરે છે. એવા ત્યાગને જ ભક્તિમાર્ગીય સંન્યાસ કહેવાય છે.

હે ભક્તિમાર્ગીયસંન્યાસદાતા ! હે સ્વભાવવિજયિ ! ભક્તિમાર્ગીય સંન્યાસ જે ભક્તને સિદ્ધ કરી આપો છો. તેના જ હૃદયમાં અખંડ લાડિલીવર વશવર્તી થઈ વસે છે. અને તેનાથી રમે છે. એવા ભક્તનો સુખાનન્દ એક મુખે વર્ણવાય તેમ નથી.

હે કૃષ્ણભાસ હૃદયાયૈનમઃ શ્રીકૃષ્ણમાં આપ ને આપમાં શ્રીકૃષ્ણ એમ પરસ્પર હૃદયમાં ખિરાજમાન એવાં હે શ્રીમહારાણીજી ! આપના રસમય હૃદયનું સંસ્મરણ કરી શરણાંગત છું.

કૃષ્ણકામુકા ૧૩

શ્રીકૃષ્ણની સેવા એજ હે શ્રીયમુનાજી ! આપને કામ છે. એ શિવાય બીજી કામના આપના તેજસ્વિ સ્વરૂપ સાનિધ્ય આવવા પામે તેમ નથી. હેપુનિતકર ! આપના આશ્રય વડે ભક્તની સર્વ લૌકિક વૈદિક વાસના છુટી એક રસધન શ્રીકૃષ્ણ ! વધે સર્વ વિધ કામના બંધાય છે. હે અલૌકિક સામર્થ્યદાતા ! આપના કૃપા પ્રસાદથી આપના ભક્તનું ચિત્ત અનન્ય ભાવવાળું એક શ્રીકૃષ્ણશ્રયિ શ્રીકૃષ્ણ સેવામાં કામભાવાવિષ્ટ થઈ રહે છે.

વળી કોઈ યોગે ભક્તની એવી પણ દશા થાય છે કે જેમ કોઈ વિરહિણી, પોતાના પ્રિયતમના વિરહે વિગાઠ કષ્ટ પામે તેમ આપના ભક્તને પણ રાસમંડલમંડનનટવરવપુ શ્રીકૃષ્ણના શ્રીઅંગ સેવન વિના અતિવ સંકટ થાય છે.

શ્રીકૃષ્ણ વિયોગજનિતતાપકલેશાનન્દ શ્રીકૃષ્ણરસના આશકીને થાય છે હે કૃષ્ણકામુકા ! આપના કૃપા પાત્ર ભક્તને કદાપિ વિપશ્ચિત બ્રહ્મની વિરહજનિત પીડાનો તિરોભાવ થતોજ નથી. અવિચળ આનંદપરિપૂર્ણ શ્રીકૃષ્ણ કામાસકતપણુ આપ અનુગૃહીત ભક્ત ને રહે છે.

કૃષ્ણપ્રિયાપ્રિયામ ૧૪

શ્રીકૃષ્ણની પ્રિયા શ્રીસ્વામિનીજી, તેમને અત્યંત વહાલાં, હે શ્રીયમુનાજી ! આપ છો, ત્યારે હવે શ્રીસ્વામિનીજીનો પ્રિય સમુદાય શ્રુતિરૂપા, કુમારિકા, અને સમગ્ર વ્રજભક્ત તેમને અતિ પ્રિય હો, તેમાં જે મત હોઈ શકે જ નહિ.

હે પ્રાણસૂતા ! પ્રાણપતિ કૃષ્ણના પ્રાણ શ્રીસ્વામિનીજી છે. અને આપ, યુગલ સ્વરૂપનાં શ્રમજલસૂતા છો; આપ નિજ ભક્તવૃન્દને સકલ સુખધામમાં લઈ જવાની શ્રેણી છો, આપ

આપ વિના કેવળ નિઃસાધનનું કોણ બેઠી થાય ? હે કૃષ્ણકેલી લાલસાતુર અંચળનયની ! આપ વિના પ્રાણપતિ એક ક્ષણ પણ રહી શકતા નથી. તેમના નયનમાં વાણીમાં અને સર્વાંગમાં આપનો જ રસિલો રસ છવાયલો અખંડ રહે છે તેથી આધિનવર્તી છે.

જેનો સ્વામી હે મિત્રજન ! તમારે આધિનવર્તી છે. તો પછી તે શ્રીસ્વામિજીની સર્વસુખદાયિની હો કે સર્વમાધુર્યતાનું મહનાધિક સુંદર રૂપ હો, પરંતુ જેનો સ્વામી જેને આધીન પ્રેમવિવશ તેની પ્રિયા, તેના પ્રેમરંગવાળી થયા શિવાય રહે જ નહિ.

જે સ્વામિને પ્રિયા અનુકુળ નથી તે સ્વામિ ખીજના રસમાં ભીંજતો નથી, અને ભીંજાય તો પરમાનન્દમાં ડોલી શકતો નથી. પરંતુ આપમાં તો હે રવિસુતે ! એવો અકથનીય રસ છે કે યુગલસ્વરૂપ આપનો મહાન્ પ્રેમરસ પીને પુલ્યાં ફરે છે. આપ પણ જેમ રવિને જોઈ કમલ પુલે તેમ શ્રીકૃષ્ણ રવિ જોઈને જ પુલ્યાં ફરે છે. એવાં હે કૃષ્ણ ત્રિયાપ્રિયે હું આપને શરણુ છું. ૧૪

કૃષ્ણસ્થાયિભાવસદ્ભવામ્ ૧૫

હે શ્રીયમુનાજી ! આપમાં એવો કોઈ અદ્ભુત રસ છે કે સકલ વ્રજમંડલમંડન મુખ્ય શ્રીસ્વામિનીજીથી લઈ શ્રીચંદ્રાવલી લીલિતા, વિશાખા, શ્રુતિરૂપા-કુમારિકાદિ તમામ યૂથ ને અનેક લીલા માનાદિક કરી, સંયોગ વિપ્રયોગાનન્દ નિમગ્નતા થાય છે.—અને તેથી વિશેષ નિકુળેમાં કુંજકુટીર મધ્ય ગલખાંહીસહ-ખિરાજતા, રતિરસઘેલા, પ્રાણધાર, રસાધિપતિ, નિકુળનાયક, મુરલીમનોહરને પણ સંયોગવિપ્રયોગાનન્દનું સુખ દુઃખ સહેવું પડે છે.

પરંતુ હે સ્થાયિભાવ ! હે આનન્દકન્દની !! આપતો નિરંતર એક રસરૂપ સંયોગીના મુખમાં અભિવૃદ્ધિ કરનારાં

અને વિપ્રયોગીને વિરહાનલથી પ્રાણાન્ત થતાં બચાવી દેવામાં ઉદાર કષ્ટવિભાવી છે. હે અખંડવ્રજપતિકેલીપરાયણ પ્રકટ કલ્પલતિકે ! આપના સ્થાયિભાવ સ્વરૂપને કોણ બાણવા
 ૧ મર્થ્ય ધરે તેમ છે ? એક શ્રીવદ્ધલ પ્રભુની પૂર્ણ કૃપારસનું દાન જેને થયું હોય, અને શ્રીવદ્ધલ અંતરમાં બિરાજી હે રતિ વર્ધિની ! તમારા સ્વરૂપને લેદ લિપ્ત છિન્ન કરી બતાવે તોજ આપનો ગુણ મહિમા અને પરમાનન્દરૂપતા બાણી શકે છે. હે અપારગુણ ! નિકુંજ નિધિદા !! આપ અમીદષ્ટિ વડે જ આપનો સ્થાયિભાવ અમારા હૃદયમાં ઉતરનારાં છે. જેથી હે અદ્ભુતવૈભવીવિશ્વ વિખ્યાતિની ! હું આપ શરણ છું. ૧૫

મૂલમ્ ૦ કૃષ્ણૈકમિલનસ્થાનભૂતાં કૃષ્ણસુસ્વાથેનીમ્ ।

કૃષ્ણગોપસહચરીં કૃષ્ણસન્માનવર્ધિનીમ્ ॥૪॥

કૃષ્ણૈકમિલનસ્થાનભૂતામ્ ૧૬

જે જીવને શ્રીકૃષ્ણ મેળવવા હોય, તેનું સાધનસ્થાન શ્રીયમુનાજી ! આપ છે.

આપ કોઈ દેશમાં છે કોઈ દેશમાં નથી એવો સંદેહ જીવને કર્તવ્ય નથી ભાવાત્મક સ્વરૂપે સર્વત્ર વ્યાપ્ત છે. છતાં આપે ત્રણ સ્થાનતો સ્વિકારેલાં છે.

વિશુદ્ધમથુરાતટે ૧ સ્થાનગોપગામી તર કૃપામલધિસંપ્રિતે ૩ એમ ત્રણ વિશેષણથી ત્રિવિધભાવ બિરાજે છે.

હે શ્રીયમુનાજી ! વિશ્રાન્ત ઘાટે આપનું પૂનિતકર માહાત્મ્ય વિચારી જે જન સ્નાનપાન કરે છે. તે પવિત્ર થઈ પ્રભુ ભક્તિની સ્ફુર્તિવાળો થાય છે. એવા માહાત્મ્યજ્ઞાનીને જ્ઞાનની પરા દશાએ પહોંચાડી વિવિધ ભમણા ભાગો છે. ૧

વળી શ્રી ઠાકોરજીનાં ઠાકુરાણીજીનો જે ઘાટ, ત્યાં હે શ્રી યમુનાજી ! આપજ સકલ ભક્તવૃન્દને લીલા રસભાવ વિકસાવી, પરમ પ્રેમાસ્પદ કરી પ્રાણેશના પૂર્ણાનન્દ સુધાખિન્દનો અનર્વચનીય સંયોગરસાસ્વાદ આપો છે. એવાં આપ કૃપા વિલાસી, રાસ રસિકમણિ ભગવાનના રસપાત્ર, પ્રજાંગનાવૃન્દસહુનો વિવિધ રસરમણુશ્રમ, અત્ર એકત્રિત થઈ આપના શિતલ જલમાં પ્રવેશવાથી દૂર થયો છે.

થાકેલાંના શ્રમનું નિવારણ કરવું એ જલનો સહજ સ્વભાવ છે. તેમ જલતે પ્રેમ ભક્તિનું પ્રત્યક્ષ મૂર્તિમાન સ્વરૂપ છે. તો પછી ભક્તિભાવવાળા તો આપના સ્વરૂપરસમાં સ્નાન કરતાં જ તેમના લોકવેદના ચુસ્તબંધ છુટી જાય છે. જેમના લોકવેદ બંધ છુટવાની તૈયારી છે તેજ આપના રૂપરસ વિષે ભાવાવધિ થઈ પરમ શાન્તિ મેળવે છે.

વળી સર્વ વિકૃતિ રહિત બ્રહ્મ કે જેમાંથી જીવ, જગત, અન્તર્યામીઓ ઉદય થઈ અસ્ત થાય છે. છતાં ન્યૂન્યાધિક રહિત રસો વૈ સઃ સર્વરસધરને રમવાની ઇચ્છા થતાં, નિજરસ ઝીલક અનેક ભક્તવૃન્દ પ્રકટ કરી, વિરૂદ્ધધર્માશ્રયિ આદ્યવૃન્દાવનવેણુધરે, આ સ્થળે વિવિધ વિહાર કર્યો છે. આ વખતે જેમની સુન્દરતાનો પાર નથી એવી પ્રજલલનાઓનો દેહામોદ, કુચકુંકુમામોદ, હે શ્રીયમુને ! આપ જલસ્વરૂપે બિરાજી આપના શ્રોત્રાંગમાં પચાવી, સર્વ સ્વરૂપોનો શ્રમ નિવાર્યો છે. એવું આપનું શ્રીગોકુલના ગાંદરે શ્રીઠાકુરાણીજીના અધિકારવાળું શ્રીકૃષ્ણમીલન સ્થાન છે, તે આપ કૃપાબલથી પ્રાપ્ત થનાર છે એમ ચિન્તવન કરતાં આપ શરણુ છું. ૧૬

જીવનના પાઠશાળા ૧૭

હે શ્રીયમુનાજી ! ખીજા દેવોના પૂજન વંદનથી તો લૌકિક વૈદિક ફલ પ્રાપ્તિ છે. પ્રભુ પ્રાપ્તિ તો નથી જ પરંતુ હે કૃપાળુ ! આપ શરણાગતિથી તો કેવળ મુખ્ય અર્થફલ શ્રીકૃષ્ણ પ્રાપ્તિ જ છે; પરમાનન્દરસ સુખ આપજઆપો છો. એટલે આપ શરણુથી અધિક કોઈ પદાર્થ જ નથી. આપના પ્રેમસિન્ધુમાં સાક્ષાત્ મન્મથ મન્મથ શ્રીગોવર્ધનધરણુ અત્યાનન્દથી જુલી રહ્યા છે; હે વાણીના વિષયમાં આપના ગુણો આવી શકતા નથી એવાં શ્રીયમુને ! હું સર્વસાધનારમ્ભ તણ આપને લાગુ છું. આપ કૃપાથી જીવનમાં રમણીયતાભર્યું રસિકરસહારજીવનફલ મેળવી, જીવનની મઝા અને મીઠાશ માણીશ. હે પ્રેમપુંજનિ ! પ્રીતની રીત તો તમે જ જાણો છો.

જેમ કમલ મકરન્દને વશ છે. તેમ હે જગતવિખ્યાતિની ! તમારા પ્રેમની મુગંધને વશવર્તી પ્રેમરસકમળિ શ્રીકૃષ્ણ છે. પ્રેમ રસમય સર્વ મધુરિમા, રસિકતા અને રમણીયતાનાં મધુરાતિમધુર સુખદ ઝરણાં આપના શ્રીઅંગમાંથી અખંડ ઝરે છે. તે રસસિન્ધુમાં સુખનિધિ નિત્યલીલાવિલાસી શ્રીકૃષ્ણ વિહરે છે. તેથી ‘શ્રી કૃષ્ણ મુખાર્થિનીમ્’ અથવા તો ‘કૃષ્ણમુખ્યાર્થિનીમ્’ કહેવાયો છો. એવા મુખ્યરસને પ્રાપ્ત કરી આપનાર હેમહારસ ! હું શરણુ છું. ૧૭

જીવનના પાઠશાળા ૧૮

હે શ્રીયમુનાજી ! આપ શ્રીકૃષ્ણની સખી છો. તેમજ વ્રજસીમંતનીઓ પણ સખી છે. તમે એવાં તો મુગલ સ્વરૂપની સેવામાં તત્પર છો કે, આપ શરણાગતનો તમામ વિપરીત કામમદ છોડાવી દો છો.

શ્રીસ્વામિનિજીરૂપ આપ છે તથાપિ અનેક લક્ષ્મિદાતાએ સખી ભાવમાં નિમજ્ન થઈ સખીત્વ સ્વીકારે છે, તેથી સકલ પ્રજાલલનાપ્રિય છે. હે શ્રીયમુનાજી ! ગોપીવૃન્દસહ આપ, રચામસુંદરરમણપ્રેમવસંતવિહારીની શક્તિયો છે. અને શક્તિયો કદી મૂળરૂપથી જુદી રહેતી નથી.

(જગમાં એવો ન્યાય છે કે જેને શક્તિયો હોય છે. તેને જ કામ લાગે છે.) વસ્તુતઃ આપ સ્વતંત્ર સર્વલીલાધાર મુખ્ય શક્તિ છે. એટલે કંઈ સાધારણ નથી.

હે શ્રીયમુને ! કોટિકન્દર્પની શોભાને લન્ગિજત કરી નાંખે એવાં મહનાધિક સુંદર આપ તથા ગોપીજનો, નિર્ગુણ લક્ષિતને વશવર્તી થઈ જેમ કલધૌતમણિયોની મધ્યમાં નિલમણિ શોભે તેમ આપ સર્વ સ્વરૂપ વૃન્દ મધ્ય અખંડ શોભાયમાન છે. એવાં શ્રીકૃષ્ણ ગોપીવૃન્દમાં સહચરનાર આપ શરણથી જ મારો આપ વૃન્દમાં સહચાર થશે એમ ભાવના કરતાં શરણ છું.

શ્રીકૃષ્ણના સન્માનને વધારનારાં હે શ્રીયમુનાજી ! જે લક્ષ્મના મનમાં એક પ્રમુ પર જ ભાવ વિરોધ હોય તેને તત્કાલ નિવૃત્ત કરી ભાવ લક્ષિતની વૃદ્ધિ કરનારાં છે અને આપનાજ અનુગ્રહ બળે લક્ષ્મનું શ્રીકૃષ્ણ સન્માન કરે છે. જ્યાં જ્યાં આપનો અનુગ્રહ ઉતરેલો છે. તેતે લક્ષ્મી પર શ્રીકૃષ્ણ કૃપાથી ઢળેલા છે એવાં હે શ્રીકૃષ્ણ પ્રિયે ! હું આપ શરણ છું. ૨૦

શ્રીકૃષ્ણ કાર્યપરામ્ ૨૧

નિરંતર લક્ષ્મી સંતોષ પામી લક્ષ્મવત્સલતા સચવાય, એજ શ્રીકૃષ્ણનું મુખ્ય કાર્ય છે. હે શ્રીકૃષ્ણા ! નિઃસાધન જીવોને આપ શરણ લઈ, પ્રજાલક્ષ્મીનો સમાગમ કરી આપો છે એટલે પ્રજાલક્ષ્મીના સંગમી (લક્ષ્મીજનપદરજપ્રતાપે, સકલ સરીયાં કાજ)

એ ન્યાયે તમારા ભક્તોને કૃપાથી જીવન મુક્ત (વિષમ સંસાર સાગરથી તારી પોતાના) કરી, વ્રજમંડળસહ આપનું સ્વરૂપજ્ઞાન કરાવે છે। તેણે કરી શ્રીકૃષ્ણ ને પ્રસન્ન થવાનાં દૈન્યાદિ સર્વ સાધનો પ્રાપ્ત થાય છે. અને આપ કૃપાળુને શ્રીકૃષ્ણ પરાયણતા અને છે એવાં હેનિઃસાધનના સાધનરૂપ શ્રી યમુનાજી ! અમારૂં સર્વસ્વ આપ છે. એવા અન્તઃકરણ પૂર્વક આપને શરણુ છું. ૨૧

કૃષ્ણલીલાસ્થલવિશોધિકામ્ । ૨૨

શ્રીકૃષ્ણનું લીલા સ્થળ શ્રીગોકુળ, શ્રી ગિરિરાજ, વૃન્દાવન ચિરઘાટ, દાન, માનાદિ સર્વ સ્થળે, સર્વ વિધલીલા સામુગ્રી સિદ્ધ કરનારાં હે શ્રીયમુને ! આપ છે. જ્યાં જ્યાં શ્રીકૃષ્ણનાં લીલા સ્થળ છે. ત્યાં ત્યાં કુંડ, કુપ, વૃક્ષાદિ સર્વ છે, અને તે સર્વમાં આપ રસરૂપ બિરાજમાન છે. એવાં સર્વ સ્થળે શ્રીકૃષ્ણ કેલીરસ નિમજ્જ બિરાજીત હે માતા ! આપના. ભક્તોને આપ શ્રીકૃષ્ણ કેલીરસનું દાન કરો છે. એમ ચિન્તવન કરતો. હે પરમ-કૃપાલ ! શરણાંગતને મુખ્ય સ્થલનું સર્વવિધ મુખ આપશો.

શ્રીકૃષ્ણક્રીડા કુકુમાદિયુતામ્ । ૨૩

શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે વ્રજભક્તોની સાથે રાસાદિક ક્રીડા કરે છે; તે પછી શ્રમ નિવારણાર્થ હે શ્રીયમુને ! આપના જલ સ્વરૂપમાં ક્રીડા કરે છે. એટલે વ્રજભક્તો અને શ્રીકૃષ્ણનું અંગરાગ કેશર કુંકુમ પુષ્પમાલાનો પરાગ તે સર્વ દિવ્યરસ સુગંધ આપના સર્વાંગમાં પથે છે. અર્થાત્ આપ રસસર્વસ્વના રસિક રસથી તર છે, આપના ભક્તોને પણ તે મહારસ દેનારાં છે. એવાં હે શ્રીયમુનાજી ! હું અંગીકૃત આપ શરણાંગત છું.

શ્રી કૃષ્ણવ્રતવિધિ ૨૪

હે રસદાયિની શ્રીયમુને ! શ્રીકૃષ્ણનો સર્વરસ આપે આપના હૃદયમાં અન્તર્ધાન કર્યો છે, સમાવી લીધો છે. રાકી લીધો છે. (ઇત રાકયો યમુના ઉત ગોપીન, કષ્ટ એક દેલ પર્યો ત્રીભુવનમે હરિરસ વૃન્દાવનતે આયો.) હે રસદા ! આપના ઉભય કરાડાની મધ્યમાં, સર્વ દુઃખ હરતા હરિ, આદિ અવિચ્છિન્ન વૃન્દાવનવિહારી શ્રીકૃષ્ણનોજ રસ વહે છે. તેનું પાન અધિકારી ભક્તો કરી રહ્યાં છે. કેવળ લીલા સ્થળ જે આદિ અચળ વૃન્દાવન તેમાંથી અખંડ લીલાનાં શ્રમજલ ઝરણાં કહો કે કૃષ્ણરસ કહો તે ઉમંગી વહી આવે છે એવા રસથી ભરભાર હે મહોદ્ધાર શ્રીયમને ! હું શ્રીકૃષ્ણરસ લાલચુ શરણાંગતને એ આપશો એમ વિશ્વાસ છે.

કૃષ્ણગોપી પૂજ્યદેવીમ્ ૨૫

હે શ્રીયમુનાજી ! આપનો આશ્રય લઈ શ્રીકૃષ્ણને મળવા કાલ્યાણની દેવીનું પુજન ગોપી જનોએ કર્યું હતું. હે કૃષ્ણ રૂપિણી ! આપનેજ શ્રીકૃષ્ણરૂપ જાણી દેવીનું મીષ-ખાનું વચમાં રાખી, કેટલીક ગોપીજનોએ પુજન કર્યું હતું. અને કેટલાંકે તો કેવળ આપનુંજ પુજન કર્યું છે. આપ શ્રીકૃષ્ણમાં છો અને શ્રીકૃષ્ણ આપમાં છે, એવાં યુગલ સ્વરૂપ જાણીને દેવીની પેઠે આપનું પુજન કર્યું હતું તેમનામનોરથપૂર્ણકરનારાં હે ભક્ત વત્સલ ! હું શરણુહું. ૨૫.

શ્રીકૃષ્ણવ્રતફલપ્રદામ્ । ૨૬

હે શ્રીકૃષ્ણકેલીપરાયણ શ્રીયમુને ! કુમારીકાઓના વ્રતનું ફલ શ્રીકૃષ્ણ છે. તેને આપનારાં છો. આપના આશ્રયથી, આપની કૃપા કટાક્ષ જેનાપર થાય છે તેને સમગ્ર વ્રતનું ફલ સર્વોપરિ શ્રીકૃષ્ણ તેજ આપો છો, બીજા કોઈપણ સાધનથી શ્રીકૃષ્ણ પ્રાપ્ત નથી. કુમારિકાઓ કાલ્યાણિનું વ્રત વચમાં રાખી

આપની પાસે એ માયું હતું કે નંદનાપુત્ર દેવી પતિમે કુરુ
તે પ્રમાણે હે કૃપાળુ ! સર્વ મનોરથપૂરક હું આપશરણ છું.

જ્ઞાનલંકારાણાતામ્ ૨૭

હે શ્રીયમુનાજી ! આપ જલ સ્વરૂપે ભૂતલ પુનિત કરતાં
ખિરાજો છો તેથી કોઈ માયા મુઠ, આપના સ્વરૂપ વિષે આ
શંકા કરી પ્રાકૃત નદીના પ્રવાહ સમ જાણે છે.

પરંતુ આપના રસમયરૂપનું નિરૂપણ મહાનુભાવ આપ
કૃપાવલાસીયોએ કર્યું છે. તેનું દર્શન કરી દૃઢ વિશ્વાસ બંધાયો
છે કે આપ કેવળ શ્રીકૃષ્ણ લીલાર્થ જ પ્રાકૃત જલરૂપ-માયાસ્વરૂપ
ધારણ કર્યું છે. છતાં તે જલમાં આપના પુલિનપર ભક્તજનો
ભગવાન સહજલ વિહાર કરતાં કરતાં ગહેરા જલમાં જઈ
પડે તે વખતે, ભક્ત નિઃસાધન થઈ જાય છે. કે તરત,
ભક્તવત્સલ ભગવાન સાવધાનીથી કાઢી, હાસ્યાદિક રસ પ્રકટ
કરી, નાવખેલાદિ લીલા કરે છે. ભક્તોને ગોદમાં લે છે. કવચિત્
કંઠ પર ચઢાવી પાર ઉતારે છે. એ પ્રમાણે શ્રીપ્રભુને લોકવત્
લીલા કરવાની ઈચ્છા થવાથી, વિવિધરસભોગ ચતુરની અન્તરેચ્છાને
જાણી હે શ્રીયમુનાજી ! આપ જલસ્વરૂપે થયેલાં છો. હું આપનો
સર્વ શ્રીકૃષ્ણલીલા સુખનો યાચક છું. શરણ છું. ૨૭

જ્ઞાનિરાધસંગતમ્ । ૨૮

હે મિત્રજા ! ખીજી નદીયો તો સમુદ્રને પતિ કરી વરી છે.
પરંતુ આપ તો (સાત સમુદ્ર ભેદ યમભગિની હરિ નખ શિખ
લપટાની.) સાતે સમુદ્ર અને સકલ પ્રજાંડને ભેદી રસિકપુરન્દર,
લલિત ધીર ઉદાર ગોપીપતિના સર્વાંગ સુખે સુખાળાં થયેલાં છો.
શ્રીકૃષ્ણના સર્વાંગમાં આપ ખિરાજો છો, અને આપમાં શ્રીકૃષ્ણ ખીરાજો
છે. એવાં અનન્ય ભાવદાની હે વિશ્વવિખ્યાતિની ! હું આપનો છું.

કૃષ્ણપા સ્પર્શકામામ્ । ૨૯

હે હંસમુતા ! જ્યારે વસુદેવજી શ્રીકૃષ્ણને લઈને શ્રીગોકુલ પધાર્યા ત્યારે આપે આપનું જલસ્વરૂપ પુલકિતપણે વધારી, શ્રીઠાકુરજીનો સ્પર્શ કરી વહેતા નિરે માર્ગ આપી, શ્રીકૃષ્ણ સુખદાયિની થયાં, અને ભક્તોપર શિક્ષા સુધમ ફાંચ્યો. ભક્ત-જનોએ અવશ્ય શ્રીપ્રભુના ચર્ણસ્પર્શ કર્તવ્ય છે. એજ સર્વોપરિ કાર્ય-ફલ છે. એવી શિક્ષાનાં આપનારાં હે મંગલ વિધાયિની ! હું કૃષ્ણ ભક્તિરસનો યાચક શરણ છું.

કૃષ્ણમાનસસંશ્રિતામ્ ૩૦

હે કલિન્દન ! આપે મનથી શ્રીકૃષ્ણનો જ આશ્રય કરેલો છે, અને શ્રીકૃષ્ણ કેવળ આપનો આશ્રય કર્યો છે. એવાં શ્રીકૃષ્ણાશ્રયિ હે માતા ! જે જન આપનો આશ્રય કરે છે. તેને જરૂર આપના સ્વરૂપનું દાન કરી શ્રીકૃષ્ણાયિ કરે છે. એવાં હે શ્રીયમુનાજી ! આપનો અખંડ આશ્રય મને બની રહો એજ લાલસાપૂર્વક શરણ છું.

કૃષ્ણસક્તામ્ । ૩૧

હે વિરજા ! આપ કેવળ શ્રીકૃષ્ણમાંજ આશક્ત છો, અને શ્રીકૃષ્ણ આપના અગાધ ગુણાસક્ત છે. વશવર્તી બનેલા છે. એવાં અગાધ ગુણીયલ આપમાં મારો પ્રેમ વધી પડો અને આપ પ્રેમથી સ્વિકારો જેથી સ્વતઃ શ્રીકૃષ્ણ પોતાનો કરી જાણશે.

કૃષ્ણમક્ત કૃષ્ણદિત્તિપ્રસાધિનીમ્ । ૩૨

હે બહાલાં ! શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિમાં કેવળ તત્પર છો તેથીજ શ્રીકૃષ્ણ આપની ભક્તિ વિવશ છે. મને આપમાં ભક્તિ વિવશતા થાવ; એટલેથીજ હું કૃતાર્થ થઈશ.

શ્રીકૃષ્ણની પ્રીતિને નિરંતર સાધનારાં હે મહારાણીજી ! હું અંગીકૃતના હૃદયમાં અખંડ શ્રીકૃષ્ણ પ્રીતિ કરશેજ તેમ વિશ્વાસ છે

કૃષ્ણાંઘ્રિરેણુવ લામ્ ૩૩

હે પતિત પાવની ! બ્રહ્માદિકને દુર્લભ એવી શ્રીકૃષ્ણના પાદાબિદની સમગ્રરેણુ આપમાં બિરાજે છે. તે રેણુ પરમ કૃપાળુ-પણે મને ઘર ગુલામ બાણી દેશે. હું આપની કૃપાનો ભીખારી છું. આપ સર્વોપરિ દિવ્યાનન્દ આપશોજ તેવું ધર્ય અખાધિત છે.

શ્રીઃ કૃષ્ણસવકસન્સ્વામ્ ૩૪

હે શ્રીયમુને ! આપની ભક્તિ કરનારને અલૌકિક દેહ સામર્થ્ય અર્પી કેવળ શ્રીકૃષ્ણના સન્મુખ વર્તાઈ અનન્ય ભક્ત બનાવો છો. હે અનન્ય ભાવ રસદાયિની ! આપ અમો દાસલડાંની અન્તરગતિનાં બાણુ છો જેથી આપનાં બાણી સ્વિકારી રાખશો. એટલેથીજ શ્રીકૃષ્ણ સન્મુખતા થશે.

કૃષ્ણભાવવિરોધસ્વદાસમૃતિનારેણીમ્ ૩૫

હે સ્વભાવવિજયિ ! શ્રીકૃષ્ણનો ભાવ ક્રૂર જીવને મુક્તિદાન દેવાનો છે. તેમાં આપ વિરોધ કરીને આપના આશ્રયમાં વશેલાને કૃષ્ણ ભક્તિ રસનુંદાન કરાવો છો.

ભક્તજનની પ્રકૃતિમાં લૌકિક આસક્તિનો અંકુર હોય છે. તેવી પ્રકૃતિનો તદ્દન વિજય કરી ભક્તને ભગવદાસક્તિ સુદ્ધાવો છો તેમજ મારો સ્વભાવ વિજય કરી, દેવા સરખું સુખ દેશો.

કૃષ્ણત્યાગેણાત્મામ્ ૩૬

આ સંબંધનો ભાવ પૂર્વે વર્ણવઈ ગયો છે છતાં જરા ધ્યાન ખેંચવાનું કે રાસલીલામાં પ્રથમ રૂક્ષમણીજી દ્વિતીય બાંધુવન્તિજી ૨ તૃતીય સત્યભામાજી ૩ અને ચતુર્થ શ્રીકાલિન્દીજી એમ આપ ચોથાં પ્રિયા છો. અને વ્રજલીલામાં શ્રીસ્વામિનીજી ૧ શ્રુતિરૂપા ૨ કુમારિકા ૩ અને આપ શ્રીયમુનાજી

છો એટલુંજ નહિ પણ શ્રીકૃષ્ણ, સ્વામિનીજી, શ્રુતિરૂપા કુમારિકા
એ ચારેને પ્રિય હે શ્રીયમુનાજી ! આપ છો.

નિજ દ્વાય પદામ્બાજદાદાઈ મયજ્જ ॥ ૩૭

એ પ્રકાર શ્રી હરિસયણ અષ્ટક કરી, શ્રીઆચાર્યજીના ચરણકમલનું સદા દાસત્વ માગે છે. હે શ્રીયમુનાજી ! તે સર્વ સિદ્ધિયો આપજ દેવાવાળાં છો. ગંગાજીને પણ આપેજ દાન દીધું તેમ પદ્મ પુરાણમાં વર્ણવ્યું છે ત્રયિરત્તમયિ સૌરિ મ્મલ વિષા સુષા વદા. એવાં શ્રીયમુનાને આપ શરણ છું.

શ્રીયમુનાષ્ટકમ્

(ગઝલ.)

સકલસિદ્ધિ તણી દાતા, તમોને હું નમું માણ;
મુશરી ચરણ સ્પર્શ થકી, ઝઘે રેણું અતિ માણ;
નુતન વન તુવ તટે રાજે, પુષ્પયુત મોદ કરનારે;
સ્વતઃ સુર આસુરો પુજે, સ્વરૂપ સ્મરપિતુ સમતારે. ૧

કલિંદ ગિરિ મૈસ્તકે પડતો; વિમલ પ્રવાહ ગંભિર તે;
અહા ! રમતાં પધારોના ! ગિરિપરથી ભૂમિ પર રે !
મધુર ગાતાં પધારો છો, સમધિરૂઢ દોડમાં જીલતાં;
કમલ બંધું તણી તનયા, મુકુદ પ્રીતિ થકી પુલતાં. ૨

કરો પાવન ભુવન તલ મા, કર્યા પાવન અનેકોને;
મધુર શુક હંસ પણ તમને, ભજે ભક્તિ વિવેકોએ;
તરંગ રૂપી ભુજે કંકણ, લસે રેણુંનું મુક્તાસ્રમ;
નિનમ્બ સરખા તટો જોતાં નમું શ્રાદ્ધેષુ તુર્ય પ્રિયાં. ૩

સ્તુતિ શિવ બ્રહ્માદિ કરતા, ઘણા ગુણથી ભુષિત માતા;
પરાશર ધ્રુવ આદિને; અભય પદ આપીયું દાતા;
સકલ ગોવાલ ગોપીને, વિશુદ્ધ મથુરાં તુ તટ રાજે;
કૃપાસિન્ધુ તુ આશ્રયમાં, મને રેવું સદા છાજે. ૪

હુરિને જેમ પ્રિય કમલા, મુસરીને તમો ત્યમ છે;
 સકલ સિદ્ધિ તણી દાતા, હૃદય મારે વસો એ દો. ૫
 ચરિત્ર અદ્ભુત કથાયેના, નમુંહું માણ હું નિત્યે;
 યમ ભય ના રહે કદીયે, કરે તમ પાન ભે પ્રીતે;
 હુંદ્રતા હોયભે તદપિ, તમારા જ્ઞાત યમ રાજ;
 ન મારે બેનનાં બાલક, તમારી રાખીને માઝા. ૬
 તમારી સેવના કરવા, વધુ માંડ નવીન થાઓ;
 પછી વ્રજનાથથી મારે; વિનાશ્રમથી થશે દાઓ.
 તમારા સંગમે કીર્તિ, જગત ગંગા તણી રાજે;
 અહો માતા તમારાથી, પ્રથક યશ ના જગત ગાજે. ૭
 કમલભથી અધિક પ્રિય છે, પ્રભુને હે શ્રીયમુનાજી;
 શકે વંદી તમોને કો, તમારા ભક્ત વિષુ માણ;
 પ્રભુ સહ લક્ષ્મીનું સેવન; બનેતો મોક્ષને આપે;
 વ્રજધિપના ચરણ શરણે, તમો વિષુ કોણ જૈ સ્થાપે.
 રવિ તનયા હરણ સાથે, તમારાં અણકો ગાશે;
 બળી જૈ પાપ સૌ તેનાં, મુકુંદ ચરણે રતિ થાશે;
 વળી સૌ સિદ્ધિયો પામી, વિજય સ્વભાવનો પણ છે;
 વદે વદ્ધભપ્રભુ પોતે, હૃદયમાં ધારી લેજો તે ?
 તમારા પાનથી મારી, મતિ નિર્મલ થઈ માણ;
 શરણુ ભઈલાલ થાવાને, ગજલમાં ગાય છે ગાણ. ૮

દયાળુ હેશ્રીયમુનાજી !

ગઝલ.

જીતાડી દુઃસ્વભાવેથી, કુમતિને કાપજો માણ;
 નિરંતર એજ કહું ગાણ, દયાળુ હે શ્રીયમુનાજી ! ૧
 કલીમલ તારિણી ભક્તિ, અને ગુરૂ ચર્ણ આશકિત;
 દિયો શરણાંગતિ શક્તિ, દયાળુ હે શ્રીયમુનાજી ! ૨

બધી ચિન્તા શમાવીને, જઠર ભય ટાળજો માણ ;
 નરક નિવારણી કૃષ્ણા, દયાળુ હે શ્રીયમુનાળ ! ૩
 યુગલ શ્રીકૃષ્ણમમ દ્વયે, વસાવો મિત્રજા માણ;
 પતિત પાણુ છું સદા ત્હારો, દયાળુ હે શ્રીયમુનાળ ! ૪
 રસિક રમણિક વનવૃંદા, વિષે આનંદ જે વરસે;
 વસાવો ત્યાં મને હર્ષે, દયાળુ હે શ્રીયમુનાળ ! ૫
 ભવો ભવના પ્રખર પાપો, સકલ નિજ વ્યાસના કાપો;
 પછી વ્રજ નાથને સાંપો, દયાળુ હે શ્રીયમુનાળ ! ૬

કૃષ્ણકિરતારને ભળયે !

ગઝલ.

તરી ભવ સિંધુની પારે, જવા ભાતું હવે સળયે;
 નિરંતર ઓ મુસાફર ! ઓ ! કપટની વાસના તળયે;
 બધી વાતે પડો ધીમા, કુઠા કંકાસ ને કળયે;
 હવે તો એક દહે લઇને, કૃષ્ણ કિરતારને ભળયે; ૧
 ધરી દ્યો લેખ ભક્તિનો, પછીથી ના જરા લળયે;
 અધમનો સંગ લ્યાગીને, ગુરૂ ગોવિંદને ગળયે;
 મુખે પી પ્રેમરસ પ્યાલો, પરમ આનંદમાં જળયે;
 રસિક નિજ વ્યાસનો સ્વામિ, કૃષ્ણ કિરતાર તે ભળયે ! ૨

શ્રીયમુના સ્તુતિ !

ગઝલ.

નમું ચમને મહારાણી, તમારૂં દર્શ લાવે છે !
 સદા મથુરાં તટે ત્હારી, મનોહર લહેર આવે છે. ૧
 તમારા નિર નરનારી, પ્રભાતે નિત્ય ન્હાવે છે;
 અપરિમિત દુઃખથી છુટી, સુખદ સ્મૃદ્ધિ મિલાવે છે. ૨

રસીક શ્રીકૃષ્ણ ખ્યારાની, પ્રિયા પટરાણી કહાવે છે;
 મુખે તુવ નામ જપનારા, કલહ ચિન્તા વહાવે છે. ૩
 કનૈયો તુવ તટે ઉભો, મધુર ખંસી બળવે છે;
 ભરી પુંકે મહા મંત્રો, નિગમ વાણી સુણાવે છે. ૪
 અધરઆલીંધીને પીતાં, કૃષ્ણરસ જે મહલાવે છે;
 સનક શિવ શેષને રસિકો, વિમલ ગુણ નિત્ય ગાવે છે. ૫
 પુનિત શુભ નામ જે ત્હાડે, દુર્મર્તિને નસાવે છે;
 રસિકગિરિરાજધરધરનું, ધ્યાન રૂઝુ ધરાવે છે. ૬
 વિષમ સંસારને તરવા, વ્યાસ ઉરમાં વસાવે છે;
 રાવ તનયા રસિક વિરજા, કલિદંબા તું કહાવે છે. ૭

જીવ હંસને આપેલી ભાગ !

અરે જીવ હંસ ! તું પોતે, પરાધિન પાંજરે પેઠા;
 રસિક સરદાર ત્હારો તે, રસિકના મંડળે બેઠા ! ૧
 તને કેમ ધીર રે' છે રે ! લટક જોયા વિના એની;
 મહેરમ મોજ ત્યાં મારે, રસિકના મંડળે બેઠા ! ૨
 ઘણી નિરાંત છે એને, નથી તુજ યાદ એ કરતો;
 ચિકનિયો છેલ એ સ્થાણો, રસિકના મંડળે બેઠા ! ૩
 હવે આ પાંજરે તોડી, ઉડી જલ્દિ પહોંચી જા;
 વિલાસી વ્યાસ મનમોહન, રસિકના મંડળે બેઠા ! ૪

(શ્રી યમુના સ્તુતિ.)

રાગ-સારંગ-તાલ ત્ર્યંચરી-યાત્રે કુલણા છંદ.

તરણિ તનયા તુંછે, પુનિત જગ પાવની,
 સંત મન ભાવની, કૃષ્ણ શ્યામા;
 લહર વર અનુપતુજ, રૂપ જલધિ દીસે,
 રાધિકા રમણ રતિકરણ રામા૦ તરણિ ૧

સનક શિવ શેષ, વ્યાસાદિ નારદમુનિ,
 ધરત તુવ ધ્યાન, જેમ જ ચકોરી;
 ભજનમાં ભંગ, કરનાર ને ત્રાડતી,
 રસિક પ્રજરાજની, પ્રિય કીશોરી. તરણિ ૨
 અધમ ઉદ્ધારિણી, નામ ચિન્તામણિ,
 યમુને યમુને, વિરલ ભક્ત ભણુશે;
 વિકટ ભવ દુઃખતરી, કૃષ્ણવરને વરી,
 કવત કવિવ્યાસ, શુભ લાભ ભણુશે. તરણિ. ૩

શાદૂલ વિકિડિત છંદ.

હે જો દર્શન દેવ ગિરિવર ધરણુ,
 મસ્તકના ખીજે નમે;
 ફીકાં સાધન સર્વ શ્રમિત કરતાં,
 તે હરિ મુજને ના ગમે. ૧
 સાચો સાધુ ગોકુલચંદ્ર ત્હારો નથી છતાં,
 ખાનાની પત રાખજે;
 મનહર મુખ નિરખતાં પલક પળવે,
 તેને શિક્ષા આપજે ? ૨

વિરહે વ્યાકુળ થઈ ચળાચળ નમુ, હે કૃષ્ણ ચિન્તામણિ!
 રસિકાનંદ રસ મસ્ત રતિ કરવા, જેજે તવવ્યાસજ ભણી. ૩

॥શ્રીચલ્લમઃ॥

અમારાં હે શ્રી યમુનાજી ?

ચિત્ત મન બુદ્ધિથી ગાવું, સકલ સુખદાયિની દાતા;
 મદન કોટિ રૂપે વાડ, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 જમાવું શિશ તુવ ચરણે, અખુટ ઉર ભાવ ભરનારાં;

ઠાડધેલો લડાવવાને, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 કલિત મજરાજનાં બહાલાં, કુપથ સઘળા તબવો છો;
 હરો દુઃખ દ્વંદ્વ નિજ જનનાં, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 રિઝી શ્રીકૃષ્ણ વર સોંપો, તમારૂં રૂપ કેા માણે;
 જાંબુ અજ સુરના બાણે, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 કરો રસનાથથી કેલી, સકલ મર્યાદને મેલી;
 રવિબા તુર્યપ્રિય કૃષ્ણાં, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 જ્ઞામ શ્રીયુગલીલાવિષ્ટા, શર્ણુ શ્રીકૃષ્ણશ્રમબાધું;
 જીયો વા શુદ્ધ સૌ તારો, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !
 જીવ પોતા તણો બાણી, રસિકરસ વ્યાસ ને દેવા;
 હેક અન્તઃપુરે વશીયાં, અમારાં હે શ્રીયમુનાજી !

સારંગ

ચિરકાળથી વિયોગવટો દઈ, પ્રાણનાથ ના યાદ કરો;
 મન મોહન રસભાવ રસાખિ, ઘણી થઈ હે કડ્ડણુ ! વરો. ૧
 નથી નમ્ર બુદ્ધિ ચતુરાઈ, નથી ધર્મખળ પતિત સદા;
 ઠાડિલેશ તવ પદરજ પામું, એ ખળથી હું તરીશ કદા.
 કલિત ધીર સર્વાન્તરયામી, સ્વભાવ નિયંતા છો નિર્ધાર;
 રિ વિઠ્ઠલ શ્રીવલ્લભ શ્રીગુરૂ, વિયોગ વારક પ્રાણુધાર. ૩
 રિઝી અનેક અનુગ્રહિ તાર્યાં હે અનન્ત ! હે ચરિત્ર અપાર !
 પ્રભુ અજતવ ભેદ ન બાણે, સર્વ શાસ્ત્રનો તું છે સાર. ૪
 હમલ નયન ગોપીજન વલ્લભ, સમર્થ સુખ દેશો કયારે
 તિ આપ પ્રિયા દાસી પદમાં, વ્યાસતણી કરશે કયારે ? ૫
 જ્ઞામ સુબળ મદનાધિક સુન્દર, મુરલી મનોહર મારા નાથ;
 તે પુરૂષ પશુ પક્ષો ઉદ્ધારક, અંગીકૃત ને રાખો સાથ. ૬

શ્રીમદ્ભગવત્પ્રભુપ્રકટિત પોડશ ગ્રંથાવલી.

ગજલમાં

ગજલમાં ગુંથીને ગ્રન્થો, મને ગુલતાન થાવા દે;
 મછી વહીલ તાણી વાણી, અહા દીલબાન ગાવા દે.
 મગ્ગમ દિનકસુતા^૧ સમીપે, દીન થઈ દર્પ દલવા દે;
 પછી રંગાલખોધથી આરે, પુરુષાર્થો નિરૂપવા દે.

ધરી સિદ્ધાન્તની માલા, કૃષ્ણ કન્દર્પ લખવા દે;
 ૧૫૫ પ્રવાહ મર્યાદા, વડે ફલસિદ્ધિ ફલવા દે.
 ગુપ્ત ૧૫૬ સિદ્ધાન્તને ગાતાં, બ્રહ્મ સંબંધ કરવા દે;
 પુરો ૧૫૭ નવરત્નમાં ન્હાતાં, હૃદયચિન્તા વહાવા દે.
 બોધી અન્તઃકરણ ૧૫૮ માં, વિવેકે વધેર્ય દૃઢવા દે;
 હવે કલિયુગમાં પૂરો, કૃષ્ણ ૧૫૯ આશ્રય કરવા દે.
 ૧૬૦ ચતુઃશ્લોકી વિષે રમતાં, ચાર પુરુષાર્થ સરવા દે.
 પછીથી ૧૬૧ લક્ષિતવૃદ્ધિના, ઔષધે પેટ ભરવા દે.
 જરૂર વક્તાપાણું બોવા, મને ૧૬૨ જલભેદ બોવા દે;
 ખરા ૧૬૩ સંન્યાસને લેતાં, પ્રભુમાં ચિત્ત પ્રોવા દે.
 નિરોધનાં ૧૬૪ લક્ષણો લાવી, હરિ શરણે સુહાવા દે;
 જરૂર સેવા ૧૬૫ ફલજ ખાતાં, પ્રતિબંધો નસાવા દે.
 મનસા ૧૬૬ મધુરાદિકે દેતાં, સકલ અંગો હસાવા દે;
 શિક્ષાશ્લોકની ચાબુક, હૃદય મારે લગાવા દે.
 રસીલા અન્યના રસમાં, મને મનસા રસાવા દે;
 ખરે સુરભોગ હુંટાયે, ભરી ખ્યાલો ચડાવા દે.
 પીને અમૃત તણા નીશે, વપુ માંડે ઝુલાવા દે;
 કવે ભાઈલાલ કિંકર રે ! ગજલમાં અન્ય ગાવા દે.
 ગુરૂ ગોવિન્દ સુત ચરણે, સદાયે શરણુ થાવા દે;
 ગજલમાં ગુંથીને અન્યો, મને ગુલતાન થાવા દે.

ચતુઃ શ્લોક.

ગજલ

સર્વદા સર્વ ભાવોથી, ભજો પ્રજરાજ વ્હાલાને;
 નિજોનો ધર્મ નહિ બીજો, જપોળ એજ માલાને ૧
 કહું મેં તેજ કર્તવ્ય, સદા નિજ જો સ્વતઃ કરશે;

સકલ સામર્થ્ય ધરનારો, પ્રભુ નિશ્ચય પણે વરશે. ૨
 વસે સર્વાત્મ ભાવે જો, હૃદય ગોકુલપતિ ન્યારે;
 કહે લૌકિક વૈદિકની, હવે પરવા શું રહિ ત્યારે! ૩
 ચરણ ગોકુલપતિ કેરા, સરવ ભાવે ધરી હૃદયે;
 ભજન ને સ્મરણ નિત કરજો, તજોના ખાસ મમ મતિએ. ૪
 તદન આ ચાર સૂત્રોથી, વહે વદ્ધલ પ્રભુજી જે;
 પળી હ્યો વ્યાસજી તેવું, કૃપાળુ શર્ણુમાં જૈને. ૫

શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય વિરચિત સિદ્ધાન્તરહસ્યમ્

ગઝલ હરિગીત

આવણુ શુકલ એકાદશી, મધરાતમાં કહિ જે કથા;
 સાક્ષાત શ્રીપ્રભુ પ્રકટ થૈ, તે અક્ષરો કહું છું યથા. ૧
 બ્રહ્મનો સંબંધ કરતાં, દોષ સૌ દૂર થાય છે;
 જરૂર ભણો પંચવિધના, દોષ જે સંભળાય છે. ૨
 ૧સહજ, ૨દેશ, ૩કાલથી, ૪સંયોગ, ૫સ્પર્શ, થકી થતા;
 યદિ હોય કોય પ્રકારના, તતકાલ તેઓ સૌ જતા. ૩
 નિવેદન વિષુ સર્વ દોષો, ના થતા નિવૃત્ત કદા;
 તે કારણે વિષુ સમર્પિત, વસ્તુ બધી ત્યાગો સદા. ૪
 નિવેદનીયો એ પ્રભુને, અર્પિ કાર્ય કર્યાં જવું;
 ના અર્ધ ભુક્ત સમર્પિને, નિજ દેવ અપરાધી થવું. ૫
 તે કારણે સૌ કાર્યમાં, સૌ વસ્તુનુ સ્વાર્પણ કરો;
 સમાપત લેવું સદાએ, શ્રુતિ વાક્ય સદા વરો. ૬
 પ્રભુને સમર્પિ લેવું ના, એ ભિન્ન માર્ગ તણા મતો;
 કરવો સતત વ્યવહાર, જેવો સેવકોમાંહિ થતો. ૭
 પ્રભુને નિવેદી કાર્ય કરતાં, દોષ નિર્દોષિત બને;
 ગંગા મળેલાં ગદરજળ, ગંગાસમાં સરવે ગણે. ૮

ગંગા તથા દૃષ્ટાંત સમ, પ્રભુનો નિવેદી ભક્ત તે;
જરૂર નિર્દોષિત બની, દૃઢ પ્રજ્ઞતા પામે જ તે. ૯
સિદ્ધાન્ત રહસ્ય વિષે સકલ, શ્રુતિ વેદશાસ્ત્ર સમાય છે;
ગોવિંદસુત ગુરૂ કૃપાથી, દીન વ્યાસ ગઝલે ગાય છે. ૧૦

“શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા”

॥ શ્રીમદ્ભગવાચાર્ય વિરચિત નિરોધ લક્ષણમ્ ॥

ગઝલ

વિરહનું દાન કરવાને, કૃપા વદ્ધલ પ્રભુ કીધી;
નિરોધનાં લક્ષણો માટે, તદ્વિચારે આગના દીધી.
થયું દુઃખ જે યશોદાને, વળી નંદાદિ જનને જે;
અને દુઃખ ગોપિકાઓને, કવચિત થાઓ મને પણ તે. ૧
થયું સુખ ગોપીગોકુલને, સુખી ખગ ગાય પણ ભારે;
દયાળુ નાથ એ સુખ તે, હવે દેશે મને ક્યારે? ૨
ઉધવ વૃન્દાવને ગોકુળ, પડાવી આપિયો આનંદ;
મને એ આપશે ક્યારે? રસિક સરદાર પરમાનંદ. ૩
મહાદેવોની કૃપા થાતાં, પ્રભુ જ્યારે દયા કરશે;
અલૌકિક સુખડાં લેતાં, બધી લૌકિકતા ટળશે. ૪
વિના ધ્રુતનું કદી ભોજન, નથી સુખકાર નિવડતું;
ખરે તેમજ અભક્તોના, કીર્તને સુખ ના પડતું. ૫
પ્રભુ ગુણગાન કરવાથી, નિરોધી ભક્તને સુખ તે;
નથી શુક આત્માનંદિને, કહો અભક્તને ક્યાં તે? ૬
જીવે નિજ ભક્તને દુઃખમાં, તદા શ્રીજી કૃપા કરતા;
હૃદયમાંથી પ્રકટ થૈ ને, નિભેનાં દુઃખને હરતા. ૭
સરવ આનંદમય પ્રભુનો, કૃપાનંદ પામવો દુર્લભ,
તત્કાલ શ્રીપ્રભુજનને, સદાનંદ છે સદા સુર્લભ. ૮

કહે વલ્લભ પ્રભુ પોતે, ગતિ નિરોધની જ જે;
 પુરણ વિશ્વાસ રાખીને, અનુભવ માણુજે તે તે. ૯
 અહંતા સર્વ ત્યાગીને, સદ્ધાનંદ કૃષ્ણના થાઓ !
 ગુણો લકતો સહિત ગાતાં, રસિક આનંદમાં જાઓ. ૧૦
 પ્રભુએ જમને છોડ્યા, મગન સંસારમાં તે છે;
 ગયા શ્રીકૃષ્ણને શરણે, પરમ આનંદમાં છે એ. ૧૧
 જરૂર આ દુષ્ટ ઈન્દ્રિયાદિ, અહંતાને મમંતા જે;
 પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણમાં જોડે, નિરંજન શુદ્ધિ પામે તે. ૧૨
 મુરારીના ગુણોમાંહી, થયું આવિષ્ટ મન જેનું;
 કલહ સંસારનો છુટી, અને આનંદ મન તેનું. ૧૩
 દયાળુનું દયાપણ એ, રહે ગુણગાન મય મન જે;
 કહો ! સંસારથી તર્યો, ગુણી ગોવિંદ ગિરિધરઓ ! ૧૪
 ભગવદ્ધર્મ સામગ્ર્યે, વિષય વૈરાગ્યતા આવે;
 ગુણો ગોવિંદના ગાતાં, ન દુઃખનું ભાન પણ થાયે. ૧૫
 અવર સૌ જ્ઞાન માર્ગ કરતા, ગુણાનુવાદ છે મોટો;
 ગુણાનુવાદથી મત્સર, અને નહિ લોભ રહે ખોટો. ૧૬
 હરિ મૂર્તી તાણું ધ્યાનજ, વિવિધ મનોર્થથી કરતા;
 દરશને સ્પર્શનાદિથી, પ્રભુના સંગમે ઠરતા. ૧૭
 શ્રવણ કીર્તન કરો એવું, તનુજ સમ કૃષ્ણ રતિ થાયે;
 મળેન્દ્રિય પણ તણ મળને, વિરહ વેડી સમીપ જાયે. ૧૮
 ન દીસે ઈન્દ્રિયો જે જે, પ્રભુ સેવા વિષે તેને;
 જખર ઝકડી કરી કખજે, પ્રભુમાં જોડવી એને. ૧૯
 નથી શ્રીકૃષ્ણ વિણ મંત્રો, અને સ્તવનો પ્રખર ક્યાંઈ;
 શરણ શ્રીકૃષ્ણ વણ વિદ્યા, વળીના તીર્થ વર કોઈ. ૨૦
 અધિદેવિક પ્રતિબંધો, સકલ ટળવા મહાપ્રભુએ;
 વિચારી વ્યાસ જીવ માટે ! શરણ વત્સલ દયાળુએ. ૨૧

શ્રીમદાચાર્ય વિરચિત વિવેકધૈર્યાશ્રયમ્

ગઝલ

ત વિવેક ધિરજને, તદ્દાશ્રય ના જરા તજશે;
 પ્રેકાદિ કરી લેતા, વિપશ્ચિત બ્રહ્મ ને ભજશે. ૧
 તે ઇચ્છા વિષે શંકા, કરી વિનવે થવાનું શું !
 વ સ્થાને પ્રભુ સત્તા, વિચારો તો જવાનું શું ! ૨
 તે ઇચ્છાતણે આધિન, થઈ અભિમાનને તજશે;
 ધિક અંતરાત્મની આજ્ઞા, થતાં એ ભાવના ભજશે. ૩
 ર સંબંધ મુકાવા, વિચારો નાથ જ્યાં કરતા;
 આપત્તિ કાર્યોમાં, કહો હઠ કેમ જૈ ધરતા. ૪
 બિ હઠ જો પ્રભુ કાર્યે કારણતો કાં ખીજે કરવી;
 સેદ્ધ વિવેક છે આવો, હવે ધૈર્યે મતિ ધરવી. ૫
 ણુ પર્યંત હૃમ્મેશાં, ત્રિદુઃખસહવાં જ એ ધિર જ;
 મતા ના છાશમાં જેમજ, શરીર મમત તજો તેમજ. ૬
 બી આવે દરદસામા, ઉપાયો ત્યાં ન હઠ કરવી;
 સત જનના અતિક્રમને, સહીમતિ નાથમાં ધરવી. ૭
 રૂર સ્થુલ દેહના કાળે, ઇન્દ્રિયાં કાર્યને તજવાં,
 શૂર પણ છોડવાબલના, તહાં લગ નાથશ્રી ભજવા. ૮
 શક્તિ જ્યાં સુધી મનની, વિવેક ધિરજ વિષે જેને;
 રિ દુઃખ હારતાપણની, ભાવના રાખવી તેને. ૯
 રૂર આલોકકે પરમાં, હરિ આશ્રય વિના માફ;
 હ કે હાનિ અથ ભયથી, મુકાવા કોણ થાનાફ. ૧૦
 ક્તનો કોહ ભક્ત્યભાવે, ભક્ત અતિક્રમ થતો તેમાં;
 ને શક્તિ અશક્તિમાં, પ્રભુ આશ્રય કરો કેમાં. ૧૧
 હકારી કૃતિ મધ્યે, કહા સૌ પોષ્ય વર્ગો જો !
 ર અપમાન પણ તોયે, પ્રભુશરણાં ગતિ કરજો. ૧૨

અલૌકિક મનતાણી સિદ્ધિ, અને પૂર્વોક્ત બાબતમાં;
 શરણુ મજનાથનું ભજતાં, ગિરા બાંધો જ એ લતમાં. ૧૩
 હરિ વિણનું ભજન બીજું^૧, અવર સ્થાને ગમન કરવું^૨;
 અને કો-કાર્ય એ ત્રેમાં, ^૩અવર ભજતા પ્રથમ મરવું. ૧૪
 નથી વિસ્વાસ તુંમાં તે, પ્રતિબંધક સરવમાં છે;
 બ્રહ્મને ચાતકા ભાવે, જતાં મદ શ્યામ સેવજ છે. ૧૫
 નિચાં ને ઉચ્ચ જે કામો, વિના મમતા થકી કરવાં;
 વધુ કહેવા વડે ફલશું! હરિ ભાવો બધે ધરવા. ૧૬
 નિરંતર સર્વને હિતકર, વચન આશ્રય વિષે કીધાં;
 કલૌ ભક્ત્યાદિ જે માર્ગો, થવા સુખ સાધ્ય તે દીધાં. ૧૭
 વિવેક ધૈર્યાશ્રયે રહિને, શરણુ વહ્નિભતાણું કરશે;
 વદે છે વ્યાસ વિશ્વાસુ રૂડા મજરાજને વરશે. ૧૮

શ્રીમદાચાર્ય વિરચિત્ બાલબોધમ્

ગઝલ

સદા આનંદના દાતા, દુરિતહર કૃષ્ણ પ્રણુમીને;
 કહું સિદ્ધાન્તનો સંગ્રહ, તનુજેને પ્રબોધિને. ૧
 પ્રથમ ધિમંતને માટે, ચતુઃ પુરૂષાર્થ જે જે છે;
 તથાપિ જીવને ઇશ્વર, વિચારિત ભેદ ત્યાં બે છે. ૨
 અલૌકિક વેદ વર્ણુ તે, વિભુકૃત ચાર પુરૂષાર્થો;
 ઋષિ કૃત જે પ્રભુ પ્રેર્યાં, સ્મૃતિમાં તે લસે અર્થો. ૩
 વિચારેલાં વિભુએ જે, નિગમથી તે જણાયે છે;
 ધર્મને કામશાસ્ત્રાદિ, સકલ સાનુક્રમાયે છે. ૪
 ધર્માદિ સિદ્ધિદા શાસ્ત્રો, તણો નિર્ણય નથી કહેતા;
 જીવકૃત મોક્ષ સ્વતઃ પરતઃ, સિદ્ધિકર શાસ્ત્ર તુર્ય દહેતા. ૫

રાગ-હરિગીત ગઝલનો

શાસ્ત્ર એ એ ને વિષે, સિધ થતા મોક્ષો જે રહ્યા;
 ત્યાગીને અત્યાગ એ એ, ભેદ સાંખ્ય વિષે કહ્યા. ૬
 સંસારી પણ સર્વાંશ જાતાં, અહંકૃતિ ઉપજે નહિં;
 નિજ રૂપમાં સ્થિરતા થતાં, કૃતાર્થ જીવ થતા સહિ. ૭
 તે સાંખ્યમાં માનેલ મોક્ષ, પુરાણ કોઈ બતાવતું;
 પણ બાહ્ય સાંખ્ય તજી દઈ, ફલ એક સૌનું આવતું. ૮
 ત્યાગના કરવા વિષે, અતિ યોગ્ય યોગનો માર્ગ છે;
 પણ ત્યાગ કરવો મનવડે, સિદ્ધયોગ થયે કૃતાર્થ છે. ૯
 અન્ય દેવાશ્રય થકી તો, ઉભય મોક્ષ નિરૂપતા;
 બ્રાહ્મણપણાને પ્રાપ્ત બ્રહ્મા, તદ્દરૂપે સૌ સેવતા. ૧૦
 ના મોક્ષદે બ્રહ્મા કદી, નિજ શાસ્ત્રમાં પોતે કહે;
 એ કારણે જગ હિત કરા, શિવ વિષ્ણુને સર્વે લહે. ૧૧
 પાલન અને સંહાર કર્તા, સકલ શાસ્ત્ર પ્રવર્તકા;
 બ્રહ્મ સર્વ સ્વરૂપથી, ઉદે થતા નિર્દોષકા. ૧૨
 નામોક્ષદે શિવાજી કદા, સ્વશાસ્ત્રની મધ્યે કહે;
 એ કારણે જગ હિતકરા, શિવવિષ્ણુને જગમાં લહે. ૧૩
 સમર્થો જે ભોગવે તે, દીયે નહિં કો જનને;
 છતાં અતિ પ્રિય હોય તેને, કવચિત્ત દે એ ધનને. ૧૪
 નિયમિત કરેલ અર્થદાને, તદ્દીયપણ થઈ જાય છે;
 જે ભક્ત હૃદ ટપી માગતા, તે દેવને શ્રમ થાય છે. ૧૫
 સ્વભાવ જીવનો દુષ્ટપણ, તે દોષ દૂર કરવા અરે;
 શ્રવણાદિ કર ખૂબ પ્રીતથી, તુજ કાર્ય સૌ સરશે ખરે. ૧૬
 મોક્ષ છે વિષ્ણુ સુલભને, શિવથી ભોગ અપાય છે;
 નિજ દેવને સ્વાર્પણ કર્યે, તદ્દીયત્વ સુદૃઢ થાય છે. ૧૭

તેનાપણા વિષુ લલે આશ્રય, કર્યો તેથી શું થયું !
 તદ્વીયપણના મોક્ષ જેવો, ના મોક્ષ દે સાચુ કહ્યું. ૧૮
 નિજ ધર્મનું પાલન કર્યે, છે ભાર બમણો પ્રભુ પરે;
 વર્તન નથી ત્યાં ફલ નથી, આ જ્ઞાનમાં ભ્રમના ખરે; ૧૯
 આ બાલબોધ લણે શીખે, ને સાંભળે ઉર ધ્યાન દે;
 નીત કરે અમૃતપાન સુખથી, વહે કૃતકૃત વ્યાસ થે.

અન્તકરણપ્રબોધ.

ગઝલ.

હૃદય તું વાક્ય મારાંને, થઈ સાવધાન સાંભળજે !
 નથી પર કૃષ્ણથી કોઈ પુણ્ય નિર્દોષ પુણ્ય ગુણ તે. ૧
 થતાં ઇચ્છા નૃપત કેરી, કરી આંડાલની પત્ની;
 કદા અપમાનમાં આવી, છતાં એ રાજ માનિતી ૨
 ખરે સર્વોપણ પહેલાં, હતો નહિ શ્રેષ્ઠ અધિકારી;
 અધમતા શું કહું મારી, વિમાસણ થાય છે ભારી. ૩
 કદાપિ હું કૃતિ સામું, ન જોશો પાર નહિ આવે;
 સત્ય સંકલ્પ છો સ્વામિ, અન્ય કરશોજ નહિ હાવે; ૪
 ધર્મ છે એજ સેવકનો, સ્વામિની સંમતિ રે'વું;
 પ્રભુને લોક સમ લેખી, નહિ અપરાધ પણ સ્હેવું. ૫
 ભયું જોખન જતાં પુત્રી, વળાવે ના પતિ પાસે;
 રિઝેના એહનો સ્વામિ, નિરંતર રે'જ ઉદાસે. ૬
 શરણમાં રાખજો મુજને, ગતિ લૌકિક નવ થાયે;
 સમખ્યું હે પ્રભુ મનડું, તથાપિ મોહમાં જાયે. ૭
 થવા નિશ્ચિન્ત આ માર્ગ, વચન વલ્લભતણું જાણે;
 કરણમાં જે જને ધાર્યાં, થયાં કૃતાર્થ તે માનો. ૮

કદાના ભિન્નતા લેખો, વલ્લભ કૃષ્ણ એક સ્વરૂપ;
જીવોને કાળ દેખાડ્યા, ધર્મ આ દાસના તદ્દરૂપ. ૯
ગજલમાં ગુંથીને ગતાં, મઝેનો હર્ષ આવે છે;
હવે આ અન્થની પાળે, અવરના એક ભાવે છે. ૧૦

શ્રીગુરૂમજરત્નલાલશ્રીની સ્તુતિ !

સૌંદર્ય

ધર્મ નીતી લય થાય છવાય કુકર્મનુ, વાદળ વિશ્વમાં જ્યારે;
દીન નાથ દયાલ દયા ધરીને, સુચી સંતને ભક્ત તણી ચઢે બહારે,
ત્રય યુગ વિષે ધરી દેહ ધરાપર, સાચવીયાનિજ ભક્ત કૃપાળે
આજ કલી કૃત કાલની આગથી શ્રીમજરત્ન બચાવે અત્યારે. ૧
શ્રીગુણવંત ઘણા રૂપથી ભયહારી બની નિજ ભક્તને તારે;
ધર્મ તણો મચીયો ઝઘડો, તવ વલ્લભરૂપ શ્રીકૃષ્ણ પધારે;
કૃષ્ણદેવ નૃપતિ દરબાર, કરી વરવાદ ધરી વિજય વરમાળે;
શાન્ત કીધા સૌ પંથ સમસ્ત, શુદ્ધ અદ્વૈત પ્રમાણ સૂધારે. ૨
અન્ય ગુરૂ અમથા પજવે, નિજ પંથનું મૂળ મળે ન લગારે;
અન્થ વિષે ગુંચવાઈ મરે, અભિમાનથી ડીંગળ હાંકે વધારે;
સિદ્ધાન્ત પ્રસન વદને ધરીને, વર પુણી સુધર્મના પંથને તારે;
આજ કલીકૃત કાલની આગથી, શ્રીમજરત્ન બચાવે અત્યારે. ૩
ભારતના માર્તંડ રસિકરસ ચુર લલિત વર પૂર્ણ કૃપાલે;
વેદ વિજય ગુરૂ જક્ત તણા ગુણી ભક્ત સહુ જયકાર ઉચારે;
ગ્ધન નભે સૂરવૃન્દ કરે, સ્તુતિ આરતી નારદ શારદ સારે;
દિવ્યપદે દીન વ્યાસ નમે, જયકાર વિજય ધ્વનિ સર્વ ઉચારે. ૪

ગોા૦ શ્રી ૧૦૮ શ્રીવજ્રત્નલાલૅ મહારાજની સ્તુતિ.

હરિગીત

અવીચ્છિન્ન સહસ્ર કલારવી, રાજે સુઅભ સૂવર્ણનો;
શુભ જયેષ્ઠ કૃષ્ણ ત્રયોદશી, બુધવાર ધારણ ધરણનો;
દશ દિશ વિજય ધ્વનિ થાય, મંગલગાય કલરવ સુંદરી;
સૅ સોલે શુભ શણગાર, યશ વ્રજનારી શોભા માધુરી. ૧

મખી સજન પુષી ભક્ત જનના વૃંદ નરનારી બહુ,
વ્રજચંદ શ્રીવજ્રત્નૅ મહારાજ ને નિરખે સઉ;
છખી લલીત શોભા ધામ પૂરણકામ શ્રીવજ્રત્નૅ;
વારી લીયે સૌ વારણાં વ્રજત્નનાં બહુ યત્નથી. ૨

સૂચી માતૃ પ્રત્તન નગરીમાં, એ ગિરિધરણુ પધરાવીયા;
ધ્વજ વિજય મંગલદ્વાર, મૌકિતક તોરણો સુધરાવીયાં;
મંગલ ભવન મંગલ સજન મંગલ સુભટ દર્શીત ખરે;
મંગલ મનોહર મંચપર, વ્રજભૂપને ચમ્મર ઢખે. ૩

જય જય શ્રીવલ્લભદેવ, શ્રીવિઠ્ઠલેશ દિવ્ય સૂધામયં;
વર પ્રકટ પ્રહ્લ સ્વરૂપ વ્રજપતિ કોટી અર્ક પ્રભાસ્વયં;
જગદ્દાત્મ સ્વામિ સકલ વ્યાપક, આદિઅંત અવિચલા.
વ્રજચંદ શ્રીવજ્રત્નૅ મહારાજ આનંદ સાગરા. ૪

અખીલેશ પ્રભુવ્રજનાથ વ્યાપકપ્રહ્લ પ્રકટયા વ્રજપુરી;
ગોલોક યમુને તીર સ્વચ્છ સુનિર શોભા માધુરી;
ચદુવંશ વિમલ પ્રતાપ ભાનુ વિશદ યશ ગુણ નાગરા;
વ્રજચંદ શ્રીવજ્રત્નૅ મહારાજ આનંદ સાગરા. ૫

વર વેદ શંકર શેષ નારદ, શારદે સ્તુતિ આદરી;
પરીપૂર્ણ પુરૂષોત્તમ પ્રકટ શ્રીકૃષ્ણચંદ કૃપા કરી;
ગીરિવર ધરી લીલા કરી, સૌ ગોપીજન સુખીયાં કર્યાં;
વ્રજચંદ શ્રીવજ્રત્નૅ મહારાજ આનંદ સાગરા; ૬

વર વ્રજ ભૂમી સુરત તણી દેવી કૃતિ કીર્તી રવે;
 તીકેટ છઠ્ઠી ગાદીના, સૌ હેશ યશ ધ્વજ ફરફરે;
 ગીરિવરધરણુ શ્રીનાથજી પ્રકટી હસાવી સૌ ધરા;
 વ્રજચંદ શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૭
 શ્રુતી વેદ શાસ્ત્ર પ્રમાણુ સૂચી સિદ્ધાન્તના ગ્રન્થો ભરી;
 વર પુષ્ટિ ધર્મ દઢાવીયો, અદ્વૈત વાણી ઉચરી;
 અખીલ ભૂમંડળ તણા, આચાર્ય શ્રીવલ્લભ વરા;
 વ્રજચંદ શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ અનંદ સાગરા. ૮
 ભદ્ર શ્રીલક્ષ્મણુ ગૃહે, આ કૃત યુગે કરૂણા કરી;
 સૂચી વિપ્ર વલ્લભ દેવ પ્રકલ્યા દેવી જીવ તારણુ હરી;
 શ્રી પ્રકટ પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ વિકુલેશજી સોલે કલા;
 વ્રજચંદ શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૯
 કૂળ દીપક વલ્લભ દેવના વિકુલેશ કુંવર સુ સમજી;
 ભૂવિ દેવી અંશથી પ્રકટીયા વરવંશ કુંવર અનંતજી.
 સેવા વિવિધ નિપજાવી ગાદી સખત ધરી કૃતકૃત કર્યા;
 વ્રજચંદ શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૧૦
 આજેશ તીલક શ્રીમાન શ્રીપતિ વ્રજપતિ વ્રજરત્નજી;
 ગાદી પતિ ફૂલવંશવાદક વેદ યશ ગુણી રત્નજી;
 દ્વયલાલ મદનાતિસુન્દર સકલ ગુણુ ગણુ નાગરા;
 જયજય જયતિ જયજય જયતિ જયજય કરા. ૧૧
 વ્રજચંદ શ્રીવ્રજરત્નજી શ્રીપુન્ય પદવર કમલશ્રી;
 અભિષેક આદ્ય સિંહાસને, સ્વાતંત્ર શ્રીપદ અમલશ્રી;
 ‘બલ કૃષ્ણરૂપ દેલાલ નેનવિશલ,’ રસિક સૂધા ભર્યા.
 જયજયજય શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદસાગરા. ૧૨

રળીયામણાવર સૂરપુરે, કીર્તીધ્વજ ધન ફરફરે;
 આનંદે ખાળશ્રીકૃષ્ણનાં, દૈવી જીવે દર્શન કરે;
 મંગળભૂવન મણિ ખચિત કંચન, મહલ ઉત્તમ કૃતિધર્યા;
 જયજયજય શ્રીવ્રજરત્નજી, મહારાજ આનંદસાગરા. ૧૩
 વર પુષ્ટિપથ માર્તંડના, પ્રતિપાલ શ્રીગુરુ ઈશ્વરા;
 દીગ્વિજય ધરી દેશાન્તરે, લઘુ અધમપથ સૌ દૂર કર્યા;
 અદ્વૈત શુદ્ધ પ્રમાણીને, સર્વોપરી ગુરુપદ વર્યા;
 જયજય જય શ્રીવ્રજરત્નજી, મહારાજ આનંદસાગરા. ૧૪
 શ્રીઆદ્યપુરૂષસ્વરૂપ અધિકઅનુપ શ્રીગુરુવર તમે;
 ધન વિષ્ણુ ધર્મ ધુરંધરા, તવપદે વ્યાસ સદા નમે;
 આચાર્ય પદ સૌ શ્રેષ્ઠનું કરીને બતાવ્યું :ગુરુવરા;
 જયજયજય શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદસાગરા. ૧૫
 વર પુષ્ટિ પથ વિશાલ માનનું છત્ર ધરી ભૂવ વિચર્યા;
 સિદ્ધાન્ત સત્ય પ્રસન્ન વદનથી, સર્વના સંશય હર્યા;
 સૌ અન્યપથ આચાર્યના ક્ષેપક મતોને દૂર કર્યા;
 જય જય જય શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૧૬
 વર પરમ પુન્ય પ્રતાપ શ્રીવ્રજરત્ન રૂપ શુભાકૃતિ;
 વર વિજય વેદ વિશાલ માન શ્રીમાન ધર દૃઢ શ્રીમતિ;
 વર પ્રદ્ધ તનયા સરસ્વતી, તમ શરણુ માનુ સુખકરા;
 જય જય જય શ્રીવ્રજરત્નજી, મહારાજ આનંદ સાગરા; ૧૭
 ચંદ્રના દરશન થકી જ્યમ ચકોર આનંદિત બને;
 ખીલતી વસંતે ઉપવનો, જ્યમ :વૃક્ષ નવ પલ્લવ બને;
 સૂર્યના દરશન થકી જ્યમ કમલ સરોવરમાં ખીલે;
 વ્રજરત્ન ગુરુવર દર્શને દીન વ્યાસનું દીલડું ઠરે. ૧૮

વર પુષ્ટિ પંથનો વિજય તે, તમ દરશને દરશાય છે;
 આચાર્ય પદનું કાર્ય તે તમ કર કમલથી થાય છે;
 અદ્વૈત શુદ્ધ પ્રમાણના કીર્તી ધ્વજો અભે ધર્યા;
 જય જય જય શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૧૯
 દૈવી જીવ ઉદ્ધારનું સુચી કાર્ય પૂર્ણ પ્રીતે કરો;
 તે દેખી હરખે અમાપથી ગુણગાન કર વિદ્યાધરો;
 ગાંધર્વ પ્રબલ પ્રમાણમય આલાપે રાગો રસ ભર્યા;
 જય જય જય શ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૨૦
 સતયુગ આ કૃતયુગમાં તવ દર્શને દર્શાવીયો;
 ઉપકારી દૈવીજીવના શીક્ષા સુધર્મ દૃઢાવીયો;
 પૂર્ણ પુરુષ તવ દર્શને દેવો સકલ અભે ભર્યા;
 વ્રજરત્નજી મહારાજ મમ શિરતાજ આનંદસાગર. ૨૧
 વ્રજચંદ્ર શ્રીવ્રજરત્નને શિરછત્ર ચંદ્ર ધરી રહ્યો;
 સૂર્ય કોટી કલા કરી નભ કીર્તી રૂપ કીલકી રહ્યો;
 દેવ હુંદુલી ગરગટે કરે ગાન સૂર સળ ચાચરા;
 જય જય જયશ્રી વ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદ સાગરા. ૨૨
 વર પુષ્ટિ પથ માર્તંડનો સૂચી કીર્તી ધ્વજ ધન ફરફરો;
 સ્વસ્થાન સૂર્યપુરીધિશા, દીન વ્યાસપર કૃણા કરો;
 વ્રજભૂષણ વર ધનશ્યામ સ્વરૂપ સુધા ભર્યા;
 જય જય જયશ્રીવ્રજરત્નજી મહારાજ આનંદસાગરા. ૨૩
 આનંદથી સૂચી છંદ આ-જન ગાય પ્રીત પ્રમાણીને;
 નિજ ગુરૂ કૃપાદર્શાય લક્ષિત સધાય સર્વે પ્રાણીને;
 દૈવી કૃતારથ થાય નિતનિત ગાય ઉલટ આણીને;
 ગોવિંદ સુત ગુરૂ સહાય વ્યાસ વદાય ધન્ય એ વાણીને. ૨૪

સારંગ

(ગાય શ્રુતિ ગુણરૂપ અહનિશ ધરી ધ્યાન વિચાર) એ રાગ.
 ગોપીપ્રિય ગોવિન્દ ગિરિધર, ગુરૂ રૂપે ભૂવ ઉતર્યા;
 સ્વાર્તજન સંતોષી સઘળા, અધમ પથ અળગા કર્યા. ૧
 મિથ્યાવાદી જીત દશ દિશ, વિજય ધ્વજ ફરકાવીયો;
 શ્રીબાલકૃષ્ણ કૃપાલ દર્શો, મોદ જગ વરતાવીયો. ૨
 મજરાજ હે મજરત્ન ! ભાગવત ભાવરસ અખિતમો,
 જનાર્તિહર જગદાત્મ અધહર, શરણુ યાચું જીવ અમો. ૩
 રસિકેષ હે વરદેશ ! અતિ ગંભીર અનુપમ સુખ નિધિ;
 તવ ચરણ કંજ પરાગ લંપટ લાલતા અઢકળ સિદ્ધિ. ૪
 નયનાગ્રેકરૂણાદષ્ટિથી, રસ વશ કરો વિકૃલ હરિ;
 લાડિલી પ્રાણેશ પદ રજ, દાન દો જીવ નિજ કરી. ૫
 લલિત ધિર ઉદાર કૃષ્ણાધર રસત્તર અદ્ય;
 જીવિતેશ હે હૃદયેશ ! દર્ઘ ઉપદેશ કરતા શુચિ હૃદય. ૬
 મદસુદન મદનાધિક સુન્દર મુરલી મનહર છો સદા;
 હા નાથ ! કૃષ્ણ વિરહાનલા, ફલદાન એ કરજો કદા. ૭
 રાજ અવર ન યાચુ તમથી, તવ પાદપદ્મની રજ વિના;
 જાણી વ્યાસ પોતા તણો, કરજો જીવન કૃષ્ણાધિના. ૮

સંવત ૧૯૮૨-૮૩ના જ્યેષ્ઠ ચતુર્થી

રાગ નરસઈ નો-છપદેષૈકાદશી

ઉપદેશક એવા જોઈએ !

કોહિનુરના સરખા સાચા, નિજ સાર્થકના કરનારા;
 રહી સંસારે મનવશ રાખે, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૧
 નરસાં કર્મ ન નજરે આણે, સૌપર સમતા રે સરખી;
 ઇશ આધિન થઈ મારે મમતા, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૨

પારસમાણુ પથ્થર સમ ગણતા, લોભ મોહ નવ 'હું' મા
 ભગનિ માત સમ ભવનીભામા, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૩
 સમાન ભાવે સૌને નિરખે, જ્ઞાનજ્ઞ આસુરી દૈવી;
 પ્રાણનાથ પર પ્રાણના દાતા, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૪
 ખટરસ ઇચ્છા અળગી કરીને, હરિરસ ખ્યાલી 'પીનારા;
 દ્રઢમન ઇન્દ્રિયશ કરનારા, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૫
 નિઃસ્વારથ અમૃત વાણીનાં, અવિચળ ઝરણાં જે મુખમાં;
 વિભુના વિરહે અખંડ ઝુરતા, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૬
 ઉન્મત પરમાનન્દે ક્ષણમાં, પૂર્ણબ્રહ્મથી કેલી કરે;
 અનન્ય ભક્તિ સ્વામિ સેવકપણ, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૭
 સ્વર્ગમુક્તિનો સ્વાદ ન ઇચ્છે, શ્રીકૃષ્ણ વ્યસન સુદૃઢ જેને;
 પ્રેમલક્ષણા પરમાસક્તિ, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૮
 સૂત્રવેદશ્રીભાગવતગીતા, તુર્યતત્ત્વ, ખતે જાણે;
 જાણી તત્ત્વને માણે પોતે, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૯
 કૃષ્ણ વિરહ તન ધિકે ધગધગ, રોમાંચ થઈ અશ્રુ ઝરતાં.
 શુભ ધર્મી ને સાચા કરમી, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૧૦
 ત્રયગુણ તજી ભક્ત થઈને, ભક્તિ કરાવે કૃષ્ણ તાણી;
 વ્યાસવદે ભાઈલાલજી પોતે, ઉપદેશક એવા જોઈએ ! ૧૧

॥ શ્રીચલ્લભઃ ॥

શ્રીવિઢલેશપ્રભુનો વિપ્રયોગરસ કહોકે વિજ્ઞસિયો
વ્યાસચિરચિત્ત

કાવ્યરસિકાવલિ ટિકાસહિતાઃ

પ્રથમરસ—૧ વિજ્ઞપ્તિ.

હે નાથ તવ પદાબ્જ અદલે, જીવ સાધન જો ઈચ્છો આપ;
રાજ તોષ લાયક વર કૃતિવણ, અણુ જીવ પીડાશે અમાપ;
વિચારી નિજ મહાત્મ્ય અનુપમ. સ્વમુખાબ્જ રસ દર્શાવો;
અહો પ્રાણ મમ નયન ઉભય, તવ દર્શનથી સુખીયાં થાવો. ૧
હું બાણું મુજ કોટિ દોષ તે કોટિ સાધનથી નવ જાય;
અતિ અલાગ્યે દીલથી ન છોડું સમરથ નાથ બળે છોડાય;

દુંડું હિન પણ ગોપી પદ રજે, મમ શિર અંકિત છે તેથી;
 હે પ્રજપતિ ! નિર્વેદ તદન થૈ, ઉર આનંદ વધે એથી. ૨
 જે પ્રભુ અર્થે દેહ ધર્યો છે, તેની ઇચ્છા સમ છો થાય;
 હે કૃપાલ કરો રૂચે તે, કદા કિંચિત વિનવું ના ત્યાંય; ૩
 જે પ્રભુ વિણ ક્ષણના રહેતી, તે પ્રભુવિણ દિવસો બહી જાય;
 એથી અધિક કપટ શું બીજું ! મહા કપટ મુજમાં કહેવાય. ૪
 અતી વૃષ્ટિ પીતાતા પ્રજની, ગિરિ કરં ધરી રક્ષા કીધી;
 ભક્તાર્તી લય નાથ સહો નહી, તેથી દાવાગ્નિ પીધી
 ગોપીજન વિરહાનલ શમયન, દિનાન્તે ગોષ્ટે આવે;
 એવા દયાલ ગોકુલેશ તજીતે, અતિ કરુણા કરવા કહાવે. ૫
 મંદ લાગી જાણું હું તેથી, દયાલ પણ ગોકુલેશ તજ્યુ;
 નિજ જનનું દુઃખ સહતા નહિ તે, સ્વભાવપણ ઉલટ સજ્યું. ૬
 હે નાથ ! આપ વિયોગાખિધમાં, આશા તૃણ અવલંબી રહી;
 એક આપ અનુગૃહ બલથી, તરતી છું ને તરીશ સહી. ૭
 મેઘ તણો સ્વભાવ સહજ છે, નિજ સમયે જલ વર્ષાવે;
 છતાં તૃણની આતક પીડા, નિઃસંશય મુખ દર્શાવે. ૮
 હું અપરાધી નાથ ખરો પણ, આપ ચરણનો દાસ સદા;
 ચરણ સેવકનો ત્યાગ કરો તે, ઉચિત ન ગણાશેો આપ કદા. ૯
 આપ તણો અંગીકૃત તેને, કાલ કર્મ વશ કેમ કરો !
 હે સુંદર ! ના ઘટે તમોને, અંગીકૃતને ખાસ વરો. ૧૦
 આપ સ્વતંત્ર અનુગ્રહ કરતા, તેથી દીન વિનવું તમને;
 હે ગોકુલેશ ! મર્યાદા મંડન, ઘટે તેમ કરજો અમને. ૧૧
 આપ પ્રસન્નતાનાં સૌ સાધન, હે ગોકુલેશ ! ના મુજ પાસે;
 ના તજશેો હે સકલ શક્તિધર ! શરણ સતત છું તવ આશે. ૧૨
 આપ ઇચ્છાથી નાથ કરો ત્યાં, હું શું વારંવાર કહું;
 હે ગોપી પ્રિય ! પ્રાણનાથ મમ, જે કરશેો તે સર્વ સહુ. ૧૩

હે વ્રજભૂષણ ! આપ પદ પદ્મની, એકરેણું સૌ પુનિત કરે;
 સર્વ રેણુંથી હું મારાના, નાથ આપ ત્યાં ભય શું કરે. ૧૪
 હે વ્રજપતિ ! કાષ્ટ કીટ તે, કાષ્ટ સત્વ ખૈ કાળે રહે;
 પ્રાણી પ્રાણાંતર પ્રેમતેમરહિ, પ્રેમીને ખાય પણ સુખ ન કહે. ૧૫
 લૌકિક જીભે નામ આપનું, જીવ જપવા નહિ યોગ્ય પ્રભુ;
 ક્યાં અલૌકિક નામ તમારું, લૌકિક વાણીનું શું ગણુ. ૧૬
 એમ સત્ય હું બાણું પોતે, આપ નામનો સર્વ પ્રભાવ;
 જે ક્ષણ નામ જપુ છું ત્યારે, દિવ્ય યોગ્યતા દિસે હાવ. ૧૭
 અંગીકાર કર્યાની યોગ્યતા, ફક્ત જીવમાં આવી વરી,
 જીવાધિકારનો તર્ક કરો તે, કૃપાનિધિ કંઈ યોગ્ય નથી. ૧૮
 વેદાધિકાર મળ્યો છે તદ્દપિ, ભલે નહ થૈ બાધક થાવ;
 શ્રીરાધાપદપદ્મની દાસી, એજ પ્રસન્નતા મારી હાવ ૧૯
 મારો જીવ છે એમ બાણીને, કોના પર ના દયા કરો;
 ગમે તેવો પણ આપ તણો હું, તે ઉપર ક્યમ ઢીલ કરો. ૨૦
 આપ પ્રસન્નતાનું એક સાધન, શ્રીઆચાર્યજી દૈન્ય કહે;
 પ્રસન્ન થજો હુંમાં સ્વદ્વાધિક, દૈન્યભાવ જે બની રહે. ૨૧
 આપ કરો તે છે સૌ ઉત્તમ, આપ નાથ મારે છો એક;
 મન ધીરજ ના રાખી શકતું, હવે અધિરૂં બનતું છેક. ૨૨
 અપ્રસન્ન કે પ્રસન્ન હો પણ, હું છું આપ તણો હે નાથ !
 પ્રથમ કરેલા અનુગૃહનું, સ્મરણ કરી દ્યો આપો આપ. ૨૩
 મુજ કૃતિક્ષ્ણ ભોગ ક્યાં સુધી, કરવો પડશે હે મમ નાથ !
 આપ પ્રભુ છો અંતર્યામી, ઘટતું કરજો વિનવે દાસ. ૨૪
 અપરાધી અજ્ઞાન છું તદ્દપિ, રક્ષણ કરવા યોગ્ય છઉં;
 હે નાથ શું ત્યાગ કરો છો ! ઘટે ન તમને એજ સહુ. ૨૫
 શ્રીવિઠ્ઠલનો વિપ્રયોગરસ, તેનાથી જે પાત્ર ભરાય;
 વ્યાસ વદે ભઈલાલ છગન, વણુ સાધન જન્મ મૃત્યુ જીતાય. ૨૬

ચિત્તિય રસ—૨ વિમ્મસિ.

૩૫ થાવ કે તુષ્ઠ થાવ, અપિ નાથ તમારે શરણે છું;
 આપ મારો કે વારો તોપણ, રસિકરાજ તવ ચરણે છું. ૧
 આપ વિયોગ થયો તે સમયે, પ્રાણ ગયોના આ મારો;
 પ્રાણનાથ લાચાર બન્યો જીવ, હવે કહે શું ! બિચારો. ૨
 અતિ લાચાર નિર્લજ્જ હું તેની, વળી નિર્લજ્જતા કેમ કથું;
 આપ સંગમની આશા ઉત્કૃષ્ટ, લાગી રહિ તે સહજ કથું. ૩
 એમ છતાં હું આપ તણો છું, આપજ શરણ સદા મારું;
 ત્યાગ ન કરશો ગોકુલેશ, ના અવર ન જોઈએ કેં સારું. ૪
 હે વ્રજેશ્વર ! એમજ ઇચ્છું, આપ વિયોગે પ્રાણ જાળે;
 જે ક્ષણ આપ વિનાની થાયે, તે ક્ષણ જીવજગમાં નહાળે. ૫
 નાથ સંતોષક સાધન દીનતા, તદન નથી પણ કલેશ નથી;
 એશ્વર્ય સ્વભાવિક જોઈ આપનું, શોકરહિત છું નાથ નકી. ૬
 નથી કૃપાને યોગ્ય તથાપિ, મુજ પિતા પર દૃષ્ટિ કરી;
 પુત્ર તેમનો જાણી મુજ પર, યોગ્ય કૃપા કરજો સઘળી. ૭
 મહત આણુ અર્થોને માટે, અન્યાશ્રય અપરાધ્યો હોય;
 નથી આપવિણ સમરથ બીજો, દોષ તબાવા જગમાં કોય. ૮
 આપ સર્વજ્ઞ સામે અજ્ઞાની, હું શું બોલું ! કરજો ખ્યાલ;
 છતાં કુટુંબ પરિગૃહ વૈભવયૂત, આપતણો છું હે વ્રજપાલ. ૯
 આપ તણો જાણી જે કરતા, હે રાધાપ્રિય મુજને જેહ;
 માનું છું તે સર્વે સુખકર, નિશ્ચયપૂર્વક બહાલા તેહ. ૧૦
 વ્રજધિશ વિયોગાબ્ધિમાં, મુજ વિણ કુખી ના દેખાય;
 મમ દુઃખની દુઃખાણીવિણ કો'ને, હે સખી ! વાતો જૈ કહેવાય. ૧૧
 તદન સાધન સંપત્તિવિણ, પ્રસન્ન થાવ છો દૈન્ય થકી;
 એ ઉપદેશ કર્યો મુજ તાતે, મન સ્થીર છે તે સાધનથી. ૧૨
 આપ દર્શવિણ આપતણાના, જાય વ્યર્થ દિન હૃદયપતિ;
 હવે સમિપ લઈ દર્શન આપો, સાથે નિજ સેવાની ગતિ. ૧૩

નથી સાધન સંતોષક હુંમાં, છત અંગીકૃત બાણીને;
 ઘટે કૃપા કરવીજ આપને, રાંક હૃદય પરમાણીને. ૧૪
 આપ વિરહાનલ પ્રાણ બળે મમ, છતાં ટક્યા છે તેજ વિચિત્ર;
 મુદિત મુખ અર્વિદ દર્શવિણ, દિવસ બય વિચિત્ર ખચિત. ૧૫
 મનહર કંજ મુખ દર્શલાલસા, અતિ ઉત્કટ પીડે છે નાથ;
 આપ ચરણ સાનિધ્યે લઇને, ટાળી દો સરવે સંતાપ. ૧૬
 એવો શું ? અપરાધ પડ્યો તે, નથી સમજાતું હૃદય પતિ;
 શ્રીમુખ દર્શાવાને માટે, અંતરાયની બની ગતિ. ૧૭
 અતિ દુલભે આપ મળો છો, એવું સમજું હે ઈશ્વર !
 સયોગ આશાનો ભ્રમ પ્રકટયો, કેમ કંઈ ? નવ પડે ખબર. ૧૮
 શ્રુતિ વદે છે જીવ સાધનથી, કદી મળે ના ગોપી ઈશ;
 વણ સાધન પણ ખેદ ન પામું, આપ વશ્યા ઉરમાં હરનિશ. ૧૯
 આપ તણો હું આપ તણો હું, એજ રટણ મારે ફલ રૂપ;
 શાસ્ત્ર સાર પણ શરણાંગતિનો, અનુમાને દર્શાય અનુપ. ૨૦
 સુદૃઢ શરણ ફલ મુજને તદપિ, સર્વાંગ નેત્રો હે પ્રજરાજ;
 પ્રત્યક્ષ ભોગ કરવાને માટે, વ્યાકુળ છે બહાલા શિરતાજ. ૨૧
 નિજજન પદરજ દાસ્યપાણું, આપ તણાને એ ફલ નાથ;
 એથી ઉત્તમ ફલના બીજું, જે ભોગવતાં થાય સનાથ. ૨૨
 તાત ચરણ મુજ ઉપદેશી કહે, શરણ એક શ્રીકૃષ્ણ તણું;
 તેથી નિશ્ચિંત પામ્યું છે મુજ, આ પરલોકે ચિત્ત ઘણું. ૨૩
 મન મનોરથ રાખે મોટો, નાથ મુદિત નયનાં નિરખું;
 એ વિણ અવર કામના કેરું, મારે અંતર ના લેખું. ૨૪
 અવર કામના ખાસ નથી ઉર, છતાં વિનતિ એક રહિ;
 હું નિજની વિતરીત દેહ ગતિ જોવી ઘટે ના આપ સહિ. ૨૫
 નાથ વિરહની વેદના ઘાડી, શ્રીવિદ્વલ થી જીવ બાણી;
 પૂર્વે ગોપીજન પરમાણી, બ્યાસ વદી છે નિજ વાણી. ૨૬

તૃતીયસ્કન્ધ—૩ વિરૂપિણી

આપ કૃપા સંપાદન કરવા, દૈન્ય નથી રચક મુજમાં;
 તે દીનતા દેવાનું કૃપાબળ, શ્રીરાધેશ રહું તુજમાં. ૧
 આ લોકે સર્વેનું જીવન, વિવિધ અર્થવાળું દેખું;
 હે સ્વામિ ! ત્યાં મારું જીવન, વિપરિત ફલ દે ત્યમ દેખું; ૨
 હે સમથ ! કર્તુ અકર્તુ, કર્યું ફેરવવા આપ સ્વતંત્ર;
 એવું બળ નિરખ્યું તે ઘડીનો, સંશયનો તુટ્યો છે તંત. ૩
 મનની વાતો કહેવા સરખું, આપ સમું કો ના નિરખું;
 વાતોત્તર પામી હું કોથી, ક્ષણભર દીલથી ના હરખું. ૪
 નિચ પ્રાણ મુજ, મુઠને નિર્લજ, તેથી ટક્યા છે દેહ વિષે;
 નાથ વિયોગી વિપરિત કાળે, યોગ્ય પ્રાણ ના ક્ષણિક વસે. ૫
 અનુગ્રહ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી, વિહિત કર્મ નિયમિત રહે;
 નાથ કૃપા જ્યાં પૂર્ણ થઈ કે, વેદ ધર્મ મર્યાદા ટળે. ૬
 નિજ પિયનું સૌભાગી વર સુખ, અનુભવે સૌભાગ્યવતી;
 પતિ સુખાનુભવથી જેને, કથે માત્ર સૌભાગ્ય ગતિ. ૭
 સ્વામિ શ્રીગોવર્ધનધારી, વણ સંગમ ઇચ્છા સૌ વ્યર્થ;
 હે સખી ! હવે જીવું તે, જાણી લે ! નિર્લજતા અર્થ. ૮
 મલ્યો નથી એવો કો મુજને, જેને મનની સર્વ કહી;
 મમાત્માને શાન્તિ આપી, ક્ષણ વિરામ પમાડું સહી. ૯
 આજ કાલકે કોઈ દિન પણ, કરશે સ્વામિ કૃપા હું પર;
 એ આશથી જન્મારો સખી ! ગયો સવ શું કરું અવર. ૧૦
 જન્મ ગયો છતાં નિર્લજ મન, શું હેતુ નિશ્ચય કરીને;
 ના જાણું નાથ અનુગૃહ ઇચ્છા, કેમ કરે બહાલી ! વળીને. ૧૧
 સ્વભાવ થકી જળ મેઘ દે સૌને, એવો સહજ સ્વભાવે શીલ
 કરે ત્યાગ કો જનનો ત્યાં, દુર્ભાગ્ય જાણુવા કરો ન ઢીલ. ૧૨
 જાણું આપ તણે હું હે પ્રભુ ! છતાં કાળ નિજબળ દાખે;
 નથી કૃપા તવ તે પરિણામે, કાલ હાથ હું પર રાખે. ૧૩

અનધિકારી રાજ્ય ઇચ્છતાં, હંડ મળે છે તેને જેમ;
 અયોગ્ય છતાં સેવા આકાંક્ષુ, કેમ હંડ ના પામું તેમ. ૧૪
 આપનો થૈ અપરાધ કરે કો, ફર કરો જો તેને આપ;
 એથી મહત્ હંડ નથી ખીજો, જાણો છો સૌ મારા નાથ. ૧૫
 વસો હૃદય મુજ નાથ ત્યાંસુખી, આપ વિરહપીડા પજવે;
 અન્તઃ ખહાર પધારો તે ઘડી, કોઈ અદભૂત સુખડાં જગવે. ૧૬
 નિકળે લોજપત્રથી પત્રો, તેમ હું અંગ વિષે દોષો;
 અભય અનન્ય હું આપક્ષમાથી, મારા સામું ના જોશો. ૧૭
 અતિ બલિષ્ઠ દોષો સૌ મારા, તુવસન્સુખ દુર્બલ છે નાથ;
 ઈશ્વર ધર્મ સમિપે જીવમાં, કેમજ દોષો કરે નિવાસ. ૧૮
 હેનાથ ! નિર્લજ જીવ મારો, પરજનથી ન જરા લાજે;
 દુઃખી છે આપરલોકે તદપિ, પ્રાણ રહે તે ના છાજે. ૧૯
 નાથ નિજશ્રયને દર્શનહિન, વિધવા સમ તેનું જીવન;
 નવયોવન વિધવાનું વ્યર્થજ, તદવત જાણું માંડું તન. ૨૦
 અતિદુર્લભ જે કૃપા હુતી તે, મારો વખત વિત્યો હે નાથ !
 હુવે વખત દર્શન વિણુ વિતે, તે સૌ જાણો મમ સંતાપ. ૨૧
 નથી લોકવત્ દુઃખ નિજ જનને, પ્રભુ સેવા સુખ પૂર્ણ ગણે;
 સ્વામિ સેવા વિણુ સર્વાંગે, દુઃખડાં દાણુ આવી બને. ૨૨
 નિજનો જાણી નાથ મારોકે, અતિલડાવો મુજને લાડ;
 જાણું ઉભય વિષે વરસે છે, પરમાનંદ મમ ઉપર ઘાડ. ૨૩
 આપ વિયોગી જીવનું જીવન, જરા ન ટકશે આ જગમાંય;
 એજ વિનંતિ દાસીકેરી, દયા ધરી ધરજો દીલમાંય. ૨૪
 તૃતીય વિરહના તિવ્રતાપથી, જેનું ધિક્કી ઉઠે તન;
 વ્યાસ વદે ભઈલાલ છગન, પામે અવિચળ પરમાનંદ ૨૫

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીવિ લક્ષ્મીવિયોગ ॥

રસ ચતુર્થ—૪ વિજ્ઞાપિ.

પૂર્વ ભાગ્યને દુર્લભ અનુગ્રહ,—તણી મહત્તા બાણું નાથ !
 મહત ભાગ્ય મમ હોત જો પુરણ, સન્મુખ રહતિ હું દિન રાત. ૧
 આપ તણો જીવ હોય નાથ તે, આપ સેવાથી દૂર ન પળાય;
 દૂર થતાં જીવ જન્મે એમ વિનવું, છતાં નાથ માને ત્યમ થાય. ૨
 આ દેહે વસવું ઘટે નહિ, માને જીવ એવું હે નાથ !
 છતાં વસે છે તેથી બાણું, નિર્લજ્જતાએ કીધો સાથ. ૩
 આપ કૃપાથી કાલાદિનો, આદર ના કીધો તે આજ;
 નાથ કૃપાવિણુ તે ઉલટો થૈ, પીટે છે હે મુજ શિરતાજ. ૪
 અભાગ્યની અવધિ મહા મોટી, માનું છું મારા સ્વામિ;
 આપ તણો હું તેને આજે, સેવા અધિકારે થૈ ખામી. ૫
 નાથ પદ પદ્મના ક્ષણ વિયોગે, જીવન શિદ્ધ છુટો માંડ;
 એજ ભાવના આપ સ્વિકારો, છું શરણાંગત છો તારે. ૬
 લલિત ત્રિભંગાકૃત સંગમવિન, જાય દિવસ કંઈ ગયા જશે;
 ભાગ્યેદય ક્ષણ ત્યારે બહાલી, મુજ દગ નાથ વશી ન ખસે. ૭
 ગોકુલેશ નિજ જનના અર્થે, કદા વિલંબ ના કર્યો સખી;
 આજ તજે છે કેમ હે બહાલી ! તે પીડા મુજ ઉર વશી ભ
 સ્વક્રિય તજેના તેમ હું બાણી, વિધ વિધ દોષો કીધા નાથ;
 તદપિ ચિન્તા થાય ન જરીએ, જોતાં કદા દિવસ કે રાત. ૮
 હૃદયવિરહેચ્છુ નયનદર્શેચ્છુ, ઉભય પરસ્પર પડયો વિરોધ;
 સ્વાર્થ તજી નમતું ના દે કો, કેમ કંઈ ? શું કંઈ પ્રયોગ. ૧૦
 હે જીવતાધિશ ! કંજદલ લોચન, હેનાથ ! રૂએ તે કરો;
 તદન તમારો તેની વિનતી, હૃદય ધરીને રાજ વરો. ૧૧
 નિશ પ્રકટી તમ વ્યાસ સદ્રિચી ! ચતુર્દશ નિર્જન ચતુરવતી;
 ચિર સંગમની હોંશ કળીના, તે સુ વિચાર્યું, વિધિ અકળ ગતિ. ૧૨

વિયોગ વ્યથા વારક શ્રીરાધા, આપ વિના દેખુંના અન્ય;
 કરો શિદ્ધ મમ પ્રેષ મિલન, હે અદ્યદા ! તું છે ધન્ય. ૧૩
 મધુર વેણુ હે બહાલી ! તારાં, વળી વ્રજેશસંગમની આશ,
 મદન શરે મમ પ્રાણ પીડાતો, અતિ દુઃખે ઉભો છે ખાસ. ૧૪
 હજી થશે જો પ્રિય અંગ સંગમ, તદા વિયોગ દશાણુ જેહ;
 શરમિંદુ જીવન આ ટકશે, જાણુ વયસ્યા વણુસદેહ. ૧૫
 કરે કૃપા રાધેશ હે આલી ! તેવો નિશ્ચય કરતું એક;
 કે મન્મનોરથ કરી જન્મારો, મારે વહેવાનો છે છેક. ૧૬
 વિયોગવન્હિ દહે અતિ, વ્રજધંશ મને અપ્રિય લાગે;
 આપ વિયોગે આગ બળે તે, સંયોગે ન જરા જાગે. ૧૭
 હે સહચરી ! પ્રાણેશ વિરહમાં, જીવવા આશ પ્રબળ રહે;
 આર્ત દુઃખી હું તુવ શરણે છું, સાંપ્રતે દીલ એજ ચહે. ૧૮
 હે નાથ ! તવ પ્રતિના ભાવો, સૌને મુક્તિ ફલ દે છે;
 એજ ભાવ મુજને વિરહાધિ, ફલ આપીને પીડે છે. ૧૯
 અહો નાથ ! તવ પ્રિયાપાદરજ, મુજ હૃદયે સંચિત ના હોત;
 આપ વિયોગ દાવાશિ મુજને જોતજોતામાં ખાળી દેત. ૨૦
 પ્રાણુ ટક્યા છે નાથ વિયોગે, ઉચિત નથી પણ જો નાહોત;
 દુઃખ વિયોગી થાત કોણુ ! પર, વળી અનુભવ કયાંથી હોત. ૨૧
 લેખ તમારાં દર્શન કરતાં, સંતોષી સૌ થાયે નાથ;
 ફક્ત કષ્ટ એક મુજને પડતું, શું કારણુ ! દીલ જોલો સાફ. ૨૨
 આપ રૂપનું જ્ઞાન રત્ન, મમ હૃદય વસ્ત્રુ હે કમલનયન !
 તે ચિન્તામ્યુ નાંખી હસ્તે, કયાં, પધાર્યા હૃદય ચમન. ૨૩
 આપ વિયોગશિ આલાતે, પ્રાણુ રહ્યા અતિ બળી છતાં;
 નથી નાથ નવાઈ જોતાં, નિર્લજ બની છું નફટ થતાં. ૨૪
 વિરહકલેશથી પ્રાણુ હે પ્રાણેશ ! અતિદુઃખે ટકી જતા નહીં;
 વિયોગ વિદગ્ધિ જીવ મારાને, યમ પણ સ્પર્શ ન કરે સહી. ૨૫

ચતુર્થ વિરહની આર આમિ, જેના ઉરમાં ઉદય થતી,
વ્યાસ વદે લલિલાલ છગન, વિપરિત વ્યાધિ સૌ બળી જતી. ૨૬

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીવિદુલેશવિયોગ ॥

॥ રસ પંચમ ॥—૫ વિજ્ઞાપિ

કામ જવરે જર્જરી દેહ, ઉપર વિરહાનલ જ્વાળ પીડે;
વ્રજેશ પ્રેમ ભુજંગ ડસયલી, કોણ ! શરણ લે હૃદય ભીડે. ૧
રમાતિ દુર્લભ આપ મુખામૃત, ક્ષણિક મલ્યું છે તેથી મરું;
વ્રજલલના નિત પાન કર્યું તું, શું ન થયું હશે ! તે સમ. ૨
હે સુભાશય ! તવામૃતપાને, પ્રકટી પ્રચુર મદનશર વેદ;
મંજુ કુસુમ કદંબ નવ કુંજમધ્ય, આલિંગામૃતે કરો નિર્વેદ. ૩
હે ઉદાર ! પૂર્વે મુજ સંગે, કીડયાતા ત્યમ કીડોફરી;
અમલકંજ ગંધ ફેલાવા, મારખંધુ માડત વહે હરિ. ૪
પરિરંભણ ચુંબનાદિભાવો, તમે વિમોહિત પછે કર્યા;
સ્મરાતિ સુન્દર હે પ્રિય મુજમાં, ફક્ત મોહ રહિ, ભાવ ગયા. ૫
રવિના પુલિન પુનિત પ્રદેશે, મદગજ લીલા કરી વ્રજેશ;
તેં અધુના મુજ મારણ કારણ, પ્રકટાવીતી શું મમ ઈશ ! ૬
હે સ્વામિ ! તવ અધરસુધાસવ, કિમર્થ પાયું તું મુજને;
વેલુનાદ શ્રુત્યાનન્દકારી, કેમ સુણાવ્યો તો મુજને ! ૭
હે ગોપીપતિ ! તવ મુખદર્શે, અન્યરૂચિ સૌ દૂર થૈ મુજ;
હવે મોહકારી મુખદર્શન, કઠિણ થયું શી પેર કહુંજ. ૮
નાથવિયોગી રોગ વિષમ, રોગજ સંગમે વધિયું વિષ;
મુજ રોગના આપ વૈદ્ય છો, આપ વિના મૃત્યુ છે ઈશ. ૯
શું કહું ! ક્યાં બહા ! હે વ્રજપતિ ! ક્યાં મનસ્થિર મુજ થશે કહો !
નવ ધન શ્યામ તમાલ તવાનન-દર્શવિના સૌ શુન્ય લહો. ૧૦

સ્વભાવ શિલ સ્નિગ્ધ અલકાવૃત, ખ્યારા તવ મુજ હૃદય વસે;
 વિરહાનલ દહ સ્મર કળે કુશ-થયલો મારો પ્રાણુ જશે. ૧૧
 મિષ્ટાલાપ ગતિ નયન કટાક્ષો, વિવિધ પરિરંભ ને મધુર હાસ્ય;
 નાથ મધુરતા સર્વ સ્મરી, ના મરી, આપની જીવું દાસ. ૧૨
 તુવ સંબંધી સ્મરણ થતામાં, ભિતર અંગો ચુર્ણ કરે;
 વિવેક લલ્લ ધીરને મારે, દગ દેખું તો શું ન કરે ! ૧૩
 વિયોગ દુઃખાશ્રુ રોકી શકુના, દુઃખજ સમિયે પ્રકટ તે થાય;
 એ લલ્લની વાત કંઈ શું ! નાથ, મુખે તે વદી ન જાય. ૧૪
 મંદસ્મિત મુખ પદ્મ વિહારે, પ્રાણુ અને મુજ હૃદય હરું;
 આપ વિના વિરહાખિધ ડુખી, કેમ જીવીશ, હે ! કેમ કંઈ ? ૧૫
 પ્રેમી સુદર્શ રમતી ભૂ સ્મિતને, નયન વિલક્ષણ મોહિલસે;
 એવું શ્રીમુખ જોતાં હે પ્રિય ! ગતિ હરઈ શું હવે થશે ! ૧૭
 હે વ્રજઈશ ! આપ સંગમવિણુ, વિરહ પીડાવાળી હું એક;
 જન્મ નિર્વાહ કરીશ કેવી રીત, કોણ પ્રકારે નલશે ટેક. ૧૮
 આપ તણી છું આપ છતાં હું, આપ વિના અહો ક્ષણ પીડાઉં;
 ઘટે ન તમને નાથ હે મારા ! મુજલીલની જાણો છો સૌ. ૧૯
 નિજ રમણે મોહિત ગોપીગણુ, શ્રીમુખામૃત નિધિ એવો;
 એકવાર દર્શાવો દીનને, નાથ રાંક પર હઠ કેવો ! ૨૦
 વૃન્દાવનમાં શિશ્ર મિલનની, અંતર આશ રહી અરિંદમ !
 યદ્યપિ વ્રજઈશ ન મળીયા, શું નથી મળવા તમને મન. ૨૧
 આપ મિલાપ વિલાંબ પ્રહારે, મુજ ઇચ્છા મૃત્યુ પામી;
 પ્રતિક્ષણ પ્રખર મોહમગ્નિતને, કોણ જીવાડે હે સ્વામિ ! ૨૨
 અવધ ગઈ મળવાની ખ્યારા, તદ્દપિ હૃદય સો ટુક ન થાય;
 જાણું ના હું પ્રાણુનાથ કંઈ, તુજલીલાના ભેદ કશાય. ૨૩
 હર બ્રહ્મા તવ હાર્દન જાણે, હું આભિરશી મૂઢ શું જ્ઞાત;
 તવ લીલાને સ્મિતે વિમોહિ, શું કંઈ ! મન બંધાયું નાથ. ૨૪

હે આત્મા ! મુજ પ્રેમ આપથી, જેવો છે તેવી મતિ ખાસ;
 અંગ સંગ વણુ વૃથા પ્રેમ મતિ, જીવું વ્યર્થ ના થાય વિનાશ. ૨૫
 ક્યાં એ દેશ ! વિલાસ હાસ-મહાભાગ્યશિલ ગણથી થાતો;
 ક્યાં એ સમય ! વેણુનાદથી ખોલાવી જોડયો નાતો. ૨૬
 શ્રીવિદ્વલ પંચમ રસ પચવી, તે પાવકમાં જે પાકે;
 વ્યાસ વદે ભઈલાલ છગન, પરમાનંદ પીતાં ના થાકે. ૨૭
 ॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

શ્રીવિદ્વલેશ વિપ્રયોગી

॥ વષ્ટમ રસ ॥—૬ વિજ્ઞાપિ.

હે સહચરી ! મુજ ઉરનો નિશ્ચય, નાથ વિયોગે ક્ષણ ના ફરે;
 બિધાતાએ તે સૌ ઉલટાવ્યું, થૈ હું દુઃખણી કેમ કરે. ૧
 મેં બહુ રીતે પ્રાણુ જીવણુને, વિનતી ચરણ પડી કરી;
 ના માની મળવાની વાતો, અરે ! હાય ! હે જાણી અરી. ૨
 હે વયસ્થા ! તહે મુજ માટે, અતિ પ્રયાસ કર્યા તદપિ;
 નાથ મલ્યાના, દોષ નથી તુજ, ભાગ્ય મંદ મુજ હશે નકી ૩
 કયે દિવસ, કઈ રૂતુ, ઘડી ક્ષણ, વ્રજપતિ પરિભ્રમણ પામું;
 મહાભાગ્યવતિ કહે સત્વર, વિયોગ તણાં દુઃખડાં વામું. ૪
 હું નવ જાણું પ્રાણુનાથ મમ, અંગ સંગના કેમ કરે ?
 શું અપરાધ ગણ્યો નિજ ઉરમાં, મને વિસારી કેમ અરે ! ૫
 ચિરકાળથી ગાણું વિરહ દિન, પ્રેમ જીવંગ ડશી દશા ફરી;
 વયસ્થ વિનવ જઈતું બહાલાને, અધરામૃત વિણુ જશેમરી. ૬
 નાથ નયન કટાક્ષો પર જય, કરવા ઇચ્છા ચિરકાલી;
 પ્રિય ખ્યારાને કહેવા શક્તિ, અવર નથી મુજમાં આલી ! ૭
 પ્રેમાર્તીભરી તેને ગોપીશ, જે ગોપીપરિષદે સ્મરે;
 વિરહ તપ્ત દગ પ્રિયમુખપદ્મનાં, શિશુ દર્શ સખી કરે ખરે. ૮

હુંસ અલી આવૃત્ત નિર્મલ અસ, ભયાં સરોવર ભિષ્ટ જળે;
 તે તણ હે ચાતક તુજ મન, અંબુદ પીવા કેમ વળે ? ૯
 કયાંય ન દેખું હે સખી ! એવું, શ્યામ સુંદર ને દેખાડે;
 હૈયાનો હરનાર કૃષ્ણ, તેને મુજ વાતો પહોંચાડે. ૧૦
 તુજ વચનામૃત ધારે શિતલ-અંતર આતુર થયું સખી;
 દર્શાતુર દીલ ક્ષણના ઠરતું, વધી અધિરતા વયસ્ય નકી. ૧૧
 પ્રાણેશ સંગ વિષ્ણુ વ્યાકુળ હૃદયિ, હાર, કોટી સ્મર મદહર મુખે;
 ધન્યા ! ખાસ કરાવ તું મુજને, પ્રાણનામનું દર્શ સુખે. ૧૨
 નવિન મેઘ આશા નથી જેમાં, એવી રૂતુ અતિ ગ્રીષ્મ તપે;
 તદપિ જીવતો ચાતક જળને, નિજ પ્રિય જાણી ક્ષણે જપે. ૧૩
 જલાસ્વાદની વાત તણ દે ! જો જીવે ચાતક જલ આશ;
 મેઘાન્ન દર્શના થાય તથાપિ, કઠણ પ્રેમ ઉર કરે પ્રકાશ. ૧૪
 નથી ચાતક વિહંગ સખી હું, છતાં એટલું મન લ
 મુજ કંથનું નામ કંઠમાં, વારંવાર સરી આવે. ૧૫
 પતિ અનાદર સહી સુપ્રમદા, સૌલગ્ન્ય મદે પતિથી દૂર ભય;
 તદપિ અનન્ય પ્રિયા તજવાની, અંતર મતિ ન પતિને થાય ૧૬
 અંગીકૃત કો વિધે કરે છે, પતિ પ્રિયાનો હે શાણી !
 અનન્ય પ્રિયા તજવાની વાતો, જગમાં કયાંય નથી જાણી. ૧૭
 મહાનિલ વેગે નગથી ચાતકી, મરૂશા નિર્જલ દેશ પળાય;
 મેઘ તણા શું દેષ છે તેમાં ? ત્યાં પણ જલ આશે જીવાય; ૧૮
 હે જ્ઞાની ! હે વિરક્ત ! નિરોધી ! પ્રબોધી ! હે મુક્ત ! હરિભક્ત
 કહો સર્વ ગિરિધરણુ શરણુ વિષ્ણુ, શું ખીજું છે ઉત્તમ જક્ત ? ૧૯
 મુજ રાધાના હૃદય કુંકુમે રંગીત રંગે નાથ નગેશ;
 મમ શિરને ઉર કમળે રાજે, હે સખી ભય ત્યાં લગી નલેશ. ૨૦
 કૃતધ્નતાને કૃપાળુતા, મુજ નાથ વિષે જો ગુણ વસે;
 તે પ્રિયની પ્રાપ્તિને અર્થે, તેની કૃપા વિષ્ણુ કંઈના દિસે. ૨૧

મન વચ કૃતિ મમ નાથ અવજ્ઞા, છતાં અભાગ્યે દૂર ગઈ;
 હવે કષ્ટમાં આશ્રય કેવું ? નાથ દરશ દો ઘણી થઈ. ૨૨
 લોક પરલોક આશા સખી જાઓ, હું સદા ગોકુલેશ તણી;
 અનન્ય જાણી તે નહિ તજશે, મુજ સ્વામિ છે ભક્ત મણિ. ૨૩
 જેવી તેવી આપ પદ પદની, દાસી હું તેને હે નાથ !
 કેમ કરી શ્રીમુખ સરોજનું, શિશુ દર્શ દઈ રાખો સાથ. ૨૪
 મંદ ભાગી હમણું હું તેને, ન જાણું શું કરશે નાથ !
 મંગળ કાલ હતો તવ દર્શન, યાદ થાય તે સરવે વાત. ૨૫
 શ્રીવિઠ્ઠલના છઠ્ઠા રસથી, છકી ગયું તે જીવન ધન્ય;
 વદે વ્યાસ શ્રીવલ્લભ વિઠ્ઠલ, ગિરિધારીનો બન્યો અનન્ય. ૨૬
 અનન્ય ભાવી નાથ શરણુ સુખ, તેનું વર્ણવ કરે ન કોઈ;
 વ્યાસ વદે ભઈલાલ છગન, એક રૂપ માધુરી રહે છે જોઈ. ૨૭
 પ્રિય સંગમના સુખની વાતો, કોણુ પ્રિયા કોને કહે છે,
 નિજ મનમાં આનંદ વધારી, વ્યાસ વદે સમજી રહે છે. ૨૮
 ॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

શ્રીવિઠ્ઠલેશ વિપ્રયોગી

સપ્તમ રસ—૭ વિજ્ઞાપિત

રાગ સૈંદર્ય-સવૈયા

પ્રતિક્ષણુ નવનવું પ્રિયમુખ અમૃત, તું સખી ! અહોક્ષણુ પાન કરે;
 હે ધન્યા ! કૃપાનિધિ સુંદર સ્મિત, મને ભુલ્યા કે યાદ કરે. ૧
 પ્રિય મુખ પદ દર્શ ઇચ્છાળી, છતાં વ્યાકુળ હું હે બહાલી !
 જાણે પ્રાણદાતા શું કરશે ? હું નવ જાણું તે આલી. ૨
 નાથ વિયોગે ઘટે વિરહ દુઃખ, છો રાધાના હૃદયમણિ;
 તવ મુખચંદ્રનું શિશુ દર્શ દો, નિજ વિયોગિણી દાસી ગણી. ૩
 આ દુઃખમાં વધુ કહું શું આલી ! પંથ જતો પણ પીડે છે;
 હે નાથ શરણુ હું, આપ વિયોગણુ, દુઃખ દરિયામાં કીડે છે. ૪

નાથ નિકટ કેા કૃપા કરીને, મને સંભાળે હે વયસ્યા !
 તત્ક્ષણુ સર્વ મનોરથ પૂરણુ, સત્ય થયા માનિશ તદ્વા.
 અરિથી હાસ્ય વા દ્રેષે દુઃખી દીલ, તે પ્રિય વિષય ન તજે સખી !
 તેથી તે દીલ યોગ્ય છે કે:-અયોગ્ય તેની જાણુ નથી.
 હે સહચરી ! તુંથી જો થાયે, તે સઘળું ત્હેં સર્વ કર્યું;
 મુજ ભાગ્યોદય કાલ આવતાં, આપ સુખ દેશે કૃપા ભર્યું.
 નથી સૌહર્ય ચતુરાર્ધ હુંમાં, કામકળા કૌશલ્ય નથી;
 વાક મધુર કે વપુ મધુર નથી, પ્રિય સંગમ ક્યમ કરે સખી !
 હે બહાલી ! જગ જો અવલંબન, તે છુટયું ને શુધ બુધ ગર્હ;
 હવે શિષ્ય સંગ પ્રિય ન કરે તો, મરણુવિના ગત અવર ન રહ.
 સ્મરના મંગલ કલશ સમ કુચઘટ, મહનરસે ભરભાર છતાં;
 પદ્મા પતિના કર સ્પર્શ !વણુ, રસપૂર્ણતા થાય વૃથા.
 અવર દર્શ નવ રૂપે જરા, નયન બદ્ધ થાયે તો ઠીક;
 અરૂચિ અન્ય મિલાપ વિષેતો, અઘોર વને વસવું તે ઠીક.
 પ્રભુપદ પદ્મની રજ પ્રિય જેને, તે અન્યાશ્રય પ્રથમ મરે;
 ગજસ્વારી કરનાર કદી, ગર્ધવ પીઠે નવ પાય ધરે.
 અનન્યભાવ ગોકુળને કર્તા, કેવળ હે ગોકુળ સ્વામિ !
 તવ પદકમલ રજમાં રાખી દયો, દયા સિન્ધુ કહું શિર નામી.
 મુજ કિશોર વય કૃપા કરી પ્રભુ, એજ વધી આશા વેલી;
 સમર્થ ! ફલરૂપ ક્યારે કરશે ! રૂચતુ કરો ખરદ બેલી.
 જેવી તેવી હું દાસી તમારી, તજશે ના તેને દયાનિધિ;
 અહોરાત અંતરમાં રમતી, એજ વિનતી સ્પષ્ટ કીધી.
 નિજ જનના નાના કે મોટા, હે પ્રજેશ ! અપરાધ થકી;
 કરી ઉપેક્ષા ત્યાગ કરો ત્યાં, શું કહિએ અમ આપ કથી.
 અમો ત્હારા તું ભર્તા મારો, સ્વભાવ નિયંતા તું નિર્ધાર;
 કદા અપરાધ પડયે દુઃખ દો પણુ, ઘટે ન તમને પ્રાણુધાર.

નાથ ઉપેક્ષા કરો છો તેથી, કાલ ભક્ષ મુજને કરતો;
 જે વિમુખ બાણી દુઃખ દો તો, જીવ સ્વભાવ તે ના કરતો. ૧૮
 આપ કૃપાવિષ્ણુ અવર રીતથી, સ્વભાવ વિજયતા છેજ નહિ;
 તો મમ દોષ ક્ષય તણી અપેક્ષા, ઘટે ન કરવી આપ સહિ. ૧૯
 તમો કરો સૌ પ્રભુતા ધર્મે, ત્યાં નથી જોતા અધિકારી;
 સર્વેશ્વર સર્વાંતર્યામી, નિજ વિરહીના દુઃખહારી. ૨૦
 હે નાથ ! વિરહ પરિકષ્ણના યોગે, લોક વેદ શંખલ તુટી;
 તદ્દપિ તુજ ઇશ્વરતા સામે, સૌ અપરાધ પડે છુટી. ૨૧
 હવે દોષની ક્ષમા આપવા, વિલાંબ કરો તે યોગ્ય નથી;
 સહજ ઐશ્વર્ય સ્વભાવ આપનો, તે નિંદાશે કહું કથો. ૨૨
 સ્વકીય બાણી સ્વેચ્છાપૂર્વક, દંડ ઘટે તે સૌ કરજો;
 તવ ઇચ્છા સમ વર્તાવા, મુજ હૃદય મહિપળ ક્ષણ કરજો. ૨૩
 સાંપ્રત આપ કરી તે પ્રજેશ્વર, અમને જન્મ જન્મ થાવો;
 વિનતી એજ સ્વિકારી, અંગીકાર કરી કરજો દાવો. ૨૪
 દુઃખ સહિ નવ શકું તમારો, તેથી વિનવું હે સ્વામિ !
 હું અપરાધ કરું ના તેમજ, કરજો મમ અંતર્યામી. ૨૫
 શ્રીનિર્દુલ પ્રભુનો સત્તમ રસ, પીવા જે ઇચ્છા કરશે;
 આસ વહે બર્હલાલ છગન, પ્રજનાથ રસિકને તે વરશે. ૨૬

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીવિદુલેશ વિપ્રયોગ ॥

અષ્ટમરસ—૮ વિગ્નપિ

હે પ્રજરાજ અપરાધ અમારા, તમને ગણવા ઘટે નહિ;
 ઐશ્વર્ય ધર્મી સ્વભાવ આપનો, જીવ ક્ષુદ્રતા મટે ન સહિ. ૧
 અતુલ ભાગ્યહું આપ તણો છું, છતાં દર્શન વિષુ દુઃખ પડતું;
 સર્વેશ્વર હે ગોવિન્દ ! શું કહિએ, બાણો પણ કરતા ગમતું. ૨

અમો સર્વનો ગોકુલપતિએ, અંગીકાર કર્યો તેથી;
 અન્યાયિ જીવ તદ્દપિ ન તજશે, દયા સિન્ધુ કહે જગ એથી. ૩
 મમકૃત્યોનો ભય લાગે પણ, કરવું શું ! ઉપાય નથી;
 ગતિ એક શ્રીગિરિવરધર છે, ભય ટળીયો મારો એથી. ૪
 જેમ હું તેનો છું તેમજ, નાથ છે મારો સ્વભાવ થકી;
 નથી લોક પર લોકની ચિન્તા, દૃઢ નિશ્ચય મુજ જાણુ નકી. ૫
 જેટલું કાર્ય કરાવા માગે, તેટલું કરાવી સમિપ થશે;
 તેથી ચિન્તા કરી ઘટે ના, સર્વભાવ પ્રભુ હૃદય વસે. ૬
 હે મનહર ! અજ્ઞાની અમોને, સૌ વાતે તું જાણે છે;
 સ્વતઃકર્તા સર્વસ્વ અમારું, મુજ અંતર પરમાણે છે. ૭
 અપરાધ થયા જે અંગીકૃતથી, ક્ષમવાનાથ તને છે રમત;
 હમેશ અંગીકૃતકર્તાની, સમાન અન્ય કરે કો ગત. ૮
 નથી વેદ તપ યજ્ઞ જનિત બલ, વિહિત ભક્તિ બલજ્ઞાન નથી;
 કૃપાદૃષ્ટિ કરશેજ એ દૃઢતા, જીવન જીતીશ એ બલથી. ૯
 તુવ કૃપા બલ હતુ તે વખતે, કાલકર્મને તુછકાર્યા;
 કૃપા અભાવે સાંપ્રત તે સૌ, ડસથી નવ જાંપે વાર્યા. ૧૦
 સખીપણાની વાત શું કહિયે, અધરામૃતનું દાન કરો;
 સર્વસ્વ દાનદા છતાં સાંપ્રતે, પાત્ર વિચારો કેમ કરે ! ૧૧

યસ્ય કહે જઈયાદવ ચિરને, કામ વન્હિતપી, કહ્યું તે સુણો;
 એમ કહિને પછીથી કહેજે, મુજ અવસ્થા તણા ગુણો. ૧૨
 આપ અમિ દૃષ્ટિ હતી ત્યારે, ચંદ્ર કિરણ શીતલ જોતી;
 કેમ પ્રદાદ તપે તે હાવે, ગતિ નવ કાઢું હું ગોતી. ૧૩
 મુખ ચંદ્રામૃત પીધુ પ્રથમ તવ, મુખથી ઉડુ મહે તુચ્છ ગણ્યો;
 તે તુચ્છતાનું જોર વાળવા, તપ્ત કિરણથી તે ઉદ્યો. ૧૪
 પુષ્ટિમર્યાદ તણી ન અપેક્ષા, પ્રિય જો લાડિલી કૃપા કરે;
 કંતુલી વિકાશી બેલાવે મનેતો, મુક્તિ અવજી રહ કંઈ ખરે. ૧૫

દ્વિતીય સ્વરૂપની હાસ્ય પ્રભા, તવ અંગે પડતાં હે વ્રજનાથ !
 સતયુગ રૂપ દર્શાવો તેમજ, અનુક્રમ યુગરૂપ દીસો આપ. ૧૬
 શું ગુણવાદ કરે હું ત્હારો, તું ઈશ્વર હું જીવ ખરે;
 જેવો નાથ તું છે તેવાને, નમન કરે તવ કૃપા બળે. ૧૭
 નંદ ઉત્સંગ લાડિલો હે સખી ! શોભાનો સાગર તે કોણ !
 મદન બાણથી સર્વ દિશાઓ, વિધી નાંખે છે તે બાણ. ૧૮
 અધર રાગને અંજન રંગે, અતિ શોભાળુ છે તવ મુખ;
 નાશા મોતી વક્ષે ગુંબજલ, મુક્તિ સમ દે છે અતિ સુખ. ૧૯
 ચપળ મદહર રૂપ અતિ સુંદર, હે વ્રજ ભૂષિણી ! તું છો ખરે;
 વ્રજપતિ તુવ સરખા મણિ કરવા, પટ પીળુ નિજ કટી ધરે. ૨૦
 વર્ષારૂતમાં વિરહ વિદાગ્ધ, પ્રથમ નવ પગલું ભરતી હું;
 હવે મેઘને કૃપાશક્તિ છે, માટે નિજ ગૃહ લઈ જાતું ! ૨૧
 નાથ કૃપા તો સર્વ અનુકુળ, એ પ્રતિકુળ તો સર્વ વિરુદ્ધ;
 કૃષ્ણ કૃપા વિણ નિજ લીલામાં, જીવની જરા નવ ચાલે બુધ. ૨૨
 જો પ્રિય આલી અમી કરે તો, શત વિરોધિની શું પરવા !
 કામ લતાશ્રય, વ્રજાંગનાવૃત, તવદાસી તુવ શરણુ સદા. ૨૩
 સાંપ્રત શ્યામા એવી છે કો, જેના પ્રાણુ વ્રજનાથ સખી !
 નંદસુનુ મુરલીથી ખેંડે, તેને તે સ્થિર કરે નકી. ૨૪
 અનુભવાનું રાગીઆ કે ! નગનો નવીન અંકુર છે !
 નિશ્ચય બની શકે ના તેનો, ઉત્કૃષ્ટપદ ભક્તિ ભર છે; ૨૫
 શ્રીવિહ્વલ અષ્ટમ રસ અમૃત, પીને જે મદમાં મહાલે;
 વ્યાસ વદે માતરનો વાશી, તેને છોડ્યો કલી કાળે. ૨૬

વિપ્રયોગરસ—૯ વર્ણાપ્ત.

હે સખી ! મુજ દુઃખની વાતો, કોની પાસે જઈ કરું;
 વ્રજધીશ વિયોગબ્ધિમાં, ડુબેલો કોઈ જગના લહુ. ૧

સ્વપ્ને સ્વામિ મલ્યા વળી ગયા, તે સાથે મુજ નિદ્રા ગઈ;
 વ્રજપતિ વિરહે કેમ જીવ જડ, જીવે છે ! તે જોઈ રહી. ૨
 સ્વપ્ન સંયોગી સુખની વાતો, વિયોગ દુઃખાળી કેમ વડું;
 મારા પ્રિય વિષુ રસિક નથી કો, એ વિષુ ફિકું અંડ બધું. ૩
 ગોપીનાથનું ને સુખ તે, રસિકજનો એક જાણે છે;
 મુજ વિરહની વાત સાંભળી, અવર અધિર પણ આણે છે. ૪
 ઓ અલી ! હું દુઃખી અભાગી, એથી અધિક શું અન્ય કહું;
 કૃપા કટાક્ષ ગોપીશનું જોતાં, મમ દુઃખ સ્મરજો સ્પષ્ટ સઉ. ૫
 અતિતુચ્છ પતિત હું તેનો, દુઃખ સમુદ્ર નહિ કો કાપે;
 દયાળુ શ્રીગિરિરાજ ધરણુ વિષુ, મમ દીનપર કો દીલ આપે. ૬
 દયાચાર્યથી પ્રકટ દૈન્ય તે, સાધન સ્વામિ તોષ તાણું;
 તે કારણબલ સ્થિર મુજ મન છે, અવર ન ઈચ્છું એજ ઘાણું. ૭
 ચિરકાલથી વિરહાનલમાં, અહોનિશ અંગોઅંગ બળે;
 હે ગોપેશ્વર ! લીલા મેહજલ, વચન સુધાથી સિંચો કળે. ૮
 વ્રજેશ્વરાંગ વિરહમાં જીવું, તે લજ્જાથી હે બહાલી !;
 કહી ન શકું દુઃખ વિરહે થાતું, સૌ તું જાણે છે આલી. ૯
 વ્રજધીપના ક્ષણ વિયોગે, રહિ નથી શકતી જો હું હવે;
 હે સખી ! મારું આશ્રય સ્થલતું, કંઈ હવે શું ! કહે મને. ૧૦
 ગોકુલેશપદપદ્મ વિયોગી, અશાન્ત દુર્ભાગી હું નિત્ય;
 હે સુભગા ! જીવિતેશ કૃપા કરી, કેમ મળે કંઈ કેવી રીત. ૧૧
 નાથ વિરહથી પ્રાણ ગયા નહિ, હું નિર્લજ તે દુઃખ સહું;
 બ્યાસ પીયે વિકુલેશ કૃપારસ, વળી બહાલાંને પીવા કહું. ૧૨

(શાસ્ત્ર સારાવલી)

॥ શ્રીચલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીગોકુલેન્દ્રોબિજયતતરમ્ ॥

॥ શ્રીગોપીજનલલ્લભાયનમઃ ॥

અથ શાસ્ત્ર સારાવલી

શાસ્ત્ર એટલે ભગવદ્ આજ્ઞા, ભગવદ્ આજ્ઞાનુસાર વર્તવું તે ભગવદ્ અંશ-જીવનો ધર્મ છે.

પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને, માનવધર્મથી ભગવદ્ ધર્મ સુધી વર્ણવી નિજ સૃષ્ટિને સુગમતા કરી આપી છે.

સમગ્ર વેદ વેદાંત ઉપનિષદનો સમાવેશ ગીતાશાસ્ત્રમાં છે. એ ગીતાશાસ્ત્રનો નિષ્કર્ષ નિચોવી વર્ણવતાં પ્રથમ ભારત શ્રેષ્ઠ અર્જુનનો આજ્ઞાપાલક ધર્મ વિચારીશું.

પરંતુ અર્જુને શ્રીકૃષ્ણભગવાનને વિનંતી કરી કે હું યુદ્ધ કંઈ ? મારો યુદ્ધમાં જય છે ?

પ્રત્યુત્તરમાં પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનને ફક્ત એ વાત કહી. એક સાંખ્ય યોગની અને ખીજી કર્મયોગની; તેમાં પ્રથમ સાંખ્યયોગની વાત કરતાં એમ જણાવ્યું છે કે આત્મજ્ઞાન યથા પછી અનાત્મ કર્મોકરવાની ઇચ્છા કરવી નહિ. એમ સાંખ્યમતવાળા અનાત્મવસ્તુ માત્રનું સંગ્રહકર્મ કરવા ના પાડે છે. એવા ત્યાગને તેમના સિદ્ધાન્તમાં સંન્યાસ કહેલો છે. આ સાંખ્યમતને ગીતાશાસ્ત્રે ખંડી કાઢ્યો નથી. પરંતુ તેને એકદમ કિલ્લે અને હિન માન્યો છે. તેનું કારણ આગળ સમજાશે.

સાંખ્ય કરતાં કર્મમાગ ઉત્તમ જણાય છે. પરંતુ તેમાં એક મહાન્ ખોડ એ છે કે સાંકે કર્મ કરે તો સોનાની બેડીથી જીવ બંધાય છે. અને નકાં કર્મ લોહની બેડીથી બંધાય છે.

-
૧. સોનાની બેડી એ છે કે સારાં કર્મનું ફલ સ્વર્ગ સુખ તે મળે છે પૂણ્ય ક્ષય થયે જન્મ મરાણાદિ દુઃખ કાયમ આપન રહે. તે ક્ષણિક સુખ છે.
૨. લોહની બેડી એટલે નકાં કર્મ કરવાથી નકાંદિ સંકટ ભોગ છે તે.

કર્મ શાથી બંધન કરે છે તે જાણવું જોઈએ.

૧-કર્મ, એવાકર્મકારને બાંધેછેકે જેને કર્મફલની ઇચ્છા છે.

૨-કર્મ એવાકર્મકારને બાંધેછેકેજેઓકર્મમાંજ આસક્ત છે.

૩-કર્મ એવા કર્મકારને બાંધે છેકે-હું પોતે કરુંછું તે થાય છે.

એમ ત્રણ પ્રકારે કર્મકારને કર્મબંધન થાય છે.

દેહધારી જીવને કર્મ જન્મસિદ્ધ છે. કોઈપણ દેહેન્દ્રિયવાળા પ્રાણીને કર્મ છોડતું નથી કારણ સૌ પ્રાણીને દેહના પોષણ માટે અને આત્માના આનંદ માટે કંઈને કંઈ કર્મ કરવુંજ પડે છે.

તો પાછળ સાંખ્યમતવાળાએ કર્મતજીદેવાનીવાત કહી, કે આત્મજ્ઞાન થયા પછી અનાત્મકર્મ જરાપણ કરવુંનહિં તો શું એવાત ઠીકછે? લયદાયક નથી? જરૂર પરિણામે પાપાંડકરાવે તેવી વાત છે.

કર્મ કેને બંધન કરતું નથી !

૧-કર્મ એવા કર્મકારને બાંધતું નથી કે જેને, કર્મફલાશાનથી.

૨-કર્મ એવા કર્મકારને બાંધતું નથી કે જે કર્મમાં આસક્ત પામતો નથી. અને વિહિત કર્મ સ્વધર્મ જાણી કરે છે.

૩-કર્મ એવા કર્મકારને બાંધતુંનથી કે:-જેની ભાવના માત્ર પ્રાણદાતાધિન છે.

એમ ત્રણ પ્રકાર ભાવ વર્તિને કર્મ બાંધી શકતું નથી.

એમ ત્રણ પ્રકારે બંધનનાં કારણો જેનામાંથી નાશ થાય છે. તે ભગવદ્ધર્મવાળો કહેવાય છે. તેને કર્મબંધ થતો નથી.

ભગવદ્ધર્મ કેને કહેવો ?

૧-ફલેચ્છા ત્યાગીપણું-તે ક્યારે થયું મનાય કે શ્રીપ્રભુ સર્વકરણ સમર્થ છે. તેમણે જે ફલ આપવું વિચાર્યું હશે તેજ આપશે. માટે મારે કોઈવાતની હઠ કરવી ઠીક નથી એમ ભગવદ્ધર્મિનાધિન થવું તેનું નામ ભગવદ્ધર્મિ છે.

૨-કર્માસક્તિ રહિત-થયો ક્યારે કહેવાય કે દરેકે કર્મ કરતાં જે જે વસ્તુની જરૂર પડે તે વસ્તુ ઉપર પ્રભુની સત્તા છે, તેવું જ્ઞાન થાય, તે ભગવદ્ધર્મ કહેવાય છે.

૩-હું જીવ કંઈજ કરી શકું તેમ નથી અન્તરાત્મા સ્વેચ્છાથી મારા અધિકારનું સાર ઘટે તેવુંજ કરાવે છે. એ પ્રમાણે પ્રાણુ-નાથના શરણમાં મનચિત્તબુદ્ધિ મુકી દેનાર, તે ભગવદ્ધર્મ છે.

ભગવદ્ધર્મ કેમ કરી થવાય તે ભાવના

હું જીવ ભગવાનનો અંશ છું. અંશનો ધર્મ અંશીની સેવા કરવાનો છે, દરેક વસ્તુ પ્રભુની છે માટે જે જે વસ્તુનો ઉપયોગ કરવો હોય તે તે વસ્તુ પ્રથમ પ્રભુને નિવેદન કરી ઉપયોગ કરવો. માનવ દેહને પ્રચલિત અનાત્મ અને આત્મિક ઘણી વસ્તુઓની નિત્ય જરૂર પડે છે. તેમ વસ્તુમાત્ર પર વિશ્વંભારની સત્તા છે તેવું માની તે અનંત, સર્વત્ર બિરાજમાનને નિવેદન કરી વસ્તુ ભોગ કરતાં કરતાં, ભગવાનમાં દિનપરદિન સ્નેહ વધતો ચાલે છે. અને ભગવાનમાં સ્નેહવાળો થયે, ભગવાનનું સ્વરૂપ જાણનાર એમ માને છે કે આ સર્વ કંઈ દેખાય છે તે ભગવાનથી થયું છે, અને થવાનું છે તે સૌનો કર્તા એક શ્રીપ્રભુ છે.

હુંજીવ મારી; કૃતિથી જગત્માંનો કયો પદાર્થ એકદમ નાંવન નિપજાવી શકું તેમ છું. શું આપ, તેજ, આકાશ, પૃથ્વી, વાયુ જલ આમાંનું કાંઈ મારાથી બને તેમ છે ? ના હું જીવ શું કરી શકું એ પાંચે તત્વો તો સર્વભવનસમર્થ શ્રીપ્રભુથીજ નિપજે છે. હું તો પામર છું, કોઈ કાળમાં વ્યાપક બનું તેમ નથી. મારે માથે સર્વ સત્તાધિશ બિરાજે છે તે પાલક છે. કર્તા છે. અને રક્ષક છે. હું તો તે સર્વેશ્વર દયાસિન્ધુનું દયાનું પાત્ર છું. સાધનની જ્ઞાતામાં દંડવત કરવા યોગ્ય હું જીવ છું. એમ ઉપર પ્રમાણેની ભાવના જ્ઞાન સંયુક્ત દરેક કર્મ પ્રેમ ભક્તિનું જોડાણ કરી કરે તો જરૂર અભિમાન ભરેલું હું કર્તાપણું નાશ પામે છે.

મિથ્યા અભિમાન નાશ થયા પછી, ભગવદ્ધર્મવાન થયેલો માનવ કોઈ પણ કાર્યનો આરંભ કરે છે તે પ્રથમજ તેને વિચાર થાય છે કે હું કોણ છું ? મારો ધર્મ શું ? ને મેં અત્યાર સુધી શું કર્યું ? મારો ધર્મ તો પ્રભુએ જન્મ આપ્યો ત્યારથીજ સકલ બ્રહ્માંડના કર્તા ને મારો સર્વ કામભોગ અપણુ કરી, તેમનો દાસ થઈ નિર્વાહ કરવાનો હતો. પણ હું ભુલ્યો, મેં બહુ ખોટું કર્યું છે. છતાં હજી પરમ દયાળુ પ્રભુએ મારા અન્તઃકરણમાં તેમના સ્વરૂપજ્ઞાનની ઉચ્ચભાવના ઉદય કરી છે કે જે પ્રતાપથી હું ચાલુ અલૌકિક ભાવ વિચારું છું. ખેર ! ભુલ્યો તે ભુલ્યો. પરંતુ કરૂણા સાગરે કૃપા વિચારી મારા અન્તઃકરણમાં ઉતરી માફ બંધ કર્તવ્ય કરાવા તૈયાર થયા છે તેમ હવે નિરધાર થયું. શું કૃપાળુ શ્રીકૃષ્ણની કૃપા છે ?

હું જીવ મિથ્યા જ્ઞાન આસક્તિ અને ક્રિયા કરી રહ્યો હતો. તેને પોતાનો દાસ બનાવ્યો. તેથીજ હૃદયમાં ભગવદ્દીયત્વ આવ્યું છે.

હવે કુટુંબાદિક પોષણ ભક્તિમાર્ગનો વિવેક જાળવી, મન ચિત્ત બુદ્ધિ પ્રભુમાં પ્રવણ થઈ રહે. અને ભગવત્કાર્યમાં ખલેલ ન પહોંચે તેમ શ્રીકૃષ્ણને સમર્પણ કરી ને સૌ કાર્ય કરીશ. આ સૃષ્ટિના પ્રાણી પદાર્થ સૌ પ્રભુના છે એટલે સૌ કોઈ સાથે મારે ભગવદસંબંધ છે તેમ માનીશ.

ચોનિ સંબંધવાળા દોષનિધાન જીવ કે જે વિકાળ કલિકાળરૂપી ભુજંગે ડસાય અને તેથી બીજા પાપ કર્મો વડે ભક્તિના શિખરથી ગરી પડી દુઃખદ સંસારના ચરખે ચડેલા જીવો પર પ્રભુએ દયા વિચારી, તેમનું હૃદય પવીત્ર બનાવવા અને ભક્તિરસથી તરખોળ કરવા મહારસધર ગીતા શાસ્ત્ર ભૂવિ-ભક્ત ભૂષણ ભૂતલ પર બિરાજમાન કર્યું છે તે ગીતામાં દેવી જીવોને ઉદ્ધારી લેવા વેદ વેદાંગનાં તત્ત્વોનો વિચાર રસ, વિવિધ દૃષ્ટાન્તથી ત્રેડી મુક્યો છે.

ભજનનાનંદ રસવાળો નિરૂપાધિક પ્રેમ, એજ પરમતત્વ છે
ગીતાજ્ઞાનની પરિપાક દશા

પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણ, સર્વ ધર્માન્ પરિત્યજ્ય કહી શરણાંગતિવાળો
પરમાનંદ રસ ખતાવે છે.

સર્વ પ્રપંચ જાળ છોડી એક શ્રીપ્રભુના શરણ શિવાય અન્ય
ધર્મ જીવને યોગ્ય નથી. જીવ સર્વ સાધનોની બ્રહ્મતામાં દંડવત
કરવા યોગ્ય છે તો પ્રથમથીજ પ્રભુનો દાસ થઈ દંડવત પ્રણામ
કરે તેની તો બલિહારી કોઈ ઓરજ છે. જેમના દૃષ્ટાન્ત ને
હૃદયમાં ધારણ કરી ઘણા પવીત્ર થઈ પ્રભુલોકને પામ્યા છે.

જેને પરમતત્વ લાગુ પડે છે, એવો સેવવા યોગ્ય દૈવ
પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણ એકજ છે. તે સગુણતા ધારણ કરે છે. નિર્ગુણતા
ધારણ કરે છે. અને તેજ :સર્વ ગુણાનિત અલૌકિક સર્વગુણ
વિશિષ્ટ છે. આનંદમયોમ્યાસાત્ વિગેરે સૂત્રોથી આનંદમય
આકારવાલા છે આનંદમાત્રકરપાદમુક્તોદરાદિ છે એ પ્રમાણે
પૂર્ણાનંદમય અક્ષરાતિત, આધિદૈવક, રાસરસૈકલ્યુબ્ધ રસમય
પુરૂષોત્તમ પરબ્રહ્મ એજ પ્રમેય, પુષ્ટિમાર્ગ-અનુબ્રહ્માર્ગ વિલાસી
ગોપીજનવલ્લભ છે. એજ યશોદોત્સંગલાલિત કહોકે વૃન્દાવન
વિહારી કહો એજ પ્રભુ, વિવિધરસ ભોગ ચતુરના યશોગાન
રસમાં ડુબડુબાં થયેલી સૃષ્ટિ તે નિજ વિયોગાગ્નિથી પરિપકવ
કરેલી વિવિધ મનોરથરૂપ સામગ્રી સિદ્ધ કરી પ્રભુને આરોગાવે છે.
એવા પ્રેમાતુર ભક્ત તેનું પત્ર પુષ્પ, ફલ, ધન, ધાન્યાદિક સર્વસ્વ
પ્રેમવશવત્વાત પ્રભુ અન્તઃકરણ ગામી હોવાથી સામા આવી
અંગીકાર કરે છે.

એજ આપણો દીલાશક, દીલચમન, છેલચિકનીયો, લાડરસ-
થેલો, લલિત ધિરોદ્ધત રાસરસિકમણિ નૃત્ય પરાયણ, અલખેલો
ગિરિગોવર્ધનાથ, તે સ્વેચ્છાથી અર્જુનના સામા યોગેશ્વર સ્વરૂપે

ખિસલ તેનું લીલામધ્યપાતિત્વપાણું કોઈ યોગથી મર્ત્ય માનવ રૂપમાં થવાથી અને તેવાં અનેક ભક્તની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવા પૂર્ણકામ શ્રીગોકુળ મથુરાં અને દ્વારકાં લીલા કરી છે.

આવાં અનેકાનેક કાર્યકર્તા સર્વ અવસ્થાધર અવિકૃતબ્રહ્મ, વેદાતિત, વેદપ્રતિપાદિત, રસૌવૈસઃ પરમકષ્ટાપન્ન વસ્તુ શ્રીકૃષ્ણ છે. એજ પૂર્ણ શુદ્ધાદૈત સિદ્ધાન્ત છે.

તાત્પર્ય

ભક્તિજ્ઞાન રહિત કેવળ કર્મમાર્ગ પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિ કરાવતો નથી. કર્મમાર્ગ વિભૂતિસ્વરૂપોની પ્રાપ્તિ કરે છે. તેથી ત્રૈગુણ્ય દેવોથી લઈ, યજ્ઞમાં યજ્ઞપ્રબંધાનુકુલ પધારે છે. તમને પરબ્રહ્મની વિભૂતિરૂપ જાણી પુજવા જેથી કરી નિજ ભક્તિ અવ્યભિચારિણી આખાદ રહેશે.

જેઓ જે દેવને ભજે છે તેઓ તેમને પામે છે. જેઓ નિરંતર આપ વિષે ચિત્ત રાખી આપને ઉપાસે છે તે અને જે આપના અવ્યક્ત અક્ષરબ્રહ્મને ઉપાસે છે, તેમાં ઉત્તમ કોણુ ? એ પ્રશ્ન થયો ત્યાં ભગવાન. ગી. ૧૨-૨માં મયાવેશ્ય કરી આજ્ઞા કરે છેકે જે મારામાં મન રાખી નિત્યયુક્ત મને ભજે છે, તને હું ઉત્તમ યોગ જાણનાર માનું છું.

જ્ઞાનમાર્ગની હિનતા

જેઓ સર્વમાં સમબુદ્ધિ કરી, ઇન્દ્રિયોના નિગ્રહપૂર્વક, પ્રાણી માત્રના હિતકારી થઈ, અનિદેશ્ય અવ્યક્ત, અચિન્ત્ય, કુટસ્થ, અચળ, ધ્રુવ, સર્વત્ર ખિરાણીત અક્ષર બ્રહ્મને ઉપાસે છે તે જીવો ભગવાનને જ મળે છે. પરંતુ ક્લેષોડધિક તરસ્તેષાં ગી. ૧૨-૫ અવ્યક્તાસક્તને કલેશ અધિકાધિક થાય છે. દેહેન્દ્રિયવાળાને અવ્યક્તગતિ પરમ કલેશથી પમાય છે.

અને તેવા અસહ્ય કષ્ટના પરિણામે ગતિ પામે એવું અવ્યક્ત અક્ષરબ્રહ્મ તે પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણનું ધામ છે. અને ધામી

શ્રીકૃષ્ણ તેથી પર છે. એવા અક્ષરબ્રહ્મ ધામને પહોંચે તેથી કંઈ ધામીને મલ્યા કહેવાય નહિ—અક્ષરથી ઉત્તમ પુરુષ બ્રહ્મા છે. ઉત્તમઃ પુરુષસ્તનમ્ય તેને અક્ષર ઉપાસી પહોંચી શકતો નથી તેથી તે હિન કહેવાય છે.

લક્ષિતમાર્ગમાં પ્રેમ પ્રાધાન્યપદે છે

મદ્મક્તિ લભતેપરામ પરાલક્ષિત

લગવાનના મહાત્મ્ય જ્ઞાનપૂર્વક સુદૃઢ પ્રેમ એજ પરાલક્ષિત છે. પ્રેમલક્ષિતની ઉત્પત્તિ પ્રાણુનિયંતાના અનુગ્રહથી છે. જગતમાં સહજ એવો ન્યાય છે કે સર્વને મોટામાં મોટો હોય તેનાથી પ્રીતિ કરવાનું મન થાય છે તો આ સૃષ્ટિમાં એવી કઈ વસ્તુ છે કે સાક્ષાત્ મહનાધિક સુંદર પ્રાણુદાતા પરમાત્માથી શ્રેષ્ઠ હોય ? તાત્પર્ય એ છે કે સૌને પ્રભુથી પ્રીતિ કરવાનું મન થાય છે પરંતુ પ્રભુ પોતેજ જીવપર કૃપાદષ્ટિ કરી, પરાલક્ષિતના ફલ રૂપ આપનો રસમય પ્રેમ, આપે છે ત્યારેજ તે દૈવી સંપત્તિવાળો કહેવાય છે. એવા દૈવી સંપત્તિવાળાને પોતાના રમણપ્રેમને રીઝાવાનાં અને તે પૂણ પ્રેમીના પરમાનંદ સાગરમાં જીલવાનાં શરણાંગતિવાળા સવ સાધનો આપજ અંતરિક્ષ પ્રેરણાથી કોઈ દ્વારા મેળવી આપે છે. એટલે દૈવીજીવને પોતાના પ્રેમી પુરન્દર પ્રાણેશ વિના અન્ય કોઈના પ્રત્યુપકારની અપેક્ષા હોતી નથી. લક્ષતને પ્રેમ એજ પ્રભુને પ્રસન્ન કરવાનું સળળ સાધન^૧ છે. અને પ્રેમાળ પ્રભુ પોતાના પ્રેમરસમાં રંગદોળી રાખે એજ ફલ^૨ છે.

પ્રેમ રસિકમણિ પ્રાણુનાથના પ્રેમદાનના બદલામાં પ્રેમી લક્ષત શું આપે ? શું એવી પ્રેમ ચિજ છે.

ફક્ત પ્રેમીના પ્રેમ રસમાં તરખોળ થઈ રહેલો પ્રેમભાવ જ પ્રત્યુપકારમાં બસ છે.—તેશિવાય જગતમાં તમામ પદાર્થ લાયકાત વગરના છે.

પ્રેમ

ઉપરના પ્રેમ વર્ણનથી એમ ન માની બેસવું નહિ કે પ્રભુ પ્રતિ પ્રેમનો ઉમળકો કાઢી શું એટલેજ તર્યા. પ્રેમ એ હૃદયનો ધર્મ છે. તે શિવાય ઇન્દ્રિયોનો જે ધર્મ છે તે બળવવા ઇન્દ્રિયોને પ્રેરવી. દેહેન્દ્રિયોનો ધર્મ પ્રભુ સેવા કરવાનો છે.

પ્રભુ:સેવા કેને કહેવી ?

જેનું ચિત્ત પ્રભુમાં પરોવાઈ જાય તેનું નામ પ્રભુ સેવા છે. તેવી સેવા સાધ્ય કરવા માટે પ્રથમ તનથી અને ધનથી પ્રભુ સેવા કરવી જોઈએ. એ પ્રમાણે તન ધન વડે હમેશાં પ્રભુસેવા કરતાં કરતાં પ્રભુમાં ચિત્ત પરોવાઈ જાય છે. પ્રભુની મોટાઈ જાણાય છે. પ્રભુનું ભક્તવત્સલપણ સમજાય છે. તે વડે દેહેન્દ્રિયોનો મિથ્યા અધ્યાસ છુટી સંસારદુઃખ નિવૃત્ત થાય છે. શ્રીકૃષ્ણ એજ પરબ્રહ્મ પૂર્ણાનંદ છે. તે શિવાય સર્વ મનુષ્ય યક્ષ ગાંધર્વ કિન્નર સ્વર્ગીય અને ત્રિગુણાત્મ દેવોથી લઈ અક્ષરબ્રહ્મ સુધીનો આનંદ તેની હૃદ લઈ શકાય તેમ છે. પૂર્ણાનંદની કૃપાના આનંદની હૃદ લઈ શકાય તેમ નથી.

આ ત્રિગુણાત્મક વિષ્વ, અક્ષરબ્રહ્મમાંથી આવું મોટું વિશાલ પ્રકટયું છે છતાં તે અક્ષરસ્વરૂપમાં વિકૃતિ થઈ નથી. જેમકે ચિન્તામણિ કંડપવૃક્ષ ઇચ્છિત ફલ આપે છતાં તેની તવંગરાઈ ઘટતી નથી તેમ આવિષ્વ સંપત્તિવાળું અક્ષરસ્વરૂપ છે.

આવિષ્વ સંપત્તિ પ્રલયકાળે અક્ષરબ્રહ્મમાં સમાઈ જાય છે. જેમ સમુદ્રરસ લઈ પ્રકટ થતી નદીઓ સમુદ્રમાં પરિણમે છે તેમ આવિષ્વ અક્ષરમાં પરિણામ પામે છે.

કોઈ કાલમાં અક્ષરબ્રહ્મનો નાશ નથી. અક્ષરબ્રહ્મ એ ભગવાનને રહેવાનું આધિદૈવિકધામ છે. અને તે ધામના ધામી પરબ્રહ્મ, અક્ષરથી જુદા છે. તે સર્વવાત સર્વાત્મભાવથી પ્રભુસેવા કરવા વડે સંપૂર્ણ સમજાય છે.

પરબ્રહ્મશ્રીકૃષ્ણનીસેવા

શ્રીકૃષ્ણની સેવા ખરા સ્વરૂપમાં કરી શ્રીકૃષ્ણાધરામૃતાન્દ સુધી પહોંચવું હોય તેણે ગુરૂજ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે.

શ્રીગુરૂ એવા જોઈએ કે:—

શ્રીકૃષ્ણમાં અનુરક્ત શ્રીગુરૂની કૃપા ાવના શ્રીકૃષ્ણ સેવા થઈ શકતી નથી. શ્રીકૃષ્ણને પ્રસન્ન કરવાનો પ્રયત્ન જેમણે બાંધ્યો છે; અને તે પ્રમાણે વર્તી જેમણે શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનન્દ લીધો છે; અને શ્રીકૃષ્ણાનન્દમાં તદલીન છે;^૩ શ્રીકૃષ્ણ ઉપર જેમણે વિપરિત મોહવારી નાંખ્યો છે;^૪ શ્રીકૃષ્ણાસક્ત થઈ જેમણે મમતાને મારી સૌપર સમાનભાવ કર્યો છે.^૫ શ્રીકૃષ્ણ ચિન્તામણિ કદપ વૃક્ષનો આશ્રય કરી જેમણે કોહિનુરને કાંકરા સમાન ગણ્યો.^૬ શ્રીકૃષ્ણરસને લેતાં જેમણે ખટરસને વિષમ ભુદ્ધિ તણ છે;^૭ શ્રીકૃષ્ણ લીલામૃતનાં અખંડ ઝરણાં જેમના મુખમાંથી નિર્પેક્ષ ઝરી રહ્યાં છે.^૮ શ્રીકૃષ્ણના ઉપર પોતાનું સર્વસ્વ નોછાવર કરી જેમણે સ્વર્ગ મુક્તિનો સ્વાદ તણ લીધો છે;^૯ શ્રીકૃષ્ણ વિયોગે જેઓ વિરહાકુળ થઈ અહોરાત્ર કુરતા છે;^{૧૦} શ્રીકૃષ્ણમાં અનન્ય લક્ષિત સ્વામિ સેવક પણ અને શ્રીકૃષ્ણવ્યસન સુદૃઢ થઈ જેમાં પરા લક્ષિત છે.^{૧૧} શ્રીકૃષ્ણના સ્વરૂપ જ્ઞાનવાળું પ્રમાણ ચતુષ્ટય કે જે વ્યાસસૂત્ર, વેદ, શ્રીભાવત, ગીતાશાસ્ત્ર એ ચારેને જેઓ ખારિકીથી સમજે છે;^{૧૨} શ્રીકૃષ્ણના વરહે જેનું સર્વાંગ ધગ્ ધગ્ ધિકી, રોમાંચ થઈ અશ્રુ ખરી પડે છે.^{૧૩} એવી એવી નિર્મમ નિર્લેપ કૃતિવાળા શ્રીગુરૂના પ્રત્યક્ષ વા. તેમના ગ્રન્થદ્વાર પરોક્ષ જ્ઞાન મેળવવા વડે શ્રીકૃષ્ણનો સેવારસક્રમ, રસભાવ, સેવારસનો રસ્તો ખરાખર સમજાય તો શ્રીકૃષ્ણ સેવા બહુ સુગમ-તાથી થઈ શકે અને જલ્દિ ફલરૂપ માનસી સેવા સિદ્ધ થાય. માનસી સેવા એજ અનુગૃહ વા. કૃપામાર્ગમાં પરમ ફલ છે. તે સેવાનુ સુખ ગોપીજનોના પ્રેમ રંગીલા ભાવનું સંસ્મરણ છે.

કૃષ્ણાર્પણસ્તોત્ર

શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપ અને દૈવી આસુરીની દૃઢતા આ વિષયમાં જેમ જેમ પાખંડ પ્રવૃત્તિનું પ્રમાણ વધતું ગયું તેમ તેમ શાસ્ત્રીયજ્ઞાન કમી થતું ચાલ્યું એટલે વિહિત ક્રિયાઓ પણ, મહાત્મ્યજ્ઞાન વિના, આડંબરવાળી થતી ચાલી, આડંબરપ્રિયને આડંબરમાં પ્રેમ વધતો ગયો. આન્તરધર્મતિરોધાનથયો. પરિણામ એ આવ્યું કે આધિદૈવિક શ્રીકૃષ્ણલીલા તેને કેવળ પ્રાકૃત માનવચારિત્ર્યવત્ લેખવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણની આધિદૈવિક લીલાનું મૂળ તત્વ ભુલી ગયા, ને વિપરીત ભાવના ઉદય થઈ; તે પરિણામે કોઈ તો શ્રીકૃષ્ણલીલાને કેમ કહેવા લાગ્યા અને કોઈ લીલા કથાને બનાવટ છે તેમ પણ કહી શ્રીકૃષ્ણલીલામૃતના અગાધ અંબુને એક સુકટા અરણ્ય જેવું કરવા પ્રયત્નશીલ થયા તે નિરશ્વરવાદીના યુક્તિપ્રયુક્તિવાળા પ્રયોગ સાંપ્રત પણ ધમધોકાર ચાલી રહ્યા છે પણ તેઓ રાંકડા જીવ મહાન્ ધર્મરની અગાધ શક્તિ આગળ હુડકાયા શ્વાનની પેઠે આંદ્રી ગયેલા જ ફરે છે. પરંતુ મીયાં પડયા પણ તંગડી ઉંચા જેવા ન્યાય અધુના છે.

સર્વના હૃદયમાં બિરાજમાન પ્રભુ અને પ્રભુકૃપાથી દૈવી જીવોને પ્રકટ થતો પ્રભુભાવ તેને તોડવાને દુષ્ટ બુદ્ધિ જરા પણ ફાળ્યા નથી પરંતુ એક એવી સરસ ચોખવટ થતી ચાલે છે કે ભગવાનના દૈવી અને આસુરી બે પ્રકારના જીવો છે. તેમાંના કપૂયચરણ છે તે સાંપ્રતે પોત પોતાના ટોળામાં પડતા ચાલે છે તેથી ચોક્કસ સમજાય છે કે આ જીવ દૈવી છે, ને આજીવ આસુરી છે એમ સમજાવાથી એક બીજા સાથે બેસવા ઉઠવાની સુગમતા સારી થવા માંડી છે.

જે જીવો આસુરી ભાવવાળા છે તે જન્મોજન્મ ભગવાનની મોહમાયામાં મોહિત છે. તેઓ કદાપિ ભગવાનને પામતા નથી

તે જીવને પરિણામે અધોગતિજ છે. જેઓ પાંપી મુઠ નિચ કર્મી છે તથા જેઓનું જ્ઞાન માયાને લીધે હરાઈ ગયું છે તેવા આસુરી સ્વભાવવાળા દુષ્ટ કદાપિ ભગવાનને ભજતા નથી. જગતને સ્ત્રીપુરૂષના યોગથી થયેલું માને છે. એવા વિષને વલોવનારને ફલ પણ વિષ જ મળે છે.

શ્રીકૃષ્ણપરમતત્ત્વનું વર્ણન અનેક પ્રકારે ઉપનિષદ્ ભાગવત વિગેરેમાં કરેલું છે. તેમાં કોઈ ઠેકાણે પરબ્રહ્મને રસરૂપ કહે છે તો કોઈ ઠેકાણે સર્વધર્મ વિશિષ્ટ કહે છે એમ અનેક રીતે પ્રસિદ્ધપુરૂષોત્તમ સત્યજ્ઞાનઅનંતાનંદ પરબ્રહ્મશ્રીકૃષ્ણ છે. તે સર્વ મનોરથ પૂર્ણ છે. તે સૌ શ્રીમદ્ભાગવતકારે અનેક નિરોધી ભક્તનાં દૃષ્ટાંતોથી સમજાવ્યું છે, અને તેથી સર્વોપરિ સમજ શ્રીમદ્વક્ત્ર-
ભાચાર્યજીએ પોઠશબ્દ તત્ત્વદીપનિબંધ સુબોધિનીજી
આદી ગ્રંથોમાં વિવિધ પ્રકારે વિસ્તૃત કરી સ સિદ્ધાન્ત સમજાવ્યું છે પરમ ભાગ્યવાન હોય તે તેવા ગ્રંથોનું સેવન કરે, અને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનો કૃપા પ્રસાદ મેળવી, પ્રભુમાં સર્વ વિધ નિરોધ પામે. કોઈ પ્રકારે મન ચિત્ત બુદ્ધિ પ્રભુમાં રોકાય છે અને બીજી તમામ વિટંબણથી વિરક્ત થાય છે તે નિરોધ ને નિરોધલક્ષણ નામના ગ્રંથમાં શ્રીઆચાર્યજીએ બહુ રૂઢી રીતે વર્ણવ્યો છે તે નિરોધ જ પરમ ફલરૂપ છે.

બ્રહ્મવામન પુરાણમાં આજ્ઞા કરી છે કે:—

સ્ત્રિયો વા પુરુષો વાપિ ભર્તૃભાવેન કેશવમ્

હૃદિ કૃત્વા ગતિયાન્તિ શ્રુતિનાંનાત્ર સંશયઃ

સ્ત્રી વા પુરૂષ મને જે પતિભાવે હૃદયમાં ધારણ કરે તો જરૂર તેઓને શ્રુતિઓની ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે તેમાં જરાપણ સંશય નથી.

(શ્રુતિઓની શું ગતિ થઈ ?)

પૂર્વે અક્ષરબ્રહ્મ ધામમાં વિચરનાર વેદની શ્રુતિઓને એવો મનોરથ થયો કે આપણે જેને પરબ્રહ્મ કહિએ છીએ તે પરબ્રહ્મના ધામીનાં દર્શન હજી થયાં નહિ. તેમ કરતાં કરતાં અક્ષરબ્રહ્મ ધામી પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણના દર્શનની લાલસા વધી પડી, અને પરમ ઉત્કૃષ્ટોત્કૃષ્ટ વિરહ વેદના થવા લાગો. તેવો ને તેવો વિરહ પરિકાષ્ટવાળો ગણો કાળ વ્યતિત કર્યો, છેવટે પરમતત્ત્વરૂપ પરબ્રહ્મરૂપ થયેલાં શ્રુતિભક્તની સ્તુતિથી પ્રસન્ન થયેલા ભક્તવત્સલ ભગવાને આકાશવાણી દ્વારા આજ્ઞા કરી કે—

હે શ્રુતિઓ! હું તમારા ઉપર પ્રસન્ન થયો છું માટે તમે તમારા મન ઇચ્છિત વર માગો ? તે વખતે શ્રુતિઓ વિનય કરવા લાગી કે હે ભગવન્ !

ચિરં શ્રૃત્વા તતસ્તુષ્ટ પરોક્ષં પ્રાદતત ગિરા ।

તુષ્ટોઽસ્મિ વ્રાતમોઃપ્રાજ્ઞ વરં યન્મદભિસ્પિત્ ॥

નાભિકમલોદ્ભૂત નારાયણાદિ સ્વરૂપોનાં તો અમો પારંગત થયેલાં છીએ—જાણીએ છીએ—તેઓ સત, રજ, તમ, વિગેરે ગુણોભય છે અને તેઓ સર્વે પ્રલયાન્તે તિરોભાવ થવાવાળાં રૂપો છે. માટે અમારી તે સ્વરૂપો મધ્યે પૂર્ણ બુદ્ધિ નથી. અને જેને અમો પૂર્ણબ્રહ્મ કહિએ છીએ, તે રૂપ નિર્ગુણ અને અક્ષર બ્રહ્મથી પર છે. તેમાં અમારી મન વાણી પહોંચી શકતી નથી. તેજ આપ પર પુરૂષ છો માટે હવે આપના સ્વરૂપનું દર્શન કરાવો.

તે વખતે કોટિકન્દર્પ લાવણ્ય પ્રભુએ પોતાના સ્વરૂપનું દર્શન કરાવ્યું. શ્રુતિઓએ એવા મદનાધિક સુંદર મનોહર શ્રીકૃષ્ણનું દર્શન કરતાંજ પરમાનંદ પામી વિનવવા લાગ્યાં કે હે ભગવાન !

કોટિ કન્દર્પ લાવણ્યે ત્વયિ દમનસિનઃ ।

કામનિ ભાવ માસાદ્ય સ્મરબ્ધુન્ય સંશયઃ ॥

હે અંતરાત્મા ! કોટી કામદેવોની શોભા એકત્ર કરીએ તોપણ આપના મનોહર લાવણ્ય સ્વરૂપ આગળ રહ છે. એવું રૂપ માધુર્ય જોઈ અમોને ૧કામનો જન્મ થયો છે માટે આપ અમારા સ્વામિ થઈ ચુક્યા છો; અને હવે અમારા સ્ત્રી લાવથી આપ સાથે રમણ કરીએ, તેવો અમારો મનોરથ આપ ભક્તેચ્છા પૂરક હોવાથી સિદ્ધ કરો. હે અદ્યદ્દાની ! જો આપ વરદાન આપવા ઇચ્છા કરો છો તો. અમને આપની સાથે રમણ શિવાય અવર ચાહનાજ નથી.

એવાં શ્રુતિઓનાં રસભર્યાં વચન સાંભળી ભગવાને આજ્ઞા કરી કે હે શ્રુતિઓ !

દુર્લભો દુર્ઘટ શ્રૈવ યુસ્માકંતુ મનોરથઃ ।

મયાનુ મોદિતઃ સમ્યક્ સત્યં ભવિતુ મર્હતિ ॥

તમો જે મનોરથ કરો છો તે ઘણું દુર્લભ છે; અને સિદ્ધ થવો ટકણ છે. છતાં મેં સરાહના કરી છે તેથી તમારો મનોરથ સત્ય થશે. તથાપિ ક્યારે ?

કલ્પે સારસ્વતે પ્રાપ્તે વ્રજે ગોપ્યો ભવિષ્યથિ ।

વૃન્દાવને ભવિષ્યામિ, પ્રપન્ને રાસ મંડલે ॥

જાર ભાવે ન મુસ્નેહં મુદ્દહઃ સર્વતોઽધિકઃ ।

મયિ સંપ્રાપ્ય સર્વમાહ, કૃતકૃત્યા ભવિષ્યથિ

હે પરમ પ્રેમ તપની કરનાર શ્રુતિઓ ! તમારો મનોરથ, જ્યારે સારસ્વત કલ્પ આવશે ત્યારે સિદ્ધ થશે તે વખતે તમો વ્રજમાં ગોપીઓ નામથી પ્રકટ થશો, અને ત્યાં રાસ મંડળની રસભરી સ્થનામાં તમારો મનોરથ પૂર્ણ રસિક વિહારી સ્વરૂપે

થશે, અને જાનવાવની તમારી માસ પ્રત્યે પરમ ઉત્કૃષ્ટ પ્રીતિ સર્વથી અધિક પ્રકટ થશે તે વડે તમો મને પામીને કૃતાર્થ થશો.

પ્રભુને મનોરથ પૂર્ણ કરવો છે ત્યાં વિલંબ શું ? સારસ્વત-કલ્પ બ્રહ્માનો ખારમો દિવસ થતાં આવીને ઉભો અને શ્રુતિઓ વ્રજમાં ગોપીઓ સ્વરૂપે જન્મ્યાં અને પરમદૈવત્વ-પરમતત્વ પરબ્રહ્મ શ્રુતિ વરદાયિ પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપે ભૂવ નિજધામ વ્રજમાં પ્રકટ થયા. તત્કાલ જ પોતાની સુખદ પ્રભા વડે દૈવી જીવોને રસપૂર્ણ નિત્યલીલાનું પરમસુખદ અદ્યદાન કૃપા દૃષ્ટિથી કરવા લાગ્યા. પરિણામમાં ગોપીજનોને સર્વાત્મભાવ પ્રકટ થયો અને હુમેશાં વ્રજધિપ શ્રીકૃષ્ણની સર્વાત્મભાવે નિત્ય-લીલામાં સેવા કરવા લાગ્યાં ચિત્ત શ્રીકૃષ્ણમાં પરોવાઈ ગયું, યોગનેક્ષેપ લગવાન પોતે વહેવા લાગ્યા. અર્થસિદ્ધ થયો. શ્રીગોકુલાધિશ હૃદયમાં ધરી લીધા. એથી બીજી મોટી કામના શું છે ? અને અહો રાત્ર રામેરામ શ્રીકૃષ્ણ સ્મરવા લાગ્યાં. એથી બીજો મોક્ષ શું છે ?

આ મોક્ષ કોઈ અદ્ભુત છે સૌથી વિલક્ષણ છે. પરમપ્રેમ તપનું પરિણામ તે આ મોક્ષ છે, તે આ ગોપીજનોને મળ્યો. જીવનમુક્ત દશાનો ભોગ તત્કાલ કરવા લાગ્યાં. છેવટે પરમાનંદ સમુદ્રમાં અખંડ ડુબ્યાં.

ન્યાં પ્રભુ વિચારે ત્યાં સૌ સહેજું છે. (કેવી રીતે કોઈ રાજાને ગરીબનો મીલાપ કરવો સહેલો છે. પણ ગરીબને રાજાનો મિલાપ કરવો હોય તો દુર્ઘટ છે.)

આદ્યવૃન્દાવન વિહારી વ્રજનન્દકન્દે એ પ્રમાણે શ્રુતિઓનો મનોરથ સિદ્ધ કર્યો. કે જેના પરિણામમાં પોતાનું રમણસ્થાન આદિ અવિચ્છિન્ન વૃન્દાવન પ્રાપ્ત થયું.

કે જે લીલૈકસ્થાન વૃન્દાવનમાં નિત્ય વસંતાદિ ખટ રૂતું સિદ્ધ છે પૂર્ણચન્દ્ર પોતાનાં સુખદ કિરણો નિરંતર અખંડ ફેલાવી રહ્યો છે. દુઃખનું સ્વપ્ન કે સુખનો વિયોગ નથી. જન્મ, જરા, મૃત્યુ, ક્રોધ, માત્સર્ય, ભેદ, અહંકાર કંઈજ નથી કેવળ પરમાનંદ અમૃતરસ, સુખદ પ્રેમ, સહજ ભક્તાધિનત્વ, નિષ્કામતા, વિશુદ્ધતા સહજ પ્રભુ સેવા ભાવ પૂર્ણતા એ કૃષ્ણોદ્યાનમાં છે. અને અનેક શોભા સંપત્તિવાળા એ આદિ વૃન્દાવનમાં આપ રસિક રસમય અખંડ ખિરાજે છે.

પોતાના પરમાનંદને ઝીલી શકે તેવાંજ ભકતો ત્યાં છે તેમનાથી વિવિધાનંદ કરે છે તે સૌ વાતો શ્રીમદ્ભાગવત દશમ સ્કંધમાં વર્ણવેલી છે. અને તેથી વિશેષ શ્રીસુખાધિનીજીકાર શ્રીવલ્લભાચાર્યજીએ જ્યાં જેવું સ્થાન, જેવો લીલા ભેદ તે યથાર્થ શ્રીકૃષ્ણ રસના રસિક સેવકોના જન્મ સાક્ષ્યાર્થ વિસ્તાર્યો છે. પરમભાગ્ય હોય તેનેજ ઉચ્ચ ભાવનાનો ભોગ કરવા વખત આવે છે. જેનું ભાગ્ય ખુલી ગયું હશે અને ચોરાશી લક્ષ કોટિ યોનિના દુઃખગ્રુખ ભોગનો અન્તિમ જન્મ હશે તેજ વેદ પ્રતિપાદિત શુદ્ધાદ્વૈત સિદ્ધાન્ત પ્રકટ કરતા કલ્યાણકારી ભાવ રસનો ભોગ કરશે.

પ્રેમની પરાકાષ્ઠા

જીવને શ્રીપ્રભુમાં પ્રેમની પરાકાષ્ઠા થતાં આ સર્વ વિસ્તારવાળું વિશ્વ પ્રેમમૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણમય દેખાય છે. પ્રેમની છેલ્લી અવસ્થા એવીજ રસમય છે.

શુદ્ધપુષ્ટ ભકતો પર પ્રભુ જ્યારે કૃપા કરે છે, ત્યારે પરમ કમનિય મદનાધિક સુન્દર પ્રભુ. તેમને બ્રહ્માનંદમાંથી ઉદ્ધારે છે. ~~જાગ્રોતિ~~ જાગ્રોતિ પરમ્ તે પછી ભક્તને લીલોપયોગી અલૌકિક દેહ મળે છે. તત્તુજસ્વ મેતાવતા ત્યાર પછી અપ્રાકૃત લીલા

ચોગ્ય આનંદમય શ્રીકૃષ્ણમય થયેલાં ભગવદ્દીયોનાં દ્વાદશ અંગો સાથે પ્રભુલીલા કરે છે.

લકતોને અલૌકિક અંગની પ્રાપ્તિ થતાં પ્રભુ સાથે સંભાષણ, આશ્લેષ, કીડા, વિગેરે અનેક મનોરથ રસ ભોગવવાની ઇચ્છા થાય છે. અને તે ઇચ્છા થતાં તરત જ મન વાણી એકત્ર થઈ ભગવદ્ રસમય થઈ જાય છે. અને સર્વત્ર ઇન્દ્રિયો પ્રભુથી રતિ કરી રહે છે, તે વખતે પરમ રસિક લકતોને બાહ્યાબ્યંતર પ્રેમ પ્રેમ તે પ્રેમનીજ એખડલાવમય જ્યોતિ જલહલી રહે છે; વળી રસિકપુરન્દર પ્રાણેશને મળવા માટે કૃત્વિયુંગાયતે ત્વામ પશ્યતામ એમ પ્રભુના દર્શન શિવાય એક પણ તે યુગ સમાન જાય છે પ્રાણ પ્યારા વિના જરા પણ ચેન પડતું નથી. ભગવદ્ રસ એજ લકતનું જીવન, અંગ, ને સંપતિ છે વિયોગરસના અનુભવી લકતને દગ, ભંગ, મનઃસંગ, સંકલ્પ, જાગરણ, કૃશતા, રતિ, લજ્જા, ત્યાગ, ઉન્માદ, મુર્છા, અને પુર્ણ પ્રેમાશક્તિ ભર્યું વ્યસન, એ સિવાય અનેક વિપ્રયોગ રસના અનુભવો લકતમાં પ્રકટ થઈ રહે છે. વળી વિરહ કલેશ સહન ન થવાથી હે પ્રભો ! હે રમણ ! કવાસી ! કવાસી ! હે મહાભુજ ! એ પ્રમાણે ઉપરા ઉપરી પ્રાલાપ થયા કરે છે.

પ્રેમ રસિકડા શ્રીકૃષ્ણના વિરહથી થતી વિકલતા ને અસ્વાસ્થ્યતા તે સ્વાભાવિક અને અલૌકિક છે.

વિકલત્વં તથાઽસ્વાસ્થ્યં પ્રકૃતિપ્રાકૃતં નહિ. સં-નિ.

ઉદ્ઘતૌ પરમક્લેશૌ વિરહાનલ સંભવઃ

યદાદેહાદિનાશાય સમર્થો જાય તે તદા । શુ. મા.

શ્રીપ્રભુમાં મન ચિત્ત બુદ્ધિના નિરોધ પૂર્વક ભગવદ્વિયોગ સ્પૃતિનો માગ જેને જડે છે તેઓ એકદમ પ્રસંશાપાત્ર છે. પરમ ભાગ્યવાનનેજ ભગવાનના વિયોગનો શોગ થાય છે.

શ્રીગુરુસ્તુત્યાષ્ટકમ્.

સારંગ.

અન નિર્વેદ કરી હે વ્રજમણિ ! છતાંત્ર જે નિજનો કીધો;
 નિઃશાધન ભાવાર્તી હર ગુરુદેવ સતત ચરણે લીધો. ૧
 જ્ઞાન સર્વ વિધ રાખી મારી, મહોદ્ધાર ગુરુવર્ય તમે;
 જ્ઞાતિ ધિર ઉદાર અહયદા, તવ ચરણે મમ શિશ નમે. ૨
 કુરખ વધારી હંસ સૂતા તટ, હવે ચાહ કરી સુખ દેને;
 ફેઝી ખીઝી ફરી ઉપરથી, કૃપા વૃષ્ટિ કરતા રે'ને. ૩
 જ્ઞાતસંઘેલું જે કંઈ જોલું, તેમાં ઉલટા અર્થો થાય;
 જ્ઞાપશે ના હૃદયેશ હૃદયમાં, ભણી અંગીકૃત સદાય. ૪
 પેખ્યુ પરમાનન્દ રૂપ તવ, હે ચંદ્રાનન ! હે પ્રાણેશ !
 જ્ઞાતી સર્વ સંતાપ નાથ એક વધ્યો તવ વિરહાવેશ. ૫
 જ્ઞાવણ્ય કોટિ કન્ઢર્ય હર્ય હર, મધુરાકૃત દેખે નહિ ચેન;
 જ્ઞાનેષ વિરહ વન્દિ ઉર ધિકે, ઘર્ષ તૃણાળાં દુઃખીયાં નેન. ૬
 જ્ઞાય કરુણાળુ દગામ દેખ્યું, ઉભય દિશ દુર્ઘટ થઈ છેક;
 જ્ઞાણ્યદા હે અન્તરાત્મ ! સૌ વિધ અવલંબન આપ છો એક. ૭
 જ્ઞાગર નગધર વલ્લભ વિઠુંલ, ગુરુશજ સરખા લેખ્યા;
 જ્ઞાનમોહન રસભાવ રસાન્ધિ, બ્યાસ હૃદય રસદા દેખ્યા. ૮

॥ શ્રીવલ્લભ. ॥

માલકોપ-રાગેણ.

જીથી તાપ સંતાપ નાથ જ્યાં આપ વિચારી ચિત ચોર્યું;
 જાગ લવોભવ તણો પ્રભળી, મહારસમાં જે ઉર જોળ્યું. ૧

તમે કરો ઇશ્વરના ધર્મે, ત્યાં નથી જોતાં અધિકારી;
 મમ કામલતાશ્રય પ્રભાંગના વૃત્ત, હે મદહર ! હે મોરારી ! ૨
 દાસી ભાવે પાવ અચળ રસ, એ રસમાં રાખો બીજી;
 સતત આપ પ્રિયા પદરજ પામે, તેને શું પરવા બીજી. ૩
 ગોપીજન જે વિરહ વિદગ્ધિ, તેને નિજ અમૃત પાચું;
 વિયોગિણી હે નાથ દર્શાતુર, અન્તર્યામી ઘટે આચું. ૪
 દયાનિધાન ચિરકાલ સહું દુઃખ, આપ વિયોગે હે સ્વામિ !
 જીવ અપરાધ ક્ષમા કરી બહાણા, દર્શન દો અન્તર્યામી. ૫
 દેખ્યું દૈવત એક આપમાં, જગત નિચોવી સૌ જોયું;
 લલિત ધીર ઉદાર રસિકવર, તવ ચરણે મહેં ચિત પ્રોયું. ૬
 વારિજ વદન કાન્તિ કરૂણામય, ભક્તાર્તીહર હે ભગવંત !
 દાખી દોષ દીનેશ દયાળુ, કરો નિકટ લૈ નિત નિશ્ચિંત. ૭
 વાકપતિ શ્રીવલ્લભ વિઠ્ઠલ, શ્રીગિરિધર શ્રીયમુનાજી;
 લાલિલેશ રસદાની વ્યાજને, રસ આપી કરશે રાજી. ૮

માલકોષ.

અંદ્રાનનને ચિતમાં રાખી, સખત કટાક્ષે જેહ લખે;
 દુતિકાર્ય વચમાં પડી કરવું, છોડી તું થઈ તેહ પખે. ૧
 લાડિલી તું તેની થઈને, નિજ ગૃહમાં પુરે તેથી;
 લલિત ધિર ઉદાર નિકટણી, તું મુજને કહે છે એથી. ૨
 ચુકેલી અતિ ચુક કરીને, વિપ્રયોગ શિતલ કહે છે;
 નિજ કાર્ય સાધી લૈ સઘળું, અપર તણું અંતર દહે છે. ૩
 લાભી અધર સુધાસવ પોતે, વિવિધ હાસ્ય પરિરંભ મલ્યું;
 લલના અત્યુદારની સંગે, ઉદારપણના ઉરે ઢળ્યું. ૪

ચક્રીત કરે છે સ્વભાવ તારો, એકલપેટી અહો વયસ્ય !
કુમળાપતિ પ્રિયા પદરજ લલતિ, કરૂણહૃદયિ તું થજે અવશ્ય. ૫
લાલ લટક પગ પટક લાસ્યગતિ, અખો દર્શના અધિર બન્યાં;
શિલ સદ્રિચી ધન્યા ધિરદા, પાસે અંકિત રૂપ ગયાં. ૬
વાલી તું પણ સહાયક બનજે, લાયકાત મુજ ના જોતી;
લાડસઘેલો વ્યાસનો રસદા, લાગ મળે દેજે જોતી. ૭

કાનરો.

રતિ રસધીર નાયક મનમોહન, ભજતાં દુષ્કૃત સર્વે જાય;
તિરોભાવ તૃષ્ણા સર્વે થઈ, મહા ભવસિન્ધુ સહજ તરાય. ૧
લાગી પ્રેમ રસિકડી ચટકી, કૃષ્ણ કથા જે હૃદય સુહાય;
લટકા ચટકા વિવિધ વિષયના, જ્યાંથી ઉઠ્યા ત્યાંજ સમાય. ૨
મધુરોત્તમ મહસુદન મદાનાધિક, સર્વ ભાવથી સદા વરાય;
નટવર નાગર નન્દલાલનો, પુરણ પરમાનંદ પમાય. ૩
મુન્દર પરમાનંદને પામી, અવિચળ ઉરસાગર છલકાય;
ખલક વિષેની મોહક ખુબીયો, તે સૌ નટવરરૂપ જણાય. ૪
લાવણ્યકોટી કન્દર્પ કંબનન, જેની છાતી માંય છપાય;
લલિત કૃપાલ ઉદાર અદ્યદા, વ્યાસ વહે તેનો થઈ જાય. ૫
ખોધ રોધની પરવા રસિકરસ લેતા જનને જરા નથી;
રસામૃતાખિધ પાન મહ્યું કે, ગર્ત નિર પિપાસ જતી. ૬
સદા ગયંદ અસવાર કદી, ગર્ધવ પીઠે નવ પાય ધરે;
હયાનિધિ વસુદેવ મળે પછી, કોણ મુઠ જઈ અવર વરે. ૭
વાલો વૃન્દાવિપિન વિહારી, જેની નજરે નૃત્ય કરે;
લાલ કોણ એથી વર ખીજો, વ્યાસ વહે ત્યાં ચિત્ત ઠરે. ૮

સારંગ.

રતિ રસચેલો નનદ લાડિલો, ભૂરના ભકત કરી ટોળે;
 નટરૂપ સૂર સુતાતટ રમતાં, યાદ કરી નિજ રસ યોળે. ૧
 છોડી કુંજ મંદાર કુંદની, રસિક ભકતરસ લોગ કરે;
 હરે અદ્યદા કહો કોણથી ? જેને નિજરૂપ બળે વરે. ૨
 દાસી નિજ પ્રિયા પદરજની, અખંડ અતિ કરૂણથી કરે;
 સમર્થ સ્વતાંત્ર મહનાધિક સુન્દર, ભરે ટોળે પુન અખુટ ભરે. ૩
 વહન ચંદ્ર કરૂણામય કિરણે. કંઈ કુમુદિની નથી ખીલી ?
 રસિક રમણિ રમણેશ કૃપાવિણ, ખરે જીવન કળી થઈ દીલી. ૪
 જીવન સફળ સદ્રિચી કરી જો, તુવ રસ દેવા મનથી મુઝાય;
 વર વિનોદી વનમાલ સુકુટધર, તેને કહેજે મુજ કથાય. ૫
 નગધર તુવ વિરહાગ્નિ મધ્યે, ધિકે ધગ ધગ મુજ ઝહાલી;
 દાની પણ દેખાડી દર્શ દઈ, કરો અચળ ભર્તા વાળી. ૬
 સર્વેશ્વર સર્વાન્તર્યામી, પાસે યાદ જરા કરતાં;
 જીવન સફળ વ્યાસનું થાયે, મજપતિ નિજ બળથી વરતાં. ૭

સારંગ.

છોડી ના દો નાથ, મને નિજ બળથી તારો;
 ટાળી દેતાં ધર્મ ઐશ્વર્ય, નિંદાય તમારો. ૧
 લાજ શરણની રાખી શાસ્ત્ર પુરાણ પુકારે;
 લલિત ધીર ઉદાર કૃપણના થયો મમવારે. ૨
 કામણગારા કૃષ્ણ મને શું કામણ કીધું;
 લીલા અગમ અપાર સુણી તે કણ દીલ દીધું. ૩

દાસી બાણી હવે પ્રાણ પંકજ મુખ દરસો;
 સદા રાખી લઈ પાસ, અધર અમૃતરસ વરસો. ૪
 મુખિ ગુણ કે રૂપ કળા કૌશલ્ય ન મુજમાં;
 ટાળો સૌ સંતાપ બની ગઈ રસધર તુજમાં. ૫
 લાડિલેશ રસરાજ મઝા હું લુંટીશ તારી;
 મહન મોહન મહસુદન રહીશ નવ તમથી વારી. ૬
 નેહ કર્યો શું કાજ હૃદયમાં આપ પ્રવેશી;
 ભુજ ભર ભેટી હવે કંઈ મુજ રસ આવેશી. ૭
 લીધુ તન મન જેમ તેમ હું લઈશ તમારું;
 ગરવીલા ગોવિંદ તમે સર્વસ્વ અમારું. ૮
 થાદ કરીને ખાસ બ્યાસની દાદ ધરો દીલ;
 કેલી કળા રસજ્ઞ ! વિચારી કરશે ના દોલ. ૯

ધોળા ૩.

(રાગ ઉપરનો)

ગોવિંદ હરે ! મહીતું દાન ન હોયે, બાવાદો મને ?
 પાતળીયા પ્રીતમ ! વાર થઈને રાતભડી પડશે વને. ટેક.
 લટકાળા ઝાઝું શું કહિયે, અંતરમાં પ્રેમ ભરી રહિયે;
 દાસલડાંતું તન નવ કહિયે,.....ગોવિંદ હરે ! ૧
 સરખી સાહેલી ગઈ આગે, કહેશે સાસુને અણમાજે;
 મહારો એ નિત્ય બુવે લાગે,.....ગોવિંદ હરે ! ૨
 નિતનો ઝગડો આ નહિ સારો, કાલાપણ કંઈક હવે તારો,
 શંકર્ષણ વિરા વિચારો,.....ગોવિંદ હરે ! ૩

કમળાપતિ તમને કેા કહેશે, આવાં અળવિતરા ને રહેશે;
 રતિની ગતિ ત ઉલટી વહેશે,.....ગોવિંદ હરે ! ૪
 વ્યાજે આવી ગઈ છું પુરી, મુકે લત જે પકડી મધુરી;
 સ્મરને નહિ તો થાશે ભુરી,.....ગોવિંદ હરે ! ૫
 જીવણ તમે તો ઝાઝું કીધું, પણ ના મહીડું મેં તો દીધું;
 ઝડપી નેરઘ કરીને પીધું,.....ગોવિંદ હરે ! ૬

હવે ક્યારે દીખાવે છે ?

ગઝલ.

તને ઘટમાં ગમે રહેવું, અહો ગોવિંદ શ્રીકૃષ્ણ !
 છતાં મમ નેત્ર જે ખ્યાસાં, પુરે ના તે તણી તૃષ્ણા. ૧
 ભિતર પેશી કલેજમાં, કીધું પોલાણ તહેં મોહું;
 વળી ત્યાં વિહું અંગારા, ધિકાવે તે ઘણું મોહું. ૨
 કટાક્ષો કારી ઘા વાળી, છતાં એ છેક ભાવે છે;
 કહોની વ્યાસના સ્વામી, હવે ક્યારે દિખાવે છે. ૩

ધોળ ૧.

(રાગ ધન્ય શ્રી યમુના એ)

મોહન નંદલાલ ! મારગડે જાતાં ના ઝાલો ચિરને;
 તીકમજી અમતો, વાતલડો જઈ કરશું હલધર વિરને. ટેક
 લાળે ના લજબ્યા કેા વાતે, પરધર પેસો દિનને રાતે;
 લટકે હુંટેા નેબન જાતે.....મોહન. ૧

મધરૂખી કા'ઠીશ કંસ કહી, ઢંગે રહે બે વિવેક લહી;
 હાવે ના હાંખુ બળીને રહી,.....મોહન નંદલાલ ! ૨
 શંકર સતબ્યા ત્રયરૂપ ધરી, મારી પુતનાસ્તન પાન કરી;
 કરશેા શુ' સતવી અમને હરિ,.....મોહન નંદલાલ ! ૩
 રતિની રસના પરના કરીસો, મમ હૃદયઃહાર રૂડા દીસો;
 નિજજન તવ નામતણા નિશેા,.....મોહન નંદલાલ ! ૪
 મારાં લાગ્ય પુરણુ તેથી મળીયા, વ્યાસતણા વિભુ છો બળીયા.
 અંતરના તાપ બધા ટળીયા.....મોહન નંદલાલ ! ૫

ધોળ ૨.

(રાગ ઉપરનો.)

રઢીયાળા લાલ ! રાતલડી કયાં રમીયા કહિ દો સાચુ ?
 તિલકો અંગે કોણુ ત્રિયાનાં લાવ્યા, અવર ન યાચુ. ટેકો
 લાખેલી લાલના કો દીધી, જેની અંગ સુધા સરવે લીધી;
 લાલના પરણી છોડી દીધી,.....રઢીયાળાલાલ ! ૧
 શા કારણુને શુ' દોષ પડ્યા, જેથી ઉલટેરા પંથ ચડ્યા;
 મણિ મહારા થે શુ' મુજથી વઢ્યા,.....રઢીયાળાલાલ ! ૨
 લટકાળી કોણુ દીડી રૂડો, જેના રૂપે હું થે ભુંડી; ૩
 ઢાઝુ છું ઢાઝ ઉઠી કુંડી,.....રઢીયાળાલાલ !
 સમણુ છું સઘળું સામળીયા, પરલાતે હું ભવને વળીયા;
 છો વ્યાસતણા સ્વામિ બળીયા.....રઢીયાળાલાલ ! ૪

સારંગ.

- છોગાળા છો છેલ છખીલા રસે છકેલા;
ટાળી ટળે ના ટેવ, હોરી ચોરીમાં ધસેલા. ૧
- લાડસ ઘેલા લાલ, યશોદા પ્રાણ નવેલા;
લલિત ધીર ઉદાર, સધન વન વાસ વસેલા. ૨
- પ્રાણનાથ પરબ્રહ્મ, સનાતન અન્તર્યામી;
નટવર નાગર નિત્ય ગાઉ ચરણે શિરનામી. ૩
- જીવ સાધન નવજીવો, સદા નિજબળથી તારો;
વસી હૃદયમાં વાસ, ભક્તદુઃખ સર્વ નિવારો. ૪
- નગધર હે નન્દ નન્દ ! છે તુવ દર્શન નિકાં;
વ્યાસ વર્યો છે ખાસ, ગણી સૌ સાધન ક્રિકાં. ૫
- ગણદેવીના ગુણી, તમો પણ ગણજો તેવું;
પ્રેમભક્તિમાં પડી, અવર દીલ દેવું ન લેવું. ૬
- વહે વ્યાસ ભઈલાલ રાધિકા વર મુખ રાખો;
અનન્ય ભાવ શ્રીકૃષ્ણ ઉપર જગ વારી નાખો. ૭

તંબકલાલ જમનાદાસ.

૫૬.

- તંબે કરીનેરે, તત્ત તપાસી લીધાં;
ખડુ નથી ખકવુંરે, તન મન સોંપી લીધાં. ૧
- કહેલી પહેલાંરે, કયા દેવને પરણું;
લાયક મળીયોરે, એક મુખે શું વરણું. ૨

લગની લાગીરે, વાંકી ચિતવન સાલે;
 જરાક જાણુ'રે, કાજળ ટપકું ગાલે. ૩
 મનમથ પ્રકટયોરે, નખ શીખ કાયા કંપે;
 ના હા કહેતાંરે, અલખેલો લે અંકે. ૪
 દારૂણ દુઃખડુંરે, ત્રેહ તણું ત્યાં વામી;
 સરવે સમજેરે, પરમ પદારથ પામી. ૫
 જાત કઠોરજરે, પ્રેમ મરમ શું જાણે;
 ત્રાતા જગનોરે, નિરલા રસીયા માણે. ૬
 કલેશ કાપીરે, સકલ અવિદ્યા ટાળે;
 રીઝે નવ રસીયોરે, પ્રેમ વિના કેા કાળે ૭
 આ નવ કરવુંરે, આ કરવું જીવ કહે છે;
 વ્યાધિ મુકીરે, કયાં હરિમાં ચિત દે છે ૮
 કેવળ વાતોરે, કરીને વડા થવું છે;
 જાણે જોઈનેરે, વિણ તત્ત્વે કરવું છે. ૯
 આખર વેળારે, બહુ પસ્તાવો પડશે;
 વ્યાસ પતિતુંરે, અવિચળ મુખ નવ જડશે. ૧૦

સિતઋતુ વર્ણન.

ગઝલ-હરિગીત-સારંગ.

આવી અલિ આ સિતઋતુ, ના નાથશ્રી આવ્યા હજી;
 શો વાંક બહાલીડી હશે ! ના સમજવા માડું ગજી. ૧
 બિરહ જવાળા હૃદયમાં, આતપ ઉપર ખીજી બળે;
 સીજી જઉં સૌ અંગથી, ના આશ ઉગરવા મળે. ૨

કેટિ વિંજણે કે પુંહારે, તાપ નવ નનનો ટળે;
 તમ તેલે જળ પડી જ્યમ, તર્તે ભડકે થે બળે. ૩
 જોખરો મલિયાગિરિ, ચંદન ચિતલતા નવ કરે;
 નિજ નાથનું સુખ સાંભળી, ઉલટી અતિ અગિન ઝરે. ૪
 જાળી અટારી કે તીખારી, કયાંય ના ચિતડું ઠરે;
 શીતલ કિરણ જે ચંદ્રનાં, તે આંચ શાં અંગે વરે. ૫
 સય કુરબક જાય માલા, ક્ષણિધર સમી લાગે મને;
 રહેવાય ના શાણી સખી, આ ત્રાસની શું કહું તને. ૬
 કોઈ કહે લૂ વાય છે, પણ મર્મ નવ જાણે કશો;
 વિરહિણી વનિતા તણે, નિશ્વાસ ચારે ગમ વશ્યો. ૭
 રનાનાશ્રમો સુકી ગયાં, મુજ તાપના બળથી બધાં;
 જળ સિન્ધુમાં શેણે વધ્યાં, મમ આંસુડાં તેમાં જતાં. ૮
 સૌ વેલડીને વૃક્ષ તે, જોતાં મને કૃશ થઈ ગયાં;
 અતિ પ્રેમના ઉદ્ગારથી, શ્રીકૃષ્ણમય રાધા થયાં. ૯
 વિહર કાતર કૃષ્ણવરની, પ્રેમીલી ઝાંખી થઈ;
 મરમી વિના શું મર્મ જાણે, વાત કહેવે કયાં જઈ. ૧૦
 વિરલા વિભુ વિરહે ઝરે, તે મર્મ વિન્હીનો લહે;
 વિષયાંધ મોહી અધોરી કર્મક, શુષ્ક જ્ઞાની શું કહે. ૧૧
 ભક્ત કેટિ જન્મથી છે, જુજવી જોતાં ખરે;
 જેમજ સુનારી સાંભુસી, ક્ષણ ગરમ થૈ ક્ષણમાં ઠરે. ૧૨
 આ સિતન્નતુની ભાવના, શુભ વ્યાસ ભઈલાલે ભણી;
 ગોવિંદ સુત શુદ્ધ કૃપાથી, જે અંતરે રહિતી બની. ૧૩

ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે !

ગઝલ સોરઠી મનહર પ્રેમાટક.

સૌથી વડો તું ચકવર્તી, ના, ઇન્દ્ર તુવ સમસર કરે;
ભૂવ સ્વર્ગ આદિ લોકમાં, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૧

પ્રેમને વશ થઈ વડા, વિદ્વાન કંઈ વંડી ગયા;
કંઈક ભેગીને જતિ, સન્યાસથી છુટા થયા;
પંડિતમાં પણ પોણ તે, ભેનારને ભેતાં જડે;
સમજી અનિતી આચરે, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૨

પત્નિતણા શુભ પ્રેમથી, લટુ બની સ્વામિ રહે;
શુચિ પ્રેમને વશ બનકી, વનવાસની વ્યાધિ સહે;
રોળઈ ગયો રાવણ અને, કીર્તી જગત કીલકી રહી;
જયરામ સીતા પ્રેમકી, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૩

હમયંતિ તારા દ્રોપદી, શુભ પ્રેમનાં વેચાણ છે;
વનવાસ પાંડવ વેઠીયું તે પ્રેમનું પરિમાણ છે;
ગોવિન્દવિષ્ણુ ગોપી જુરે, ધિકે વિરહ સંતાપથી;
સૌ દેવના દીસો જુરે, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૪

નિર્ગુણ કે સગુણ હું કેવારૂપે શોધુ તને;
હારી ગયો હૈયાયકી, ના કામ કારજ કંઈ ગમે;
ઢાંકયું ધિકે અંતર અને, ભડકે બળયાની વેદના,
કહેવાયના કેા સાંભળે, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૫

સ્વતાંત્ર તું સર્વાત્મ છે, હું જીવ શરણાંગત સદા;
નિઃસાધનીનો નાથ તું, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૬

તારી કૃપાથી માધુરી, તુવ મૂર્તિને પામીય હું;
 ના સાધનો ક્રીમાં જમે, નિજ દાસનો છે ઈશ તું;
 પ્રેમ લક્ષણ લક્ષિતને, તુજરૂપમાં આસક્તિ એ;
 માગુ અવિચળ એટલું, ઓ પ્રેમ ત્હારી જીત છે ! ૭
 હાથ ઉચેરો કરી કે, આંખનો અણસાર દઈ;
 બોલાવી લે ? બોલાવી લે ?? બહુ બહુ થઈ બહુ બહુ થઈ;
 બાનું જશે ને જગ હસે, એ ન્યાયના કર તું હવે;
 ગોવિન્દ સુત ગુરૂની કૃપાવિષ્ણુ, વ્યાસ ભઈલો શું કવે. ૮

વૃન્દાવન વિહારિણી શ્રીરાધિકાજનો રસવિલાસ.

(રાગ શ્રીનાથજી તે છેલ બિરાજતારે-એ.)

ઓરા આવોની ચલુણા રમો સાથમાંરે;
 જીતો આપતો અમોને લેલો બાથમાંરે. ઓરા ૧ .
 ઓલી તીર ઉભા શું તમાસો દેખાતારે;
 પાણી હોય તો રમતની કરો એકતારે. ઓરા ૨
 રંગ ભમશે રસિક રસ વાધશેરે;
 સખી સખાને તે જોતાં મઝા લાધશેરે. ઓરા ૩
 જીવોને પુષ્પથી ભરેલ વિશેષ વાટિકારે;
 ગુલાબાસને ગુલાબ પારિજાતિકારે. ઓરા ૪
 કન્દેર કકંટિ કદંબ પાદર કેતકીરે;
 ખીલી કુંદ કળી દેવી મધુર મ્હેકતીરે. ઓરા ૫

કુમુદ કમલ મધુ માલતી વેલડીઆ !
 જુલી મંદ વાયુ સંગ કરે કેલડીરે. ઓરા ૬
 જોની મધ્યમાં અસોક મહાલે મોદમાંરે;
 લીધા છે મયૂર હંસ મેના ગોદમાંરે. ઓરા ૭
 કુમુદ કુંડમાં કમલ કેલ બહુ કરેરે;
 નંદનો કુમાર નિરખવા પુલ્યાં કરેરે. ઓરા ૮
 નિકટ આવીઆ કુમાર રતિ ચાહથીરે;
 ગતિ ગુઠ આપ જાણી છે ઉત્સાહથીરે. ઓરા ૯
 રમત સરવ મતે પુલ ગેદની ઠરીરે;
 વિશે પુષ્પ કેમજાંગ સરખી સુંદરીરે. ઓરા ૧૦
 પુષ્પ વિણતાં પીડાય એક પદ્મણિરે;
 કટી પાતળી સ્તનભારથી લયે ઘણીરે. ઓરા ૧૧
 નિતાંબ ઘાઢથી નિતાંજિની એક તેમછેરે;
 લટકદાર ધીમી ગતિ કરે એમ છેરે. ઓરા ૧૨
 એક રચામા મધ્ય દશા રૂપની મણિરે;
 વિશે કંજ કુમુદ મધ્યની જાણી કણિરે. ઓરા ૧૩
 લલિત કામ પ્રિયતાની કથા શું કહુંરે;
 ઉદર ઉપર ઉંડી નાભિ ગુહા શી લહુંરે. ઓરા ૧૪
 નિલા હિરા ચંદ્ર લગાને ચંદ્રાવલીરે;
 રામા ભામા હામા રૂપાને રસિકા મળીરે. ઓરા ૧૫
 પુષ્પ વિણતાં સહુજી શ્રમિત સૌ થતીરે;
 વયુરવાય નિજ અંચલે કર ના વતીરે; ઓરા ૧૬

- તેમાં રાધિકાની ગતિ મંદ થઈ ઘણીરે;
કનૈયા કૃષ્ણની દૃષ્ટિ ગઈ તેના બાણીરે. ઓરા ૧૭
- શ્રમ ખિંદુ સુભગ મુખ પરે આવીયાંરે;
વિધુ વહન બાણે મોતીડાં સોહાવીયાંરે. ઓરા ૧૮
- હંસ ગમની હેમ વરણિ હરિણુ લોચનીરે;
સહજ છે શ્રીંગાર પિય રતિ રોચનીરે. ઓરા ૧૯
- શિરથી સચિકણુ ગોફણે વિચરી પડ્યોરે;
બાણે ચંદ્રવદન ઢાંકવા અહિ ચડ્યોરે. ઓરા ૨૦
- સુભટ શું કવચ ઉરજ ઉપર તાણીયુંરે;
મહન રાજ જીતવાએ ક્યાંથી આણીયુંરે. ઓરા ૨૧
- શુદાશી ગંભિર નાભિ કટી પાતળીરે;
હરિ દેખતાં આ ક્રોધથી જાતો ગળીરે. ઓરા ૨૨
- ગજવર ગતિથી ચરણ ચાંપતી દીસેરે;
મંદ હસન દશન દાડમ કલીશા લસેરે. ઓરા ૨૩
- કારી અપકારી બુદ્ધિમાં કામણુ વશ્યુંરે;
ચાંપને ચઢાવા બાણે ધનુષ ના કર્યુંરે. ઓરા ૨૪
- કાજરવારી કટાક્ષમાં કંઈ કંઈ ભર્યુંરે;
અપલ મિન અલિ સુતજી પોઢણુ કર્યુંરે. ઓરા ૨૫
- શુકતા સરીખી નાસિકા સોહામણીરે;
વેશર મોતીની લટક જાય ના બાણીરે. ઓરા ૨૬
- અધર અમૃત કાજ લટે ઉંધા મરતકેરે;
તપસી સમુ તથ તે કરે એકી ટકેરે. ઓરા ૨૭

અગાધરૂપ છખી કહેતાં પાર ના લહું'રે;
 પુખ્ત વિણતાં શ્રમિત થઈ તે કહું'રે. ઓરા ૨૮
 વિવિધ પુલ વિણ્યાં તે સરવ ટેળે કર્યાંરે;
 અભિરામ ગુંથે ગેંદ જોતાં મન ઠર્યાંરે. ઓરા ૨૯
 રમત ગેંદ ખેલવા તણી શરૂ કરીરે;
 રસ જામતાં રસિકની મનસા ઠરીરે. ઓરા ૩૦
 તડાતડી ઝડાઝડી ગેંદ જાય છેરે;
 મદન મહિપતિની હાર તદા થાય છેરે. ઓરા ૩૧
 તાળી પાડતી મનાવે હાર સહ મળીરે;
 ભેટી પૂર્ણકામ કૃષ્ણને ચરણે લળીરે. ઓરા ૩૨
 લીલા લલિત ગોકુલ ચંદ્રની હૃદયે લખીરે;
 ગોવિંદસુત ગુરૂપાથી વ્યાસે કથીરે. ઓરા ૩૩

પ્રેમ-ભક્તિ.

રાગ-પરદેશી સૈયા નેહા લગાય-એ.

પ્રેમભક્તિ મને ભાવીરે, સૌ તત્ત્વો શોધી.
 ગોવિન્દ ગુણે મન ઘેરીયું, તન ઘેર્યું હરિસેવ;
 મોહન મૂર્તિ મન વશી, પડી નિરખવા ટેવરે! સૌ. ૧
 ગોવર્ધન ધર લાડીલો, સંગ રાધિકા રાણી;
 જોતાં યુગલ સ્વરૂપને, ચઢે પ્રેમનું પાણીરે, સા. ૨
 રંગીલી જોડી વિના, ઠરે ન મનડું છેક;
 અવર અવતાર લલાલલી, વ્યાસપતિ છે એકરે. સૌ. ૩
 છેલા ચિકનીયા પ્રેમીને, દેખ્યા વિણ નહિ ચેન,
 ઘરમાં બાહેર જહિં તહિં, ઉભાં બાજે મેનરે. સૌ. ૪

જ્ઞાન અને વૈરાગ્યનું, ફલ છે હૃદયર પ્રેમ;
 વ્યાપે જો રગ રગ વિષે, છુટે સઘળો નેમરે. સૌ. ૫
 પ્રભુપર રૂડી પ્રતડી, કરતા પ્રેમીજન;
 ઢાંકયું અંતર ધિકતું, વિરહે જુરે હરહનરે. સૌ. ૬
 નિર્ગુણ બ્રહ્મ તે ધામ છે, પ્રેમી પ્રભુનું ખાસ;
 સમજણવાળા સમજશે, વચનવદે જે વ્યાસરે. સૌ. ૭
 લટકાણાની લગનથી, મળતો મોટો ભોગ;
 વ્યાધિ સૌ બવનીટળી, ટળ્યો વિષમ સંભોગરે. સૌ. ૮
 ભોયું જગત તપાસીને, જડે ન જોતાં સાર;
 દીકું અવિચળ જોકે સુખ, સેવન નંદકુમારે, સૌ. ૯
 પ્રેમ ભક્તિની પરિસીમા, આંકી નવ અંકાય;
 પ્રેમ પરિભળ આગળે, ઉપમા દહ ન બાયરે. સૌ. ૧૦
 અવળાનું સવળું કરે, સુંદર રયામ સુબન;
 પ્રેમથકી સમરણ કર્યે, પામે પદ નિર્વાણરે. સૌ. ૧૧
 જોખન સુરખી જોઈને, ન્યાલ થયો બકનાર;
 પ્રેમ ભક્તિમાં નવ પડે, માયિક ગંડુ ગમારે. સૌ. ૧૨
 હુંયે હેત વધી પડ્યે, ધીરો અંચળ થાય;
 પ્રેમ ભક્તિની પરિસીમા, વ્યાસ વદી નવ બાયરે. સૌ. ૧૩
 પ્રેમ ચિજ કોઈ અજબ છે, જાણે ચંદ્ર ચક્રાર;
 મેઘ ઘટાની વાદળી, પરખે પ્રેમી મોરરે. સૌ. ૧૪
 પ્રેમી સારસ જોડલાં, રનેહ સાથ વસનાર;
 મીન જળ બુદ્ધાં પડે, પ્રાણુ તરત તજનારે. સૌ. ૧૫
 કૃષ્ણ કૃપા થાતાં ઘણી, જો જન છકી બહુ બાય;
 દયા દીનતા દુર થતાં, પળમાં ગોથું ખાયરે. સૌ. ૧૬

જન મતિ છે હરિ હાથમાં, ગમતું કરે ગોવિંદ;
 રાખે હરિ તેની રહે, માન મુકાબ્યું ઇન્દ્ર. સૌ. ૧૭
 નિઃસાધન પ્રેમી તણા, અંતર દુઃખના બાણ;
 આરત હર સર્વાત્મ સ્વતંત્ર, અવગુણ ઉર નવ આણ. સૌ. ૧૮
 શરણાંગત વલ્લભવર વિઠલ, ગોવિંદ સુત ગુરુદેવ;
 પૂર્ણ કૃપા થાતાં પડી, પ્રેમ ભકિતની ટેવ. સૌ. ૧૯
 વિલાસને વૈભવ મહી, જીવન જેણે ગાળ્યું;
 સુખડું સૌ પરદોહતું, હાથે કરીને ટાળ્યું. સૌ. ૨૦
 અચળ જીંદગી અવનિમાં, માનવની નવ હોય;
 ખીલ્યાં પુષ્પ જીઓ સૌ, કરમઘ પડતાં ભોંય. સૌ. ૨૧
 પ્રેમ લક્ષણા ભકિતને, કૃષ્ણ વ્યસન આસકિત;
 વ્યાસ ચડાવે છે અચળ, પરમાનંદની મસ્તિ. સૌ. ૨૨
 સ્વર્ગ મુકિતનો સ્વાદકે, યજ્ઞ સમાધિ ત્યાગ;
 જરા ગમે ના જ્યાં મળ્યો, પ્રેમ ભકિતનો લાગ. સૌ. ૨૩
 વ્યાપક બ્રહ્મ અનુપમાં, ચિત ચોટે નહિ લેશ;
 રાસ રસિક વેણુ ધરે, મનડું માન્યું ખેશ. સૌ. ૨૪
 વૃંદાવનની કુંજમાં, રાજે યુગલ કીયોર;
 પ્રેમી યુગલના શરણતું, વ્યાસ હૃદયમાં જોર. સૌ. ૨૫
 કોટિ જન્મ વૈરાગ્યને, ધ્યાન સમાધિ સાધે;
 ત્યારે ક્ષિણ પાપો થઈ, ભકિત પગથીયું લાઘે. સૌ. ૨૬
 પ્રેમ સમાધિ પલકમાં, પ્રજ્ઞાવે પ્રાયશ્ચિત;
 ભકત કૃપા થાતાં શીખે, પ્રેમ ભકિતની રીત. સૌ. ૨૭
 જાન પ્રીત જગદીશથી, કરતા વિરલા જન;
 સુતાં ભગતાં વ્યાસજી, લાગી રહે લગન. સૌ. ૨૮

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ ॥

લેખક:-ભાઈલાલ છગનલાલ વ્યાસ માતરવાલા.

॥ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા-નવમોધ્યાયઃ ॥

કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સંયૂતા.

- રાગ નરસંધનો -

શુદ્ધ અતિ વિજ્ઞાન ભરેલું, ગુપ્ત તને જે આશ્ચું જ્ઞાન;
તે જાણું તો અશુભ સર્વે, નાશ પામી થાશે કલ્યાણ. ૧
આ વર વિદ્યા અતિ ગુપ્ત શૃંગિ, ધર્મ પ્રમાણ પ્રત્યક્ષ તું દેખ;
સુંદર સુખ કરી આપે તુજને, તે અવ્યયપદ પામી પેખ. ૨

અસંજન ને ધર્મહિન જન, તે મુજને માને નહિ જાણુ;
 મૃત્યુ સંસારે પડતા અનુદિન, પામે નહિ મુજપદ નિર્વાણુ. ૩
 હું અવ્યકતપ્રકી આ સર્વે, વિશ્વતણા જાણો વિસ્તાર;
 સર્વ ભૂત મારાથી અળગા, નિશ્ચય માનો નહિ લગાર. ૪
 નથી ભૂત મુજમાં આ સર્વે, જો મુજ ઐશ્વરી યોગ થકી;
 ધર્તાને પાલક પણ હું છું, નથી જીવમાં મુજ જોમ ગતિ. ૫
 રહે ગગનમાં જ્યમ નિત વાયુ, તેમ અખિલ જડ જીવ સદાય;
 સર્વ ભૂત મારામાં પારથ, જોતાં તુજને સ્પષ્ટ જણાય. ૬
 લોક ચતુર્દશ પ્રલયકાલમાં, મુજ પ્રકૃતિને પામે છેક;
 પુનઃકલ્પ આરંભે સર્જુ, જાણુ પ્રાર્થ તે હું છું એક. ૭
 આદર આપી મુજ પ્રકૃતિને, સરજી છું ફરી ફરી પ્રદ્વાંડ;
 પૂરવ કર્મથી પાછા પરવશ, સરવે પડતા પાંડુ નંદ. ૮
 ઉદાસીવત્ રહુ પણ મુજને, ફલાસક્તિની ગંધ નથી;
 કોઈ કર્મો બંધન નથી કરતાં, હે ધનંજય ! કહુ કચ્છી. ૯
 મારા પ્રમુખપણે જગરચતી, મુજ પ્રકૃતિ અર્જુન જાણુ;
 એ હેતુથી આ સચરાચર, ફરી ફરી જન્મે તે માન. ૧૦
 મુજ પ્રભાવ નહિ જાણે જે જન, જગમાં મનુષા દેહ ધરી;
 તે મુરખ મુજને નિંદે છે, અતિ અજ્ઞાને ભરી કરી. ૧૧
 બ્યર્થ જ્ઞાનથી ફેકટ આશા, બાંધી કર્મો તે કરનાર;
 મહા મોહિ હિંસક આસુરી, દુષ્ટ સ્વભાવાધિન થનાર. ૧૨
 દેવી પ્રકૃતિવાન મહાત્મા, અનન્ય ભાવથી ભજે મને;
 વિશ્વ ભૂતાદિ મારું જાણે, એ પણ સાથે કહુ તને. ૧૩
 દૃઢ વ્રત ધારી પૂર્ણ પ્રેમથી, કોઈ કરે કીર્તન હમેશ;
 કોઈ નમ્ર થૈ ભજતા મુજને, અચળ ભાવ ભક્તિ આવેશ. ૧૪

બળે જ્ઞાન યજ્ઞે કેા ઐક્યે, તેથી પ્રથક બળનાર અનેક;
 વિશ્વરૂપે કેાઈ બળતા મુજને, સૌનો ભુદો ભક્તિ વિવેક. ૧૫
 હું જ કંતુ, હું યજ્ઞ, હું શક્તિ, અન્ન ઔષધી, હું છું જાણુ;
 હું જ મંત્રને હું જ ધર્તાદિ, હોમ હવન હું પાર્થ પ્રમાણુ. ૧૬
 વિશ્વ માતા હું પિતા પિતામહ, પોષણ પણ હું છું કરનાર;
 પવીત્ર જ્ઞેય હાંકાર હું આપે, તુર્યવેદ હું છું નિરધાર. ૧૭
 હું જ ગતિ ભર્તાને હું પ્રભુ, હુંજ સાક્ષી હું શરણ સુદહ;
 પ્રભવ પ્રલય આધાર ખજાનો, ખીજ હું, અવિનાશી; અવિગત. ૧૮
 તાપ અને વૃષ્ટિનો કર્તા, કદી અવૃષ્ટિ હું જ કરું;
 હું જીવન હું મૃત્યુને સ્થુલ, હું જ સુક્ષ્મ અદર્શ કરું. ૧૯
 વિધજ્ઞ વેદત્રય સોમ પીનારો, હું જ શુદ્ધ છું યજ્ઞ પતિ;
 પુણ્ય કરાવી સુરેન્દ્ર લોકે, દિવ્ય ભોગની હઉં ગતિ. ૨૦
 સ્વર્ગપુરીનું સુખ ભોગતાં, પુણ્ય ખુટે સકામી તણું;
 તરત મૃત્યુ લોકે હું પાડું, કર્મ જડે ફલ એજ લણ્યું. ૨૧
 અનન્ય ભકતો મને એકને, બળે સેવે ઉભરાતે દીલ;
 સૌ વ્યવહાર ચલાવું તેનો, જરા કરું નહિ તેમાં દીલ. ૨૨
 બળે અન્ય દેવોને જે જન, શક્તિ પ્રેમ પ્રમાણુ સદા;
 તે સૌ મુજને બળે ખરાપણ, વિધિથી તે ઉલટાજ જતા. ૨૩
 સર્વ યજ્ઞનો હું છું ભોક્તા, સર્વેશ્વર હું છું હૃદ ધાર;
 મુજને તત્વથી તેમ ન ધારે, તે જન ફરી આવે સંસાર. ૨૪
 પિતૃ ભકત પિત્રુને પામે, દેવચણ દેવોના થાય;
 ભૂતોને ભજનારા ભૂતને, મારા ભકતો મને પમાય. ૨૫
 પુલ ફળ પાણી કે પાંદડાં, મુજને અર્પે પ્રેમ થકી;
 શુદ્ધ ભાવનું સર્વ સમર્પ્યું, ગૃહણ કરું છું પાર્થ નકી. ૨૬

કરૂં ખાઉ કે હોમું તે સૌ, આપી દે મુજને અર્જુન;
 મન ચિત્તનું તપ મને અર્પતાં, શ્રદ્ધા ભક્તિના કર નુન. ૨૭
 શુભ અશુભ ક્ષેત્રી છુટી, પૂર્વ ઉપાય મળીશ મને;
 સર્વયોગથી થઈ વ્યવસ્થિત, મુક્ત થઈશ તે કહું તને. ૨૮
 સર્વ પ્રાણી પદાર્થે હું છું, નથી મુજને કે પ્રિય અપ્રિય;
 ભજતા પ્રેમથી હું તેમાં, તે મુજમાં સુણ અર્જુન હિય. ૨૯
 હોય દુરાચરણી પણ કેવળ, ભક્ત થઈ મુજને ભજનાર;
 સાધુ તે જાણે સુ રીતે, યોગ્યપણે નિશ્ચય કરનાર. ૩૦
 સદા શાન્તિને પામે તે જન, ધર્મ પ્રીત પણ તરત થતી;
 હે કુન્તાસૂત ! નિશ્ચય જાણતું, મારા ભક્તનો નાશ નથી. ૩૧
 મ્હેન્ટ, શુદ્ધ, કે, વૈશ્ય, સ્ત્રીયો પણ, જે મારો આશ્રય કરનાર;
 પરમ લોકને પામે નિશ્ચય, મારા છે મુજને ભજનાર. ૩૨
 તો પછી દ્વિજ ક્ષત્રિય તે પરગતિ, પામે તેમાં શું અચરજ;
 અનિત્ય અને સુખ રહિત લોક, પામેલો તું મુજને ભજ. ૩૩
 મારાંમાં મન રાખી નિશદ્દીન, મારો છે તું મુજને નમ;
 મારાથી પર નથી તત્ત્વ કંઈ, તેમ થતાં દૃઢ, પડશે ગમ. ૩૪
 કૃષ્ણાર્જુન સંવાદ સાંભળી, કોણ તર્યો નહિ આ જગમાંય;
 ગોવિન્દસુત ગુરૂ પૂર્ણ કૃપાથી, વ્યાસ વદે નહિ જડશે કયાંય. ૩૫

ઈતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સુપનિષત્સુ બ્રહ્મવિદ્યાયાં યોગ
 શાસ્ત્રે શ્રીકૃષ્ણાર્જુન સંવાદે રાજવિદ્યા-રાજગુહ્ય યોગો નામ
 નવમોઽધ્યાયઃ કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સંયુત સમ્પૂર્ણમ્.

॥ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા-દ્વાદશોધ્યાયઃ ॥

કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સંયૂતા.

— રાગ નરસંધના —

(અર્જુનનો પ્રશ્ન.)

જે ભક્ત નિત એકરૂપ થૈ, આપ વ્યક્તને ભજનારા;
કો' અવ્યક્ત અક્ષર ભજે તેમાં, શ્રેષ્ઠ ભક્તિ કો' કરનારા ? ૧

શ્રીકૃષ્ણ ઉવાચ.

પરમ શ્રદ્ધાથી નિત્યયુક્ત જે, દૃઢમનથી હું વ્યક્તભજે;
સર્વ યોગમાં શ્રેષ્ઠ યોગીએ, ભજતાં ઉત્તમ પદને સજે. ૨
અવિકારી રૂપાદિ વિનાનું, ચિત્તમાં ન આવે પણ છે નીત;
અક્ષર અવ્યક્ત સર્વત્ર રહ્યું જે, કોઈ ભજે એનાશ રહિત. ૩
તે પણ સૌ ઇન્દ્રિ જીતીને, સમ યુધ્ધિ સૌમાં રાખે;
સૌના હિતમાં રાજી થાતા, તે પણ આવે મુજ પાસે. ૪
છતાં અવ્યક્ત આસક્તજનોને, કલેશ ધુરંધર થાય છે;
દેહધારી જીવેને દુઃખથી, ગતિ અવ્યક્ત પમાય છે. ૫
જેઓ કર્મ સૌ અર્પી મુજને, માફ ચિન્તન કરતા છે;
મને સેવીને માફ ધ્યાન, જે પૂર્ણ પ્રીતિથી ધરતા છે. ૬
હેપાર્થ ! એવો જે મારો, તેજ ભક્તને તારૂં છું;
મૃત્યુ સંસાર સાગરમાં પડતાં, તત્ક્ષણ હું સંભાળુ છું. ૭
માટે મન અર્પણ કર મુજમાં, યુદ્ધિ પણ તું મુજમાં સ્થાપ;
એ પછી તું મુજમાં રહેશે, સંશય જાશે આપો આપ. ૮
મારામાં દૃઢ મન કરવાને, હે ધનંજય ! શક્તિ ન હોય;
મને પામવા ઇચ્છા રાખી, યોગાભ્યાસ કર કહું છું તોય. ૯

અભ્યાસે અસમર્થ હોઉતો, સૌ કર્મો મુજ માટે કર ?
 મુજર્થ સૌ કર્મો કરવાથી, મુજને પામી જઇશ નિહર.૧૦
 એ પણ કરવા બલ નથી તો, થઇજા મારામાં તદ્દલીન;
 સર્વ કર્મ ફલ ઇચ્છા ત્યાગી, મન નિયમિત કરીદે નિશ્ચિન.૧૧
 અભ્યાસ થકી છે જ્ઞાનજ મોટું, જ્ઞાન થકી વર ધ્યાન રહે;
 કર્મ ફલ ત્યાગી તેથી ઉત્તમ, પ્રભુને અર્પી શાન્ત રહે.૧૨
 પ્રાણી માત્રપર દ્વેષ વિના થઇ સૌ પર સૌહાર્દતા દાખે;
 સમાવાન સુખ દુઃખસમ નિર્મમ, અહંકાર ઉર નવ દાખે.૧૩
 નિત્ય સંતોષી યોગી મન વશ દઢ, મયર્પિત બુદ્ધિવાળો છે;
 એવો ભક્ત આ જગમાં બાણો, સૌથી મુજને વહાલો છે.૧૪
 જેનાથી કેા કલેશ કરે નહિ કેાનો કલેશ ના આપ કરે;
 હર્ષ ઝેર ભય કલેશ મુક્ત છે, તે જન મુજને પ્રિય ખરે.૧૫
 નિર્લેપ શૂચિ કર્તવ્ય કર્મકર, મુજવિષ્ણુ સર્વાંભ તજે;
 એવો ભક્ત મુજને છે પ્યારો. જે સર્વાંગે મને સજે.૧૬
 નથી હર્ષ કે શોક દ્વેષ કંઈ, શુભા શુભ ઇચ્છા ત્યાગી;
 ભકિતવાળો મુજને પ્રિય થઇ, મારા ચરણે રહે લાગી.૧૭
 સમંબુદ્ધિ શત્રુ મિત્રોમાં, માનાપમાન ગણે ન કદા;
 સિતોષ્ણુ સુખ દુઃખમાં સમવર્તી, સંગ વિવશ્ન ત રહે સદા.૧૮
 સ્તુતિ નિન્દા મૈાને પણ સમતા, સહજ સંતોષ વસે જેમાં;
 અચલિત મુજ ભકિત કરનારો, હું જઈને વસતો તેમાં.૧૯
 આ શિખવેલા જ્ઞાનામૃતનું, શ્રદ્ધાથી જન પાન કરે;
 કલ્યાણકારી મુજને ગણતાં, મુજ પ્રિય થઇ એ મને સ્મરે.૨૦
 કૃષ્ણાર્જુન સંવાદ થકી શુભ, ભકિત યોગને વિસ્તાર્યો;
 દ્વાદશમે અધ્યાય વ્યાસ તહે, ગુરૂ કૃપાથી વિચાર્યો.૨૧

॥ इति श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अष्टाध्याय सम्पूर्णम् ॥

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીગોપીજનવલ્લભાચનમઃ ॥

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

ગુર્જર કાવ્યરસ વશિત અષ્ટાદશોધ્યાય.

-: રાગ નરસિંહની લાવણીનો તથા-સારંગ :-

શ્લોક.

અર્જુન ઉવાચ

સન્યાસસ્ય મહાબાહો
 જ્ઞાનમેષ્ટામિ વેદિતુમ્-
 ત્યાગસ્ય ચ દૃષીકેશ
 પ્રથકેશિ નિષ્પદન ॥૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ

કામ્યાનાં ક્રમણાંન્યાસં
 સન્યાસં કવયો વિદુઃ ।
 સર્વં કર્મ ફલ ત્યાગં
 પ્રાહુસ્ત્યાગં વિચક્ષણઃ ॥૨॥
 તાજ્યં દોષ વદત્યેકે
 કર્મ પ્રાપ્તમનીષિણઃ
 યજ્ઞ દાન તપઃ કર્મ
 ન તાજ્ય મિતિ ચાપરે ॥૩॥
 નિશ્ચયં શ્રુણુ મે તત્ર
 ત્યાગે ભરત સત્તમ ।

ભાષાન્તર.

અર્જુન ઉવાચ

હે રૂપિકેશ, કેશવ, મહાબાહો !
 ત્યાગ અને સંન્યાસનું તત્ત્વ;
 જુદું કરીને આપ જણાવો,
 કઈં શ્રવણ હું પૂર્ણાસકત. ૧

શ્રીભગવાન ઉવાચ

કાંઈ જન સકામ કર્મને,
 ત્યાગ અને સંન્યાસ કહે;
 કદે કર્મફલ ત્યાગ તે ત્યાગી,
 એમ હરિના ભકત લહે. ૨
 દોષિત સર્વે કર્મો બાળી,
 તજવા પ્રિયંતો કહે છે;
 યજ્ઞ દાન તપ આદિકાર્યો,
 ના તજવાં બીજા લહે છે. ૩
 હે ભરતોત્તમ! ત્યાગ વિષેનો,
 આશ નિશ્ચય તે સાંભળ;

ત્યાગોહિ પુરુષ વ્યાગ્ર
ત્રિવિધઃ સંમકીર્તિતઃ ॥૪॥

યજ્ઞ દાન તપઃ કર્મ
ન ત્યાજ્યં કાર્યં મેવતત્ ।
યજ્ઞોદાનં તપશ્ચૈવ
પાવનાનિ મનીષિણામ્ ॥૫॥

एतान्यपि तु कर्माणि
संगत्यत्तत्रा फलानि च
कर्तव्यानीति मे पार्थ
निश्चितं मतमुत्तमम् ॥६॥

नियतस्य तु सन्यासः
कर्मणो नोपपद्यते ।
मोहात्तस्य परित्याग-
स्तामसः परिकीर्तितः ॥७॥

दुःख मित्येव यत्કર્મ
કાયક્લેશભયાત્યજેત્ ।
સ કૃત્વા રાજસં ત્યાગં
નૈવ ત્યાગફલં લભેત્ ॥૮॥

કાર્યં મિત્યેવ યત્કર્મ
નિયતં ક્રિયતેઽર્જુન ।
સંગં નત્ત્વા ફલં ચૈવ
સ ત્યાગઃ સ્વત્વિકમતઃ ॥૯॥

અહોવિર ! એ ત્યાગ વિષયના,
કહેવાયા છે ત્રયવિધ વળ. ૪

યજ્ઞ દાન તપ એ કર્મોનો,
ત્યાગ કદી કરવો જ નહિ;
એ ત્રણ છે પાવન કરનારાં,
વિદ્વાનો તે કરે સહિ. ૫

સકામપણુને વિષયા સકિત,
તથા એ ત્રય કર્મો કરવાં;
એ મારો ઉત્તમ મત પારથ,
દૃઢ કરતો કારજ સરવાં ૬

વિહિત કર્મ કર્તવ્ય સદા છે,
તેનો ત્યાગ કદી ન કરાય;
છતાં મોહવશ થઈ તજે તો,
તામસ, ત્યાગી તે કહેવાય. ૭

દુઃખ દેહને થાય તે ભયથી,
વિહિત કર્મનો ત્યાગ કરે;
કર્મ તાણું ફળ ના મેળવતાં,
રાજસ, ત્યાગી થાય ખરે. ૮

શાસ્ત્રિય કર્મ તે યોગ્ય જાણીને,
ફલાસકિત ત્યાગી કરતા;
અહો પાર્થ ! એના ત્યાગીને,
ધિમંતો સાત્વિક ગણતા. ૯

ન દ્રેષ્ય કુશલં કર્મ
કુશલે નાનુષજ્જતે ।
ત્યાગી સત્ત્વ સમવિષ્ટો
મેઘાવી છિન્ન સંશયઃ ॥૧૦॥

નહિ દેહમૃતા શક્યં
ત્યક્તું કર્માણ્ય શેષતઃ ।
યસ્તુ કર્મ ફલત્યાગી
સ ત્યાગીત્યભિધીયતે ॥૧૧॥

અનિષ્ટ મિષ્ટં મિશ્રં ચ
ત્રિવિધં કર્મેણઃ ફલમ્ ।
ભવત્ય ત્યાગિનાં પ્રેત્ય
ન તુ સન્યાસિનાં ક્વચિત્ ॥૧૨॥

પંચતાનિ મહાબાહો
કારણાનિ નિબોધ મે ।
સાંખ્યે કૃતાન્તે પ્રોક્તાનિ
સિદ્ધયે સર્વકર્મણામ્ ॥૧૩॥

અધિષ્ઠાનં તથા કર્તા
કરણં ચ પ્રથગ્વિધમ્
વિવિધાશ્ચ પ્રથક્વેષ્ટા
દૈવં ચૈવાત્ર પંચમમ્ ॥૧૪॥

શરીર વાચ્સ્પનાન્નિર્યત્
કર્મ પ્રારભતે નરઃ ।

સુખદ કાર્યમાં હર્ષ નથીને,
હઃખરૂપ કર્મે દ્રેષ નથી;
બુધ્ધિમાનને સંશય ત્યાગી,
તે પણ 'સાત્વિક' કહું કથી. ૧૦

દેહધારીથી સર્વ કર્મનો,
ત્યાગ થવો તે શક્ય નથી;
કર્મફલ તજનારો તેથી,
ત્યાગી છે એમ કહું કથી. ૧૧

સારૂં ખોટું મિશ્ર કર્મ ફળ,
અત્યાગીને સુવે મળે;
કર્મફળ તજનારની સન્મુખ,
ફળ કદા નવ સામું વળે. ૧૨

સર્વ કર્મ સિદ્ધ્યર્થ મહાબાહો !
સાંખ્યે સાર કહ્યો છે જેહ;
તેમાં કારણ પાંચ કથ્યાં છે,
મારી પાસે સાંભળ તેહ. ૧૩

પ્રાણ, દેહ, હું કર્તા, ને વળી
વિવિધ ચેષ્ટાળી ઇન્દ્રિય જેહ;
પ્રેરક સૌનો દૈવ પાંચમો,
બાણી લેતું પારથ તેહ. ૧૪

મન વાણીને દેહ થકી,
સારૂં વા નખળું કાર્ય કરે;

ન્યાય્યં વા વિપરિતં વા
પંચૈ તે તસ્ય હેતવઃ ॥૧૬॥

તત્રૈવં સતિ કર્તાર-
માત્માનં કેવલં તુ યઃ ।
પશ્યત્ય કૃત બુદ્ધિત્વાન્
ન સ પશ્યતિ દુર્મતિઃ ॥૧૬॥

યસ્ય નાહંકૃતો ભાવો
બુદ્ધિર્યસ્ય ન લિપ્યતે
હત્વાપિ સ ઇમાંલોકાન્
ન હંતિ ન નિબધ્યતે ॥૧૭॥

જ્ઞાનં જ્ઞેયં પરિજ્ઞાતા
ત્રિવિધા કર્મ ચોદના ।
કરણં કર્મ કર્તેતિ
ત્રિવિધઃ કર્મસંગ્રહઃ ॥૧૮॥

જ્ઞાનં કર્મ ચ કર્તા ચ
ત્રિધૈવ ગુણ ભેદતઃ ।
પ્રોચ્યતે ગુણ સાંખ્યાને
યથાવચ્છૃણુ તાન્યપિ ॥૧૯॥

સર્વભૂતેષુ યે નૈકં
ભાવમવ્યયમીક્ષતે ।
અવિમક્તં વિમક્તેષુ
તજ્ઞાનંનિદ્ધિ સાત્વિકમ્ ॥૨૦

અહો પાર્થ, તેનાં કારણો,
૨૫૫૮ જાણીએ પાંચ ખરે. ૧૫

વસ્તુ પાંચ કારણુ રૂપે છતાં,
મુઠ, આત્માને ના જાણે;
કર્તા શુદ્ધાત્માને માની,
દુર્મતીને આગળ આણે. ૧૬

નથી વિચાર હું કર્તા જેને,
વળી જેનું મન નવ લેપાય;
એવો નર આલોક હણે પણુ.
હણાય કે ના તે બંધાય. ૧૭

જ્ઞાતા જ્ઞાનને જ્ઞેય એ ત્રણે,
કર્મ તણા પ્રેરક છે એહ;
ઇન્દ્રિય ઝર્ચના કર્તા એ ત્રણુ,
કર્મ તણા સંગ્રહ છે તેહ. ૧૮

શુણુના લેહે સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં,
જ્ઞાન કર્મ કર્તા લે છે;
તે પણુ સાંભળ મારી પાસે,
જે કંઈ વાત બરાબર તે. ૧૯

એક અવિનાશી સર્વ ભૂતમાં,
જે જન જેવે જ્ઞાન થકી;
પ્રથક પ્રાણીમાં પ્રથક ભાવ નહિ,
સાત્વિક ભાવી તેજ નકી. ૨૦

પ્રયત્નત્વેન તુ યજ્ઞાનં
નાના ભાવાન્પૃથગ્વિધાન્ ।
વેચિ સર્વેષુ ભૂતેષુ
તજ્ઞાનં વિદ્ધિ ॥૨૧॥

યત્તુકૃત્સ-લક્ષણ સ્મન્
કાર્યે સત્કર્મહૈતુકમ્
અત્ત્વાર્થ વદલપં ચ
ત તામસ મુદાહૃતમ્ ॥૨૨॥

નિયતં સંગ રહિત-
મરાગદ્વેષતઃ કૃતમ્ ।
અફલ પ્રેમ્ણુના કર્મ
યત્ત્સાત્વિક મુચ્યતે ॥૨૩॥

યત્તુ કામેષ્ણુના કર્મ
સાહંકારેણ વા પુનઃ ।
ક્રિયતે બહુલાયા સં
તદ્રાજસ મુદાહૃતમ્ ॥૨૪॥

અનુ બંધં ક્ષયં હિંસા
મન પેક્ષ્ય ચ ॥૨૫॥
મોહાદારમ્બ્યતે કર્મ
યત્ત તામસ મુચ્યતે ॥૨૬॥

યુક્ત સંગોઽનહં વાદી
ધૃત્ત્વાહ સમન્વિતઃ ।

જે જ્ઞાનથી સર્વ પ્રાણીમાં.
આત્મા જુદા રૂપ જણાય;
જુદા રૂપે આત્મા બાણે,
તે રાજસ જ્ઞાની વખણાય. ૨૧

એક કાર્યમાં માની સર્વસ્વ,
વધુ હેતુ આસક્ત ધણા;
તત્ત્વ શુન્યને અલપ માત્ર છે,
એ શુષ્ક તામસ જ્ઞાનતણા. ૨૨

ફલ ઇચ્છાવધુ વિહિત કર્મને,
રાગ દ્વેષ તણ જે કરતા;
અનાસક્તિથી કર્મો કર્તા,
તે સાત્વિકતા ને ધરતા. ૨૩

વિષયેચ્છુ, અહંકારી, હાથે,
બહુ શ્રમથી જે કર્મ કરાય;
હે પાર્થ ! તું સત્ય માનીલે,
તેને રાજસ કર્મ ગણાય. ૨૪

હિંસા, જય, નિજબળ નહિ જોતાં,
મોહથી કર્મોરંભ કરે;
તામસ કર્મ તેવણું કહિએ;
ભવિષ્ય વિચાર નથાય ખરે. ૨૫
અનાસક્ત, નિર્ભય, ઉત્સાહે,
ધૈર્ય, બળે જે કરતો કર્મ;

સિદ્ધ્ય સિદ્ધ્યોર્નિર્બિકારઃ
કર્તા સાત્વિક મુચ્યતે ॥૨૬॥

રાગી કર્મફલ પ્રેપ્સુ-
ર્લુંબો હિંસાત્મકોઽશુચિઃ ।
હર્ષ લોકાન્વિતઃ કર્તા
રાજસઃ પરિકીર્તિતઃ ॥૨૭॥

અયુક્તઃ પ્રાકૃતઃ સ્તબ્ધઃ
શઠો નૈષ્કૃતિકોઽલસઃ ।
વિજ્ઞાદી દીર્ઘસૂત્રી ચ
કર્તા તામસ ઉચ્યતે ॥૨૮॥

બુદ્ધેર્મેદં ધૃતેશ્ચૈવ
શુણતઃ સ્ત્રિવિધ શૃણુ ।
પ્રોચ્યામાન મનોવેષ
યક્ત્વેન ધનંજયઃ ॥૨૯॥

પ્રવૃત્તિં ચ નિવૃત્તિં ચ
કાર્યાકાર્યે ભયાભયે ।
બંધં મોક્ષં ચ યા વેત્તિ
બુદ્ધિઃ સા પાર્થ સાત્વિકી ॥૩૦॥

યયા ધર્મમધર્મં ચ
કાર્યં ચાકાર્યમેવ ચ ।
અયથાવત્પ્રજાનાતિ
બુદ્ધિઃ સા પાર્થ રાજસી ॥૩૧॥

સિદ્ધિ અસિદ્ધિમાં સમતા છે,
તે કહેવાયે સાત્વિક પર્મ. ૨૬

કર્મ ફલેપ્સુ, લેખી, ધાતકી,
અશુચિ, ને આસક્તિવાન;
હર્ષ શોકમાં સુખ દુઃખ માને,
રાજસ, કર્મ કર્તા તે ભણુ. ૨૭

અસ્થિર, અશિક્ષિત, શઠ, ધમંડી,
શોકી, ને આળસ, કરનાર;
વિચારવમળ પડી કાર્યને કલક,
તે જન છે તામસ, નિરધાર. ૨૮

શુશ્રુથી, મતિ, ધૈર્ય, ના લેહો,
ત્રિવિધ પ્રકાર ક્રીધા છે તેહ;
અશેષ પ્રથક કરી કહું પારથ,
હૃદય ધરીને સાંભળ એહ. ૨૯

શુ પ્રવૃત્તિ, નિવૃત્તિ, ભયામય,
યોગ્ય કર્મને અયોગ્ય શુ ?
બંધ મોક્ષ યથાવિધ ભણે;
તે બુદ્ધિ સાત્વિક કથું. ૩૦

ધર્મે અધર્મ આ કરવું ન કરવું,
જે બુદ્ધિથી નહિ ભણે;
એવા જન તેની હે અર્જુન !
બુદ્ધિ રાજસ, પરમાણુ. ૩૧

અધર્મ ધર્મ મિતિ યા
મન્યતે તમસા વૃતા ।
સર્વાર્થાન્વિ પરિતાંશ્ચ
બુદ્ધિઃસા પાર્થ તામસી ॥૩૨॥

ધૃત્યા યયા ધારયતે
મનઃ પ્રાણેન્દ્રિય ક્રિયાઃ
યોગે ના વ્યભિચારિણ્યા
ધૃતિ સા પાર્થ સાત્વિકી ॥૩૩॥

યવાતુ ધર્મ કામર્થાન્
ધૃત્યા ધારયતેઽર્જુન ।
પ્રસંગે ન ફલાકાંક્ષી
ધૃતિઃ સા પાર્થ રાજસી ॥૩૪॥

યયા સ્વપ્નં ભયં શોકં
વિષાદં મદમેવ ચ ।
ન વિમુંચતિ દુર્મેધા
ધૃતિઃ સા પાર્થ તામસી ॥૩૫॥

સુખં ત્વિદાનોં ત્રિવિધં
ઋણુ મે ભતર્ષભ ।
અભ્યાસાદ્રમતે યત્ર
દુઃસ્વાં તં ચ નિગચ્છતિ ॥૩૬॥

યત્તદગ્રેવિષમિવ
પરિણામેઽમૃતોપમમ્ ।

અજ્ઞાને ઠંકાયેલ બુદ્ધિ,
ગણે અધર્મ ને ધર્મ કરી;
સકલ અર્થ ઉલટા કરી બાણે,
તામસ બુદ્ધિ તેજ ખરી. ૩૨

જે ધારણા નિજ પ્રાણેન્દ્રિયથી,
અવ્યભિચારી યોગાનુકુળ;
તે ધીરજ હે પાર્થ માનવી,
સદૈવ સાત્વિકી સમૂળ. ૩૩

ધર્મ અર્થ ને કામ પ્રસંગે,
જે ફલ ઇચ્છામાં આસક્ત;
રાજસ ધારણુ તે છે નિશ્ચય,
બાણીલે મમ અર્જુન ભક્ત. ૩૪

દુર્બુદ્ધિ, ભય, શોક, ખેદ, મદ,
જે ધારણાથી તજે નહિ;
હે પાર્થ! તે ધૈર્ય તામસી,
બાણી લે જે આપ સહિ. ૩૫

ભરત શ્રેષ્ઠ સુણુ? સુખત્રયવિધિ છે,
ખરા અભ્યાસે જો તું માણ;
જરૂર તું સાચા અધ્યાસે,
સકલ દુઃખની કરશે હાણ. ૩૬

પ્રથમ વિષ સમું જે લાગે;
તે અંતે અમૃત થાયે;

તત્સુખં સાત્ત્વિકં પ્રોક્ત-
માત્મ બુદ્ધિ પ્રસાદજમ્ ॥૩૭॥

વિષયેન્દ્રિય સંયોગા-
દ્યત્તદગ્રેઽમૃતોપમમ્ ।
પરિણામે વિષમિવ
તત્સુખં રાજસં સ્મૃતમ્ ॥૩૮॥

યદગ્રે ચાનુબંધે ચ
સુખં મોહનમાત્મનઃ ।
નિદ્રાલસ્ય પ્રમાદાત્યં
તત્તામસ મુદાહૃતમ્ ॥૩૯॥

ન તદસ્તિ પૃથિવ્યાં વા
દિવિ દેવેષુ વા પુનઃ ।
સત્ત્વં પ્રકૃતિ જૈર્મુક્તમ્
યદેભિઃ સ્યાત્ ત્રિભિર્ગુણૈઃ ॥૪૦॥

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વિશાં
શુદ્રાણાં ચ પરં તપ ।
કમાણિ પ્રવિભક્તાનિ
સ્વભાવ પ્રભવૈર્ગુણૈઃ ॥૪૧॥

શમો દમસ્તયઃ શૌર્ચં
ક્ષાંતિ રાર્જવ મેવ ચ ।
જ્ઞાનં વિજ્ઞાનમાસ્તિક્યં
બ્રહ્મ કર્મ સ્વભાવજમ્ ॥૪૨॥

આત્મજ્ઞાનથી પ્રાપ્ત થયેલું,
સાત્ત્વિક સુખ તે કહેવાયે. ૩૭

પ્રથમ અમૃત સમુજે સુખ તે,
ઇન્દ્રિય સંયોગી વિષયતલું;
પરિણામે વિષ સરખું લાગે,
તેને રાજસ સુખ ગણું. ૩૮

જે સુખ આરંભેને અંતે,
મનને મોહિત કરી રહું;
પ્રમાદ, આળસ, નિંદથી પ્રકટયું,
તે સુખને તામસ કહું. ૩૯

જે જે પ્રકટ થયા પ્રકૃતિથી,
તે ત્રણ ગુણથી સુકત ન કાઢ્ય;
દેવલોક, આકાશકે પૃથ્વી,
કયાંથી જડે જ્યાં મૂળનવ હોય ૪૦

હે પરંતપ ! બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય,
વૈશ્ય, શુદ્રનાં જુજવાં કર્મ;
સૌ સૌના સ્વભાવ ગુણોના,
લિપ્ત લિપ્ત પડતા છે ધર્મ. ૪૧

મનનિગ્રહ, ઇન્દ્રિય દમન, તપ,
શુદ્ધ, ક્ષમા, ને સરલપણું;
જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, આસ્તિકતા, એસૈ,
બ્રાહ્મણ કર્મ, સ્વભાવ ગણું. ૪૨

શૌર્ય તેજો ગિદિત્યં
યુદ્ધે ચાપ્ય પલાયનમ્ ।
દાનમીશ્વર ભાવથ
ક્ષાત્રકર્મ સ્વભાવજઃ ॥૪૩॥

કૃષિ ગોરક્ષ !વાણિજ્યં
વૈશ્ય કર્મ સ્વભાવજઃ ।
પરિચર્યાત્મકં કર્મ
શૂદ્રસ્યાપિ સ્વભાવજઃ ॥૪૪॥

સ્વે સ્વે કર્મણ્ય ખિરતઃ
સંસિદ્ધિ લભતે નરઃ ।
સ્વકર્મ નિરતઃ સિદ્ધિ
યગ્નાદૈત્વતિ તચ્છૃણુ ॥૪૫॥

યતઃ પ્રવૃત્તિર્ભૂતાનાં
યેન સર્વમિદં તતમ્ ।
સ્વકર્મણા તમભ્યર્ચ્ય
સિદ્ધિ વિંદતિ માનવઃ ॥૪૬॥

શ્રેયાન્ સ્વધર્મો વિગણઃ
પરધર્માત્સ્વનુષ્ટિતાત્ ।
સ્વભાવ નિયતં કર્મ
કુર્વન્નામોતિ કિલ્વિષમ્ ॥૪૭॥

સહજં કર્મ કૌંતેય
સદોષ મપિ ન ત્યજેત્ ।

શૌર્ય, તેજ, ઔદાર્ય, નિયુક્ત, પૃતિ,
હાની પણ, ને ભગવદ્ ધર્મ;
સહજ સ્વભાવિકતાથી પ્રકટે,
ક્ષત્રિયોને એ સૌ કર્મ. ૪૩

ગોરક્ષા, વહેપાર, કૃષિપણ,
સહજ કર્મ એ વૈશ્યતાણું;
સેવા ધર્મ સ્વાભાવિક ઉતરે,
તેમાં બણે શૂદ્ર પણ. ૪૪

પોતપોતાના કર્મે પ્રવૃત્ત,
તે સૌને સિદ્ધિ મળતી;
કેમ કરી સુણ, સિદ્ધિ પામે,
સમજનિજ કર્મતણા બળથી. ૪૫

જેમાંથી સૌ જીવો જન્મ્યા,
જેણે આ સૌ વ્યાપી રહ્યું;
તે પ્રભુની સેવાના કર્મે,
સૌ સિદ્ધિને પામી ગયું. ૪૬

અન્ય ધર્મની રહેલઈ છોડો,
થોડા ગુણ પણ શ્રેષ્ઠ સ્વધર્મ;
કહા પાપ નવ લાગે તેને,
સ્વભાવ નિયત આચરતાં કર્મ. ૪૭

સ્વભાવ જનિત દોષિત કર્મ હો,
કુંતા સુત તે તજવું નહિ;

સર્વારંભા હિ દોષેણ
ધુમેનાગ્નિ પ્રેસાદુરઃ ॥૪૮॥

અસક્ત બુદ્ધિઃ સર્વત્ર
જિતાત્મા વિગતસ્પૃહઃ ।
નૈષ્કર્મ્ય સિદ્ધિં પરમાં
સંન્યાસેનાધિ ગચ્છતિ ॥૪૯॥

સિદ્ધિ પ્રાપ્તો યથા બ્રહ્મ
તથાપ્રોતિ નિબોધમે ।
સમાસે નૈવ કૌંતૈય
નિષ્ઠા જ્ઞાનસ્ય યાપરા ॥૫૦॥

બુદ્ધ્યા વિશુદ્ધ્યા યુક્તો
ધૃત્યાત્માનં નિયમ્ય ચ ।
શબ્દાદીન્વિષયાં સ્ત્યક્ત્વા
રાગ દ્વેષૌ વ્યુદસ્ય ચ ॥૫૧॥

વિવિક્ત સેવો લઘ્વાશી
યતવાક્રાય માનસઃ ।
ધ્યાન યોગ પરોનિત્યં
વૈરાગ્યં સમુ પ્રાશ્રિતઃ ॥૫૨॥

અહંકારં બલં દર્પ
કામં ક્રોધં પરિગ્રહમ્ ।
વિમુચ્ય નિર્મમઃ શાંતો
બ્રહ્મ ભૂયાય કલ્પતે ॥૫૩॥

અગ્નિ જ્યમ ધુમથી વિદલ્યો છે,
સદોષ તેમ સૌ કર્મ સહિ. ૪૮

અસંગ બુદ્ધિ આ સર્વેમાં,
નિસ્પૃહતા મન નિગ્રહી જેહ;
તજે કર્મ ફલ તે સન્યાસી,
નિસ્કામ સિદ્ધિ ને પામેતેહ. ૪૯

સકલ સિદ્ધિ ને પામે તદ્વત્,
બ્રહ્મપદ પણ પામે છે;
સાંભળ જ્ઞાન પરાકાષ્ઠાને,
તેથી સૌ દુઃખ વામે છે. ૫૦

અનાસક્ત જ્ઞાતા મોક્ષેચ્છું,
ધૈર્યે ઉર વશ કરી પછી.
શબ્દાદિ સૌ વિષય તજી દર્પ,
રાગદ્વેષ પણ તજે નહી. ૫૧

મિતાહારી, એકાન્ત નિવાસી,
મન, વાણી, કાયા, જીતનાર;
યોગ ધ્યાન પરાયણ થઈને,
ત્યાગ તણે આશ્રય કરનાર. ૫૨

હું મારું બળ દર્પ ક્રોધ મદ,
સૌ અંતહ તજી નિર્મલ થાય;
ત્યારે બ્રહ્મથી ઐક્ય ભાવ થઈ,
પ્રભુ ભજવાને યોગ્ય ગણાય. ૫૩

બ્રહ્મભૂતઃ પ્રસન્નાત્મા
 ન શોચતિ ન કાશ્ચતિ ।
 સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ
 મદ્ગત્તિ લભતે પરામ ॥૫૪॥

મક્તત્યા મમભિજાનાતિ
 યાનાન્ય આસ્મિ તત્ત્વતઃ ।
 તતો માં તત્ત્વતો જ્ઞાત્વા
 વિશેતે તદનંતરમ્ ॥૫૫॥

સર્વં જ્ઞાનંયમિ સદા
 વાગો મય પાશ્રયઃ ।
 મત્પસાદા દવાપ્નોતિ
 જ્ઞાન્નર્ત પદમન્યયમ્ ॥૫૬॥

ચેતસા સર્વં કર્મણી
 મયિ સન્યસ્ય મત્પરઃ ।
 હિયાગ મુપાશ્રિત્ય
 મચ્ચિત્તઃ સતતં ભવઃ ॥૫૭॥

મચ્ચિત્ત સર્વદુર્ગાણિ
 મત્પસાદાત્તરિણ્યસિ ।
 અથ ચેત્ત્વમહં કારાન
 ન શ્રોણ્યતિ વિનંદ્યસિ ॥૫૮॥

યદહંકાર માશ્રિત્ય
 ન યોત્સ્ય્યેતિ મન્યસે ।

આત્મા ધ્યાને પ્રસન્ન રહિને,
 તથ શોકેચ્છા પ્રહ્લતા થાય,
 સમ દૃષ્ટિ સૌ લોકે પામતાં,
 મારી ઉત્તમ ભક્તિ પમાય. ૫૪

ભક્તિ ભાવે, જેટલે હું જેવો;
 તેવો તત્ત્વથી તે બાણે;
 બાણી મુજને મુજમાં પેશી,
 મારા મુખને તે માણે. ૫૫

સર્વ કાર્ય હમેશાં કરતાં,
 જેને મુજ ચરણ બની રહે છે;
 મારી કૃપાથી હમેશ માટે,
 અવિનાશી પદ તે લહે છે. ૫૬

મનથી સૌ કર્મ મહાર્પણ કરીને,
 મુજ પરાયણ થઈ બા ખાસ;
 પુદ્ધિ યોગનો આશ્રય લઈ,
 મમ ચિન્તન કરથે મુજ દાસ. ૫૭

મારી કૃપાએ મમ ચિન્તનથી,
 સકલ વિધને તું તરશે;
 મેં કહ્યું ગર્વ કરી નહિ મુણ્યશે,
 તો તું નાશ થઈ ખરશે. ૫૮

ગર્વાશ્રય કરીને તું માને,
 હું નહિ યુદ્ધ કરું પોતે;

પથ્યૈષ વ્યવસાય સ્તે
કૃતિસ્ત્વાં નિયોક્ષતિ ॥૬૯॥

આવજેન કૌંતેય
નવધઃ સ્વેન કર્મણા ।
તું નેચ્છમિ યન્માહાત્
રિષ્યસ્ય વશોઽપિતત્ ॥૬૦॥

ધરઃ સર્વં ભૂતાનાં
દેશેઽર્જુન તિષ્ઠતિ ।
આમ યન્સર્વં ભૂતાનિ
આલ્ભાન્તિ માયયા ॥૬૧॥

મેવ શરણં ગચ્છ
ર્વં ભાવેન ભારત ।
અસાત્પરાં શાંતિં
પાત્રં પ્રાપ્યસિ જ્ઞાન્વતમ્ ॥૬૨॥

તે તે જ્ઞાન માહ્યાતં
શોદ્ધુશ્વતરં મયા ।
મૃશૈ તદશેષેણ
પ્રેચ્છસિ તથા કુરુ ॥૬૩॥

૧ં ગુહ્યતમં ભૂયઃ
શુ મે પરમં વચઃ ।
તેઽસિ મે દૃઢ મિતિ
તે વક્ષ્યામિ તે હિતમ્ ॥૬૪॥

તે નિશ્ચય મિથ્યા તુજ થાશે,
જઈશ યુદ્ધમા તું જો તે. ૫૬

સ્વભાવજનિત કર્મે આધેશો,
મોહથી કરવા ના ઇચ્છે;
જરૂર પ્રકૃતિને વશ થૈ તું,
હે કુન્તિસુત ! તું કરશે. ૬૦

સર્વ પ્રાણીના હૃદય પ્રદેશે,
હે અર્જુન ! રહે છે ઇશ્વર;
અમિત કરી સૌ ભૂત ન ચાવે,
નિજ માયાના ચરખા પર. ૬૧

હે ભારત ! તું સર્વ ભાવથી,
એવા પ્રભુને શરણે જા ?
એની કૃપ થી ઉત્તમ શાંતિ,
ને અક્ષય સ્થળ પામી જા. ૬૨

શુભ થકી પણ શુભ જ્ઞાન મેં,
ઉપર પ્રમાણે જો દીધું;
વિચાર કરી ઇચ્છામાં આવે,
તે કરજો માની શીધું. ૬૩

સર્વ શુભથી શુભ ફરીથી,
સાંભળ પરમ વચન મુજસાર;
તું મુજને અતિપ્રિય છું તેથી,
સ્પષ્ટ કહું તુજને હિતકાર. ૬૪

મન્યના ભવ મદ્ગતો
મઘાજી માં નમસ્કુરુ ।
મામેવૈષ્યસિ સત્યં તે
પ્રતિજાને પ્રિયોઽસિમે ॥૬૫॥

સર્વ ધર્માન્પરિત્યજ્ય
મામેર્ક શરણં વ્રજ !
અહંત્વાં સર્વ પાપેભ્યો
મોક્ષયિષ્યામિ માશુચઃ ॥૬૬॥

ઈદં તે ના તપસ્કાય
ના ભક્તાય કદાચન ।
ન ચાશુશ્રૂષવે વાચ્યં
ન ચ માં યોઽભ્ય સૂચતિ ॥૬૭॥

ય ઇદં પરમં ગુહ્યં
મદ્ગતેષ્વ મિધાસ્યતિ ।
ભક્તિં મયિ પરાં કૃત્વા
મામે વેષ્યત્ય સંશય ॥૬૮॥

ન ચ તસ્માન્મનુષ્યેષુ
કશ્ચિન્મે પ્રિયકૃત્તમઃ ।
મવિતા ન ચ મે તસ્મા-
દન્યઃ પ્રિયતરો ભૂવિ ॥૬૯॥

અધ્યેષ્યતે ચ ય ઇમં
ધર્મ્યં સંવાદ માવયોઃ ।

મન મુજમાં કરી ભક્ત થા મારો,
પુજન નમન મુજને કર તું;
મારો પ્રિય તું મનેજ પામીશ,
સત્ય પ્રતિજ્ઞાથી કહુ હું. ૬૫

હવે સર્વ ધર્મોને ત્યાગી,
મને એકને શરણે થા;
સર્વ પાપથી છોડીશ તુજને,
શોક જરા તું કરતો ના. ૬૬

અતિ ગુહ્ય આ જ્ઞાન કદાપિ,
અધર્મીં નિંદકને ના કહિશ;
મુજ સેવા તપહિણુ ઉદાસી,
આરત હિણુને જરા ન દઈશ. ૬૭

ગુપ્ત જ્ઞાન આ મુજ ભક્તને,
જો સમજાવી તું કહશે;
નિઃસંશય મુજ પરાભક્તિ કરી,
મુજ સન્મુખ સુખ તે લેશે. ૬૮

સકલ નરોમાં તેના કરતાં,
અધિક સેવા પ્રિય મને ન કોઈ;
વળી ભૂમંડળમાં તેનાથી,
બહુ પ્રિયમુજને કોનહિહોય. ૬૯

હું ને તું નો ધર્મ્યવાદ આ,
જે જન સદ્ભાવે ભણુશે;

જ્ઞાન યજ્ઞેન તેનાહ—
મિષ્ટઃસ્યામિતિ મે મતિઃ ॥૭૦॥

શ્રદ્ધાવાન ન મુયશ્ચ
ન ચ તસ્માન્મનુષ્યેષુ
કશ્ચિન્મ ॥૭૧॥

કશ્ચિદેતચ્છ્રુતં પાર્થ
ત્વયૈ કાગ્રેણ ચેતસા ।
કશ્ચિદ જ્ઞાન સંમોહઃ
પ્રણવૃત્તે ધનંજય ॥૭૨॥

— અર્જુનોવાચ —
નષ્ટો મોહઃ સ્મૃતિર્લબ્ધા
ત્વત્પ્રસાદાન્મયાચ્યુત ।
સ્થિતોઽસ્મિ ગતસંદેહઃ
કરિષ્યે વચનં તવ ॥૭૩॥

સંજય ઉવાચ
ઇત્યહં યાસુદેવસ્ય પાર્થસ્ય
ચ મહાત્મનઃ ।
સંવાદમિમમ શ્રૌષમદ્ધૃતં
રોમહર્ષણમ્ ॥૭૪॥

વ્યાસપ્રસાદાચ્છ્રુત્વાને
તદ્ગુહ્યમહં પરમ્ ।
યોગં યોગેશ્વરોત્કૃષ્ણા
ત્સાક્ષાત્કથયતઃ સ્વયમ્ ॥૭૫॥

માનું તુષ્ટ કર્યો જ્ઞાન યજ્ઞકરી,
તે પણ મારા પ્રિય થશે. ૭૦
દ્વેષ રહિત ને શ્રદ્ધાળુ થઈ,
ગીતા શાસ્ત્ર શ્રવણ કરશે;
તે સૌ પાપોથી છુટી જઈ,
પુણ્ય લોકમાં પરવળશે. ૭૧
હે પાર્થ ! હે એક ચિત્તથી,
સુણ્યો ઉપદેષ યથાર્થ સહિ;
અજ્ઞાન મોહ તુજ નાશ થયોકે,
તે તું સ્પષ્ટ ધનંજય કહિ ? ૭૨

અર્જુન વચન.
હે અચ્યુત ! તવ કૃપા પ્રસાદે,
જ્ઞાન મળ્યું ને મોહ ગયો;
હું દૃઢ છું તવ વચને વર્તીશ,
સંદેહ સર્વે દૂર થયો. ૭૩
સંન્ય કહે છે.

સંન્ય કહે છે હે ધૃતરાષ્ટ્ર !
અદ્ભૂત કૃષ્ણાર્જુન સંવાદ;
એવો રોમ હર્ષક મેં સુણીયો,
ઉભય તણે જે ઉત્કટ સ્વાદ. ૭૪
યોગેશ્વર શ્રીકૃષ્ણ જ પોતે,
પરમ ગુહ્ય રસ કહેતા જેહ;
વ્યાસ મુનિ ભગવાન કૃપાથી,
એક ચિતે સાંભળીયો તેહ. ૭૫

રાજન્સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય
સંવામિમમદ્ભુતમ્ ।
કેશવાર્જુનયોઃ પુણ્યં
દ્રષ્ટ્યામિ ચ મુહુર્મુહઃ ॥૭૬॥

તત્ત્વસંસ્મૃત્યસંસ્મૃત્ય
રૂપમત્યદ્ભુતં હરેઃ ।
વિસમ્યેભિ મહાનરાજન
દ્રષ્ટ્યામિ ચ પુનઃ પુનઃ ॥૭૭॥

યત્રયોગેશ્વરઃ કૃષ્ણો
યત્ર પાર્યો ધનુર્ધરઃ ।
તત્ર શ્રીવિજયો ભૂતિ
હ્રવાનીતિર્મતિર્મમ ॥૭૮॥

(કનૈયા કૃષ્ણ વિષ્ણુ કોઈ ?)
(ગઝલ)

અમારે એકથી લગની,
બીજેથી નાંખી છે ઘોઈ;
નથી દીલદાર મારેરે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષ્ણુ કોઈ ?
અમે એ સ્વામિના સત્રે,
વિંધી સર્વોગને પ્રાપ્ત;
અમારું ના હવે થાયે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષ્ણુ કોઈ ?

કૃષ્ણાર્જુન સંવાદ પુણ્યદા,
હે ધૃતરાષ્ટ્ર ! આ અદ્ભૂત;
વારંવાર સંભાળી હરખું,
ધ્યાન કરું એ રૂપ અનુપ. ૭૬

અતિ અદ્ભૂત રૂપ સ્મરે તવ,
વિસ્મય મોટો મુજને થાય;
રહિ રહિને આનંદ હું પામું,
સઉ ઇચ્છા પુનઃ થે જાય. ૭૭

જ્યાં યોગેશ્વર કૃષ્ણ બિરાજે,
ધનુર્ધારી જ્યાં અર્જુન છે;
ત્યાં ઐશ્વર્ય સંપત્તિને જય,
અચળ નીતી ત્યાં મુજ મત છે. ૭૮

સંવત એ ગણીસેં ત્યાશીનો,
અક્ષય તૃતીયાનો શુભયોગ;
વ્યાસ ભુજ્યો માતરનો વાશી,
ભક્તિરસનો પામ્યો ભોગ. ૭૯

અગાધ રસ અમૃત ઉદ્ધિમાં,
અધિકાર તેટલું સૌ પીતા;
વ્યાસ હવે શુરકૃપા પ્રસાદે,
સંપુરણ ભગવદ્ગીતા. ૮૦

ઇશ્વરપર એકતાન થઇને,
ભુલી બાળે સૌ નિજ બાન;

મનોહર વાંસળીવાળા,
બટાઉને જતાં રોકયો;
ઘવાણાં કોણુ રાખેરે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

ખરે રસ છેક છલકેછે,
મઝા જોખન તણી બાથે;
નથી કો' ઘુંટનાડું રે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

અમે મસ્તાન થઈ ફરીયે,
બધે બલવિરના બળથી;
નથી કો' ટોકનાડું રે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

નથી કો જ્ઞાનની પોથી,
અમારે બણવી જોવી;
પ્રેમ ભક્તિ બતાવે ના,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

મને તો પ્રેમ વિષુ ભક્તિ,
લસેછે હુખીને હુલી;
કરે ના કામ પાકુરે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

કરોડો કોસનું અંતર,
ચોગી સન્માસી સાધુને;

શ્રીપ્રભુ પણ પ્રભુતાને હુલી,
વ્યાસ ધરે નિજ જનનું ધ્યાન. ૮૧

શુદ્ધ પ્રેમનું સુખ સર્વોત્તમ,
અમર લોક પણ ના ભણે;
કૃષ્ણ કૃપા રસ દરિયે ડુબ્યાં,
તે ગોપીજન સુખ માણે. ૮૨

કૃષ્ણ કૃપા આગળ સૌ વૈભવ,
લોક ચતુર્દશના ફિકા;
ગોવિંદ સુત ગુરૂંકૃપા દ્રષ્ટિથી,
વ્યાસ કવિ રસમય ટીકા. ૮૩

પ્રેમને ના ચુખે બીજા,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

રમીશું ને જમીશું રે !
ઓઢશું ખેરશું પ્રેમી;
જપુ ના બપમાં બીજે,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

વ્યાસના સ્વામિની શોભા,
સમિપે વિધ્વને વાડે,
જડયું ના એ થકી સાડું,
કનૈયા કૃષ્ણ વિષુ કોઈ ?

શ્રીમદ્વિહસુતાયનમઃ

॥ શ્રીગોપીજનચહ્નમાયનમઃ ॥

॥ શ્રીગુરુચરણકમલેશ્ચોત્તમઃ ॥

શ્રીસામવેદીય છાન્દોગ્યોપનિષત્ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય પ્રથમઃ

સ્વંદઃ વ્યાસવિરચિત કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સંયૂતા.

પિતાવદે હરિભક્ત જામેતો, વિષ્ણુ તૃપ્ત સૌ થાય ખરે;
સર્વ ભૂતમાં એકજ આત્મા, નિજ ગુણ શોભા સકલ ભરે. ૧

(રાગ સારંગ તથા નરસર્ધ મહેતાની લાવણીનો)

ૐ શ્વેતકેતુર્હાડરુણેય આસ
તદ્દાદશવર્ષ પિતોવાચ શ્વેતકેતો વસ
બ્રહ્મચર્ય ન વૈ સૌમ્યાસ્મત્કુ-
લીનોડનનુચ્ય બ્રહ્મબન્ધુરિવ
ભવતીતિ ॥૧॥

સ હ દ્વાદશવર્ષ ઉપેત્ય ચતુર્વિં-
શતિવર્ષઃ સવાન્વેદઽધીત્ય
મહામના અનુચાનમાની સ્તબ્ધ
પ્રયાયતઃ હ પિતોવાચ શ્વેત-
કેતો યન્નુ સોમ્યેદં મહામના
અનુચાનમાની સ્તબ્ધોડસ્યુત
તમાદેશમ પ્રાક્ષ્યઃ ॥૨॥

આરુણિકહે સુણુ સ્વેતકેતુ તું,
ભણુજે દ્વિજ આચાર યથાર્થ;
વિદ્યાહિન થે હું કુળમાં કેા,
જન્મિ જનમ કર્યો નથી વ્યર્થ. ૧

સુણી વશ્યો પ્રહ્લચર્યાશ્રમમાં,
સ્વેતકેતુ દ્વાદશ વર્ષે;
ચોવીશ વર્ષે ચાર વેદ ભણી,
માની થે આઠ્યો હર્ષે.
અનમ્રને અભિમાન ભરેલો,
માને અર્થ ભેદી હું એક;
સૌ જ્ઞાતા કરતાં છે હું માં,
પંડિતેના પૂર્ણ વિવેક.
પિતાકહે છે સૌમ્ય? તું તુજને,
વિદ્વનમાં વર ભણે છે;
તો શું ત્હે ? તુજ ગુરૂદેવને,
ઉપદેષ મુછ્યો ? તે માણે છે ? ૨

યેનાશ્રુતઃશ્રુતં ભવત્યમતં મત-
મવિજ્ઞાતં વિજ્ઞાત મિતિકથં
નુ ભગવઃ સ આદેશો ભવ-
તીતિ ॥૩॥

જે ઉપદેશથી નહિ સુણ્યું તે,
સુણ્યા બરોબર સ્પષ્ટાએ;
નહિ તર્કેલું તર્કયું થઈને,
નિશ્ચયલું નહિં તે નિશ્ચાએ,

વેદતણે : હેં લેદ ન બણ્યો,
આત્મ તત્વથી રહ્યો અબણુ;
કૃતાર્થ કેમ કરી તું થાશે,
એ ચિન્તા ઠટે મુજ પ્રાણુ.

હે ભગવન્ન ! તે આપ જણાવો,
એક બણ્યે સૌ દેશ જણાય;
એક જ્ઞાનથી સર્વ જ્ઞાન થે,
જન્મદાનીને જઈ મણાય. ૩

યથા સોમ્યૈકેન્ મૃતપિણ્ડેન
સર્વં મૃન્મયં વિજ્ઞાતઃસ્યાદ્વા-
ચાડરમ્ભણં વિકારો નામ
ધેયં મૃત્તિકેત્યેવ સત્યમ્ ॥૪॥

કહે ઉદાલક. હે પ્રિય દર્શન !
માટી પિંડો જ્ઞાત થતાં;
મૃતિકા સત્ય રહે જ્ઞાતાને,
મૃતિકા કારજ નામ જતાં. ૪

યથા સોમ્યૈકેન્ લોહમણિના
સર્વં લોહમયં વિજ્ઞાતઃસ્યા-
દ્વાચાડરમ્ભણં વિકારોનામ
ધેયં લો મિત્યેવ સત્યમ્ ॥૫॥

હે પ્રિય ! હેમપિંડ બણેથી,
હિમ ઘાટ સૌ પરખાયે;
ઘાટ ગાળતાં ઘાટ નામ જૈ,
સત્ય સુવર્ણ લેખાયે. ૫

યથા સોમ્યૈકેન્ નરવનિકુન્ત-
નેન સર્વં કાષ્ઠર્ણયસં વિજ્ઞાતઃ

હે મુત ! લોહ શસ્ત્રે નખછેલા,
શસ્ત્ર લોહ કારજ લખાય;

સ્યાદ્વાચાઽઽરમ્ભર્ણં વિકારો
નામધેયં કૃષ્ણાય સમિત્યેવ
સત્યમેવ ચ સોમ્ય સ આદેશો
ભવતીતિ ॥૬॥

ન વૈ નુર્ન ભગવન્તસ્ત હદત
વોદ્યૈધ્યે તદવોદ્યૈન્ત્યં
મે નાવક્ષન્નિતિ ભગવા ચ સ્ત્વે
વ મે તદ્વીત્વિતિ યથાસો-
મ્યેતિ હોવાચ ॥૭॥

इति श्रीसामवेदीय छान्दोग्योपनिषत् अष्टम प्रपाठकस्य प्रथमः
खंडः व्यास विरचित काव्य रसिकावली टीका सम्पूर्णम्

॥ श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

શ્રીસામવેદીય છાન્દોગ્યોપનિષદ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય દ્વિતીયઃ
સ્વંદઃ વ્યાસવિરચિત કાવ્યરસિકાવલી ટીકાસહિતાઃ

સદેવ સોમ્યેદમગ્ર આસીદકે-
મેવાદિતીયમ્ । તદ્દૈક આહુર
સદ્દેવ મગ્ર આસીદેક મેવા-
દિતીયં તસ્માદ્ સતઃ સજ્જાતૈતિ
કુતસ્તુલ્લ સોમ્યેવ ચ સ્યા-
દિતિ હોવાચ કય સતઃ
સજ્જાતૈતિ સદ્દેવ સોમ્યેદ-
મગ્ર આસીદકેમવાદિતીયમ્ ॥૨

શસ્ત્ર નષ્ટ થૈ ભતાં તત્ક્ષણ,
સ્પષ્ટ સત્ય તે લોહ ગવાય.
હે સૌમ્ય ! ઉપદેષ રીત આ,
તુજ ગુરૂ નિશ્ચય ના બાણે;
બાણ હોત તો મનેજ કહેતા,
એમ આરૂણિ મુખ આણે. ૬
હે ભગવન્ ! આપજ વસ્તુ કહે,
મુત મુખથી બોલ્યો વાણી;
પિતા વડે મુત તેમ થવાદો,
અતિ ઉત્સાહ ઉરે આણી ૭.

હે પ્રિય દર્શન ! આ જગ પૂર્વે,
એક કહે છે સત્ય હતું;
કાંઈ વડે છે શુન્ય હતું તે,
વિદ્યમાન આ વિશ્વ થયું. ૬
અસત્ થકી સત્ વસ્તુ ન હોયે,
હે મુત ! નિશ્ચય વાત પ્રમાણ;
પૂર્વે સત્ને દેખીતું સત્,
સત્ય બ્રહ્મ કારજ સત્ બાણ. ૭.

તદૈક્ષત વાસ્યાં પ્રજાયેમ્યે
તત્તેજોઽસૃજત તસ્માદ્વત્ર્યક
શોચતિ સ્વેદતે વા રુષસ્ત-
જસ એવ તદધ્યાપો જાયન્તે ॥૩

તાઆપ એક્ષન્ત વદ્વ્યઃ સ્યામ
પ્રજાયેમહીતી તા અન્નમસૃજન્ત
તસ્માન્ન ક ચ વર્ષતિ તદેવ
ભૂયિષ્મન્નં ભવત્યદ્વય એવ
તદધ્યન્નાયં જાયતે ॥૪॥

હું બહુરૂપ ધરું ત્યમ ઇન્દ્રિય,
આકાશ વાયુ તેજ રચ્યું;
તેજ થકી જલ એ વિધ જન્મ્યું
શ્રમિત જન પ્રસ્વેદ સમું. ૩

સત્યાંશી જલથી આ પૃથ્વિ,
અને અન્ન તે ઉદય થયું;
જ્યાં વૃષ્ટિ છે ત્યાં અધિક અન્ન,
લક્ષણ કરવા યોગ્ય કહ્યું. ૪

इति श्रीछांदोग्योपनिषत्सु बृहस्पतिविरचिते
व्यास विरचित काव्य रसिकावली टीका सम्पूर्णम्

॥ श्रीगोपीजनवल्लभायनमः ॥

શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યોપનિષદ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય તૃતીયઃ

સ્વંહઃ વ્યાસવિરચિત કાવ્ય સિકાવલી ટીકાસાતાઃ

(કૌયું અચેતન કાર્ય પ્રદાનું, એવ આવેશી હવે કવાય;

કાવ્ય રસિકાવલી ટીકાથી, સર્વે વાતો સ્પષ્ટ જણાય.)

તેષાં સ્વલ્પેષાં ભૂતાનાં ત્રીણ્યેવ એવાવેશી ભૂતાનાં ત્રણ ખીજ,

વાંજાનિ ભવન્ત્યાજ્ઞજ

જરાયુજ અંડજ ને ઉદ્ભિજ;

જીવજાઞ્જિમિતિ ॥૧॥

પક્ષી પેટ ગતિ કર અંડજ;

વૃક્ષ ઉદ્ભિજ, જરાયુજ જન. ૧

સેયં દેવતૈક્ષતં હંતામેમા-

સ્તિતો દેવતા અનેન જીવે-

તે દેવે સંકલ્પ કર્યો હું,

આ ત્રય દેવોની મધ્યે;

નાઽઽત્મનાઽનુપવિશ્ય નામ
રુપે વ્યાક્ર વાણીતે ॥૨॥

તાસાં ત્રિવૃતં ત્રિવૃતમે કૈકાં
કરવાણીતિ સેયં દેવતેમા-
સ્તિસ્ત્રો દેવતા અનેનૈવ જીવે-
નાઽઽત્મનાઽનુપવિશ્ય નામ
રુપે વ્યાકરોત્ ॥૩॥

તાસાં ત્રિવૃતંત્રિવૃતમેકૈકામ-
કરોઘથા તુ સ્વલુ સોમ્યેમા-
સ્તિસ્ત્રો દેવતાસ્ત્રિવૃત્રિવૃદેકૈકા
ભવતિ તન્મે વિજાનીહીતિ ॥૪

ઈતિ શ્રોસામવેદીય છાન્દોગ્યોપનિષત્ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય
તૃતીયઃસ્વંડઃ વ્યાસ વિરચિત કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સમ્પૂર્ણમ્

શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યપનિષત્અષ્ટમપ્રપાઠકસ્ય

ચતુર્થસ્વંડઃપ્રારમ્ભ્યતે.

ચતુર્થ ખંડ પ્રારંભ.

યદગ્ને રોહિતઃ સ્વરૂપં તેજસ્ત-
દ્રૂપં યચ્છુલ્લં તદપાં યત્કુષ્ણં
તદન્નસ્યાપાગાદગ્નેરગ્નિત્વં
વાચાઽઽરમ્ભણં વિકારો
નામધેયં ત્રીણી રૂપાણીત્યેવ
સત્યમ્ ॥૧॥

આપ બળે જીવ સાથે પેશી,
રૂપ નામ કહું સ્વપ્ન. ૨

ત્રેવડા ત્રેવડી ત્રણે કહું કહિ,
ત્રણેમાં જીવ સાથે પેશી;
રૂપ નામ વિસ્તાર કરીને,
સફળ કરી છે નિજ ઇચ્છા. ૩

તે દેવો ત્રિવૃતના ત્રિવૃત્,
ત્રેવડીયા કેવી રીતે;
ઉઠાહરણ આપી સમબળું,
હે સુત ? હું પૂરણ પ્રીતે. ૪

અગ્નિમાં ત્રયરૂપ જે દીસે,
રકત, સ્વેત, ને શામ સદાય,
તે રૂપો જલ તેજ પૃથ્વીનાં,
ત્રણે મળી અગ્નિ કહેવાય;
તો હવે ગયું અગ્નિત્વ અગ્નિનું,
રહ્યું માત્ર વાણીમાં નામ,
અગ્નિ વસ્તુ ત્રણથી નથી જુદી,
ત્રણે રૂપ છે સત્ય પ્રમાણ. ૧

યદ્દાદેત્યસ્ય રોહિતઃ રૂપં
સ્તોજસ્તદ્રૂપં યચ્છુક્લં તદપાં
યત્કૃષ્ણં તદન્નસ્યાપાગાદા-
દિત્યા દાદિત્યત્વં વાચારમ્ભણં
વિકારોનામધેયં । ત્રીણિ
રૂપાણોત્યેવ સત્યમ્ ॥૨॥

યચ્ચન્દ્રમસો રોહિતઃ રૂપં તેજ-
સ્તદ્રૂપં યચ્છુક્લં તદપાં યત્કૃષ્ણં
તદન્નસ્યાપાગાદાદિત્યા દા-
દિત્યત્વં વાચારમ્ભણં વિકા-
નામધેયં ત્રીણિરૂપાણીત્યેવં
સત્યમ્ ॥૩॥

યદ્વિદ્યુતો રોહિતઃ રૂપં તેજ-
સ્તદ્રૂપં યચ્છુક્લં તદપાં યત્કૃ-
ષ્ણં તદન્નસ્યાપાગાદ્વિદ્યુતો
વિદ્યુત્ત્વં વાચાઽમ્ભણં વિકા-
રોનામધેયં ત્રીણિરૂપાણી
ત્યેવ સત્યમ્ ॥૪॥

અરૂણ, શ્વેતને કૃષ્ણરૂપ રવિ,
દીપ્તે છે પણ ત્રણ છે સત્ય;
રવિ ત્રણેથી ભિન્ન નથી તો,
રવિત્વ ગયું રહ્યું નામજ ફક્ત. ૨

ચંદ્ર વિષે અરૂણાઈ તેજની,
જલ શ્વેતઈ ને ભૂવ કાળાશ;
ગયું ચંદ્રથી ચંદ્ર પણ તેથી,
માત્ર રૂપ ત્રણ સત્ય પ્રકાશ. ૩

વિદ્યુતમાં રૂપ રકત શ્વેતસિત,
તેજ જલ ને ભૂવનાં સત્ય;
વિદ્યુતે વિદ્યુ પણ ના રહ્યું,
ત્રણેરૂપ મળી બની તે ગત્ય. ૪

સત્ય બ્રહ્મની સ્વેચ્છાનું આ સૌ કાર્ય હોવાથી સત્ય
છે, અને તે એકજ અદ્વિતીય છે. આ સૌ ભૂતો, ને ભૌતિક
પદાર્થો, સત્ય વસ્તુમાંથી પ્રકટ થયેલ છે. એ પ્રમાણે સત્ય
વસ્તુનું ફક્ત જ્ઞાન થયે, સર્વ વસ્તુ વિજ્ઞાત થાય છે. તેમ
અમારા પૂર્વજો કહેતા.)

एतद् स्म वै तद्विद्वाꣳ स
आहुः पूर्वे महाशाला महा-
ओत्रिया न नोऽद्य कश्चना-
श्रुतममतम विज्ञातमुदाहरि-
ष्यतीति हेभ्यो विदाश्चक्रुः॥५॥

પૂર્વે કહ્યું ત્યમ નિશ્ચય કહેતા,
મહા શ્રીમંત ઓત્રિય પૂર્વજ;
નહિ તકરું નહિ સુણું ના નિશ્ચું,
સત્ય જ્ઞાનથી કહે સર્વજ્ઞ. ૫

यदुरोहित मिवाभूदिति तेज-
सस्तद्रूपमिति तद्विद्वाश्चक्रुर्यदु-
शुक्लमिवामृदित्यपाꣳ रूपमिति
तद्विद्वाश्ચક્રુર्यदु कृष्णामिवा भू-
दित्यपꣳ रूपमितिति तद्विदा
श्चक्रुः ॥६॥

રકત રૂપ તે તેજ તણું ને,
શ્વેત રૂપ જલનું બાણે;
કૃષ્ણરૂપ અન્નનું બાણીને,
પૂર્વબે સતને બાણે. ૬

यद्विज्ञात मिवाभूदित्ये ता
सामवेदेवतानाꣳ स्मारयन्त
तद्विदाश्चक्रुर्यथा तु खलु सोम्ये
मास्तिस्त्रो देवताः पुरुषं प्राप्य
त्रिवृत्रिवृ कैका भवति तन्मे
विजानोतीति ॥७॥

જે કંઈ પ્રતિત થાય છે તેમાં,
તેજ જલ પૃથ્વી ત્રણે સમાય;
બાણ હુંથી નરદેહ પામી ત્રય,
ત્રિવૃત્ ત્રિવૃત્ તે એકેક થાય. ૭

इति श्रीश्यामवेदीयछांदोग्योपनिषत्समष्टमप्रपाठकस्य चतुर्थः
खंडः काव्य रसिकावली टीका समेताः सम्पूर्णम्

શ્રીશામવેદી ~~અભિજિત~~ અષ્ટમપાઠકસ્યપશ્ચમઃસ્વંદઃ
પ્રારભ્યતે.

- અન્નવિભાગ ત્રિવૃત્ -

અન્ન મશિતં ત્રેધા વિધીયતે
તસ્ય યઃ સ્થાવિષ્ઠો ધાતુસ્ત-
ત્પુરીષં ભવતિ યો મધ્યમસ્ત-
ન્મા૫ સં યોઽણિષ્ઠસ્તન્મયઃ ॥૧

ભક્ષેલા અન્નના ત્રણ ભાગો,
સ્થુલ, વિષ્ઠાને મધ્યમ, માંસ;
સુક્ષ્મ૦ંશ તેને મન બણો,
કે મન પુષ્ટિ કરતા ખાશ. ૧

જલ વિભાગ ત્રણ

આપઃ પીતા સ્ત્રેધા વિધીયન્તે
તાસાં યઃ સ્થાવિષ્ઠો ધાતુસ્ત-
ન્મૂત્રં ભવતિ યો મધ્યમઃ સ્ત-
છોદિતં યોઽણિષ્ઠઃ સપ્રાણઃ ॥૨

પીધેલા જળના ત્રણ ભાગો,
અતિ સ્થુલ ને મુત્ર લહે;
મધ્યમ૦ંશ તે લોહિ બણી દ્યો,
સુક્ષ્મ૦ંશ તે પ્રાણ કહે. ૨

- તેજના ત્રણ ભાગ -

તજોઽસિતં ત્રેધા વિધીયતે
તસ્ય યઃ સ્થાવિષ્ઠો ધાતુસ્ત-
દસ્થિં ભવતિ યોમધ્યમઃ સ
મજ્જા યોઽણિષ્ઠઃ સા વાક્ ॥૩

ધી તેલાહિ 'તેજ' ભક્ષ્યાનો,
સ્થુલ ભાગ અસ્થિ થાયે;
મધ્ય ભાગને મજ્જા બણો,
સુક્ષ્મ તે વાણી કહેવાયે. ૩

અન્નમર્યદિ સોમ્ય મન આપો-
મયઃ પ્રાણ તૈજોમયી વાગિ-
તિ ભૂય એવ મા ભગવાન્વિ-
પ્રાપ્યાત્વતિ તથા સોઽગ્નેતિ
હોવાચ ॥૪॥

હેમુત ! મન તે અન્નમય છે,
જલમય પ્રાણ, તેજોમય વાક;
હે ભગવન ! વળી ઉપદેષી,
કરો કૃતારથ મુજને આપ. ૪

ઈતિ શ્રીછાંદોગ્યોપનિષત્ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય પશ્ચમઃસ્વંદઃ કાવ્ય
રસિકાવલી ટીકા સમેત સમ્પૂર્ણમ્

શ્રી સામવેદીયછાન્દોગ્યપનિષત્ અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય

ષષ્ઠઃ સ્વંઙઃ પ્રારભ્યતે.

દગ્ધઃ સોમ્ય મથ્ય માનસ્ય
યોઽણિમા સઙ્ઘર્વઃ સમુદી-
ષતિ તત્સર્પિર્ભવતિ ॥૧॥

एवमेव खलु सोम्यान्नस्या-
स्यमानस्य योऽणिमा स
ङ्घर्षः समुदीषति तन्मनो
भवति ॥२॥

अपां सोम्य पीयमानानां
योऽणिमा स ङ्घर्षः समु-
दषिति स प्राणो भवति ॥३॥

तेजसः सोम्याश्रय मानस्य
योऽणिमा स ङ्घर्षः समु-
षति सा वाग्भवति ॥४॥

अन्नमयश्चિહિ સોમ્ય મન
આપોમયઃ પ્રાણસ્તેજોમયી
વાગિતિ ભૂય એવ મા ભગવાન્
વિજ્ઞાપયત્વિતિ તથા સોમ્યેતિ
હોવાચ ॥૫॥

હે સૌમ્ય ! મથેલા કહિ'નો,
સુક્ષ્મ ભાગ ઉપર ફરતો;
તે નવનીત નાભે કહેવાતો,
એ તેજસ્વિ ધી કરતો. ૧

એમજ હે સુત ! આધ્ય અન્નનો,
સુક્ષ્મ ભાગ ઉચે ચઢીને;
તેનું મન, થઈ જાએ ધ્રુતવત,
રહે તે 'મન' અવયવ મળીને; ૨

સુક્ષ્મ અંશ પીધેલા જળનો,
એકત્ર થઈ ઉર્ધ્વ જાયે;
હે સૌમ્ય ! તે ઉર્ધ્વ ગયેલો,
અંશ તે 'પ્રાણ'જ થાયે. ૩

ભુક્ત તેજનો આરિક ભાગતે,
ચડી ઉચે લેજો થાયે;
'વાણી' રૂપક ભુક્ત તેજનું,
હે સુત ! જાણો બધાયે. ૪

હે પુત્ર ! અન્નનું કારણ 'મન'
જલનું કારણ પ્રાણ કહેા;
વાણી તેજમાં ડુબે તેથી,
તેજનું કારણ વાણી લહેા. ૫

इति श्रीछांदोग्योपनिषत् अष्टम प्रपाठकस्य षष्ठःस्वंङः व्यास
विरचित बाण्य रसिकावली टीका संयुताः समाप्तम्

શ્રીસામવેદાચ્છાન્દોત્તમપાદે.૫. અષ્ટમપાઠકસ્યસા નર્તકઃ

(મન અન્નતું કાર્ય છે તેની સમજ !)

પાઠ ૧૮૮: સોમ્ય યુરુષઃ પંચદશાહાનિ માઽશ્વીઃ કામ્યમઃ
પિવાઽઽપોમયઃ પ્રાણો ન પિવતો નિચ્છેત્યત્ત્વમિતિ ॥૧॥

બહેલા અન્નના સુક્ષ્મ ભાગથી, આશ્ર વધે મનની શક્તિ;
શક્તિ સોળ વિભાજે બહેલું નરની સોળે કળા થતી.
હે પ્રિય ! સોળે કળા તું છે નર, પ્રત્યક્ષ જોવા જો શકાયે;
લોજન પક્ષના કરીશ ? પશુ તું, જલ પીજે છવ નહિ બચે. ૧

સ હ પચ્ચદશાહાનિ નાઽઽશ્વાય હૈ ન મુપસસાદ્ કિં ગ્રવી
ઇત્યુચઃ સોમ્ય યજૂઃ પિ સામાનાંતિ સ હોવાચ ન વૈ મા
પ્રતિશ્ચાન્તિ મો ઇતિ ॥૨॥

મનની અન્ન મયતા અનુભવવા, પક્ષ અન્ન છોડી આવ્યો;
કહે પિતા શું કહું ? ત્યાં પ્રશ્ન્યો, ત્રયવેદ કહે ? ત્યાં ના કાઠ્યો. ૨

તં હોવાચ યથા સોમ્ય મહતોઽભ્યાહિત સ્યૈકોઽદ્વારઃ
પ્રજાત્તાત્ર પારિશિઃ સ્યાત્તેન તતોઽપિ ન વહુ દહેદવઃ
સોમ્યત ષોડશાનાં કલાનામેકા કલાઽતિશિષ્ટા સ્યાત્તયૈ
તર્હિ વેદાભાનુભવસ્ય જ્ઞાનાથ મે વિજ્ઞાસ્ય સીતિ ॥૩॥

પિતા કહે સુષુ પ્રખર અગ્નિનો, અણુ કણ જ્યમ ના બહુ દહે;
કળા ઘટયાથી વેદ બુદ્ધ્યો તું, લોજન કર પછી મને કહે. ૩

સ હાઽઽસાય હૈ ન મુપસસાદ્ તઃ હ યત્કિંચ પ્રપચ્છ સર્વઃ
હ પ્રતિપેદે ॥૪॥

લોજન સ્વેતકેતુ કરી પોતે, પિતા સમિપે જ્યા આવ્યો;
પુછી ઋચા જનક જે જે તે, કહી પિતાને મન લાવ્યો. ૪

તત્ હોવાચ યથા સોમ્ય મહતોઽભ્યાહિ ~~સોમ્ય~~ જ્ઞારં
સ્વદ્યોતમાર્ત્ર પરિશિષ્ટં તં તૃણે રુપસમાધાય પ્રાજ્વલયૈત્તેન
તતોઽપિબદ્ધુ દહેત્ ॥૫॥

મહાગિનો અંગારો જે અણુ, હે સુત ? પ્રજ્વળે તૃણ થકી;
પૂર્વ થકી પણ અતિ ઠંડે છે, દૃષ્ટાન્તે તું બણ નકી. ૫
एवं सोम्य ते षाडानां जलान्तानेका कलाऽतिशिष्टाऽ-
भूत्साऽग्नेनोपसमास्तेजोमयी वागिति तदास्य विजज्ञाविति
विज्ञाविति ॥६॥

તેમજ સોળ કળામાં જે ઘટ, અન્નથી તહે ઉતેલુ છેક;
તેથી પૂર્ણતા પામી પ્રજ્વલી, સ્પુર્યો વેદનો સર્વ વિવેક;
'મન' અજ્ઞ મયતા, 'પ્રાણ' આપમય, સમજ્યો તેજો મય 'વાણી';
પિતા કહી જેજે અજ્ઞ મયતા, સ્વેતકેતુ તે સૌ બાણી. ૬
इति श्रीसामवेदीयछांदोग्योपनिषद् अष्टमप्रपाठकस्यसप्तमः खंडः
व्यास विरचित काव्य रसिकावली टीका संयुताः सप्तमः

શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યોપનિષદ અષ્ટમપ્રપાઠકસ્યઅષ્ટમઃસ્તંઠઃ

(ઘાઠ નિદ્રામાં જીવને સત્ પ્રાપ્તિ)

उल्लङ्का हाऽऽरुणिः श्वेतकेतुं पुत्रमुवाच स्वप्नानां मे सोम्य
विजानोति यत्रैतत् रूपः स्वपिति नाम सता सोम्य तदा
सम्पत् । भवति स्वमपितो भवति तस्मा न स्वपितं त्या
चक्षते स्वः क्षपीतो भवति ॥१॥

સ્વપ્નવૃત્તાન્ત નિજ સુતને કહેતા, ઉલ્લંક, અરુણી, પોતે,
નિદ્રા પુરૂષ કરે છે ત્યારે, પ્રજ્વભાવ પામે જે તે;

અવપાણુ તણ સદૃશ પામે, તેથી સુતેલો લોક કહે,
કારણ તે નિદ્રાના સમયે, નિજને પામેલોજ રહે. ૧

સ યથા શકુનિઃ સૂત્રેણ પ્રવક્તો દિશં દિશં પતિત્વાઽન્ય-
ત્રાઽઽયતનમલબ્ધ્વા વન્નપ્રલોપશ્રયત એવમેવ સ્વલુ સોમ્ય
તન્મનો દિશં દિશં પાતેત્વ ઽન્યત્રાઽઽયતનમલબ્ધ્વા પ્રાણ-
મેવોપશ્રયતે પ્રાણવન્નપ્રલોપશ્રયત્ત્વમિત્યેવ સોમ્ય મન ઈતિ ॥૨॥

પક્ષી ધાતક સૂત્રે બંધાઈ, જેમ પ્રતિ દિશ ઉડતું તે,
અન્યાશ્રય પામે નહિ કદીયે, સૂત્રાશ્રય કરી રહેતું એ;
તેમજ સર્વ દિશાનુંભવ કરી, મન, પ્રાણાશ્રય કરતું છેક,
ના વિશ્રામ મળે મનને કંઈ, તવ પ્રાણાશ્રય કરતું એક. ૨

જ નાપાપાસે મે સોમ્ય વિજાનિહિતિ યત્રેત્ત ર્વાઽશ્વિશ્વિ-
ષતિ નામાઽઽપ એવ દદશિતં નયન્તે તદ્વથા ગોનાયોઽ
અનાયઃ પુરુષનાય ઈત્યેયં તદપ આચક્ષતેઽશ્વનાયેતિ તત્રજ્ઞ
મુત્પતિત્ત્વ સોમ્ય વિજાનિહિ નેદમમૂલં ભાવિષ્યતિ ॥૩॥

(અજ્ઞાતિ કાર્ય જગત્ ને, તેનું મૂળ સત છે. તે બધુવાનો કોયડો.)

સુજ પાસેથી બુખ તરસને, સૌમ્ય બધુ સારી રીતે,
તે પછી તહારા અંતરમાં, ધરજે તું પૂરણ પ્રીતે;
જન અ્યારે ખાવાને ઇચ્છે, બુખ નામ વાળો તે થાય,
સદયા અન્નનો કંઈ ભાગ, પીધેલું પાણી ખેંચી બધું
ગાયહાંકી ગોનાય ભય ત્યમ, જલને પણ અશનાય કરી
અશન કરેલું અન્ન ખેંચવા, બાણો ત્યાં અશનાય
શરીર રસાદિથી ઉપન્યું તે, કાર્ય બાણવા જો
સતૂનું કાર્ય તે છે સત્ સર્વે, કારણ રહિત ન

તસ્ય ક મૂલઃ સ્યાદન્યગ્રાહાદેવમેવ સ્વલ્લ સોમ્યાગ્નેન
 ડેનાપા : લમાન્વિચ્છાદ્ગ્નિઃસોમ્ય શુક્તેન તેજો મૂલમન્વિચ્છ
 તેજસા સૌમ્ય શુક્તેન સન્મૂલાન્વિચ્છાદ્ગ્નિઃસન્મૂલાઃ સાન્મેમાઃ
 સર્વાઃ પ્રજાઃ સદાયતનાઃ સત્પ્રતિષ્ઠાઃ ॥૪॥

(શરીરનું મૂળ શું હશે ?)

અગ્નિ દેહનું મૂળ બાણી છે, નર ખાચે તે વિર્ય બને,
 શ્રોણિત, નારી જમી તે થાચે, (રજ-વિર્ય, સંયોગી દેહ બને.)
 અગ્નિ શુંમથી આપ મૂળ બાણી, સૌમ્ય કરી છે પૂરણ સ્થાન. ૪
 અથ યજ્ઞતત્પુરુષઃ પિયાસતિનામ તેજ એવ તત્પીતં નયતૈ
 તદ્યથા ગોનાયોઽશ્વનાય પુરુષનાય इत्येवं तत्तेज आचष्ट
 ડે ન્યોતે તત્રૈતદેવ શુક્તે ત્વાતતઃ સોમ્ય વિજાનિ નેદમ-
 મૂલં માવિચ્છતીતિ ॥૫॥

(જલનું મૂળ.)

જન પિપાસિત થાય જહા તપ, તેજ પીધા જલને લઈ બાય,
 એ ઉદન્ય જલ મૂળ કહેવાયે, સૌમ્ય બાણુ તે અમૂળ ન થાય. ૫
 તસ્યક મૂલઃ સ્યાદન્યગ્રાદ્વયોઽગ્નિઃ સોમ્ય શુક્તેન તેજોમૂલ-
 મન્વિચ્છ તેજસા સોમ્ય શુક્તેન સન્મૂલાન્વિચ્છ સન્મૂલા
 સોમ્યેમાઃ સર્વાઃ પ્રજાઃ સદાયતનાઃ સત્પ્રતિષ્ઠા યથાનુસ્વલ્લ
 સોમ્યે માસ્તિસ્ત્રો દેવતાઃ પુરુષપ્રાપ્ય ત્રિવૃત્રિવૃદ્કૈકાભવતિ
 દુક્તં પુરસ્તાદેવ ભવત્યસ્ય સોમ્ય પુરુષસ્ય પ્રયતોવાહ્નમનસિ
 ઘ્યતે મનઃ પ્રાણે પ્રાણજસિ તેજઃ પરસ્યાં દેવતાયામ ॥૬॥

- તેજનું મૂળ -

જલમૂળ તેજ જડેછ, તજ કાર્યથી સત્ શોધાય,
 એ આ જગ સર્વે, સત્યાશ્રયિ સત્પ્રતિષ્ઠ સદાય;

જેમ અન્ન જલ, તેજ, દેવત્રય, વયુ પ્રવેશી ત્રય વિધ થાય,
કે જે અન્નથી મન, જલથી પ્રાણને, તેજ થકી વાણી પ્રકટાય.
હે સૈમ્ય ! મરતાની વાણી, છેવટે મનમાં લીન થાય,
મન પ્રાણેલીન, પ્રાણ તેજમાં, તેજ સમાતું પરદેવ ત્રાય. ૬

સ ય एषाऽणि मैतदात्म्य मिदं सर्वं तत्सत्यश्च आत्मा
तत्त्वमसि श्वेतकेतो इति भूय एवमा भगवान विज्ञापय-
त्विति तथा सोम्येति होवाच ॥७॥

જાણુ સુદર્શન પરદેવનાં તું છે, જાણુ પરદેવ તો તેનો થાઉ,
અલકૃત રહુ તો અન્તે પાછો, અન્ય શરીર ધરીને આઉ;
તે અણિમા અખંડ જગતભૂજ, સત્ય પ્રદાને જગદ્ગુપ સત્ય,
હે શ્વેતકેતુ ! તે તું છે, એજ અમારો સુંદર મન. ૭

इति श्रीसामवेदीय छान्दोग्योपनिषत् अष्टम प्रपाठकस्य
अष्टमःखंडः व्यास विरचित काव्य रसिकावली टीका सम्पूर्णम्

श्री सामवेद, छान्दोग्यपनिषत् अष्टम प्रपाठकस्य नवमः खंडः

• व्यासविरचित काव्य सावाले टीकासंयुता.

यथा सोम्य मधु मधुकृतो निस्तिष्ठन्ति नाना ययानां

वृक्षाणां रसान्समबहारमेकता रङ्गमयान्ત ॥१॥

વિવિધ ક્ષલિત વૃક્ષોનો રસ લઈ, જયમ મધમાખી મધ કરે;
સર્વ રસની કરી એકતા, મધામૃતથી પુડો ભરે. ૧

ते यथा तत्र न विवेकं लभन्तेऽमुष्याहं वृक्षस्य रसोऽस्मि

रैवमव खलु सोम्येमाः सर्वाः प्रजाः सति संपद्यामह ति॥२॥

તે એકતા પામેલો મધરસ, ન જાણે હું અમુકનો રસ;
'તેમજ' સત્તને પ્રાપ્ત છીએ 'કે' હતા, તે નવ જાણે પ્રજા અવશ. ૨

ત રૂંદ વ્યાઘ્રો વા સિંહો વા વ્રકો વરાહો વા કીટો વા
પતંગો વા દંશો વા મનકો વા ચઘઙ્ગવન્તિ તદા ભવન્તિ॥૩॥
પૂર્વે આલોકે તે પ્રાણી, વ્યાઘ્ર સિંહ વરાહ વૃક કોય;
કીટ, પતંગ, ડાંચ વા મનકર, સત્થી પુનઃ પ્રકટે તે જોય. ૩
સ ય एषोऽणिमैतદाम्य મિદં સર્વં તત્સત્યં સ આત્મા
તત્ત્વમસિ શ્વેતકેતો इति भूय एव मा भगवान्विज्ञाप त्वात्
तथा सोम्येति होवाच ॥૪॥

સત્ની ઇચ્છાવાળું સતજગ, આત્માવાળું તે સત છે;
હે સ્વેતકેતુ ! સતનો તું, તેતુજ આત્મા અવિગત છે. ૪
इति श्रीसामवेदीयछान्दोग्योपनिषत्सु अष्टमप्रपाठकस्य नवमःखंडः
व्यासविरचित काठ्यारसिकावली टीकासंयुताः सम्पूर्णम्

શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યપનિષત્ અષ્ટમપ્રપાઠકસ્ય દશમઃસ્કંદઃ
इमाः सोम्य नद्यः पुरस्तात्प्राच्यः स्यन्दन्ते पश्चात्पृथीच्यस्ताः
समुद्रात्समुद्रमेवापियन्ति स समुद्र एव भवति ता यथा तत्र
न विदुरियमहमस्मियम भस्माति ॥१॥

(સુતો ઉઠી અન્ય ગામ જઈ, કહે છે હું ધનથી આબોયો;
પણ હું સત્થી આબોયેત્યમકહેવા, નિદ્રાદિ ઉઠ્યો કયમ ના દાબોયો?)

-ત્યાં કહે છે-

જેમ નદી પૂર્વેની પૂર્વે, પાશ્વિમની પાશ્વિમ વહે છે,
તે સૌ જલ અબિધથી ખેંચઈ, અબિધમાં આવી રહે છે;
તે અમથે તે નદી નવ જાણે, હું ગંગા આ સચુ નિર,
તેમજ સૌ સત્થી આવે પણ, ખરૂં કહેવાની ધરે ન ધીર. ૧

॥व मेव खलु सोम्येमाः सर्वाः प्रजाः सत आगम्य न
वेदुःसत आगच्छाम इति त इह व्याघ्रो वा सिंहो
॥ वृको वा वराहो वा कीटो वा पतङ्गो वा दंष्ट्रो
॥ मशको वा ॥ अहन्ति तदाभवन्ति ॥२॥

॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥
 ॥ ८ ॥
 ॥ ९ ॥
 ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥
 ॥ १२ ॥
 ॥ १३ ॥
 ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥
 ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥
 ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥
 ॥ २२ ॥
 ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥
 ॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥
 ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥
 ॥ २९ ॥
 ॥ ३० ॥
 ॥ ३१ ॥
 ॥ ३२ ॥
 ॥ ३३ ॥
 ॥ ३४ ॥
 ॥ ३५ ॥
 ॥ ३६ ॥
 ॥ ३७ ॥
 ॥ ३८ ॥
 ॥ ३९ ॥
 ॥ ४० ॥
 ॥ ४१ ॥
 ॥ ४२ ॥
 ॥ ४३ ॥
 ॥ ४४ ॥
 ॥ ४५ ॥
 ॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥
 ॥ ४८ ॥
 ॥ ४९ ॥
 ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥
 ॥ ५२ ॥
 ॥ ५३ ॥
 ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥
 ॥ ५६ ॥
 ॥ ५७ ॥
 ॥ ५८ ॥
 ॥ ५९ ॥
 ॥ ६० ॥
 ॥ ६१ ॥
 ॥ ६२ ॥
 ॥ ६३ ॥
 ॥ ६४ ॥
 ॥ ६५ ॥
 ॥ ६६ ॥
 ॥ ६७ ॥
 ॥ ६८ ॥
 ॥ ६९ ॥
 ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥
 ॥ ७२ ॥
 ॥ ७३ ॥
 ॥ ७४ ॥
 ॥ ७५ ॥
 ॥ ७६ ॥
 ॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥
 ॥ ८० ॥
 ॥ ८१ ॥
 ॥ ८२ ॥
 ॥ ८३ ॥
 ॥ ८४ ॥
 ॥ ८५ ॥
 ॥ ८६ ॥
 ॥ ८७ ॥
 ॥ ८८ ॥
 ॥ ८९ ॥
 ॥ ९० ॥
 ॥ ९१ ॥
 ॥ ९२ ॥
 ॥ ९३ ॥
 ॥ ९४ ॥
 ॥ ९५ ॥
 ॥ ९६ ॥
 ॥ ९७ ॥
 ॥ ९८ ॥
 ॥ ९९ ॥
 ॥ १०० ॥

૧૬મ તત્વ છે જે તેનું આ, આત્માવાળું સૌ જગ સુત;
 ૧૭મ શ્વેતકેતુ તે સત્ છે, અને આ સર્વે સત્ સંયુત. ૩
 તિ શ્રીસામર્થ્યદીપ્તિદોગ્યોપનિષદ્-અષ્ટમપ્રકાશનઃ-દશમસ્કંધઃ
 વ્યાસધિરચિત્ત કાવ્યરસિકાવલી ટીકા સમ્પૂર્ણમ્

प्रीसामवेदीयछान्दोग्योपनिष. अष्टमप्रपाठकस्यएका श्रवणः

काव्यरसिकावलि टाकासंग्रहाः

૭વે તજેહું આ સૌં મરે છે. ૭વ મરતો નથી તેની સમજ—)
 રે ધાવ ઠો મહાતરૂ મૂળે, તહપિ નિર્જીવ થાય નહિ,
 તરૂ મધ્યકે ટોચે ધા કરે, સજીવ રહિ રસ દ્રવે સહિ;
 જીવાત્માથી અનુબ્યાસ તરૂ, જૂ રસ જલ પી પુષ્ટ થયું,
 એ ગૃહાથી હર્ષ પામતું, અત્યાનંદે સ્થિર રહ્યું. ૧
 તરૂની શાખા તજે રસ ભારે, વિષ્ણુ રસ પીતાં ઠાળાં સુકાય;
 એ શ્રદ્ધા તરૂ નવપણવિત, તેમ જીવ છે અમર સદાય. ૨

એવે તન્મયું તે સર્વ મરે છે, એવ અમર અવિશ્લિષ્ઠ સદા;
 તે એવાત્માવાણુ સૌ જમ, સૌમ્ય, અસત્ય ન થાય કદા. ૩
 इति श्रीसामवेदीय छान्दोग्योपनिषत् अष्टमप्रपाठकस्य कादशाः
 खंडः व्यास विरचित काव्य रसिकावली टीका सम्पूर्णम्

શ્રીસામવેદીય છાન્દોગ્યોપનિષત્ અષ્ટમપ્રપાઠકસ્ય દ્વાદશઃ સ્વંઢઃ
 વ્યાસવિરચિત કાવ્યરસિકાવલી ટીકાસંયૂતાઃ

(એવેતકેતુ બહારના વિષયમાં આસક્ત હોવાથી ગુરૂજ્ઞાનમાં
 શ્રદ્ધા કરવા પિતા ચરણ કહે છે શ્રદ્ધાવડેજ બ્રહ્મ વિષયનો
 નિશ્ચય થાય છે.)

પિતા કહે આ વટ વૃક્ષનું, એક ફલ મુજ પાસે લાવ,
 લાવ્યો ફલ સુત, તદા ભાંગ્ય કહ્યું; તત્કણ ભાંગ્યું સૌમ્યે સાવ;
 શું દેખે છે ? સુત તું એમાં; છણા ખીજને બેઠે પિતા,
 છણું એકજ ખીજ લે ભાંગ્ય તું ? તવ ભાંગ્યું સુતેજ તદા,
 હવે શું દેખે છે જ્યાં કહે, ત્યાં સુત કહે કે'ના દેખું;
 પિતા વહેહે સૌમ્ય ! એ આણુથી, આ સર્વેનું છે લેખુ. ૧

જે સુક્ષ્મના નજરે દેખું, તેમાંથી આ વડ ખોટો;
 શ્રદ્ધા કરીને બે બંણે તો, સંશય બશે સૌ ખોટો. ૨

તે અણિમાંથી આ વિશ્વાત્મા, છે સત્યાત્મા, હે સુત ! બંણ;
 તે સર્વાત્માનો તું પોતે, શ્રદ્ધાથી સર્વાત્મા માણુ. ૩

इति श्रीछान्दोग्योपनिषत् अष्टम प्रपाठकस्य द्वादशः खंडः काव्य
 रसिकावली टीका समेत सम्पूर्णम्

જોસાનપદીયછાન્દોખોપાનેષ. અષ્ટમ પ્રપાઠકસ્ય ત્રયા ચા
સ્વંહઃ વ્યાસવિરચિત કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સંયુતા.

લવણ મેત દુદકેઽવધાયાથ મા પાત્તરસંદય્ય ઇતિ સ હ
તથા ચકારતઃ હોવાચ યદોષા લવણ મુદકેઽવાધા અહ્ના
તદત્તરસિ તદ્દાવમૃશ્ય ન વિવેદ ॥૧॥

વલણ કાંકરો જલ ઘટ નાંખી, નિશા વિતાવી આગ્ય ઉપઃ,
કહ્યું તેમ કરીને પ્રાતઃ આગ્યો, પિતા દ્વય પામ્યું તવ તુષ;
હે પુત્ર જે લુણ નિશાએ, નિરમાં નાંખ્યું તે તું લાવ ?
તદા શોધ્યું પણ ના લાધ્યું, મળી ગયેલું જલમાં સાવ. ૧

યથા વિલીન મેવાંગસ્યાન્તા દાચામેતિ કથમિતિ લવણ
મિત્યભિપ્રાસ્યૈ તદથ મોપસીદથા ઇતિ તદ્દ તથા ચકાર
તચ્છન્નત્સંવર્તેતે તઃપ્રવાચાત્ર વાવકિલ મત્સોમ્ય ન નિભા-
લયસેઽત્રૈવ કિરંતિ ॥૨॥

જલમાં વિલય થવાથી હે સુત ! લુણ સ્પર્શવા ના દેખાય,
કિન્તુ એક ચત્ત કર હે અંગ ! અચવન કર છલે પેખાય;
ભર્યા ઘટેથી લઈ અંબુલી, આચમન કીધું સૌમ્ય જલા,
પુછ્યું પિતા કહે કેવું લાગે ? ખાઈ છે સુત કહે તદા;
ઘટ મધ્યેથી ને નિચેથી, પિતા કહે છે પાન કરો ?
આજા પાલક પાન કરીને, સ્નાહ કહ્યો છે ખરે ખરો;
અચવેલા શેષ જલને ત્યાગી, હે સુત ! મારી પાસે આવ ?
આગ્યો સુત તવ કહે પિતાજી, જલે લુણ ત્યમ અંગ ! આણું ભાવ;
નજરે જળમાં લુણ ના દેખે, ત્યમતુજમાં ના દેખે સત,
છબવડે જળમાં લુણ ભણ્યું, ત્યમ ચત્તે તું બાણીશ વ્યકત. ૨

સ ય ઇષોઽભિમેતદત્તમ મિદશ્સર્વં તત્સત્યશ્ચ આત્મા
તત્ત્વમસિ શ્વેતોતો ઇતિ ભૂય એવ મા ભગવાન્ વિજ્ઞાપય-
ત્વિતિ તથા સોમ્યેતિ હોવાચ ॥૩॥

તેજ અણ્ણિમા વિષ્વ વ્યાપ્તને, તે સત્ સર્વાત્મા નિત છે;
તું તે સત્નો છું ત્યમ રે'જે તેથી જગમાં તવ છત છે. ૩
ઈતિ શ્રીશ્યામવેદીયછાંદોગ્યોપનિષત્પ્રાથમપ્રપાઠકસ્યત્રયોદશઃ
સ્તંભઃ કાવ્ય રસિકાવલી ટીકા સમેતાઃ સમ્પૂર્ણમ્

શ્રી સામવેદીયછાંદોગ્યોપનિષત્પ્રાથમપ્રપાઠકસ્ય ચતુર્દશઃ
સ્તંભઃ વ્યાસવિદિષ્ઠિત કાવ્યરસિકાવલી ટીકાસંયુતાઃ

(હિ પિતા ? જગત્તું મૂળ સત જે રીતે પ્રતિત થાય તે બતાવો ?)

યથા સોમ્ય પુરુષ ગન્ધારેભ્યોઽભિનદ્દાક્ષ માનીયતં તતોઽ
તિજને વિમૃજેત્સ યથા તત્ર માત્ત્વા દર્શોઽધરાર્શો પ્રત્યર્શો
પ્રધ્માયીતાભિનદ્દાક્ષો વિમૃષ્ટઃ ॥૧॥

નયન બાંધી ગંધાર દેશથી, કો નરને લાવ્યા મહાવન,
વળી હાથ બાંધી કોઈ તરફર, તે નરને મુક્યો નિર્જન;
દિશા અમિત થયેલો તે નર, ચારે દિશા પોકાર કરે,
ગંધાર દેશથી કર ચખબાંધી, કોણ આ વનમાં લાવ્યું અરે ? ૧

તસ્ય યથાભિનહતં પ્રમુચ્ય પ્રયાદતાં દિશં ગન્ધાનેવોપ-
સંષયેતૈવમેવેહાઽઽચાર્યવાનુષો વેદ તસ્ય તાવદેવ ચિરં
ચાવકા વિમોક્ષેઽથ સંપત્સ્ય ઇતિ ॥૨॥

કરુણાણુ કોઈ છોડી નયનકર, ગંધાર દિશાને દેખાલી,
નિશ્ચય કરી પડપુછ કરતો, નિજ ગામે આવ્યો આલી

તેમજ ગુરૂથી ગમ પામેલો, જગમૂળ હતને બાણે છે,
અવિદ્યાના બંધનથી છુટી, આત્મતત્ત્વ તે બાણે છે. ૨

સ ય एषोऽणिमैतदात्म्य मिदं सर्वं तत्सत्यश्च आत्मा
तत्त्वमसि श्वेतकेतो इति भूय एव मा भगवान् विज्ञापय-
त्विति तथा सोम्येति હોવાચ ॥૩॥

એજ અણિમા આત્મતત્ત્વ, બાણી છે મુત ? સત્ય સદા;
તું તે સત્ત્વો છું ત્યમ રે'જે, વિપરિત ગતિ નવ ઠરીશ કદા. ૩
ઈતિ શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યપનિષત્ત્રયમપ્રપાઠકસ્ય ચતુર્વિંશઃ
અંકઃ વ્યાસવિરચિત કાવ્યરસિકાવલી ટીકાસંપૂર્ણમ

શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યો નિષત્ત્રયમપ્રપાઠકસ્યપંચદશઃઅંકઃ
વ્યાસવિરચિત કાવ્ય સિકાવલિ ટીકાસંપૂર્ણતાઃ

પુરુષસોમ્યોતો જ્ઞાનં જ્ઞાતયઃ પર્યુપાસતે જાનાસિ માં
જ નાસિ મા મિતિ તસ્ય યાવન્ વાઙ્મનસિ સંપદ્યતે મનઃ
પ્રાણે પ્રાણ તેજસિ તેજઃપરસ્યાં દેવતાયાં તાવજ્ઞાનાત ॥૧॥

હે સૌમ્ય ? માંદાને ઘેરી, પાસે બેશી સૌ પુછે,
બાધ મને તું બાણે છે કે:-તેમ કહી આંસુ હુંછે;
મનમાં વાચા હય પામીને, મન પ્રાણે, તેજે હય પ્રાણ,
તેજ મળ્યું ના પર દેવતામાં, ત્યાંસુધી જોળખતો જન બાણ. ૧

અથ વદાસ્ય વાઙ્મનસિ સંપદ્યતે મનઃ પ્રાણે પ્રાણેજાસિ
તેજઃપરસ્યાં ત્વતાયામથ ન જાનાતિ ॥૨॥

વાણી મનમાં, મન પ્રાણમાં, પ્રાણ તેજે, પરદેવે તેજ,
મળી ગયું કે મૃતક પુતળું, જોળખતું નવ આ-હે-એજ. ૨

સ ય ષ્ણોઽગ્નૈતદત્ત્યનિશ્સ આત્મા તત્ત્વાચ્ચેતકૈતો
 ઇતિ ભૂય એવ મા ભગવાન્ વિજાપયાત્વિતિ તથા સોઽગ્નૈતો
 વાચ ॥૩॥

એજ અધિમા, આ વિશ્વાત્મા. બાણી લે સુત સત્ય સદા;
 તું તે સત્યનો છું ત્યમ રે'જે, વિપરિત ગતિ નવ કરીશ કદા. :
 ઇતિ શ્રીસામવેદીયછાન્દોગ્યોપનિષતઅષ્ટમપ્રપાઠકસ્ય પંચદશઃ
 સ્વંઃ ઠયાસધિરચિત કાવ્યરસિકાવલિ ટીકા સંપૂર્ણમ.

શ્રી સામવેદીયછાન્દોગ્યોપનિષતઅષ્ટમપ્રપાઠકસ્યપોદશઃસ્વંઃ
 ઠયાસધિરચિત કાવ્યરસિકાવલી ટીકાસંપૂતાઃ

પુરુષઃ સોમ્યોત હસ્ત ગૃહોત માનયન્ત્ય પાર્ષીત્સ્તે મકાર્ષા-
 ત્પરશુમરમૈ તપતેતિ સ યદિ તસ્ય કર્તા ભવતિ તત્ત એવાનૃત
 મત્માન કુરુતે સોઽનૃતાભિસન્ધોઽનૃતેનાઽઽત્માનમન્તર્વાય
 પરશું તસં પ્રતિ ગૃહ્ણતિ સ દહ્યતેઽયમ્બુચ્યતે ॥૧॥

સુવા પછી કર્માતુ સારે, જે સુખ દુઃખની થાય ગતિ,
 સત્ય અસત્યની કરી પરિક્ષા, બંધ, મોક્ષ પ્રભુ હીયે નહી;
 શબ્દ અધિકારી પાસે લાવે, જેમ ચોરને તેમ અહીં,
 ચોરી અચોરી પ્રકટ કરવા, તપ્ત પરશુ પકડાવે સહી;
 મિથ્યા પ્રતિજ્ઞાવાળો છવ તે, હાઝે છે પરશુ પકડી,
 અધોર નર્કના અગાધ અબધે નાંખે છે બાંધી ઝકડી.

અથ યદિ તસ્યા કર્તા ભવતિ તત્ત એવ સત્યપ્રપાઠક કુરુતે
 સ ત્માનમસન્ધઃ સત્યેનાઽઽત્માનમન્તર્વાય પરશું તસં પ્રતિ
 ગૃહ્ણતિ સ ન દહ્યતેઽયમ્બુચ્યતે ॥૨॥

સત્યાવૃત્ત સર્વાંગ કરીને, સત્ પ્રતિજ્ઞ પકડે પરશુ;
 તેનવ ઢાઝે, પરમાનંદ પામે, ભવ ભટકણ ના રહે કશું,
 સત્ પ્રતિજ્ઞ ને અસત્ પ્રતિજ્ઞક, ગતિ પામે જેવી જેવી;
 ભેમ અજ્ઞાતા, અજ્ઞાતા, પામે ગતિ નિજ શુભ જોવી. ૨

સ યથા તત્ર નાદાણ્ણેતૈ તદાત્મ્યમિદઃસર્વં તત્સત્યજ્ઞસ આત્મા
 જ્ઞાતિમાસે શ્વેતકેતો ઇતિ તદ્દાસ્ય વિજ્ઞાવિતિ વિજ્ઞાવિતિ ૩

જોજ અણિમા છે વિશ્વાત્મા, બાણી લે ? સુત સત્ય સદા;
 સત્ય તણે તું છે ત્યમ રે'જે, વિપરિત ગતિ નવ કરીશ કદા. ૩

ઈતિ શ્રીસામલેદીયછાન્દોગ્યોપનિષત્અષ્ટમપ્રપાઠકસ્ય શોડશઃ
 અંકઃ વ્યાસવિરચિત્ કાવ્યરસિકાવલી ટીકા સમ્પૂર્ણમ્

અરે આ પીડ કોણ નિવેરે ?

ધન્યાશ્રી.

કરડયું કટાક્ષ તેની, વેદના વેઠાયના;
 મદનથી પીડાતી હું'ને, અંગ સંગ ચ્હાયના. કરડયું.
 વાંકણડું આંખી મને, વ્રેહ વલ્લિમાં નાખી;
 મલ્યાને મારણહાર, ધિકાવી ધરાયના. કરડયું. ૧

રક્ષની ભરેલી આંખ, રતનાળી કરી આંખ;
 મારી મને વણ વાંક, છેકરે ! હયાયના. કરડયું. ૨

ભુરકીની ભરેલ બુકુટ, મધ્ય છુપાં ખંજરવાં,
 રાખો રમણેશ જો તો, કરશે કારી ધાયના ? કરડયું. ૩

પ્રેમથી પીડાતી તેને, દુશ્મન દુરિજન;
 કહેવું જે તે કહિ લે છે, હુંથી કહું બાયના. કરડયું. ૪

કાળજી કૌરાણું તેની, કયા કૌની આગે કહું;
 વિરહ અંગાર ધિકે, વિષુ રાજ તે જોલાયના કરડયું.
 મોહન પ્રભુથી પરિભણ, વિના આ પીડ,
 ભગાવીન ભાગે, વળી વ્યાસથી ભગાયના. કરડયું

સખી પ્રતિ સખીની ઉક્તિ.

ગરબી.

મધુવૃત મારગમાં મુજને મળ્યારે; રસિકડી કીધી મીઠી વાત.
 મીઠડી મુકી અધુરી ચાલીયારે; શીધા મધુવનમાં સુસવાટ.
 પાછળ ઢોડી પછુ થાકી પડીરે, કીધી ગલીયે આડી આંટ.
 નજરે નજર ન પડતી એકનીરે, અધુરી સુણવા તન તપીજાત.
 મીઠા રસમાં ભાન ભુલી બધુરે, ફેંકી ફેડયું ચિન્નું માટ.
 મહિડુ માટી સાથે મળી મધુરે, સામે આવે સખીઓ સાત.
 તેણે હિતની વાતો બહુ કહીરે, સાંભળ સાહેલી સાજાત !
 મુજને એક સખી કહે તે સમેરે, અલિ કયમ ઉઘાડુ ઉરગાત ?
 જરા કંઈ સાવધ થાની મુંઢરીરે, હમણાં પઠશે કાળી રાત.
 માટે ચાલ અમારી સાથમારે, કય છે અબળા કેરી જાત.
 કહેની દરહ મધુ શું તુજનેરે; આવડી અળસાતી અકળાત.
 કાળો મણિધર તો ના ઠરી ગયોરે; કહે કંઈ ઠોકરથી થે ઘાત.
 કારણ કાંઈ ન જડતું કારમુરે, કહિશું કેને જઈને વાત.
 એવે લટકે લલિતા બોલતીરે, જુવો સૌ માથે મહિનું માટ.
 પુટયું ઠોકર ખાતાં તે પડીરે, ઝખમથી ગભરાયે ખરેખાત.
 સાખો સાસુડીનો ઘરે વણોરે, અમે સૌ બાણું ઘરની વાત.
 મુકી ઠર ચાલો અલગેલડીરે, કહિશું સાસુને મળી સાત.
 જરાનહિં લઢશે બણ્ય જસોમતીરે, એવું બોલી સરવે સાથ

તો પણ ઉત્તર મેં ના આપીયોરે, તપાસી મુજ તન મારી થાપ;
 તેથી દરદ બધું બાણી મધરે, પીડતો વિરહતણો સંતાપ.૧૦
 માંહો માંહ કહે સૌ મુંદરીરે; મદન મળી છુટો પડીયો આપ;
 મધુવન બાગે મોહન એ હશેરે, લાવી દૂર કરીયે પરીતાપ.૧૧
 કાંતો મુકી ચાલો એકલીરે; બેઠી છે જયતિ પતિ બપ;
 હસતાં હંસા કહે છે તે સમેરે, આબ્યો અલબેલો ત્યાં આપ.૧૨
 અંગે અંગ જરા અડકાડતાંરે, શુદ્ધિ આવી છે મુસવાટ;
 પાણી મળતાં મ્હાલે માછલીરે, પતંગીયું જેમ દીપકની સાથ.૧૩
 ભચરડી ભેટયા બેઉ ભુજ ભેરવીરે, તણ્યો વિરહ તણો ઉત્પાત;
 આનંદ અવધિ કવિ કુળ શું કવેરે; જયતી વ્યાસ વ્રજાધીપબાપ.૧૪
 પછીથી સર્વે મુખ પામ્યાં ઘણુંરે, મળી નિજ નિજ ગૃહચાલ્યાંસાથ;
 ભવની ભાવટ સૌ ભાગી મધરે, કીખાં દર્શન તેં સાક્ષાત.૧૫

પ્રીતમ કે નયન મિલવેકી પીડ !

(રાગ પરદેશી સૈયાનો.)

દીલ દેકેં દીલદા ! દીલ ચુરા દુઃખદે રહા ? (૨) ટેક.
 જોહ બાન એ હોયસો, મુખો મુખે નિશ્ચાન;
 ટેડી મત યા બાનકી, નિશ્ચે લેજો પ્રાન. દીલ. ૧
 અજબ અનોખી રીતસે, લગે નેનકો બાન;
 દુશ્મનકો હંડે નહીં, પ્રેમીકો લે પ્રાન. દીલ. ૨
 નેન બાનકે ઘાવકો, લખે ન લહિયા કાય;
 બાનત મારે સોઈકે, બહે લાગી હોય. દીલ. ૩
 રસિક રસીલે સાંવરે, મિલ હો મુભગ મુવેશ;
 નિજ વ્યાસ તિહારી ચરમપે, વારત જગ રાકેશ. દીલ. ૪

મિલે દિન ઠહે ગયે કેતે ?

ગજલ—નહીં કુછ ચેન પરત્વાહે, મિના દોખે ધૂરત તેરી;
 ગીનો તુમ ચાહ કરેછ. મિલે દિન ઠહે ગયે કેતે ?
 નમેરે ક્યેં બચે હોછ, બિરહકી કોનસોં કહિયે;
 હાહ દીલમેં અટલ હી, મિલે દિન ઠહે ગયે કેતે ?
 સમજમેં ખાત નહિ આતી. અવધ સખ હો ચુકી હેછ;
 જનાર્દન હે ! જનાશ્રય હે ! મિલે દિન ઠહે ગયે કેતે ?
 મદન મોહન મહેબુબછ, દમન બરખા બહેતી હય;
 નાથ હે ! નંદકે લાલા, મિલે દીન ઠહે ગયે કેતે ?
 હાસ યહ વ્યાસકી ખતિયાં, હજુર દીલપેં ન બેતેહો,
 સખા કયા ભે હમે તકસિર, મિલે દીન ઠહે ગયે કેતે ?

શ્રીકૃષ્ણ વદન કાન્ત ?

અગેચપલાકીસી ચિત્તવન, દામિનીસી સહા ચમકે,
 પરમ આનંદ દેતી હય, ભટક સર્વાંગમે રમકે-૧
 ભુકૂટિ માર ધનુષાંસી, મકર કુંડલ રવિરાજે;
 ઝુકૂટકી ભે ભટક જુકી, કલાધરસી શિરે છાજે-૨
 કુન્ધિત કેશાવલી વિચુરા, વદન પેં આય ઝુકતી હેં;
 ભસેહેં પંકતિ અલિકી, નિશાકર ગાંધ ફકતી હેં-૩
 સુભગ શુક નાસિકા મધ્યે, સજલ ઝુકતા ભસે કેસા;
 ઉરધ ઝુખસોં તપે તપસી, અધર રસ આશસેં જોસા-૪
 કપોલનકી ગાંત કેસી, કનક સંપૂટસી સોહે;
 હસન દશનાવલી ચમકે, વજ્ર કણપાંતસી ભે હેં-૫
 ઠિક યહ ઠોડીમેં ઠહરા, અલિસુત આયકે કહાંસે !
 વદન સરસિજકી લપટોં, ચુસેન ચલે ચુલે જહાંસે-૫
 ચિબુક કુપમેં પરા દીલસો, કહો કયા વ્યાસછ કરના !
 નિકાસે નાથ તખ નિકસે નહિં તર ઠહાં કુખી મરના-૭

શ્રીભગવાદશ્રયઃ

શામ-સારંગ.

સર્વ માર્ગેષુ નષ્ટેષુ કલૌષ સ્વલ ધર્મિણિ ॥

પાસંદ પ્રચુરે લોકે કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૧॥

સર્વ માર્ગનો નષ્ટ થયેથી, કલિખલ ધર્મનો ધારી છે;
પાખંડથી ભરપૂર લોકમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૧

સ્નેચ્છા ક્રાંતેષુ દેશેષુ પાપૈક નિલયે ચ ॥

સત્પાત્ર વ્યગ્ર લોકેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૨॥

સ્નેચ્છાક્રાંત આદેશ થયેથી, પાપપુંજ અતિ ભારી છે;
આધુ પીડાથી વ્યગ્ર લોકમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૨

ગંગાદિ તર્થ વર્યેષુ દુષ્ટૈરેવા વૃતાંતિ ॥

તિરોતિથિ દેવેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૩॥

ગંગાદિક અતિ શ્રેષ્ઠ તીર્થમાં, મુર્ખજનો અધિકારી છે;
આધિ દૈવિક અંતર્ધ્યાનમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૩

અહંકાર વિદેષુ સપ્ત પાપાનુવર્તિષુ ॥

લાભ પૂજાય યત્નેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૪॥

પાપાનુ વર્તનથી સજ્જન પણ, મૂઠ અને અહંકારી છે;
યત્ન શીલ સહુ લાભ પૂજામાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૪

અપરિ જ્ઞાન નષ્ટેષુ મંત્રેષ્વ વ્રત યોગિષુ ॥

તિરોહિતાર્થ દેવેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૫॥

યોગી થયા વૃત ટેક વિનાના, મંત્ર શક્તિ પણ હારી છે;
નાશ અર્થ ને ભાગ્યતણે ત્યાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૫

નાના વાદ વિનષ્ટેષુ સર્વં કર્મં વ્રતાદિષુ ॥

પાર્શ્વદૈક પ્રયત્નેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૬॥

અનેક વાદથી બ્રમિત કર્મમાં, વૃત્તિજનોની ભારી છે;
યત્ન એક પાખંડ તણે। ત્યાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૬

અપાપિલાદ દાનાન્તં નાશકોનુભવે સ્થિતઃ ॥

જ્ઞાપેલડસ્થિલ માહાત્મ્યઃ કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૭॥

અબ્રમિલાદિકની મલિનતા, જેણે કૃપાથી સંહારી છે;
મહાત્મ્ય સર્વના પ્રકટ કરતાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૭

પ્રાકૃતાઃ સકલાદેવા ગણિતા નંદકં બૃહત્ ॥

પૂર્ણાનંદોદ્ધરિ સ્તસ્માત્કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૮॥

પ્રાકૃત સર્વે દેવ મંડળી, ગણ્યે। આનંદ દેનારી છે;
પૂર્ણાનંદના હાતા પ્રભુ તેથી, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૮

વિવેક ધૈર્યં મત્ત્યાદિ રાતસ્ય વિશેષતઃ ॥

પાપાસક્તસ્ય દીનસ્ય કૃષ્ણ એવ ગતિ મૈમ ॥૯॥

વિવેક ધૈર્યનો ધ્વંશ થયો છે, ભક્તિ પણ નહીં ધારી છે;
પાપાસક્ત અતિદીન જનો ભેધ, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૯

સર્વં સામર્થ્યં સહિતઃ સર્વત્રૈવાશિલાર્યં કૃત્ ॥

શરણં ચ સમુદ્ધારં કૃષ્ણ વિજ્ઞાપયામ્યહં ॥૧૦॥

સર્વ સામર્થ્ય સહિત કયાણું, સર્વ અર્થ કરનારાને;
શરણંગતના ઉદ્ધાર કરતા, જણાવું છું પ્રભુ મારાને. ૧૦

કૃષ્ણાશ્રયમિદં સ્તોત્રં યઃ પઠેત્કૃષ્ણ સન્નિધૌ ॥

તસ્યાશ્રયો ભવેત્કૃષ્ણ પતિશ્રી વલ્લભો બ્રવીત્ ॥૧૧॥

કૃષ્ણાશ્રય આસ્તોત્ર તણે। જે, પાઠ કરે પ્રભુ પાસે જાય;
શ્રીમદ્ વલ્લભ એમ કહે છે. કૃષ્ણ તણે તેને આશ્રય થાય. ૧૧

શ્રીભગવત્નામમાલા-શરણાષ્ટપદી ?

- રાગ નરસિંહ મહેતાની લાવણીનો. - સારંગ

૧
 ૧ । હે કૃષ્ણ કૃપાળુ ! દીન બંધુ છો બહુ નામી;
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી ટેક. ૧
 લવંત ! બલદાઉ વિરા, વરદરાજ હે વનમાલી !
 ૨ કમલાવર કલિક, લલિત ત્રિભંગ મરહનકાલી;
 કુલ તુલસીવલ્લભ, નંદ સુવન અક્ષર ધામી;
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી. ૨
 અતિ ગંભિર અનુપમ, અધમોદ્ધારણ પ્રજાજીવન;
 બંધુ કરણાસિંધુ, રસ સાગર હે ગોવર્ધન !
 પાવન ભક્ત નિભાવન, હુરિ વિઠ્ઠલ ગરૂડાગ્રામી;
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી. ૩
 શ રાસેશ રસિકવર, મધુરોત્તમ શ્રોકમલનેન;
 હિરમ રમણેશ, કેટિકંઠર્પ હર્પહર સિદ્ધિદેન;
 પ્રકિત સર્વાધિક સુંદર, જગદીશ જનાર્દન જગસ્વામિ;
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી ? ૪
 ૫ । હન મહસુદન માધવા, મહાપ્રભુ મોરલીધર નાથ;
 દયાલ વિઠ્ઠલ પુરૂષોત્તમ, રમણ પ્રેમક શ્રીરાધા સાથ;
 ૬ ભગવંત ગદાધર, ગુણનિધાન ગોકુલગ્રામી;
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી ? ૫
 ૭ મે શ્રોગિરિધર ગોવિંદ, ગોકુલનાથ કીધા ન્યાલ,
 ૮ અતિ યદુપતિ ધનશામલ વ્યાસ વંદતો સાતેલાલ;
 મના વંશતણેરો, હું સેવક એ સુજ સ્વામિ,
 વેચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી. ૬

કમલાપતિ રતિ નાયક શ્રીપતિ, નરપતિ સુરપતિ શ્રીમથુરેશ;
 શ્રીવિઠ્ઠલેશ દ્વારકેશ શ્રીગોકુલ-નાથ ચંદ્રમા શ્રીમહનેશ;
 બાલકૃષ્ણ કલ્યાણ મુકુંદ, નવનીત પ્રિયે પુરણકામી;
 હયા વિચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી ? ૭
 મધુરાકૃત શ્રીનટવર શામલ, ગિરિરાજ ગોવર્ધન નાથ ?
 ગોવિંદસુત ગુરુદેવકી નંદન, તત્સુત સોહો વલ્લભ સાથ;
 સર્વેશ્વર છો સર્વ સ્વતાંત્ર, દીન વ્યાસના છો સ્વામિ;
 હયા વિચારી દર્શન આપો, શરણ પડ્યો છું શીરનામી ? ૮

ગોરી-રાગ.

સખી પ્રતિઉક્તિ.

મોતી ઉર્ધ્વમુખે તપસી સમ, અધરામૃત અર્થે તપતું,
 તિમ્બ વૃત તેનું જોઈ ધીરજ, છુટી અંતર અધિર થતું. ૧
 લાવણ્યકોટી કન્દર્પ શું આનન, તે પર મુરલી નાદ કરે;
 લલિત લાસ્યકળા સિખંડ શિર, જોતાં મનનો માર મરે. ૨
 હરખ વધ્યો જે હંસ સુતા તટ, અદ્ભુત ગતિના વરણી ભય;
 રિઝ શ્રુતિપર લઈ રૂપ દ્રવ્ય, તરણિ ખેઠા સુધર સુભાષ. ૩
 જીવન ધન્ય સકલ મજ જનનું, શ્યામ સંગ બીજે રસરંગ;
 વદન મદન મોહનનું નિરખી, અનુદન ઉરમાં ભરે ઉમંગ. ૪
 નન્દસુનુ પ્રિયા પદ રજ લાલી, તેને પરવા શું બીજી ?
 દાસી ભાવે ઝીલી અચળ રસ, એ રસમાં રહે છે બીજી. ૫
 સહા કૃપા તવ ચિન્તન કરતાં, મુકતાધર શુભ સુખ આપે;
 મહાનુભાવ હે કલ્પલતા ! મુજ તુજથી પરમાનન્દ વ્યાપે. ૬
 હે સખી ! શણગાર સમય, લાડિલી વર જોયા જે તેહ;
 તાના હમ તત તાથેઈ કરતા, વ્યાસે અંતર પૂર્યા જોહ. ૭

શ્રીવૈદ્યાનરસ્તુતિ—સારંગ.

મોહ લોભ મદ મત્સર નાશક, હે અલૌકિક કૃષ્ણાનન !
 તીલક તેલંગકુળતણા આપ હે ! મમાચાર્ય હે લક્ષ્મણનંદ !
 લાજ સર્વ વિધ રાખો નિજની, મહોદ્ધાર રથામલ વરણે;
 લલિત ધીર ઉદાર હયાલ અહયદા હું છું તવ શરણે. ૧
 હરિ રસમત્ત કરી રસ પાતા, શ્રીલાગવત રસ ભાવાબ્ધિ;
 રિઝો છો એક દીનતા બળથી, અતિ કંઠે હે અનુરાગી !
 જીવન ધન વૈદ્યાનરમૂર્તિ, રહુ અવલંબી તવ શરણે;
 વરદરાજ હે વેદ પારંગત ! નિજનંદ છું તવ શરણે. ૨
 નયનાંત્રે મધુરી દૃષ્ટિથી, નિજ જન અપાર અધ ટાળક;
 દાસી કૃષ્ણ પ્રિયાપદ રજની, કરવા મેધાના વાળક;
 સત્ય પ્રતિજ્ઞને જે જીવ સોંપ્યા, તે તે માન્યા ગિરિધરણે;
 જીવિતેશ હે ! વ્યાસ ચિરોમણિ, કલત્રસહ છું તવ શરણે. ૩
 ભકત રસ્તુતિ—યથાઙ્ગિ રાગ.

મોહાદારી મહાનુભાવમાં, લોગવતા હેમમ બંધુ ?
 તિરોહિત તવ હૃદય થકી હું કેમ થયો સમજી સંધુ. ૧
 લાગ્યું ના ચિત રૂક્ષ હું જેથી, ઉદાસ વધી તેથી તણ્યો;
 લલિત લાડિલે વળી વિચારી, એ બળથી સાંપ્રત ભણ્યો. ૨
 હવે હરખ વધારી હૈયે રાખી હરિરસને પાળે;
 રિસ કરી કોઈ વાતે મુજ પર, જરા નહિ ભુલા થાળે. ૩
 જીગરદાનીને વસવા લાયક, ઉર પ્રદેશ મારો કરજે;
 વર વિદુલ ગિરિધર પદસાવી, પછી ઘટે ત્યાં જઈ ફરજે. ૪
 નથી નમ્ર બુધ્ધિ અતુરઈ, કામ કળા કૌશલ્ય નથી;
 દામોદર તુવ કૃપા શરણબલ, નિજ મુખ દેશે મને નકી. ૫
 સકલ મનોરથ સિદ્ધ થાવ ! વળી નાથ કૃપામૃત ને આપો ?
 જીવાન્ત વ્યાસ ભાઈલાલ વદે, એ પરમાનંદ મુજ ઉર સ્થાપો. ૬

ગોરી.

મોટી હોળી હેયે ભડભડ, સળગે પણ કયાં કહું કયા; તિરછાં કટાક્ષ બાણે વીંધી નાંખી તેની બુદ્ધિ વ્યથા. ૧ લાગ મળે તો લાડકડાને, બે ભુજમાં લીડી ખાંધું; લટકાવી મુજ હૃદય સહનમાં, સઘળા હાવ પછી સાધું. ૨ હરિરસ છાડી તને મળે તો, તું પણ બનતું ત્યાં કરજે; રિસ વયસ્યા કેરી વાળી, મુજને ઠારીને ઠરજે. ૩ જીત તણા ડંકા વગડાવા, સહાયક તું બનજે મારી; વખત તારી જે વારે આવે, તે ઘડીએ હું છું ત્હારી. ૪ નન્દ નન્દન અલબેલો નવેલો, છેલ ચિકનીયો થઈ ફરે; ફાસલડાં બાણી દીન ઉપર, મરજી પ્રમાણે સર્વ કરે. ૫ સખી સયાણી સર્વે વાતો, સાનિધ્ય વિણ કયમ કરી શકું; જીમર નિચોવા સામી આવે, મુઘ્ધામાં તે સમે ખપું. ૬ મહા રસઘેલી તું છે નવેલી, નવલલાલથી કદે કલોલ; હે સદ્રિચી ! મદ્દલેલા વરને, કહેતી રહેજે ઘટતા બોલ. ૭ તારી પાસે રહે રાંકડો બધે ફાંકડો ફક્કડ થાય; જીણી વાતો કહેવા જઈ તો, વ્યાસ તણી વાણી બંધાય. ૮

ઓસ્વામિનીજીનું મુખદ સ્વરૂપ ?

॥ રાગ નરસર્ગની લાવણીનો ॥

રૂપગુણ નિધાન શ્રીરાધા, નિરખો નેનાં ભરી ભરી; રસીક જનોની અમૃત દૃષ્ટિ, આ છખી જોતાં જાય ઠરી. ૧ મહા મુલની લીલી સાડી, ગોરા અંગ ઉપર રાજે; બાણે નિલમણિ સહન મધ્યમાં, જ્યોતિ અખંડ બની આજે, ૨ વેણી મનહર ત્રયરસ બાણે, કેં કેતુ કયાં રાહું બાણ; દુષીમળી આલી હેમગિનિસંગ, શરી મુખ આહુડીયો નિર્વાણ. ૩

મુંઠર સેંચે ભુકતાલર લટકત, કંપત ઉપમા આવ એક;
 જાણે તારામણ સર્વે મળી, રજનિસજને ઘેરી લેત. ૪
 રસિકણ નાશા ભાલ મધ્ય જાણે મિંદુરખિંદુસુધર બિરાજ;
 જાણે ધંતુર પ્રશુન આશુનું એક, મહન છતીને ધંદુરાજ. ૫
 ઉધ જુંસરી કરણ ચક્રય, ભૂવ સંકેત મૃગ નેનજી;
 જાણે તિલક લગામ લઈ કર, શરીરથ ખેઠો સારથી મેન. ૬
 પિક બરેલું સુધર સચિકણ કપોલ ઉપમા શું કહિએ;
 જાણે શંખ, શરીથી કરી ભિરૂતા, અનુજ માન હરે સાહએ. ૭
 નાજીક નાકે વેશર મોતી, વરણન કરતાં આવે લાજ;
 જાણે શુક ઠાડમ ફલ ફાડયું, તેનું બીજ એક ચાંચ બિરાજ. ૮
 રચના હંત સુધારસં સંયૂત, અધર મધ્ય શું વ્યાસ કવે !
 અધ ખુલી છીયે મુકતા પંકતિ, તેમ રૂપનિધી હંત શવે. ૯
 શ્રીભ્રમુજાન મુતા હડપચીએ, શામલ ખિંદુ રાજે એક;
 શાખીઆમ કનક સંપૂટ કરી, ઢાંકણ ઢાંકણું છાંડયું છેક. ૧૦
 કીર સરીખા કંઠ કંઠસળી, અનુપમ પણ ઉપમા હઈએ;
 જાણે હેમમૂર્તી ગંગાતટ નિકટ દીપ પંકતિ સજીએ. ૧૧
 કંરિ શુંઠશા કરને બાહું, લટકી ફેંદનાં જીલતાં જેહ;
 જાણે કલ્પ વૃક્ષ ડાળી ગૃહી, જીલત બાળ મયૂરશાં લેહ. ૧૨
 મહન માન હરણિ છાતીપર, શોભે સ્વેત છીપનો હાર;
 જાણે શંકર પરસિ સૂરસરી, ગિરિ થે ચાલે ભૂવ દ્રેધાર. ૧૩
 ચુનિગણ મધ્યે ચોકી નગ, ઉદય થયું તે ઉપમાદેત;
 જાણે ચંદ્ર અવનિ આગ્યો જોઈ, ધંદ્ર વધુ મિલ ઘેરી લેત. ૧૪
 ચતુરા અંગે ચોક્કી ચાડ, તે રસ લહેરે જાય સખી;
 મન્મથ લયથી શબ્દ જાણે, દ્રેરૂપ લઈને છુપ્યા નકી. ૧૫
 કટી કસી ખાંધ્યો લહેંધો કેશરી, અતિ વિનોદે ંહાલ ધરી;
 મનહરતા જોતાં લહેંધાની, જાણે હરખ ધુમાય હરિ ૧૬

કુંદકલીસમ કદી મેખળા બણે કપક દારે મધ્ય
 પૃથુ નિલંબની મુખમા ભેતાં રાસ રસિકો બનતા ન્યાય. ૧૭
 યુગ ઝંગાની લોકેન લયકે, એવી લલિત મુખમય સમી;
 બણે મહન ઘડ મેંડ ટપીને, રસ ગતિ ગજવર બાલ નમી. ૧૮
 કમલાશા ચરણે નેવર ધુધરૂ તેની ઉપમાં, એક નવીન;
 મધુરનાદ મધુકર ત્યાં કરતા, આનંદરસમાં બનતા લીન. ૧૯
 આ મુખભેતાં એક સહચરી-આવી કહે પ્રભુ તુજ મુખ કાજ;
 વૃન્દાવનમાં રાહ ભુવે છે, ચાલ વાર નવ કરતું આજ. ૨૦
 સખી વચનને મુણી સયાણાં, શ્રીરાધા આલ્યાં રસ રંગ;
 ગોવિંદ સુત શુરૂ દેવકી નંદન, પૂર્ણ કૃપાથી વ્યાસ ઉમંગ. ૨૧
 સારંગ.

મોટા મનની બાણીતી મ્હેં, તેથી તુજ પાસે આવી;
 તિખાં વણ અંતર સોહાગમદ, ભેતાં જરીયે ના ફાવી. ૧
 લાઠકડી તું લલિત લાલની, બની ગઈ તે બની રહો ?
 લટકીલી લવંગ લતા કુંજોમાં, લેટી લતાં લેહ લહો. ૨
 હરિપ્રિયાનન પદમ પરાગ રસ, લેતાં તુજને યાદ કરો;
 રિઝીને ઉપરથી ખીઝી, રસ તુજમાં મુજ કાજ ભરો. ૩
 જીણી જીગરની સર્વે વાતો, ઢાન માનાદિ તણી કરો;
 વરવિલાસ જે રાસ રમણ ત્યાં, તુવ ગલ જીજૈ રસિક ફરો. ૪
 નખલત ચાડ ચતુરા તુજને, ભરી પયોધર કંજ બ્રહ્મો;
 દાખી અધર કપોલ પીક છાપો, ઉદરગિરિપર પોદી રહો. ૫
 સરસ સમર સંગ્રામ ગીતીને, સકલ ગાત્ર બેહાલ કરો;
 મહન માનહર તુવ રસ લેતાં, મમદગ્ન સાથે સુદલ કરો. ૬
 હે વલ્લભ! વિઠ્ઠલ શ્રીગિરિધર!! હે ગોવિન્દસુત શુરૂ સુખ કન્દ!
 તારો વ્યાસ માતરનો વાશી, યાચે અનુદિન પરમાનન્દ. ૭

જોખન ?

(રાગ-પરદેશી સૈયાનો)

જરૂર જશેજી રંગ પતંગી જોખનું (૨)

રંગ આંખો થશે, તૃષ્ણા ન આંખી જાણુ;

વિણુ ત્રૈલુવનમાં, પામે ન પદ નિર્વાણુ. જરૂર-૧

પતંગી ખૂખીયો, ખલકે ખૂખ જણાય;

યા વિણુ અભિમાનને, ચકરે ચઢે ઘણાય. જરૂર-૨

ચંદ તન નલ વિષે, ચાર દિના ચમકાય;

કંઈ વ્યાધિ થતાં, કિકો થઈ વિખરાય. જરૂર-૩

કેરા જોસમાં, તજે ધર્મનું તત્ત્વ;

નિન્દાએ ચઢી, બાળે ભક્તિ સત્ત્વ. જરૂર-૪

માં જુહું વઢી, જગવે આઝા રંગ;

હું પળમાં ફરે, મળે ન માંહે ઢંગ. જરૂર-૫

વેળા પાપીયો, મનથી ખહુ પસ્તાય;

કર્મ નજરે તરે, મહામહા દુઃખીયો થાય. જરૂર-૬

કાળ એક પલકમાં, ત્યાં નહિં જોખન જોર;

ર હિસાબો માગતાં, તનના ઉતરે તોર. જરૂર-૭

માં ભરેલી વાસના, મરણુ સમયમાં તેહ;

મ શરીરની સાથમાં, ફરતી ચાલે એહ. જરૂર-૮

ખૂદ અંતર જ્યાં લગી, અવિનાશી ના ઓળખાય;

જો તકલે ન્યાળતાં, રૂપ સરસ દરશાય. જરૂર-૯

મશે ના જોખને, સત્સંગે લ્યો લહાણુ;

ની ટળે મલિનતા, પામે પદ નિર્વાણુ. જરૂર-૧૦

કુ કૃપા વિણુ જગતમાં, જીવ્યું સરવે ફેક;

ર ઉપાધિ વ્યાજજી, આનમમાં જઈ ઓક. જરૂર-૧૧

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ?

ગજલ.

ભ્યાં ભેડે ત્યાં જુદું દીસે, ના લેખપર લેખાય તે;
મંલીર સિન્ધુને વિષે, મીઠી લહર વહી જાય છે;
મુતિ વેદ શંકર શું કરે, મોહની રૂપે મોહાય તે;

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ? ૧

કાયદો કિસ્તાર ત્હારો, નિયમસર નિત ચાલતો;

નભ ચંદ્ર રવિ આલીન થે, ત્હારા હુકમને પાળતો;

આકાશમાં અંદર તપે, ના લોકમાં લેવાય તે;

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ? ૨

નાંખી નજર ભેતાં અમો, ના નિર નભમાં કંઈ દીકું;

ક્યાંથી ગગન હઠડાવતું, ભેતાં મધુર બહુ મીઠું;

કો રેડતો કવી રીતે, સઘળી ભૂમી ભીંજાય છે;

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ? ૩

કણ એક વાવી કોટી વિહુ, ના ખુખી ખોળાય તે;

ધમકે ધ્રુવે પૃથ્વી તે, ખળમાં પુરા થે જાય છે;

અનંત કેટી જીભ, કોણ કવિથી કથાય તે;

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ? ૪

અજબ લીલા, અજમ કીડા, અજબનો તું અજબ છે;

પણ વ્યાસ ભર્ષણના પરે, ત્હારો અહા ! શું ગજબ છે;

વિરહે ઝુગડ્યાથી તપે, બહુ વાણીમાં વલખાય છે;

શ્રીકૃષ્ણ શું કારીગરી, ત્હારી અજબ દેખાય છે ? ૫

પુસ્તક મળવાનું

ઠેકાણું.

- (૧) મુખ્યાલ સામસાલ છગનસાલ વ્યાસ
ડે. મહાદેવપોળ મું. માતર છ. ખેડા.
- (૨) સાર્થ લટલુસામ છગનસાલ
ડે. રીચીરાડ મું. અનદાવાડ.
- (૩) ચુનીસાલ કૃષ્ણારામ પંડિત
ડે. મોટા મંદિર સુરેશ્વર-મું. ખેડા.
- (૪) પુષ્ટિમાર્ગીય પુસ્તકાલય
મું. નડીયાદ છ. ખેડા.
- (૫) પુષ્ટિમાર્ગીય પુસ્તકાલય
પુત્રસીદાસ લટલુસામ મું. ધંધુડા.
- (૬) શા. નગીનદાસ જમનાદાસ
ડે. પ્રપડ અનર-મું. નવસારી.
- (૭) શા. જગજીવનદાસ વરભુદાસ
ડે. ગાંધી કળીયા-૨ બોરસદ.

આ પુસ્તકના ૧થી ૮૦ સુધીના પેજ “સુરત સીટી”
પ્રી. પ્રેસમાં વજેસીંગ માનસીંગ ડાકોરે છાપ્યા,
અને ૮૧થી ૧૫૨ સુધીના પેજ, અપેલુ પત્રિકા,
અથાપદાર વીગેરે શ્રી “શંકર” પ્રી. પ્રેસમાં
નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીડમે
છાપ્યાં.

ડે. ચૌરાશ્રીજ યંકી ખાસે-સુરત.

